

Läbipaistvus Eesti ajakirjanduses

Autorid: Ragne Kõuts-Klemm

Raivo Suni

MTÜ Korruptsioonivaba Eesti projekt “Läbipaistvus Eesti ajakirjanduses”

Uuringu läbiviija: MTÜ Ajakirjanduse Uurimis- ja Koolituskeskus

Tallinn 2009

Väljaandja:

Justiitsministeerium

Tõnismägi 5a

15191 Tallinn

Telefon: 6 208 100

Faks: 6 208 109

e-post: info@just.ee

Kõik käesolevas materjalis esitatu on kaitstud autoriõigusega, mis kuulub Justiitsministeeriumile. Väljaande tsiteerimine või refereerimine on lubatud üksnes juhul, kui viidatakse materjali autoritele. Ilma Justiitsministeeriumi eelneva kirjaliku nõusolekuta ei ole väljaannet või selle osi lubatud mingil viisil publitseerida.

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
MIDA KÄSITLETAKSE KORRUPTSIOONINA?	4
KORRUPTSIOONITAJU LAHKNEVUSED ERINEVAT TÜÜPI MEEDIA OSAS	5
KUIDAS MAANDADA KORRUPTSIOONIRISKI?	6
ETTEPANEKUD/SOOVITUSED	8
SISSEJUHATUS	10
EESMÄRK.....	10
METOODIKA.....	11
1.1. SISUANALÜÜSI MEETODIST.....	12
1.2. 2008.A. KORRUPTSIOONIJUHTUMID	13
1.3. KORRUPTSIOONI TEEMAKAJASTUSE ÜLDPILT KOLMES VÄLJAANDES 2008.A.	15
1.3.1. KORRUPTSIOONI MÄÄRATLEMISEST	17
1.4. AJAKIRJANDUSE KORRUPTSIOON TRÜKIMEEDIA VEERGUDEL.....	18
2. INTERVJUUD AJAKIRJANIKE JA EKSPERTIDEGA	21
2.1 KASUTATUD UURIMISMEETOD JA INTERVJUEERITAVAD.....	21
2.2. INTERVJUEERITUD AJAKIRJANIKE KORRUPTSIOONIKÄSITLUSED	22
2.2.1. MIDA MÕISTETAKSE KORRUPTSIOONINA AJAKIRJANIKU TÖÖS.....	22
2.2.2. AJAKIRJANIKE ISIKLIK KOKKUPUUDE KORRUPTSIOONIGA.....	28
2.2.3. TEADMISED TEISTE AJAKIRJANIKE KOKKUPUUDETDEST KORRUPTSIOONIGA	30
2.2.4. KORRUPTSIOON AVALIKU HUVI VS. KOMMERTSHUVI MÕJUVÄLJAS	31
2.2.5. MILLES NÄHAKSE KORRUPTSIOONIRISKI MAANDAVAI MEHHAANISME JA HINNANG NEILE	32
2.2.6. ÜLDHINNANG EESTI MEEDIA LÄBIPAISTVUSELE.....	35
2.2.7. AJAKIRJANIKE SOOVITUSED KORRUPTSIOONI ENNETAVATEKS LISATEGEVUSTEKS	36
2.3. EKSPERTIDE KÄSITLUSED KORRUPTSIOONIST	38
KOKKUVÕTE	41
LISA 1. AJAKIRJANDUS JA KORRUPTSIOON (SIMONA HABIČ)	43
LISA 2. SISUANALÜÜSI KODEERIMISJUHEND	59
LISA 3. KODEERITUD ARTIKLITE NIMEKIRI.....	60
LISA 4. INTERVJUUDE KAVAD AJAKIRJANIKELE JA EKSPERTIDELE.....	67
LISA 5. INTERVJUUDE TRANSKRIPTSIOONID	69

Lühikokkuvõte

“Ajakirjandus” ja “korruptsioon” haakuvad kahel tasandil. Esiteks, korruptsioonijuhtumeid kajastades kujundab ajakirjandus ühiskonna arusaamu ja hoiakuid korruptsioonist - ajakirjandus defineerib korruptsiooni olemuse. Selle määratluse järgi kujuneb ka ajakirjanike korruptiivsuse tajus.

Teisalt, kui lähtuda arusaamast, et korruptsioon tähendab kõige üldisemal tasemel avaliku võimu kuritarvitamist isiklikes huvides, ja et ajakirjandus on nn sümbolilise võimu kandja, siis ohustab korruptsioon ka ajakirjandust.

Rahvusvahelise korruptsioonivastase organisatsiooni Transparency International eksperdi Simona Habiči uurimus osutab sellele, et korruptsiooni tase on suurem seal, kus meediavabadus on pärsitud. Samuti on ohustatud need ühiskonnad, kus suhtumine korruptsiooni tervikuna on leebem – kus peetakse normiks huvide konflikte, kingituste tegemist ja teenete osutamist avalike hüvede arvelt jne (vt lisa 1).

Mida käsitletakse korruptsioonina?

Rääkides korruptsioonist ajakirjanduses, toovad ajakirjanikud ise välja neli tüüpsituatsiooni, mida käsitletakse korruptsioonina:

- 1) rolli- ja huvide konfliktid (ajakirjanik kajastab teemasid, kus tal on isiklik huvi – nt ajakirjanik osutab PR-teenust tutvusringkonnale, kajastab kallutatult börsiettevõtete tegemisi, milles omab aktsiaid jms);
- 2) ametiseisundi kuritarvitamine (näiteks kättemaks ajakirjanduses, ametipositsiooni esiletõstmise isiklike hüvede saamiseks – nt teatud teenuse kiiremaks saamiseks);
- 3) otsene sõltuvus allikast (haavatavamad on väikese initsiatiiviga ajakirjanikud, kel puuduvad ideed, kes on kergemini mõjutatavad teiste ideedest ja seega ka varjatud kavatsustest);
- 4) allikalt raha ja kingituste vastuvõtmine (kingituste puhul puudub ühtne arusaam, kus jookseb piir lubatu ja lubamatu vahel).

Ajakirjanike arvates ei ole korruptsioon ajakirjanduses teema, millega peaks kuidagi sügavamalt tegelema. Muud teemad – liigne pinnapealsus, ebaprofessionaalsus, lohakus jms – on olulisemad ja valusamad. Ajakirjanduse korruptsiooni käsitluse marginaalsusele viitab ka Eesti trükiajakirjanduse kvantitatiivne analüüs, mis näitas, et 2008. aastal kajastati vaid ühte juhtumit, mida võib käsitleda korruptsioonina. See puudutas reisifirmade poolt ajakirjanikele kinnimakstud reise.

Samas ei välistata, et Eestis tegutseb ka korruptiivseid (isiklikes huvides ajakirjandust ära kasutavaid) ajakirjanikke. Intervjuudes esitati ka mõningaid näiteid:

Minuga konkreetselt on üks firma aastal 96 või 97 hakanud rääkima, et... aga, et ... ilmselgelt olid neil mingitest teistest meediaväljaannetest need kogemused, et tuleb raha anda. Minu enda need kogemused olid isegi telest, ma ei mäleta, mis telejaamad toona üldse olid, vist olid TV3 ja Kanal 2 juba... nad nagu vihjasid sellele, et eks me siis tasume selle eest...(R8).

Mul tuli praegu meelde seoses korruptsiooniga lugu raadiost, millel on sapiseid märkusi olnud, küll mitte enam. Küllalt huvitav on olla raadiomehe nahas, kelle rollide vahel on pisike konflikt./.../ Ta on suure plaadifirma esindaja Eestis ja oleks üsna veider, kui ta selle plaadifirma toodangut ei tutvustaks spetsiaalselt, mida ta teeb. (R4)

Oli üks juhus, kui me läksime ühe väiketootja juurde. Inimesega sai eelnevalt kokku lepitud. Esialgu oli ta kõhkleva seisukohal, lõpuks ütles – hea küll. Ja kui me jõudsim salvestusega poole peale, siis ta mingis situatsioonis plahvatas selle välja: “Issand jumal, mul ei ole teile selle

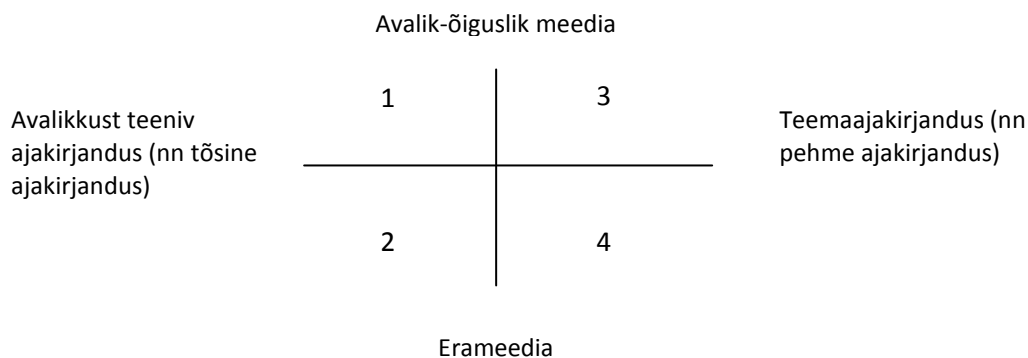
eest küll maksta.” /.../ ühes erakanalis oli talle samamoodi peale pressitud. /.../ Kui ta oli kõik ära teinud, siis oli talle öeldud, et selle eest tuleb maksta 7000 krooni.(R1)

Ma ei tea, kas seal oli mingeid hüvesid taga. Küll oli seal soojamaareisidel käimist ja midagi sellist. Ma ei tea, kas seal liikus ka mingi konkreetne raha. Oli inimene, kes kirjutas ka majandusest, kel olid sõbrad ettevõtjad. Kui oli vaja, siis ta kirjutas nendest mingisuguse moosiloo. (R6)

Mitmel puhul leidis mainimist, et korruptiivsel ajakirjanikul on Eestis raske tegutseda - hämarad teod kipuvad välja tulema. Selliste ajakirjanike suhtes ollakse selgelt tõrjuvad, sest korruptiivne ajakirjanik heidab halba varju kogu toimetusele, miks mitte ka ajakirjanike professionile tervikuna.

Korruptsioonitaju lahknevused erinevat tüüpi meedia osas

Mõneti ootamatu on see, et ajakirjanike korruptsioonitaju on meediasüsteemi lõikes diferentseeritud. Taju erinevust võiks piltlikult kirjeldada alljärgneva maatriksi abil (vt joonis 1).

Joonis 1. Meediasüsteemi diferentseerumine omandisuhte ja eesmärkide osas.

Üks lahkjoon jookseb avalikkust teeniva ajakirjanduse (nn tõsine ajakirjandus) ja teemaajakirjanduse (nn pehme ajakirjandus) vahel. Avalikkust teeniva ajakirjanduse all on mõeldud ajakirjandust, mis tegeleb ühiskonna mõtestamisega (poliitika-, majandus-, sotsiaalajakirjandus jms).

Teemaajakirjanduse alla liigituvad eeskätt konkreetsetele huvigruppidele suunatud teemaväljaanded ja –saated (kokandus, mood, aiandus, jahindus jms). Selle osas tuli välja ka mitmeid näiteid, mille puhul võiks rääkida korruptsioonist (spordiajakirjanik kajastab võistlust, mida ta ise aitab korraldada; raadiotöötaja, kes on ühtlasi suure plaadifirma esindaja Eestis jms). Nende näidete suhtes oldi ettevaatlikud hinnangut andma. Küll aga ei peetud neid ohtlikuks.

Teine lahkjoon jookseb avalik-õigusliku ja erameedia vahel, kus just viimase osas peetakse enesestmõistetavaks, et raha mängib peamist rolli kogu ajakirjandusliku tegevuse suunamisel.

Maatriks peegeldab seda, kuivõrd tolerantsed on ajakirjanikud korruptsiooni suhtes erinevate meedialiikide lõikes:

1. Kõige sallimatamad ollakse avalik-õigusliku meedia uudiste ja ühiskonnasaadete toimetuse korrumpeerituse suhtes. ERRi tele- ja raadioreporteritelt eeldatakse kõige puhtamat käitumist, nende eksimused ajakirjanduseetika vastu on teravdatud tähelepanu all. Kõrged ootused rahvusringhäälingu ajakirjanike vastu on seotud ilmselt asjaoluga, et avalik-õiguslikku meediat rahastatakse avalikest vahenditest (Eestis riigieelarvest) ja selle konkreetseks ülesandeks on teenida avalikkuse huve.

2. Mõnevõrra pehmemalt suhtutakse erameedia tõsisesse ajakirjandusse. Eetilised nõudmised erameedia uudiste- ja ühiskonnareporteritele on niisama kõrged kui avaliku meedia puhul. Ootused on aga mõnevõrra väiksemad – erameedia puhul domineerib diskursus, et ajakirjandus toimib omanike teenistuses, mistõttu teemavalik on mõnevõrra kallutatud (suurem tähelepanu nn müüval materjalil; välditakse teemasid, mis võivad kahjustada omanike huve jms).
3. Avalik-õigusliku meedia teemajakirjanduselt (pms elustiilisaated) eeldatakse läbipaistvust ja korruptsioonivabadust – lubamatu on võtta saadete eest raha ja kingitusi, teha saateid isiklikes või lähedaste huvides. Kuid nagu teemaajakirjandust tervikuna, võetakse seda mõnevõrra tolerantsemalt. Teemaajakirjandust ei nähta üldjuhul ühiskondlike ja võimuhete mõjutajana.
4. Kõige tolerantsemalt suhtutakse erameedia erialajakirjandusse, kus ei peeta probleemiks raha võtmist lugude eest (mis jõuab eetrisse ostetud loo või reklaamina markeerimata). Trükiajakirjanduses võiksime siia kõrvale tuua näiteid üha enam levivatest vahelehtedest, mida toodavad Publishing House, Mediaplanet jt. Seda tüüpi ajakirjandust ei peeta tihtipeale ajakirjanduseks.

Korruptsioonitaju erinevus meediasüsteemi erinevate osade suhtes kannab endas mitmeid ohte. Võib oletada, et suur osa auditooriumist ei tee sedavõrd selget vahet ühe või teise meediatüübi vahel, mistõttu erameedia teemaajakirjanduse (elustiiliväljaannete ja -saadete) standardid mõjutavad auditooriumi suhtumist ka tõsisemasse ajakirjandusse (nt kui on teada, et raha eest on võimalik osta lugusid elustiili ajakirjadesse, tekib arvamus, et raha eest on võimalik osta lugusid ka uudiste ja arvamuste lehekülgedele).

Teine oht seondub asjaoluga, et markeerimata või nõrgalt markeeritud reklaamtekstid on sageli segunenud kriitilise ajakirjandusega, mistõttu auditooriumil on raske teha vahet ajakirjandusliku ja mitte-ajakirjandusliku sisu vahel. Nii nähakse tihtipeale kinnimakstud vahelehti ja saateid osana toimetuskirjalikust materjalist ja vahelehtede kallutatud tekste osana väljaande kallutatusest.

Intervjuude põhjal jääb mulje, et ringhäälingus (eeskätt TVs) on korruptsioonirisk suurem. Suur auditoorium, võimalus end näidata (ja paista seeläbi veenvam, mõjusam) – kõik see muudab televisiooni atraktiivsemaks igasuguste varjatud tehingute pinnaseks (vt nt seda, kuidas kaasati spordiajakirjanik võistluste korraldustoimkonda, et saada üritusele regulaarne meediapind).

Tähelepanuväärne on see, et ajakirjanikud tajuvad korruptsiooniriski suurenemist majanduskriisi tingimustes. Eriti ohustatuks peetakse kasumile orienteeritud erameediat. Korruptsioonioht väljendub kolmel tasandil:

- a) toimetused on suuremal määral valmis minema kompromissidele maksulise ja kallutatud teabe avaldamisel (tasulised lehed ja vahelehed jms);
- b) võib tekkida olukordi, kus ajakirjanikud on oma töökoha säilitamiseks sunnitud täitma toimetajapoolseid (korruptiivse olemusega) "tellimusi";
- c) palgakärpe läbi elanud ajakirjanikud on valmis isikliku heaolu suurendamiseks teenima lisaraha tellimuslugusid kirjutades.

Kuidas maandada korruptsiooniriski?

Intervjuude käigus osutasid ajakirjanikud ja meediaekspertid mitmete meetmete, mis võiksid maandada ajakirjanduse korruptsiooniriski.

1. Kvaliteetne meediaharidus. Korruptsiooni suudavad tõrjuda haritud ja eetilised meediajuhid/toimetajad, kes väldivad rollikonflikte ja ajakirjandusliku võimu kuritarvitamist. Samuti suudavad nad tuvastada ja tõrjuda teiste ajakirjanike rollikonflikte.

2. Seminarid ja koolitused, kus arutleda korrupsiooni olemuse, põhjuste ja ohtude üle. Seminaride ja koolituste käigus peaks välja kujunema normid, mis aitavad ajakirjanikel oma tegevuses vältida korrupsiooni mõistes piiripealseid juhtumeid. Eraldi tuleks tähelepanu pöörata kolmele teemade ringile:
 - a. millistel puhkudel teenib isiklike sidemete ja suhete kasutamine avalikkuse huve, millal on tegemist erahuviga;
 - b. kus ja millal tekivad ajakirjanduses rollikonfliktid, kuidas vältida rollikonflikte;
 - c. kus jookseb piir lubatud ja lubamatute kingituste vahel;
3. Auditooriumi teadlikkuse suurendamine. Laialdasem meediakriitika ja teavitustöö ühiskonnas, ajakirjanduse olemuse ja tegevuse valgustamine (teadvustada, et lugusid ei ole võimalik osta; raha pakkumine ajakirjanikule on taunimisväärne jms).
4. Toimetusesisesed reeglistikud. Esile tõsteti *Äripäeva* eetikakoodeksit, mille võib leida aadressil <http://www.bonnierbusinesspress.com/ee/?id=10611>. Taoline koodeks täpsustaks ja täiendaks Eesti ajakirjanduseetika koodeksit.
5. Tauniva suhtumise selge väljendamine korruptiivse käitumise suhtes. Ajakirjanduse usaldusväarsuse huvides on see, kui ilmsiks tulnud ajakirjanduse korrupsiooni juhtumid leiavad laialdasemat kõlapinda.
6. Meediaeetika nõustaja või ombudsmani koha loomine Eesti Ajakirjanike Liidu või Eesti Ajalehtede Liidu juures, kes aitaks ajakirjanikke keeruliste valikute puhul (küsimus pigem professionaalsetes valikutes, kuidas kajastada keerulisi teemasid tasakaalustatult ja asjakohaselt).
7. Huvide deklareerimine ajakirjanduslikes materjalides. Kui tegemist on lugudega, kus võib tekkida rollikonflikt ajakirjaniku kui kajastaja ja ajakirjaniku kui loo tegelase vahel - nt aktsionärist börsiülevaate kirjutaja; oma sugulaste ja tuttavate tegemiste kajastamine avalikkuse huvides jms - tõstaks ajakirjanduse usaldusväarsust see, kui ajakirjanik kirjutab loos välja oma seose teema ja tegelaskonnaga.
8. Hea palk. Inimest, kes saab korraliku palka, on raskem kallutada korrupsioonile.
9. Hea toimetuse sisekliima. Kui ajakirjanik tunneb end toimetuses meeskonna liikmena, vajalikuna, motiveerituna, siis on teda raskem kallutada korrupsioonile.

Uuringu koostajate soovitusel ajakirjanikule korrupsiooniohust hoidumiseks

1. Ajakirjanik ei kajasta üldjuhul oma lähedaste, sõprade ja tuttavate tegemisi;
2. Juhul kui lähedaste, sõprade ja tuttavate tegemiste kajastamine on möödapääsmatu (teenib avalikkuse huve ja võimaldab hankida olulist ja eksklusiivset teavet, mida teisel ajakirjanikul on võimatu või raske saada), tuleb loo juures avaldada oma seotus lähedaste ja tuttavatega;
3. Ajakirjanik ei kajasta üldjuhul asutuste, ettevõtete tegemisi ja üritusi, kus töötavad või millega on lähedalt seotud tema pereliikmed ja lähisugulased;
4. Ajakirjanik teavitab toimetuse juhti oma kuuluvusest MTÜ-desse (sh poliitilised ühendused), tulundusühendustesse ja teistesse organisatsioonidesse.
5. Ajakirjanik ei kajasta üldjuhul ettevõtete, organisatsioonide, ürituste jms tegevust, millega ollakse lähedalt seotud või milles omatakse osalust (nt ollakse aktsionär või osanik mõnes ettevõttes);
6. Juhul kui ajakirjanikule lähedase organisatsiooni, ettevõtte, ürituse jms tegemiste kajastamine on möödapääsmatu (teenib avalikkuse huve ja võimaldab hankida olulist ja eksklusiivset teavet, mida teisel ajakirjanikul on võimatu või raske saada), tuleb loo juures ära näidata oma seotus kajastatava organisatsiooni, ettevõtte või üritusega;
7. Ajakirjanik ei kirjuta reklaamtekste. Samuti ei tee ajakirjanik üldjuhul kaastööd teiste organisatsioonide, ettevõtete, asutuste infolehtedesse, brošüüridesse, aruannetesse, toimetistesse jms. Ka ei kirjuta ajakirjanik pressiteateid;
8. Ajakirjanik ei astu üles teiste organisatsioonide/ettevõtete/asutuste reklaamides. Ka ei astu ajakirjanik reeglina üles teiste organisatsioonide/ettevõtete/asutuste poolt korraldatud kommertsürituste moderaatorina (ürituse juhina);
9. Ajakirjanik peab enne loo kirjutamist ja avaldamist veenduma, et teemapüstituse näol ei ole tegemist kellegi erahuvide ajendatud, varjatud nn ettesöödetud materjaliga, milles puudub avalik huvi;
10. Ajakirjanikul on kohustus võimalikel korrupsioonikahtlusega juhtudel konsulteerida toimetaja/peatoimetajaga või sõltumatu eksperdiga (nt ajakirjanduseetika nõunikuga);
11. Ajakirjanikul on õigus keelduda teema kajastamisest, mille puhul ta kahtlustab enda või oma toimetuse/väljaande rollikonflikti või korrupsiooniohtu;
12. Ajakirjanik ei võta allikalt ega allikaga seotud organisatsioonilt, ettevõttelt ja/või asutuselt vastu kingitusi, raha ega soodustusi (lubatud on vastu võtta nt mõne ettevõtte, asutuse või organisatsiooni logoga väheväärtuslikke meeneid);
13. Saabunud kingitused, mis on tõlgendatavad korruptiivse tuluna ja võivad endaga kaasa tuua korruptiivseid suhteid, tuleb koheselt tagastada kingituse teinud isikule/ettevõttele/organisatsioonile;
14. Ajakirjanik ei reisi, ööbi ega toitu reeglina allika või allikaga seotud organisatsiooni, ettevõtte või asutuse kulul. Teisiti võib käsitleda rahvusvahelisi organisatsioone ja mittekommertslikke ettevõtmisi;
15. Ajakirjanik ei kasuta oma nime ega ajakirjaniku staatust isiklike hüvede ega teenuste saamiseks/soetamiseks/ostmiseks;
16. Keelatud on oma nime ja staatuse kasutamine ähvardamiseks ja väljapressimiseks (nt ähvardatakse loo avaldamisega, kui teine osapool ei käitu vastavalt ajakirjaniku ootustele).

Sissejuhatus

Viimastel aastatel on näha, et Eestis on hakatud rohkem tähelepanu pöörama korruptsiooniprobleemile ning ajakirjandus toob sagedamini esile ametiseisundi kuritarvitamise juhtumeid riigi- ja kohalike omavalitsuste ametnike poolt. Vähem on teadvustatud korruptsiooniprobleeme muude subjektide, sh massimeedia enese puhul.

Üldist meediapilti vaadates on selge, et korruptsioon massimeedias ei ole laialdaseks avalikkuses diskuteeritud teemaks. Ühelt poolt võib olla selle põhjuseks asjaolu, et korruptsioon ei ole massimeedias probleemiks või seda ei teadvustata. Teiselt poolt võib olla selle taga ka see, et teema tõstatamisest ei ole huvitatud ükski osapool ning kuna ajakirjanikud ise suunavad avalikkusesse jõudvat infovoogu, on neil ka suurem võimalus vältida korruptsiooni teemakstulekut.

Korruptsiooniteema tundlikust iseloomust lähtuvalt tuleb massimeediaga seonduvaid võimalikke korruptsiooniohte käsitleda eraldiseisvas spetsiifilises uuringus. Massimeedia puhul on korruptsiooniküsimuse määratlemine keerulisem kui näiteks ametnikkonna puhul – see seostub nii ajakirjanduse eetika, eneseregulatsiooni mehhanismide kui ka reklaami ja varjatud reklaami teemadega. Seejuures kehtivad korruptsioonist rääkimisel erinevad kriteeriumid avalik-õigusliku ja eraõigusliku massimeedia jaoks ning erinevad on need ka erinevatele sihtrühmadele suunatud väljaannete jaoks.

Korruptsioonivõimalusest saame rääkida üsna üheselt nende massimeedia kanalite puhul, mis on deklareerinud oma toimimispõhimõttena avaliku huvi teenimise (avalik-õiguslik televisioon ja raadiokanalid, üleriigilised kvaliteetpäevalehed ja maakonnalehed, valla- ja linnalehed). Kust läheb aga piir kommertsmeedia puhul eetilise ja ebaetilise käitumise vahel, on juba keerulisem küsimus. Muuhulgas püüab käesolev uuring anda sellele küsimusele vastuse.

Eesmärk

Käesoleva uuringu eesmärk on esmalt määratleda, milles seisneb korruptsioon massimeedias (sh erinevate kanalite puhul) ja seejärel pakkuda selle ennetamiseks lahendusi ja tegutsemisjuhiseid.

Uuringu tulemusena vastatakse küsimustele:

1. millised on levinuimad korruptsioonivormid ajakirjanduses (üldiselt);
2. millised korruptsiooniohud on Eesti ajakirjanduses (näited ja põhjendused);
3. millised korruptsioonivormid esinevad ja kuidas avaldub huvide konflikt Eesti ajakirjanduses (kirjutavas pressis, televisioonis, raadios);
4. mida on Eesti ajakirjandusväljaanded teinud selleks, et maandada korruptsiooniohtu, järgida head ajakirjandustava ja ajakirjanduseetikat,

Lisaks vastustele püüab uuring välja pakkuda mõned soovitusel/ettepanekud, vältimaks korruptsioonijuhte ja –süüdistusi ajakirjanduses. Soovitused ja ettepanekud on avatud edasiseks diskussiooniks koolitustel ja seminaridel.

Metoodika

Uuring viidi läbi kolmes osas: trükimeedia sisuanalüüs, ekspertintervjuud ja intervjuud ajakirjanikega.

Trükimeedia kombineeritud sisuanalüüs viidi läbi eesmärgiga selgitada välja, milliseid juhtumeid määratleb ajakirjandus korruptsioonina. Sisuanalüüsi väljatöötamisel lähtuti eeldusest, et ajakirjanduses esile tulev arusaam korruptsioonist on üldiselt omane ka ajakirjanikele endile – kui meedias endas ei problematiseerita ajakirjanike korruptsiooni, siis on väheusutav, et seda tehakse ajakirjanike endi hulgas.

Semistruktureeritud ekspertintervjuud viidi läbi kahe Presinõukogu ja Avaliku Sõna Nõukogu jpikaajalise liikmega, kes on pidanud lahendama ajakirjanduse eetikaga seotud kaebusi (sh juhtumeid, kus ajakirjandus on sattunud huvide konflikti või käitunud korruptiivselt). Ekspertintervjuude eesmärk oli saada üldhinnang Eesti meedia läbipaistvusele, kaardistada esilekerkinud korruptsioonijuhtumeid ning hinnata senise regulatsiooni ja eneseregulatsiooni tõhusust korruptiivse käitumise ärahoidmiseks.

Semistruktureeritud intervjuud tegevajakirjanike ja toimetajatega viidi läbi eesmärgiga analüüsida ajakirjanike ja toimetajate töös ette tulnud ja võimalikke korruptsioonijuhtumeid. Üldisemalt saadakse siit ülevaade ajakirjanike korruptsioonitajust ning samuti hinnangud korruptsiooni tõkestavate meetmete tõhususele. Põhjaliku suulise intervjuu käigus intervjueeriti 9 tegevajakirjanikku erinevatest kanalitest. Intervjueeritavad valiti põhimõttel, et esindatud oleksid 1) avalik-õiguslikud kanalid, 2) trükimeedia, raadio ja televisioon, 3) eesti- ja venekeelne meedia ning 4) nii üleriigilise kui ka kohaliku tasandi meedia.

Intervjuude kavandamisel lähtuti avaliku arvamuse kujunemise 'vaikuse spiraali' kontseptsioonist (Noelle-Neumann), mis keskendub eeskätt korruptsioonitajule ajakirjanikkonnas – ajakirjanikke ja toimetajaid käsitleti kui oma valdkonna eksperte, kellega läbiviidavas intervjuus tematiseeriti muuhulgas ka teiste ajakirjanike kogemusi korruptsiooniga seoses. Intervjuude läbiviimisel räägiti pigem meedia läbipaistvusest, et vältida emotsionaalselt tugevalt laetud korruptsiooni mõiste ja uurijahinnangute mõju vastustele.

Uurimus on üles ehitatud kahes osas. Esimeses osas tutvustatakse ajalehtede sisuanalüüsi ning teises ajakirjanike ja ekspertidega läbiviidud intervjuude tulemusi. Mõlema osa juhatab sisse põhjalik ülevaade kasutatud uuringumetoodikast. Analüüs lõppeb kokkuvõtte ja lisadega. Lisades on ära toodud Transparency Internationali väliseksperti Simona Habiči artikkel ajakirjanduse ja korruptsiooni seostest rahvusvahelises kontekstis, sisuanalüüsi kodeerimisjuhend ja kodeeritud artiklite nimekiri, intervjuude juhend ja intervjuude lahtikirjutused.

Uuringu viisid läbi ja aruande koostasid MTÜ Ajakirjanduse Uurimis- ja Koolituskeskuse liikmed Tartu Ülikooli meediauuringute lektor Ragne Kõuts (M.A) ja Eesti Rahvusringhäälingu uuringukeskuse juhataja Raivo Suni (M.A.). Intervjuusid aitas teha Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi üliõpilane Ott Raidla. Uuring viidi läbi MTÜ Korruptsioonivaba Eesti projekti "Läbipaistvus Eesti ajakirjanduses" raames.

1. Korruptsiooni meediakajastus: ajalehtede sisuanalüüs

Korruptsiooni võib määratleda rahvusvaheliselt aktsepteeritud definitsiooni järgi kui võimu väärkasutamist isikliku kasu saamiseks avalike huvide arvel. Jüri Saar eristab korruptsiooni kolmel tasandil, mille nõraskusaste kasvab osalevate isikute staatuse ja võimu omamisest lähtuvalt:

Madalaima tasandi korruptiivsus avaldub ametnike ja kodanike igapäevases suhtlemises (nt ametnik võtab altkäemaksu). Järgmise taseme korruptsioonist võib rääkida siis, kui riiklike (avalike) institutsioonide esindajad kasutavad avalikke vahendeid isiklikel eesmärkidel. Kõige kõrgema taseme korruptsioon seisneb riiklike institutsioonide allutamises korruptiivsetele võrgustikele (nn riigi pantvangistamine, ülevõtmine korruptantide poolt). Just kõrgtasemel korruptsiooni loetakse kõige ohtlikumaks, sest selle kaudu määratakse laiemas mõttes inimeste ja riigi vaherkord. (Jüri Saar „Korruptiivsetest võrgustikest Eestis“, 10.03.08 Postimees)

Sellest johtuvalt on mõtet korruptsioonijuhtumeid otsida sealt, kus esineb võimu omajaid, st eelkõige poliitikast, aga ka majandusest kui rahavõimu kandjast, ning meediast kui sümboolse võimu peamisest kandjast ja kujundajast. Poliitika puhul hoitakse demokraatlikus ühiskonnas üldjuhul silm peal sellel, kuidas võimu kasutatakse, kuid majanduse ja massimeedia toimimisse on siiani avalikkus sekkunud mõnevõrra vähem. Samas, selleks et massimeedia saaks efektiivselt täita oma rolli avalikkuse kujundajana ja mõjutajana, peavad ka ajakirjanduse enda toimimise põhimõtted olema läbipaistvad. Seal aga, kus need ei ole läbipaistvad, tekivad võimalused korruptsiooniks.

Massimeedia roll ühiskonnas korruptsiooniprobleemide teadvustamisel on äärmiselt oluline. Võib koguni väita, et demokraatlikus ühiskonnas langevad üsna üks-üheselt kokku massimeediast saadav pilt korruptsioonist ja korruptsiooni tajumine elanikkonnas. Seetõttu on vajalik teada, kuidas massimeedia korruptsiooni käsitleb.

Andmaks ülevaadet sellest, kuidas eestikeelne trükimeedia käsitleb korruptsiooni, viidi läbi kolme ajalehe trükis ilmunud materjalide analüüs. Meediakäsitluse analüüsi eelduseks oli seisukoht, et ajakirjanike ja toimetajate arusaam korruptsioonist ühtib suuresti sellega, millisest korruptsioonist ja kuidas nad kirjutavad. Seega eeldati, et kui trükimeedias ei tematiseerita ajakirjanduse enda korruptsioonijuhtumeid nagu nt kinnimakstud artiklid, varjatud reklaam, poliitiline tellimustöö, või ka tele- ja raadiotegemises esilekerkivaid võimalusi korruptsiooniks, siis ei tajuta ka ajakirjanike enda hulgas korruptsiooni probleemina.

Järgnevalt antaksegi ülevaade trükimeedia sisuanalüüsist, mille tulemusena selgub, milliste valdkondadega seoses korruptsioonist räägitakse, kuidas sellest räägitakse ning kui tegemist on meedia läbipaistmatusega, siis mida selle puhul välja tuuakse.

1.1. Sisuanalüüsi meetodist

Analüüsi olid haaratud kolm trükiväljaannet: *Postimees*, *Äripäev* ja *Eesti Ekspress* (edaspidi kasutatakse vastavalt lühendeid PM, ÄP ja EE). *Postimehe* kui Eesti suurima üleriigilise päevalehe analüüs annab ülevaate laiadele lugejahulkadele mõeldud arvamustespektrist. *Äripäeva* puhul võiks eeldada, et majandusnimestele suunatud nišiväljaandena kajastab see väljaanne korruptsiooniteemat spetsiifilisemalt ning teravamalt ja seda põhjusel, et just ettevõtja huvides võiks olla kõigile ühtsete reeglite alusel toimiv poliitiline-majanduslik keskkond. *Eesti Ekspress* on võetud valimisse kui uuriva ajakirjanduse lipulaev ja Eesti mõjukaim nädalaleht.

Analüüsitavaks perioodiks valiti üks aasta (01.01.-31.12.2008), mis on piisav selleks, et saada ülevaadet korruptsiooniteema kajastamise peamisest iseloomulikest joontest. 2008. aasta on ilmekas selles osas, et kogu meedias teadvustatakse probleemid majanduse kriitilise seisuga Eestis ja maailmas üldisemalt ning senine valdavalt positiivne suhtumine Eesti elu edenemisse asendub just vaadeldava aasta jooksul kriisist rääkimisega. See tähendab, et avalikkuses peaks olema teravamalt

luubi alla võetud igasugune raha liikumine ning selle ebaõiglane või ebaõige kasutamine ja jaotamine.

Korruptsiooniteemaliste artiklite leidmiseks lapati läbi kõigi kolme väljaande paberlehed ning otsiti artikleid, mille sisus esinesid märksõnad korruptsioon, altkäemaks, pistis, ametiseisundi kuritarvitamine, ajakirjanduse sõltumatus/sõltuvus. Kuna analüüs peab andma ülevaate korruptsioonist Eestis, eemaldati leitud artiklite hulgast need, milles käsitleti korruptsiooni mõnes teises riigis või piirkonnas (nt Sergei Stadnikovi rahvusvahelisi suhteid analüüsiv artikkel „Hiina kui supervõimu probleemidest“, kus toodi välja, et „Hiinas on probleemiks korruptsioon ja nepotism“, EE 28.07.08). Eelkõige sel põhjusel vähenes oluliselt *Postimehest* analüüsi võetud artiklite hulk, sest võrreldes teiste väljaannetega kajastab *Postimees* väga palju korruptsioonijuhtumeid teistes riikides. Analüüsist jäid välja ka sellised artiklid, milles esines otsingumärksõna vaid ühekordse sõnana, ilma et ülejäänud artiklis oleks korruptsiooni teemat pikemalt lahatud. Korruptsiooniteemalistena ei käsitletud ka artikleid, kus räägiti muudest majanduskuritegudest, nt kartellilepetest, maksupettustest ja nendega seotud kohtuasjadest.

Artikleid otsiti ainult nimetatud kolme väljaande põhilehtedest, temaatilised lisa- või vahelehed jäeti läbi vaatamata. Artikleid ei otsitud *Postimehe* lisa- ja vahelehtedest ak arvamus kultuur, Tallinn, Tartu Postimees, Raamat, Tarbija24; *Äripäeva* lisa- ja vahelehtedest Ehitus, Puhkepäev, Kinnisvara jne.). *Eesti Ekspressi* puhul loeti põhileheks kõik igal nädalal ilmuvad *Eesti Ekspressi* põhiosad.

Kuna ajakirjanduse sisuanalüüsi eesmärgiks on anda üldine pilt korruptsioonikäsitlest meedias ja meedia korruptsiooni kui teema kohast selle hulgas, analüüsitakse valitud artikleid järgmiste aspektide lõikes:

- Millal on teemakajastus intensiivsem, milliste sündmustega seoses;
- Kes on korruptsiooniteemaliste artiklite autorid;
- Millises valdkonnas kerkib korruptsioon esile (poliitika, ametkondade tegevus, ettevõtlus ja äri, õigussüsteem, meedia);
- Milles korruptsioon seisneb, kuidas seda defineeritakse (ametiseisundi kuritarvitamine, altkäemaksu andmine ja võtmine, onupojapoliitika, jms.);
- Millised subjektid on korruptsiooni segatud (poliitikud, riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnikud, ettevõtjad, politseinikud, kohtunikud, advokaadid, kohtutäiturid, ajakirjanikud, jne.);
- Millises Eesti piirkonnas korruptsiooni esineb;
- Millistest ajakirjanduse korruptsiooni juhtumitest juttu tehakse.

Detailselt on sisuanalüüsis kasutatud kategooriad loetletud lisa esitatud kodeerimisjuhendis (vt lisa 2).

Kuna ajakirjanduse sisuanalüüsi esimeseks eesmärgiks on hinnata korruptsioonikäsitlest üldist pilti avalikkuses, antakse esmalt lühiülevaade igat tüüpi juhtumitest, mis tulid aasta jooksul leheveergudel korruptsioonina teemaks. Üldise korruptsioonikajastuse pildi kaudu saab teha sissevaate ka meedia enda käsitlest korruptsioonist meedias.

1.2. 2008.a. korruptsioonijuhtumid

Järgnevalt antakse ülevaade 2008.a. avalikkusesse jõudnud ametiseisundi kuritarvitamise juhtumitest.

Enamasti toimusid need riigijuhtimise ja äri omavahelise läbipõimimise tulemusena, kus mõlema valdkonna esindajad osutasid vastastikku kasulikke teeneid. Poliitikud või riigiametnikud said sellisel juhul ärimehetele või ettevõttele soodsa otsuse eest raha (alkäemaksu) või muid kingitusi (nt soodushinnaga korteri/maja). Soodne otsus võis seisneda riigihankel eeliste andmises, teatud lubade väljastamises, ettevõtte kasuks otsustamises teatud valikuprotseduurides jms. Aasta kõige rohkem räägitud juhtumid on siin Villu Reiljani maadevahetuse tehingud ja Merko Ehituse juhtum. Merko Ehitus oli meedia huviorbiidis ka seoses Lätis toimunud suure riigihankega, millelt ehitusettevõtte Läti tütarfirma väidetavalt Eesti korrupsioonisüüdistuste tõttu tagasi lükati.

Teine suurem rühm korrupsioonijuhtumeid on iseloomulikud vaid poliitikutele, riigiametnikele ja riigiasutuste juhtidele, kes on kasutanud oma võimupositsiooni selleks, et luua soodsamaid tingimusi oma lähikondsetele ja mõttekaaslastele: sugulaste ja sõprade aitamine võimupositsioonidele või tulusatesse ametitesse, väga odava hinnaga neile mingite ettevõtete, aktsiate vms. hankimine, jms. Neid juhtumeid tuuakse välja oluliselt harvem kui selgeid poliitika ja ärihuvide läbipõimimise juhtumeid: nt Villu Reiljani advokaat Tarmo Sild sai väga odavalt osaluse äriettevõttes; Tartu Ülikooli haldusdirektor Riho Illak hangeldab ülikooli varaga, Pärnu päästeametnike uut depood ehitab päästeameti juhi sõbra firma, jne.. Mõnes mõttes sarnane problemaatika on esile kerkinud ka eraettevõtjatest kohtutäiturite kinnisvaratehingute puhul, kes on kasutanud neile kättesaadavat infot isikliku kasu saamise eesmärgil.

Kolmas rühm korrupsioonijuhtumeid on väiksemamahulised alkäemaksujuhtumid: piirivalvurite, liikluspolitseinike või ülevaatuspunktide töötajate rahavõtmised.

2008.a. jõudsid avalikkusesse järgmised juhtumid, mida määratleti korrupsioonina:

- Jaanuaris pidas kapo kinni Esmar Ehituse juhi kahtlustatuna pistise andmises; kohus määras vanglakaristuse endisele kohtunikule Šuvalovile alkäemaksu võtmise eest; lõpetati kohtuprotsess Tallinna abilinnapea Panovi ja endise kaitsepolitseiniku Tikerpe alkäemaksu võtmise ja andmise asjus tõendite aegumise tõttu.
- Märtsi lõpus tutvustati uuringut, milles uuriti ettevõtjate kokkupuuteid korrupsiooniga.
- Aprillis algas kohtuasi Valga endise maavanema Georg Trašanovi vastu alkäemaksu võtmises bussifirmalt Go Bus; kohtusse jõudis piirivalveametnikega seotud alkäemaksu juhtum; kohtuliku karistuse tingimisi vabadusekaotusega sai grupp endisi liikluspolitseinikke eesotsas Livio Karroga.
- Juunis valmis esimene kohalike omavalitsuste korrupsiooniuuring, mille käigus koostati korrupsiooni tajumise indeks ning testiti selle alusel mitut omavalitsust. Uuringu tulemusi tutvustati ajaleheveergudel kõigis uuritud väljaannetes ning korrupsioon kui selline sai laiemal avaliku tähelepanu.
- Suvel, juuni ja augustikuus vahistati mitmeid Narva linnaametnikke (nt Narva linnavara- ja majandusameti juhataja kt Arkadi Nikolajev, volikogu liige Aleksandr Moissejev), teostati läbiotsimisi nende kabinetides (nt Narva aselinnapea Sofia Homjakova, linnapea nõunik Vadim Orlov, jt.), aga õiguskaitseorganite poolt võeti luubi alla ka teised Narva juhtfiguurid (nt AS Narva Vesi direktor Aleksei Voroniv, AS Narva Bussiveod tegevjuht ja linnavolikogu liige Andrus Tamm).
- Augustis tuli avalikkusesse Pärnu juhtivate päästeametnike ehitustegevus, kus riigihanke uue depoo ehitamiseks oli võitnud sõbra ehitusfirma, kes hakkas samaaegselt depoo ehitamisega ehitama ka maju Pärnu juhtivatele päästeametnikele.
- Oktoobri lõpp – ilmuvad uudised kahtlustega Pärnu linnapea Mart Viisitamme korruptiivse käitumise osas
- Detsembri algul pidas kaitsepolitsei pistise võtmises kinni Tallinna abilinnapea nõunik Ivo Parbuse ja linnaosavanema asetäitja Aleksander Raide.

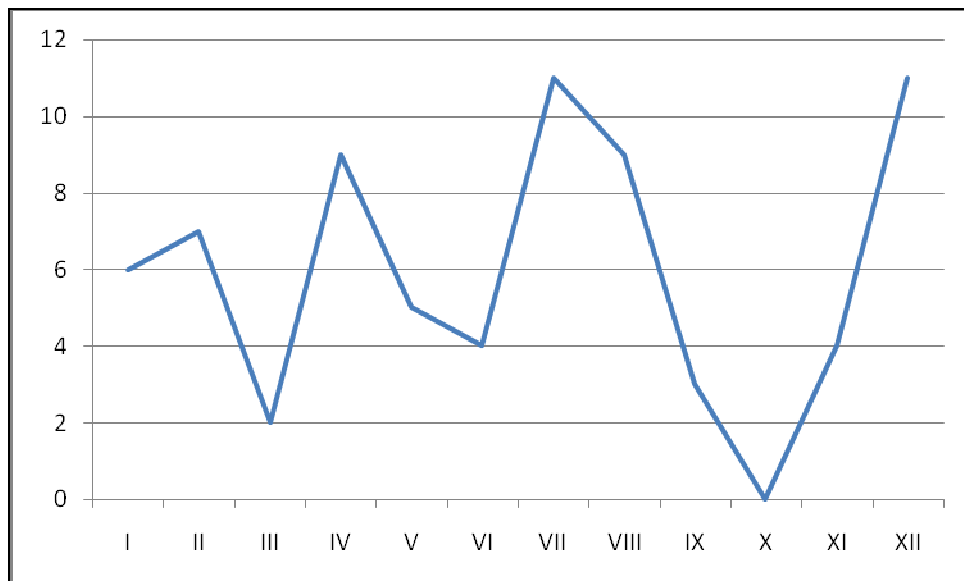
- Aasta esimeses pooles jõudis leheveergudele aeg-ajalt seis Merko Ehituse kohtuprotsessiga seoses Villu Reiljani ja tema juhitud keskkonnaministeeriumi maadevahetuse asjus. Merko Ehituse nimi kerkis esile ka ametnikele sooduskorterite müümiseiga; aga ka Läti rahvusraamatukogu ehituse konkursilt tagasilükkamisega seoses, kus tagasilükkamise põhjuseks oli süüdistus korruptsioonis.
- Kogu aasta jooksul tutvustati aeg-ajalt seisu Villu Reiljani süüasjas ja temaga seotud isikute osas.

Nagu loetelust näha, ei möödunud 2008.aastal praktiliselt ühtegi kuud ilma, et üks kolmest analüüsitud väljaandest ei oleks korruptsioonist kirjutanud.

1.3. Korruptsiooni teemakajastuse üldpilt kolmes väljaandes 2008.a.

Valimi kriteeriumidele vastanud korruptsiooniteemalisi artikleid ilmus kolmes analüüsitud väljaandes üsna ebavõrdses mahus. Kõige rohkem kajastas kogu aasta jooksul teemat *Äripäev* (51 artiklis), *Postimees* ja *Eesti Ekspress* võrdselt oluliselt vähem - kumbki vastavalt kümnes artiklis.

Korruptsiooniteema pälvis 2008.a. erinevate kuude lõikes üsna ebavõrdset kajastamist, kus kajastuse intensiivsus tõusis konkreetsete sündmustega seoses (vt joonis 2): aprillis algasid mitmed korruptsioonisüüdistusega kohtuprotsessid, juulis-augustis arutleti korruptsiooniuringu tulemuste üle ning toimusid kaitsepolitsei aktsioonid mitmete kõrgete ametiisikute suhtes, detsembris jäi kaitsepolitsei huviorbiiti Tallinna linnavalitsuses toimuv. Detsembri kajastuse suurt intensiivsust selgitab ka väljaannete tavaline praktika teha kokkuvõtteid lõppenud aastast ning aastakokkuvõtetes mainiti mitmel korral ära ka korruptsionikahtluse juhtumeid.

Joonis 2. Korruptsiooniteemalisi artikleid ajalehtedes *Postimees*, *Äripäev* ja *Eesti Ekspress* 2008.a. kuude lõikes (artiklite hulk, n=71)

Kui vaadata seda, millistes valdkondades peamiselt korruptsioon esile tuleb, siis lõviosa artiklitest kajastab korruptsiooni poliitikas (vt tabel 1). Enamasti seotakse sellega ka ettevõtluse ja äri valdkond. Korruptsioonist õigussüsteemis, erinevates ametkondades ja riigiettevõtetes ning massimeedias on juttu oluliselt vähem.

Tabel 1. Valdkond, milles esinevat korruptsiooni analüüsitud artiklites käsitletakse

Poliitika ja riigijuhtimine	36 artiklis
Ettevõtlus ja äri	30 artiklis
Massimeedia	9 artiklis
Õigussüsteem, kohtud	8 artiklis
Ametkonnad, riigiettevõtted	6 artiklis

Kui analüüsida 2008.a. ajakirjanduse tähelepanu pälvinud korruptsioonijuhtumite geograafilist jaotumist, siis leiab juhtumeid Eesti erinevatest paikadest. Loomulikult on kõige suurema tähelepanu all Eesti kõige suurem kohalik omavalitsus, st Tallinnas toimuv, aga samas mahus ilmus 2008.a. ka artikleid, milles räägiti ühes artiklis samaaegselt erinevatest Eesti piirkondadest. Teistes Eesti suuremates linnades toimuvat kajastati eraldi artiklina vähemalt korra: Valga maavanema pistisevõtmist, Tartu Ülikooli haldusdirektori hämaraid tehinguid ülikooli kinnisvaraga, Pärnu päästetöötajate ehitushanget, Narva linnaametnike ebaeetilisi tegusid, jms. (vt tabel 2).

Eesti korruptsioonijuhtumitega tuli sageli jutuks ka Läti¹ – seda seoses Merko ehitushankega Riias, kus hankelt tagasilükkamise põhjuseks väideti olevat Merko segatus korruptsiooniprotsessi Eestis.

Tabel 2. Korruptsiooniteemaliste artiklite jaotumine piirkonna järgi

Kogu Eesti, erinevad piirkonnad	12 artiklis
Tallinn ja selle lähiümbrus	11 artiklis
Läti (seotuna Eestiga)	7 artiklis
Narva	5 artiklis
Valga	4 artiklis
Tartu	3 artiklis
Pärnu	3 artiklis
Järvamaa	1 artiklis

Et anda hinnangut sellele, millise tasandi korruptsiooni ajakirjandus käsitleb, analüüsiti ka seda, millised isikud on toodud artiklites välja korruptsioonijuhtumitega seoses kahtlustatavate või süüdistatavatena. Kuigi valdkondadest tuli välja, et enamasti toimub korruptsioon Eestis poliitika ja äri omavaheliste suhete läbipõimimise tulemusena, ületab korruptiivsete poliitikute ja ametnike hulk vähemalt kahekordselt korrumpeerunud ettevõtjate hulga (vt tabel 3). Üsnagi kõrge on ka õigussüsteemiga seotud isikute – kohtunike, advokaatide, kohtutäiturite – seotus korruptsiooniga. Väga vähe kajastatakse aga korruptsiooni kõige madalamal tasandil – tavakodanike altkäemaksu andmisega seonduvat.

Tabel 3. Korruptsioonis kahtlustatavad isikud

Riigijuhtimisega seotud isik	50 artiklis
Ettevõtja, äritegelane	25 artiklis
Õigussüsteemiga seotud isik	14 artiklis
Muu avaliku elu tegelane	4 artiklis
Tavanimene	2 artiklis
Ajakirjanik	1 artiklis

¹ Hoolimata asjaolust, et valimist eemaldati artiklid, mis käsitlesid korruptsiooni väljaspool Eestit, jäid sisse artiklid, milles Eestis toimuvaga seoses tuli kõne alla Läti.

Korruptsiooniteemaliste artiklite autorid on valdavalt ajakirjanikud. Oodatult ei ole korruptsioon ajakirjanike endi hulgas teemaks, millest kirjutatakse. Meedia tuli korruptsiooniga seoses jutuks vaid üheksas artiklis ning artikli peateemaks oli see veelgi vähematel juhtudel. Nendest artiklitest antakse ülevaade aruande järgmistes osades (vt ptk. 2.4.).

1.3.1. Korruptsiooni määratlemisest

Korruptsiooniga üldisemalt kerkivad leheveergudel esile järgmised märksõnad ja metafoorid: korruptsioon, altkäemaks, pistis, sõpruskondlikud mängud, JOKK (=juriidiliselt on kõik korrektne), kratlus, onupojapoliitika, vastastikku kasulikud „heateoskeemid“, keelatud lepped, huvide konflikt, läbipaistmatus. Seejuures näib ajalehetsitaatidest, et korruptsiooni olemust või tähendust tuleb lugejale alles hakata seletama.

Mis on ühist politsei poolt pihtide vahele võetud Tallinna linnaametnikel, Haapsalu tarbijate ühistu juhil ja «Tõehetke» saates olnud naispolitseinikul? Esmapiilgul miskiit. Ühed osalesid lisaks ametnikutööle äriühinguis. Teine müüs oma maja enda juhitud ühistule. Igäihel oli tegudeks oma põhjendus. Räägitakse seksist tööpostil, toredatest kultuuriametnikest, kes ei teadnud äriühingus olekust midagi, aga mitte sellest, et kõigi nende juhtumite puhul on tegu lihtlabase korruptsiooni või vähemalt nn korruptsiooniohtlike suhetega. /.../ Need juhtumid näitasid, et korruptsiooni on Eestis vähe hoopis seepärast, et keegi ei pea paljusid tegevusi korruptsiooniks. (PM, 12.09.08)

Teatud osa neist [ametnikest] – õnneks vähemus – on aastaid oma ametikohta kurjalt kasutanud. Ma võin peast lugeda kümnekond Eestimaa omavalitsust, kus kuuldavasti sai veel mõnda aega tagasi ehituslikud ja kinnisvaraarendusest lähtuvad otsused liikuma panna alles pärast seda, kui asja üle otsustavat ametnikku oli piisavalt «määritud». Kuna asjad nii toimisid, ei taha keegi «määrijaist» probleemist avalikult rääkida. /.../ Faktid, kus ettevõtjate raha rändas althõlma Valga maavanema tasku, kus Rahvaliidu tipp-poliitikud keerutasid kümneid miljoneid korruptsioonihõngulisi tehinguid, vajavad endiselt hinnangut kohtulikul eeluurimisel. Ent peamine. Korruptsioonivastases võitluses ülimalt aktiivseks muutunud kaitsepolitsei aktsioonid on sedasorti «kapitalistlikku vereimemist» – kui kasutada nostalgilist kommunismiajastu väljendit – mitu korda vähendanud. (PM, 13.12.08)

Oleme kuulnud, kuidas juba kinnitatud planeeringutele leitakse ootamatult takistusi - näiteks vanu autokumme ja ehitusprahti täis tühermaal avastatakse korruga looduskaitse all olev taim, mille seemneid võib vabalt kauplusest osta. Kuidas korraldatakse "konkursse" varem välja valitud erakonnasõbralikele võitjatele, kuidas selliste konkursside tingimused pärast võitja väljakuulutamist muutuvad nagu imevael nende ärihuvidele sobivaks. Oleme kuulnud kinnisvaraga tegelevate inimeste ägamist, et Tallinna linnavalitsuses pole võimalik asju ajada ilma altkäemaksu maksmata. Ja kui ei maksa, siis jäävadki paberid riulile tolmuma... (EE, 18.12.08)

Äripäev jõuab 2008.a. korruptsioonijuhtumite kajastamise tulemusena väga selgele seisukohale selles, milles korruptsioon seisneb ning seda tuuakse välja mitmel korral ka juhtkirjades:

Tuttav muster, mis avaliku sektori institutsioonide rahaasju uurides ikka ja jälle esile kerkib: tehingud kindlate partneritega, vara kallilt ostmine ja odavalt käest andmine, selle jõudmine tehingupoolega seotud isikuteni, olematu sisekontroll, nõukogu pealiskaudsus ja asjatundmatus varaliste küsimuste otsustamisel. (ÄP, 01.08.08)

Suured annetused poliitikutele, kapo huvi, rasked kohtuprotsessid, ärihuvide konflikt, poliitikute kummalised otsused ning lõpuks ärimeeste omandusse libisev magus kesklinna krunt – selles loos on kõik need elemendid olemas. (ÄP, 08.08.08)

Seejuures on peamised juhtumid seotud avaliku sektori ja äri omavahelistes kokkupuutekohtades, teiste valdkondade korrupsiooniga tegeletakse ajakirjanduse veergudel harvem.

Korrupsiooni põhjusena nähakse Eesti väiksust ning nõ onupojapoliitika esinemist, st lähedaste aitamise kultuuri olemasolu. Kui keegi jõuab ühiskonnas võimupositsioonile, siis peaksid sellest kasu saama ka tema lähedased ja tuttavad:

Kuidas täiendada Eesti seadusi, et riigistruktuuridesse ei imbuks kahtlaste kommetega sõpruskonnad? Kui sõbrameeste soosimise ja maksumaksja raha laiali jagamise vastu ei võidelda, ei lõpe ka maadevahetused enne, kui Sõrve ja Narva on vahetusse läinud. Loomulikult ei tohi taluda pistisevõtmist, kuid ka keerulisemad skeemikeerutused ei või igavesti juriidiliselt korrektseks jääda. (ÄP, 11.03.08)

Seega ei määratleta ajakirjanduses korrupsioonina mitte ainult ilmselget altkäemaksu andmist või võtmist, vaid ka teisi võimu teostamisega seotud tegevusi, kus otsustusprotsess ei ole läbipaistev ja selgelt argumenteeritud.

Eesti tippärimehed ja –poliitikud on põimunud nagu kilplaste loos heinaliste jalad: lõunapaus venib aina pikemaks ning tööd teha ei saa, sest lõunauinakust ärgates ei saa ükski aru, kus ses puntras kelle jalad on. Vaja läheb möödakäijat, kes annab tubli siraka mööda jalgu – siis on kõik järsku püsti ja selgus majas. (ÄP, 20.02.08)

Omaette kuriteoliigid on korrupsioon ja rasked majanduskuriteod. Need on äärmiselt ohtlikud, sest õõnestavad avaliku võimu autoriteeti ja risustavad meie ettevõtluskeskkonda. Korruptandid ja majanduskurjategijad erinevad tuntavalt muudest kurjategijatest. Nad on sageli hästi haritud ning neil on ühiskonnas positsioon ja mõju. Väga paljud neist arvavad ise, et nad ei ole kurjategijad. (PM, 22.01.08)

Ajakirjanduse enda kohta korrupsiooni mõistet üldjuhul ei kasutata. Siiski tuuakse 2008.a. jooksul välja mõned juhtumid, milles võiks näha korrupsiooni, ametiseisundi kuritarvitamist, huvide või rollikonfliktit jms. juhtumeid. Järgnevas peatükis tutvustatakse neid artikleid põhjalikumalt.

1.4. Ajakirjanduse korrupsioon trükimeedia veergudel

Juhtumeid, mida võiks näha ajakirjanduse korrupsioonina, tematiseeriti uuritud väljaannetes 2008.a. jooksul vaid neljal korral (vt tabel 4).

Tabel 4. Ajakirjanduse korrupsiooni teemalised artiklid ajalehtedes *Eesti Ekspress*, *Äripäev* ja *Postimees* 2008.a.

Väljaanne	Kuupäev	Artikli autor	Artikli pealkiri
ÄP	03.01.08	Silvia Kruusmaa	Äripäev keelab ajakirjanikel ettevõtete kulul reisida
ÄP	15.02.08	Juhtkiri	Krupp, Lang, leim ja sõnavabadus
ÄP	10.04.08	Gert D. Hankewitz	Kodumaised seriaalid kui reklaami käepikendused
PM	30.12.08	Mart Kadastik	Füür 2008

Esimene juhtum oli nõ positiivne teemakstõstmine, kus *Äripäev* teatas jaanuari algul, et ei luba enam ajakirjanikel reisifirmade raha eest reisimas käia.

ÄP peatoimetaja Meelis Mandel: „Leiame, et lubades katta kas osaliselt või täielikult mõne artikli tegemiseks tehtavad kulutused kellelgi teisel, eksitab väljaanne lugejat ning kahandab pikas perspektiivis oma usaldusväarsust. Tahame, et lugeja teaks – Äripäevast ei leia ta

hüvitatud või kinnimakstud artikleid, ükskõik kui põhjalikult ka otsida /.../ Kutsume seda eeskuju järgima ka teisi Eesti ajakirjandusväljaandeid.“ (ÄP, 03.01.08)

Vaadates aga sellele artiklile saabunud online-kommentaare, on lugeja selges hämmingus – kas seni siis ilmus ajakirjanduses kinnimakstud artikleid, millest lugeja ei teadnud, millest ei olnud teda informeeritud.

Äripäeva 15.veebruari lehes võetakse ajendatuna Rein Langi väljaütlemistest ja leimivastasest võitlusest juhtkirjas teemaks poliitikute püüded ajakirjandust suukorvistada.

Eesti elus mädapaiseid muidugi jätkub /.../ Ajakirjanduse ja avalikkuse suukorvistamine on alati populaarne ning oleks ime, kui pärast Langi viimast kõnet ei tunneks kohtunikud moraalselt vastutust justiitsministri ja kohtu esimehe ees. Merko Ehituse juhatuse esimees Tõnu Toomik usub, et „Eestis ei ole ühtki ettevõtjat, kes julgeks praegu ajakirjandusega tõsimeelselt kohut käia.“ Nüüd on aga võetud suund reeglite karmistamisele. Seadused lähevad iga eelnõuga krõbedamaks nagu räimed röstris. Alguses arvavad kõik, et leim on väike roheline puuvili, ent kui kohtuprotsessid kord algavad, jääb hapu mekk aastateks suhu. Netikommentaatorid, poliitikud, ajakirjandus... Nuut on kõigile üks. Kus varem kasutati offshore-firmasid ja keerulisi skeeme, saab uue seaduse abil huvitundmise lihtsalt ära keelata. Kes lubaks end avalikult korruptandiks nimetada?

Õnneks on meil Silver Meikar, kes on harjunud korraldama meelevaldusi Valgevene sõnavabaduse kaitseks. Ehk on ta nii julge, et korraldab meelevalduse ka Eesti sõnavabaduse kaitseks – kuskil ohutus kauguses, näiteks Valgevenes? Vaevalt. Lang võib leimiga visata. (ÄP, 15.02.08)

Kolmas kord tematiseerib Äripäev nähtust, mida sotsiaalteadlased nimetavad televisioonis esinevaks „varjatud reklaamiks“, aga Euroopas tuntakse ka neutraalsema mõiste „tootepaigutus“ nime all.

„Kelgukoerte“ produtsent Toomas Kirss Mariine Autolt saadavatest summadest rääkida ei taha, kuid ütleb, et need lähevad ühel või teisel viisil sarja tootmisesse. Küsimusele, kas seriaal autode kasutamise eest mingit tasu ei pea maksma, ütleb Kirss hämmeldunult ja peaaegu naerma puhkedes, et nemad võivad ju võtta suvalise auto ja üldsegi mitte tolle logo näidata. „See on meile mõnes mõttes ka lisatöö. Peame mõtlema, kuidas autot kõige paremini näha oleks,“ valgustab Kirss, kelle sõnul on Mariine Autol, hellitava nimega koostööpartner, eesõigus kõikide teiste autofirmade ees, mis sest, et pakkumisi firmadelt oma toodete näitamiseks tuleb uksest ja aknast. Firmade aktiivsust alternatiivreklaami saamiseks tunnistab ka Örne 13 ja Kodu keset linna produtsent Raivo Suviste, lisades et õnneks on neil päris suur sõnaõigus, millist toodet sarja panna ja millist mitte. /.../ „Need ajad, kui produtsendid käisid reklaami küsimas, on läbi, tänapäeval käib kõik telekanali reklaamiosakonna kaudu,“ põhjendab ta ning hakkab seletama, et tegelikult pole see ju reklaam, vaid tootepaigutus /product placement/, mis tuntud enamikule kasvõi Bondi filmidest. (ÄP, 10.04.08)

Aasta kokkuvõttena võtab Postimehe vastutav väljaandja Mart Kadastik teemaks talle kui meediategijale aasta lõpus firmade poolt tehtud kingitused ning kogu artikkel on kantud neid kingitusi õigustavast argumentatsioonist.

Olen meelega hea meelega vastu võtnud. Aga ajad on ärevad. Seepärast küsisin nõu juristilt: kas pealtnägijad ja pealtkuulajad ei või mitte arvata, et veinipudeli varjus võtan, rafineeritult väljendudes, välja füüri? Mis eristab kingitust altkäemaksust? Jurist rahustas: mulle kingitud vein ei ole altkäemaks, see on turundus. /.../ Altkäemaks oli tollasel Inglismaal ametnike põhiline sissetulekuallikas. Ka Bacon võttis vastu selle, mida pakuti, laskmata pakutul mõjutada oma otsuseid. Bacon oli ... aus mees. /.../ Nii on see ikka olnud: altkäemaksuasjad paisuvad näidisprotsessideks. Hirmutuseks teistele? Võib-olla. On veel üks põhjus, miks uurijad, kohtud ja meedia käsitlevad altkäemaksu lausa jonniga: nad püüavad puhastada oma mainet. Nende enda kohal on äraostetavuse ja korruptiivse kokkumängu vari. (PM, 30.12.08)

Huvitaval kombel saab ka see artikkel palju taunivaid kommentaare, mille peamine sõnum seisneb mõttes, et „alkäemaks on altkäemaks ja sellist suhtumist ei peaks juhtivas päevalehes propageerima“.

2. Intervjuud ajakirjanike ja ekspertidega

Selleks, et saada ülevaadet korruptiivsetest praktikatest Eesti ajakirjanduses, viidi läbi suulised semistruktureeritud intervjuud Eesti erinevate väljaannete ajakirjanikega ja ekspertidega, kes on lähemalt kokku puutunud ajakirjanduspraktika küsitavuste ja probleemidega. Kuna tegemist on esimese sellealase uuringuga Eestis, oli põhjendatud kvalitatiivse uuringumeetodi kasutamine – et saada ülevaade korruptsiooni problemaatikast üldisemalt ning samuti erinevas kanalis töötavate ja erineva tööstažiga ajakirjanike kogemustest korruptsiooniga konkreetsemalt. Järgnev analüüs esitab intervjuude tulemused kahes osas: ajakirjanike ja ekspertide lõikes.

2.1 Kasutatud uurimismeetod ja intervjuueeritavad

Ajakirjanikud valiti põhimõttel, et nende läbi oleksid esindatud nii avalik-õiguslik kui ka kommertsmeedia, trükimeedia, raadio ja televisioon, eesti- ja venekeelsed ja nii üleriigilise kui ka kohaliku tasandi väljaanded ning kanalid. Seejuures oli oluline, et valimisse kuuluksid ajakirjanikud Eesti erinevatest piirkondadest ja ka erineva vastutusastme ning töökogemusega. Pigem olid eelistatud pikema kogemusega ajakirjanikud, sest muuhulgas sooviti ka hinnangut olukorra muutusele – kas korruptsiooni on ajakirjanike hulgas vähemaks jäänud või rohkemaks muutunud. Valimisse võeti proportsioonist mõnevõrra rohkem avalik-õigusliku kanali esindajaid, sest just see kanal peaks olema erilise kontrolli all oma erilise positsiooni tõttu Eesti meediamaastikul.

Ajakirjanikud valiti välja kanalite või väljaannete kodulehekülgedel toodud töötajate nimekirjade alusel. Lähtuti põhimõttest, et igast kanalist/väljaandest küsitletakse arvamuse-, majandus- või ühiskonnaelu toimetuse esindajat, kes on nõus intervjuud andma. Jälgiti ka seda, et esindatud oleksid erinevad Eesti piirkonnad ning nendel kanalitel/väljaannetel, millel on toimetus ka väljaspool Tallinna, püüti kontakti saada pigem Tartu või muu piirkonna esindajaga.

Lõplikult intervjuueeriti kahe uurija poolt suulise süvaintervjuu käigus üheksat ajakirjanikku, kellest igaühe töökogemus ajakirjanduses on olnud vähemalt 10 aastat, kuigi enamasti kauem. (vt tabel 5 esindatud kanalite ja väljaannete kohta).

Tabel 5. Intervjuueeritud ajakirjanikud kanalite ja ametialade kaupa

Intervjuueeritava kood	Intervjuueeritava amet	Institutsioon	Läbiviimise kuup.
R1	Saate toimetaja	ERR	5.05.09
R2	Saatejuht	ERR	12.05.09
R3	Vastutav toimetaja	ERR ja erakanal	12.05.09
R4	Vastutav toimetaja	ERR	12.05.09
R5	Peatoimetaja	Maakonnaleht	09.05.09
R6	Toimetuse juht	Üleriigiline päevaleht	27.05.09
R7	Toimetaja	Maakonnaleht	31.05.09
R8	Reporter	Maakonnaleht	13.05.09
R9	Ajakirjanik	Üleriigiline päevaleht	21.05.09

Intervjuudest võrreldavate tulemuste saamiseks arutati enne intervjuerima asumist uurijate poolt põhjalikult läbi kasutatav meetod ja uuringu eesmärk, lühidalt konsulteeriti omavahel ka intervjuude tegemise protsessi käigus kogemuste vahetamiseks. Intervjuu aluseks oli eelnevalt koostatud intervjuu kava, mis on esitatud käesoleva töö lisas.

Intervjuud alustati konkreetselt ajakirjaniku tööpraktikast vestlemisega ja selleks küsiti, kust saab intervjueritav ainek lugude kirjutamiseks või saadete tegemiseks. Sealt liiguti edasi korruptsiooni teema juurde, sest see võimaldas küsida selle kohta, kas on pakutud valmislugusid, kas oma sõbrad on palunud nende huvides mõnda teemat kajastada jne. Korruptsiooni teema üle arutlemisel olid sobivad intervjuerija konkreetsed näited ja arutelu piiripealsete juhtumite üle. Kuna korruptsiooni teema puhul on tegemist tundliku teemaga, eeldati, et ajakirjanik ei räägi meelsasti isiklikest kogemustest, kus võib tema tegevust tõlgendada korruptiivsena, vaid oluliseks peeti ka tema kolleegide vastavate kogemuste kohta küsimist. Üldiselt näib, et Eesti avalikkuses, sh ajakirjanike endi hulgas ei olda harjutud korruptsiooni mõistet kasutama ajakirjaniku tööga seoses.

Ajakirjanikutöö välise ja kriitilisema vaate korruptsioonile peaksid andma intervjuud ekspertidega. Intervjueritud eksperdid valiti põhimõttel, et esindatud oleks nii Avaliku Sõna Nõukogu kui ka Pressinõukogu liikmed. Mõlema institutsiooni liikmete nimekirjad on avaldatud nende kodulehekülgedel (vt. www.asn.org.ee ja <http://www.eall.ee/pressinoukogu/index.html>) ning nende hulgast valiti isikud, kes on nimetatud institutsiooni töös osalenud pikka aega. Pressinõukogust vesteldi pikaajalise ajakirjaniku staažiga *Maalehe* peatoimetaja Sulev Valneriga (liige aastatel 2002-2004 ja 2008 – 2009 sügis, Pressinõukogu esimees 2002-2004) ning Tartu Ülikooli ajakirjandusõppejõu Halliki Harro-Loit'iga, kes on Avaliku Sõna Nõukogu liige aastast 1992 (vt tabel 6).

Tabel 6. Intervjueritud eksperdid

Ekspert E1	Pressinõukogu	Sulev Valner	05.05.09
Ekspert E2	ASN	Halliki Harro-Loit	02.06.09

Ekspertidega vesteldi samadel teemadel nagu ajakirjanikegagi. Intervjuude kava oli üsna sarnane ajakirjanike omale, kuid mõningate täiendustega, mis võimaldaks anda ajakirjandusmaastikule kõrvalpilku – rohkem räägiti üldisemalt erinevate kanalite spetsiifikast korruptsiooniga seoses ning püüti saada hinnangut ajakirjanduse sõltumatusele.

2.2. Intervjueritud ajakirjanike korruptsioonikäsitlused

Läbiviidud intervjuudest tuli välja, kuidas ajakirjanikud korruptsiooni määratlevad, mida see endast kujutab just ajakirjaniku töös, millised on nende isiklikud ja nende kolleegide kokkupuuted korruptsiooniga, kuidas nad teatavates näidissituatsioonides käituksid, milles nad näevad regulatsioonimehhanisme ja millise üldise hinnangu nad annavad Eesti meedia läbipaistvusele.

2.2.1. Mida mõistetakse korruptsioonina ajakirjaniku töös

Kõik intervjueritud ajakirjanikud defineerisid korruptsiooni kõige üldisemalt kui millegi varjamist – rahavõtmise varjamist, lugude või saadete tegemisel oma tegelike eesmärkide varjamist. Seejuures tehakse vahet, kas ajakirjanik eksib ühe korra või on see tema tavaline tegevuspraktika – kui juba teatud ringkondades teatakse, et ühe või teise ajakirjaniku käest saab lugusid osta, st ajakirjanik müüb ennast, on kindlasti tegemist korruptsiooniga.

No üks on võibolla see, kui oma isiklike asju püüad ajada... et sa oled see ja too ja... kui te nüüd nii ei tee, siis ma kirjutun sellest lehes... /.../ Aga see on nagu üks asi, mis

ajakirjanikutööga kokku ei sobi, kui oma ajakirjanikuametit püüad kasutada oma huvides, et saavutada mingeid eesmärges või mingeid projekte või rahasid või mingeid muid. (R9)

Kui see inimene, ajakirjanik teeb seda juba mitte üks, kaks, vaid kolm korda ja talle meeldib, sest talle makstakse juurde, talt tellitakse lugusid juurde, talle pakutakse midagi .. saadame reisile... see ongi ajakirjanik, kes on korrumppeerunud. Kõik me oleme ajakirjanikud, kes ei saa suurt palka. Igaüks tahab lisatasu, aga siin on valikud. /.../ Kui see oli ainult viga, üks väike viga, siis pole midagi. Aga kui inimesel on see kalduvus, et ta läheb ja teeb ja jälle teeb, et keegi talle helistab ja ta läheb spetsiaalselt peale tööd või ükskõik mis kellaajal ja on valmis lugu kirjutama, siis muidugi on tal midagi. (R3)

Ajakirjanikul on ligipääs avalikule infovoole ning ta saab sellesse suunata just tema arvates sobivat või vajalikku infot. Korrupsioon võib ilmneda huvide või rollikonfliktina juhul, kui selle infovoole kujundamisel tegutsetakse selgelt erahuvides, nt reklaamitakse iseenda või sõprade firmat, antakse ühekülgset infot teatud sündmuste kohta jne. Rollikonflikti kohta tuuakse näide avalik-õigusliku kanali ajakirjaniku poolt:

Küllalt huvitav on olla raadiomehe nahas, kelle rollide vahel on pisike konflikt. Ma ei tahaks sellest suurt numbrit teha, sest ta suudab üsna väljapeetult käituda ja mitte kahtlaselt. Ta on suure plaadifirma esindaja Eestis ja oleks üsna veider, kui ta selle plaadifirma toodangut ei tutvustaks spetsiaalselt, mida ta teeb. /.../ Õnneks tema tegutsemist leevendab oluliselt see, et ta tutvustab selle kõrvale ka kõike muud. (R4)

Rollikonfliktiga või ametiseisundi kuritarvitamisega on tegemist ka tuttavatele inimestele teenete osutamise puhul, kuigi intervjuudest tuleb välja, et teenete osutamist või heategemist ei peeta korrupsiooniks, kui seda tehakse avalikult – kui öeldakse, et tegemist on tuttavaga (R1, R2) ja kui teema pakub ka laiemale üldsusele huvi (R3, R4).

Kui selles teenetes puudub uudisväärtus ja avalik huvi, siis on see taunitav. Kui see teema on selline, et seal on selge uudis, siis ma ei näe probleemi. (R2)

Kui see aitab olukorda parandada ühiskonnas. Võibolla see on olukord, mis puudutab kõiki. Siis see võib olla. /.../ [Ajakirjanik peab] ausalt välja ütleva: see on minu sugulane, poeg, tuttav ja ma tegin seda lugu spetsiaalselt selleks, et seda ei juhtuks teistega. (R3)

Oletame, kui mina langeks mingi jama ohvriks, mis võib ähvardada teoreetiliselt teisi. Kui ma näen, et see ei ole minu isiklik probleem, siis arvan, et kaameraga ähvardamine oleks õigustatud. Et kui sellel on mõju teistele inimestele peale minu, keda saab kas hoiatada või informeerida. /.../ Arvan, et isegi Reporteris, Kanal2s ei ole võimalik isikliku kättemaksulooga erameediasse jõuda. (R4)

Ajakirjanike hinnangul tuleb iga juhtumi või teema puhul eraldi analüüsida, kelle huvides ja kuidas juhtumit/teemat kajastada nii, et see ei oleks pelgalt teene osutamine. Sõpradele ja tuttavatele teenete osutamine on ajakirjanikutöös piiripealne juhtum ning seda ei saa vaadelda lahus ühiskonna üldisest käitumiskultuurist. Kui Eesti ühiskonnas on üldiselt normiks või heaks tavaks lähedasi toetada ja aidata, siis on ajakirjanikutöö puhul raske öelda, kust läheb piir heasõbraliku aitamise ja korrupsiooni vahel.

See probleem, miks seda kogu ühiskonnas on raske lahutada väikese ühiskonna fenomenist. Paljud tunnevad üksteist mingist teisest eluperioodist või teiselt elualalt kui nende põhitöö. Karmilt öeldes on see korrupsioon. Teisalt, ühiskonnas ei ole ühest reeglit, et väikse teene osutamine tuttavale või sõbrale peab olema tingimata korrupsiooniks nimetatud. Tuttavad inimesed ju ikka aitavad mingil määral üksteist. See on analoogne küsimus – kas üleskutse osta Eesti kaupa on proteksionism? Me nagu toetame omasid. Kui võtame ühiskondi, kus omade toetamine on ainuvõimalik käitumismudel, kus sedamoodi mittekäitumine on nagu paaria. Et jah. Aga Eestis me vist alles sõnastame enda jaoks läbi konkreetsete näidete seda piiri, kust maalt alates sõbrale teene osutamine on korrupsioon. Sõbrale teene osutamine – ma siinkohal

väga karm ei oleks. Minu jaoks on suurem probleem see, kui keegi käitub mingite firmade või mingisuguse valdkonna suhtes selliselt, et sa ei saa aru, miks ta selliseid teeneid osutab... Ja siis kostab kaugelt kumu, et kuuldavasti saab temalt midagi tellida. Isegi, kas see muus mõttes korruptsiooniks liigitub, aga see on ajakirjanikule olemuslikult vastuvõetamatu käitumine. Siin peaks ajakirjanduse standardid ja reeglid olema kindlasti ühesemad ja karmimad kui puhtjuriidiline kellegi korruptandiks määramine, mis nõuab tõestust. Ajakirjaniku töös ei tohi isegi sellist kahtlust olla, et keegi teeb kellelegi meelegahead ja müüb ennast ajakirjanikuna. (E1)

Intervjuudes osutatakse korduvalt sellele, et avalikult ja ajakirjanikkonna siseselt on läbi rääkimata see piir, mis jookseb korruptiivse ja mittekorruptiivse käitumise vahel.

Meil ei ole siin jah väga selget piiri. Siim Kallas esines siin aasta alguses, kus ta rääkis sellest, et Eesti ajakirjanduses ei ole täpsustatud piiri, kui suuri kingitusi tohib legaalselt vastu võtta. Ühe lõunasöögi väljategemine, tundub, üle piiri ei lähe. See vist ei ole selle piiri ületamine. Ajakirjanikud ei ole ka nii vähemakstud rahvas, et lõunasöögi väljategemine oleks tänuvälg, mis eluks ajaks meelde jääb. Võibolla see ei kõla ilusti, aga arvan, et Eestis on väga vähe ajakirjanikke, kellel ei ole tasuta lõunat välja tehtud. Ja ma ei arva, et see oleks näitaja. See piir jookseb kuskil teises kohas. Mõni üksik suveniir ei ole ka see küsimus. Arvan, et piir on kusagil kõrgemal. (E1)

Nii väikeses kohas tulevad need jamad jälle sisse, et ma olen seal talgutel käinud, seda paati ise teinud ja tunnen neid kutte 10-12 aastat, nad on minu vanused, sõbrad, osa neist tundsid isegi kooliajal. Ja toimetusest igaüks on nendega nii palju suhelnud, et sul ei ole seda allika ja reporteri distantse enam. Ja ma ei oska öelda, kas see on nagu altkäemaks, et sa lähed sõidad selle paadiga, mis on ... pärast seda, kui sellest on kaks aastat kirjutatud... valmis saanud. Aga mõnedelt küsitakse selle eest paarsada krooni .. või ei ole. Aga üldiselt ei ole selliseid juhtumeid. Kõige suuremad juhtumid on... vaata nagu Päevaleht... need kipuvad suurematesse lehtedesse .. see sama turismireiside värk oli ja ... ikka väga harva, kui keegi kohapeal hakkab. (R5)

Üks keerulisem korruptiivse käitumise liik on ajakirjanike sõltuvus allikatest ning enamasti ilmneb see sõltuvuse vormis poliitilistest figuuridest – üksikutest poliitikutest või erakondadest.

On olemas hästi informeeritud ajakirjanikud, on olemas keskmised ajakirjanikud ja võimalik, et on olemas sellised poliitajakirjanikud, kes ajavad vaikselt salaja mingit rida, käivad mingeid juhiseid kusagil saamas. Ma ei tea, kes nad on. Ma arvan, et on. (R2)

Korrumpeerunud ajakirjanik on selline, kes on sõltuv oma allikatest, otseses sõltuvuses. Ta kirjutab lugusid teemadel, mis talle ette öeldakse. Käib nende samade allikate kulul soojamaareisidel või kus iganes - näiteks spaas. Kui on vaja lehte mingit promo artiklit, siis helistatakse talle. Selline ongi. Ta on väga sarnane sellise ametnikuga, kes võtab altkäemaksu ja aitab detailplaneeringut kiiremini menetleda. (R6)

Erakondadel on tohutult suur mõju. Ka ajakirjandusele. Vahetevahel on mõnes ajalehes enne valimisi selliseid artikleid, et ainult imesta, kui hästi need on ajastatud. Mulle tuleb meelde, kuidas mõned aastad tagasi, see oli vist Postimehes, kus Edgar Savisaare intervjuu oli ajastatud. See oli täiesti jahmatav. See oli kaks päeva enne valimisi. Ma isegi ei mäleta, mis seal täpselt oli. Aga mäletan, et see oli täitsa üle mõistuse. Oli näha, et see oli tellitud lugu. See oli parteiline ehk poliitiline, see oli raudselt tellitud või kallutatud. See oli näha. (R1)

Kunagi öeldi [Maalehe kohta] jah, et on Rahvaliidu häälekandja või hääletoru... leht... Oli tõesti aeg, kus...see oli mõni aasta tagasi, kui lehel oli teine juhtkond ja nõukogu, leht ei olnud veel Ekspress Grupi all ja... siis tõesti oli olukord, kus Maaleht ei tohtinud näiteks Rahvaliitu eriti kritiseerida ega maha teha, neid tuli kogu aeg soodsas valguses näidata. /.../ See oli kuskil kusagil 5 aastat tagasi üpris tajutav.. ja rohkemgi. See tõuseb esile just enne valimisi... ja valimiste vahelistel aegadel ka ei tohtinud... Ajaleht pidi hoidma nendega n-ö väga häid suhteid, sest juhtkonnas oli üks väga kõrge inimene, nõukogu esimees, kes seda väga pingsalt

järgis. Ja ma tean,... et kui juhtus mõni lugu Rahvaliidu pihta, siis ikka kutsuti vaibale ja sai üpris kõvasti /.../ Ma tean, et ähvardati küll seal mõnda kohalt minema löömisega, aga noh... kõigil oli teada, kuidas on... kui tahtsid edasi töötada, siis pidid lihtsalt mitte kirjutama neist pahasti. /.../ No ja siis pidi hoidma häid suhteid ka põllumajandusministeeriumiga (R9)

Enamasti arvatakse siiski, et ajakirjanik ei pruugigi selle eest midagi erilist saada, et kirjutab üht erakonda soosiva artikli, vaid tegemist on isiklike eelistuste või maailmavaate sekkumisega, mis teemakäsitletust kallutab.

Ei ole olemas selliseid ajakirjanikke, kes ei oleks mõelnud valimas käimise peale. Või kellel ei oleks maailmavaadet. Kõigil on. /.../ Ma isegi mõtlen, et näiteks korrumpeerunud ajakirjanik ei ole näiteks Kesknädala toimetaja. See on selgelt, mingi erakonna häälkandja, ta ei olegi nagu ajakirjanik, ta on meediatöötaja, ta on erakonna liige ilmselt, kes töötab seal. Korrumpeerunud ajakirjanik on see, kes selleks, et mingi poliitiku või huvigrupi ...nende eesmärkide täitmiseks teeb lugu, saades selle eest mingit hüve, raha... Tehes seda kasvõi kartusest, selleks, et see huvigrupp saavutaks oma eesmärgi. Siis on tegemist mingi ilge limukaga. (R2)

Selgelt korruptiivne on aga see ajakirjanik, kes võtab oma töö eest vastu kingitusi. Aga ka siin ei ole see piir veel selgelt paigas, millistest kingitustest alates saab rääkida korruptsioonist.

Mõnikord antakse heast südamest, mõnikord arvatakse, et peab andma. Aga ajakirjanik ei lase sellest hoolimata ennast mõjutada. Näiteks maalugusid tehes mõnikord antakse midagi – näiteks pakk võid – kui oled kogu salvestuse ära teinud. Sa saad aru, et kumbki pool pole mõelnud, et selle eest peab ka midagi saama pärast. /.../ Kui sa kategooriliselt keeldud, siis sa ju solvad peremeest. Ja kui sa oled kogu salvestuse teinud enne teadmata sellest midagi ja kui sa teed lugu pärast ja keegi ei nõua sinult midagi, siis mingil hetkel see võib ju olla nii – kingitus. Aga Eestis ei saa seda ära öelda, minu arvates. (R2)

No mõned firmad...vahel, kui lugu on olnud juba aasta või ... mõni kuu hiljem saadab näiteks lihakombinaat kotitäie liha või sinki või midagi sellist peent värki... selles mõttes, et nagu hoida sidemeid, et sa neist ikka edasi kirjutaksid. Ja vahel on niimoodi ka muidugi, et lihakombinaadis näiteks käies antakse vorsti või pasteeti kaasa või midagi sellist. /.../ Seda peetakse väikseks kingituseks, et nendepoolne selline väike kingitus või meelega. Näiteks kui mõni kirjutab... kui kirjanikuga teeb lugu, uus raamat... siis kirjanik annab talle ka oma raamatu mälestuseks kaasa. Mõnes mõttes on see nagu sarnane. See ei ole mingisugune suur summa, see on suhteliselt aktsepteeritud minu meelest. (R9)

Ajakirjanikud ise teevad vahet selle vahel, milliseid kanaleid pidi kingitused liiguvad ja mida kingituse tegija ootab kingituse eest vastu.

Reisi puhul on küll, et mida siis pärast reisi tahetakse. On ju olnud juhtumeid, kus ajakirjanik viiakse kohale ja pärast kiidab seda firmat. Sellisel juhul hakkab võibolla natuke see lõhn juurde tulema. Sest kui ta on sulle võimaldanud reisi tasuta, siis on pärast väga raske midagi kriitilist kirjutada. (R1)

Kui kingitust pakutakse toimetusele ja toimetuse juhid valivad, kes selle kingituse saab, ilma et see ajendaks kingitegitjat soosivat meediakajastust, ei näha kingitustes probleemi.

Need kõik kontserdipiletid ja reisid ja see käib täiesti ametlikult... näiteks on see täiesti normaalne, et ajaleht sõlmib sponsorlepingu mingi kontserdi korraldajaga, ta avaldab tasuta reklaami lehes või mingi hästi soodsa protsendiga ja saab piletid vastu. Ja siis ajakirjanikud lähevad kontserdile. Aga mingisugust ajakirjanduslikku osa seal üldse taga ei ole, ei kirjutata ridagi, see on puhtalt reklaamiküljel. (R7)

Üldiselt jagunevad reisid kaheks. Kas reisikorraldaja ootab vastuteenet või ei oota. Eriti 1990ndatel, tollal ajakirjanduses töötanud inimesed sõitsid mõne välismaa fondi rahastusel õppima näiteks kuhugi, nt uurivat ajakirjandust. Samas selle korraldajad ei oodanud vastuteenet. Neil oligi projekt avaliku rahaga, et see inimene saab tasuta koolitust, tuleb tagasi

ja teeb oma tööd edasi. Ma ei näe siin korrupsiooni. Siin ei saa lolliks minna korrupsiooni otsimisega selles situatsioonis. Teine asi, turismifirma pakub ajakirjanikule reisi, et olgu ilus lugu kirjutatud selle reisi tulemusena, et see on nagu reisile mineku tingimus. See on ohtlik, korrupsiooniohtlik juhtum. Eriti kui ajakirjanik võtab reisi vastu teavitamata toimetuse juhtkonda sellest, et talle on see reis pakutud nendel ja nendel tingimustel. Siin on ka see võimalus, et kui ajakirjanik ütleb oma peatoimetajale, et talle pakuti seda reisi ja tahetakse, et ta sellest kirjutaks, aga kirjutamise käsitlus on vaba. Kui ta saab peatoimetaja aktsepti, et see ei ole väljaande sõltumatusele ohtlik, siis minu meelest on ajakirjanik käitunud suhteliselt normaalselt ja midagi ohtlikku selles ei ole. Kuigi see on noateral kõndimine. Nende reiside vastuvõtmisega on iga üksikjuhtum erinev. (E1)

Aktuaalses kaameraski mõnikord pakutakse reise. Kuid reisi ja reisi vahel on vahe. Üks on selline reis, kus keegi läks kuhugi visiidile. Kui ajakirjanik läheb sellele reisile ja teeb sellest loo, siis teeb ta oma tööd. /.../ Kui see on kasulik organisatsioonile, kui see avardab inimeste silmavaadet ja jagab infot, siis ma arvan, et seda võib kasutada. /.../ Kui ajakirjanik on ajakirjanik, siis ta on kriitiline igal hetkel, kui see kriitika peab olema selles loos. See ei mõjuta absoluutselt. (R3)

Samas, osades toimetustes on olukord lahendatud nii, et piiripealsete juhtumite vältimiseks on kokku lepitud, et pigem ei võeta üldse kingitusi vastu.

Nendele reisifirmade pakkumistele, et viime teid reisile, te kirjutage pärast lugu, neile oleme me kõik ära öelnud. Need pakkumised tulevad täiesti ametlikult, täiesti avalikult, selles ei ole mingisugust... selles ei saa mingisugust soovi kedagi ära osta, lihtsalt ajakirjanik või ajakirjandusväljaanne peab olema piisavalt tark, et sellest ära öelda. (R7)

Oluliseks peetakse seda, et kingisaajast on teadlikud ka kolleegid või ajakirjaniku ülemused ning antud on nendepoolne heakskiit kingi vastuvõtmiseks. See tähendab, et tagatud on toimetusesisene regulatsioonimehanism teema mittekallutatud käsitlemiseks, sest ajakirjanik on kolleegide/ülemuste pilgu all.

Vahel on ju niimoodi, et mõni reisifirma pakub sõiduvõimalust, et siis pärast sellest pressis kirjutatakse. Seda ikka juhtub./.../ Ma üldiselt konsulteerin peatoimetaja või oma ülemustega, et kas nii või naa. Alati ei pea ju loos välja tulema, et see konkreetne reisifirma. Aga et lihtsalt sellest maast lugu teha, siis miks mitte. Sest ega meil lehtedel väga palju raha ju ei ole, et muudest maadest ka kirjutada, kui näiteks see välismaale reis. Sellisel juhul peab siis välja tulema niimoodi, et see ei paista reklaamloona, vaid lihtsalt reisimulje või midagi sellist. (R9)

Teiselt poolt muudab ajakirjaniku elu mõnes mõttes keerulisemaks olukord, kus Euroopa Liidu tasandil luuakse ajakirjanikele palju võimalusi, mis otseselt ei ole kingitused, kuid ajendavad Euroopa Liidu teemakajastust. Üldiselt arvatakse, et Euroopa Liidu poolne tegevus enda reklaamimisel ja tutvustamisel on aktsepteeritud.

Igasugused institutsioonid... no kes teevad kõige rohkem reise ajakirjanikele. On ju tegelikult praegusel hetkel Euroopa Parlament, Euroopa Komisjon, ka NATO. Aga keegi neist ei eelda, et sa pead neist kirjutama. Nende soov või tahtmine on teha ajakirjanikele selgeks, kuidas nad töötavad ja mina arvan, et selles ei ole midagi halba... Kui näiteks Euroopa Parlament kutsub ajakirjanikke külla ja teeb neile mingeid seminare, konverentse, mida iganes, veab nad kuskile Strasbourgi või Brüsselisse, siis tegemist on demokraatliku institutsiooniga, kus on kõik erinevad parteid esindatud ja tegelikult korraldajaks on see, kes on sõltumatu institutsioon. Selles ma ei näe mingisugust ajakirjanduseetika rikkumist või midagi. (R7)

Teiselt poolt püüab Euroopa Liit siiski mõjutada meediakajastust ning selles osas on jällegi tegemist juhtumiga, millesse ei saa üheselt suhtuda. Mõnes mõttes peaks seda püüet nagu aktsepteerima, et tutvustatakse demokraatliku institutsiooni tegemisi ka rahvusriikide elanikkonnale ja tõsta

teadlikkust sellest institutsioonist, kuid kui rangemalt vaadata, on siin tegemist väga selge mõjutamise ja teemakäsitlemise kallutamise katsega, mis seab ajakirjanikud raskesse olukorda.

Ja vahel sellised asjad, et inimestel on tunne, et mingi materjal peab lehte minema. /.../ Hästi palju on seda just nende euroasjadega. Ja ma pole siinamaani seda lahti harutanud, et kust tuleb see kajastamise kohustuslikkus ja mis kujul see on. Vaata, kui tehakse mingi eurorahaga projekt, siis seal on 90% juhtudest on väidetavalt sees nõue, et see peab olema meedias kajastatud. Ja sealt tuleb see koht, stiilis, et õpetaja viib oma lapsed või klassi ekskursioonile kuskile raba peale, saavad mingi tuhat krooni bussiraha, projektiraha ja nad pärast saavad sellest loo, seepärast, et neil on see meediakajastuse punkt ette nähtud. Ja nad kardavad, et kui nad seda ei täida, siis neil seda tuhandet krooni kinni ei maksta. /.../ just oli selline situatsioon, kus inimene oli hädas, et ma võin selle kommertsteksti osta, kui mul muud üle ei jää, sest ma olen ikka... Et me oleme sellises olukorras. Et loomulikult saadad pikalt, kui ... see ajab nagu raevu, kui keegi teine otsustab lehe sisu üle, mitte toimetus. Siis tekib see olukord, kui mingi EL paneb inimese olukorda, kus ta on sunnitud ükskõik mis nippidega püüdma lugu lehte saada. Teisest küljest, et kui siin kogukonnaajakirjanduse tasemel võtta, siis on selge, et meil pole probleemi olnud, et keegi tõesti avab kiigeplatsi ja siis me ütleme, et no kuule, pista oma kiigeplats sinna samusesse, et me ei tee sellest lugu. Me ikka teeme. (R5)

Ajakirjanikud üldiselt teevad vahet teemakajastust mõjutavate ja mittemõjutavate kingituste vahel. Reisipakkumist vaadatakse kahtlasena, aga kontserdi- vms pileteid mitte; arvatakse, et väiksemate asjade, nagu nt pastakad, märkmikud, raamatud, plaadid jms. vastuvõtmine ei mõjuta ajakirjaniku käsituslaadi.

Kui mõne kultuuritoote kinkimisega kaasneb ka selle toote tutvustamine meediakanalis, siis on tegemist juba keerulisema juhtumiga – kust sellisel juhul läheb piir reklaami ja lihtsalt kultuuri tutvustamise vahel. Ajakirjanikud arvavad, et kui see ei toimu kommertseesmärkidel, siis on taoline tegevus aktsepteeritav. Aga see on siiski probleemne juhtum.

Jah ma mõtlen plaatide tutvustusi, esinejate ja kontsertide tutvustusi – taoline teema on veidi valusam. /.../ püütakse läbi erinevate saatejuhtide jõuda suure kella külge panemiseni, kasutades ära just isiklike tutvusi. Seltskond on väike, kõik tunnevad kõiki, see asetab ka saatejuhid raskesse seisuga, nad ei julge ja ei taha “ei” öelda. /.../ See on probleem just siis, kui läheneja suudab saavutada selle taseme, et tema intervjuu on mitmes erinevas saates. Sellised asjad teinekord ajavad kurjaks, kui kasutatakse inimeste heatahtlikkust ja vastutulelikkust ära. Ma ei hakka siin nimesid nimetama, aga kui mingisugune muusikaüritus tuleb, kontsert ansamblitega, siis korraldaja tunneb enamikke saatejuhte ja läheneb meile eraviisiliselt mitte kui tervikule – ta on juba piisavalt kaval ette. Minuga räägib, kellegi teise ja kolmandaga ning see intervjuu jõuab päeva jooksul kolm korda eetrisse küll erinevatel ajahetkel – hommikul, päeval, õhtul. Sellised asjad on üsna ärritavad olnud. (R4)

Kaudselt seostub nimetatud teema üldisema „varjatud reklaami“ teemaga, mis langeb ajakirjanduse ebaeetilise tegevuse või auditooriumi eksitamise valdkonda. Seda tuakse välja nii telekanalite kui ka ajalehtede puhul ja nähakse isegi suurema probleemina kui otsest korruptsiooni.

Mõned väljaanded on kohe algusest olnud väga põhimõttele kindlad reklaami ja ajakirjandusliku teksti lahushoidmise kinnipidamisel. Näites Äripäev. Nii palju kui teada on. Kuigi ka neid kahtlustatakse tihtipeale mitmesugustes vandenõudes, aga mina hindan Äripäeva toimetuspoliitikat kõrgelt - nad deklareerivad väga selgelt ja peavad kinni sellest, et lood ei ole müügis. Ka Ekspress Grupis on reeglid päris kenasti sätestatud. Aga siis hakkavad mingid sellised ebamäärasemad asjad nagu igasugused vahelehed. Näiteks see, mis Päevalehes viimasel ajal toimub mingisuguste Publishing House'ide ja Meediaplanetite all, see on päris jube. Need on selgelt mingid väljaanded, mille sisu on müügis, aga mis tahavad välja näha nagu ajakirjandus. See hägustab väga piiri. Ja siis mitmesugused kinni makstud erileheküljed... Need on võibolla väga üllad, nt Haigekassa erilehed, aga lugejate jaoks hägustab see piiri. (E1)

Aga ma tean, et see Tarmu Tammerk... Tammerk on nende lehisest vahelehtede vastu, mis on nagu lehe tehtud, kinnimakstud vahelehed... ta on öelnud, et see hägustab inimese jaoks seda piiri, et kas see on siis... ajakirjanikud on kirjutanud need lood... Ma ei ole temaga päris nõus, selles mõttes, et kuidas ma ütlen... mõnes mõttes jah, see on selline hall tsoon. /.../ Seal ikkagi käib siuke arutelu, et kuidas parem oleks ja nii. Näiteks Läänemaa arenduskeskus, kes neid europrojekte meile Euroopa poolt vahendab... Läänemaad arendab. Siuke mittetulundusvõrk, aitab inimestel projekte kirjutada, kogub ideid, kirjutab ise asju. Maakonna arendajad. Ja siis neil on igasugused asjad, millest iga lihtne ajakirjanik hästi aru ei saa, mingid EASid ja oma süsteemid ja värvid. Ja siis mingi hetk ei ole neist midagi kuulda ja siis üks päev nad tulevad toimetusse ja ütlevad: nii, meil on 20000, kas me saaks teha oma uudistest vahelehe neli külge lehe vahele. Mille peale siis... nojah, tooge siia oma raha, teeme ära, et mis see on siis. Kusjuures iga jumala uudis seal lehes on selline, millest hea meelega oleks ilma kopkatki küsimata uudise teinud. Aga sa ei teadnud seda. /.../ See on jah selline hall tsoon, aga samas ta annab lisaväärtust, need on nagu koostööprojektid. (R5)

Intervjuudest ilmneb, et ajakirjanike korruptiivsetest praktikatest saab rääkida siis, kui ajakirjanik ei tegutse avaliku huvi eesmärgil, vaid teeb oma tööd eelkõige isikliku kasu silmas pidades. Jämedates joontes sai korrupsiooni jagada nelja suuremasse rühma: rollikonfliktid, ametiseisundi kuritarvitamine, otsene sõltuvus allikast, allikalt raha ja kingituste vastuvõtmine. Järgnevalt antakse ülevaade sellest, milliste korruptiivsete praktikatega on ajakirjanikud isiklikult kokku puutunud.

2.2.2. Ajakirjanike isiklik kokkupuude korrupsiooniga

Hoolimata asjaolust, et intervjuu algul rõhutati küsitluse anonüümsust, ei toodud intervjuudes välja eriti palju isiklike kokkupuuteid korrupsiooniga. Näiteks kinnitavad kõik kolm Rahvusringhäälingu süsteemis töötavat inimest, et neile ei ole pakutud lugude eest raha ega ka muid hüvesid, ei ole öeldud „tulge tehke lugu, ma annan selle eest raha“ (R1). Sama kinnitavad suurem osa teiste kanalite intervjuueeritud ajakirjanikest.

Ei ole olnud rahapakkumist. On olnud momente, kus on öeldud, et ärme sellest räägi. Aga need ei ole tavaliselt skandaalsed või kriminaalsed, vaid pigem inimlikud. Ja tavaliselt jääb ka lugu sündimata. /.../ nii palju mõistmist ja aus olemist on isegi eratelekanali toimetuses. Et sellised juhtumid, mis on seotud inimliku traagikaga ja mille keskmes olev inimene ei soovi, et seda kajastatakse, seda aktsepteeritakse. (R4)

Ma ei ole sellest kunagi aru saanud, kuidas on võimalik lugusid osta. Haruharva küsivad meie käest – no suurettevõtjad ei küsi – aga haruharva sellised väiksemad tegijad helistavad ja küsivad, kui palju artikkel maksab. Ma ei tea, kust nad seda võtavad. Kindlasti ei saa osta lugusid lehte. Tahan uskuda, et ka teistesse lehtedesse ei saa. Ma ei kujuta seda ette, et helistan toimetusse ja ütlen, et “annan tuhat, paarkümmend tuhat krooni ja te kirjutate sellest loo”. (R6)

Samas kui maakonnalehe toimetaja toob välja, et inimesed pakuvad loo kirjutamise eest raha küll, kuid tema arvates toimub see puhtalt teadmatusel – ei eristata reklaamtekste ja ajakirjanduslikke materjale.

... kui vähe inimesed ajakirjanduse toimimise mehhanismidest teavad. Ei eristata /.../ materjali pakkujana eri formaate ja võimalusi, mis on. Ja see on täiesti tavaline, et inimene tahab kuulutust ja pärast tuleb välja, et ta mõtleb enda ettekujutuses pooleleheküljelisest reklaamist. Või helistab ja ütleb, et tal on lugu pakkuda, mis osutub jällegi kuulutuseks. (R5)

Minuga konkreetselt on üks firma aastal 96 või 97 hakanud rääkima, et... aga, et ... ilmselgelt olid neil mingitest teistest meediaväljaannetest need kogemused, et tuleb raha anda. Minu enda need kogemused olid isegi telest, ma ei mäleta, mis telejaamad toona üldse olid, vist olid TV3 ja Kanal 2 juba... nad nagu vihjasid sellele, et eks me siis tasume selle eest... Aga neile sai

kiiresti selgeks tehtud, et selline asi ei lähe läbi, et ajakirjanikule loo eest ei maksta. Sel firmal puudus tollel hetkel meediaga suhtlemise kogemus, selles mõttes, et neil oli mingisugune imelik kogemus ja nad arvasid, et nii käibki. Aga ma ütlen, et see oli aastaid üle kümne tagasi. (R7)

Olid ajad 90. aastatel, kui pakuti raha küll. Ja siin mõned aastad tagasi on olnud situatsioon, kus mulle on pakutud, et ma kirjutaksin näiteks ühe kinnisvaraarenduse valmimisest, et öeldakse, et ega me võlgu ei jää. Sellist suhtumist aeg-ajalt veel kohtab, küllalt harva. Minus tekitab see pigem nagu allergilist reaktsiooni. (R8)

Kui 1990ndate algupoolel ei olnud ajakirjandusmaastikul veel eetilise ajakirjanduse normid ja reeglid välja kujunenud või kinnistunud, siis tänapäeval taolised robustsed mõjutusmehhanismid ajakirjanike arvates enam ei toimi. Samas survestatakse praegusel ajal ajakirjanikke teiste meetoditega, nt reklaamitoimetuse kaudu.

...ei ole sellist asja, et pannakse ajakirjanikule rahapakk või pakutakse ajakirjanikule mingit hüve... vaid on see, et lähme korrus kõrgemale, seal on reklaamitoimetuse, ostame reklaami ja nüüd survestame läbi reklaamitoimetuse seda sisutoimetust, et kirjutage meist. See on palju keerulisem lugu ja seal on palju tõsisemad probleemid taga, eriti just praegu, kui reklaamiturg on igal pool kõvasti kukkunud. (R7)

Rahapakkumistest enam on ajakirjanikel olnud kokkupuuteid kingitustega. Maakonnalehe toimetaja toob välja, et kingitusi tehakse päris palju ning see paneb ajakirjaniku üsna keerulisse olukorda.

No kui ma käin näiteks mõnes leivatehases ja mulle pistetakse kaasa päts leiba. Või kui ma käin kuskil meiereis ja mulle antakse kaasa kotike mingisuguse juustu ja jogurtiga. Siis mina isiklikult sellest probleemi ei ole teinud. Sest minu sisemist vabadust see kuidagi ei pärssi. Ma ei pea seda nagu äraostmiseks või korrupsiooniks. Aga on ka teisi käsitusi, on selliseid ajakirjanikke, kes on samas toimetuses, kes keelduvad sellest. Isegi pastapliiatsist keelduvad. (R8)

Miks need väiksed kingitused ka halvad on, on see, et... /.../ nende emotsionaalsete kingitustega on ka ikkagi see, et kui sulle kingitakse asi, see tekitab selle emotsionaalse sideme. Pärast seda sa ei mõtle sellest inimesest... sa mõtled temast kui heast inimesest, kui natuke paremast inimesest või temast kui organisatsiooni esindajast, sest ta on sulle midagi kinkinud või andnud. /.../ Aga omaette teema on need alkoholikogused, mis toimetustesse saadetakse... ma arvan, et see oli Viru, kes saatis... või oli Liviko, kes saatis suure, umbes liitri viinapudeli. (R5)

Kuna ametiseisundi kuritarvitamine on üsna laialt tõlgendatav nähtus, oskavad mõned intervjuueeritud ajakirjanikud tuua välja ka enda tegevuspraktikast selle alla liigituvaid juhtumeid.

Mõningaid kogemusi on. Ma ei tahaks endale tuhka pähe raputada. Mul ei tule hetkel konkreetne juhtum meelde. Tõsi, ma olen mõnikord küll asjasse mittepuutuvatel asjaoludel öelnud, et ma olen see ja too sealt kanalist. Ma olen seda teinud. Aga, et ma oleks midagi väga häbematut teinud. Ilmselt ma kasutaksin seda rohkem, kui ma oleksin Vahur Kersna. (R4)

Mul on häbi tunnistada, aga ma olen ise seda kunagi kuritarvitanud. Aga ma ei olnud siis ajakirjanik, ma olin meediatöötaja. /.../ ma töötasin ühes erakanali politseisaates. /.../ Aga seesama süütuse presumpatsioon, sa filmid kedagi ütle mata, et sa teda filmid. /.../ sa lähed politseiga kuhugi sisse luba küsimata ka teinekord, filmid inimesi, kes on abitud, kes ei taha midagi öelda. (R2)

Ametiseisundi kuritarvitamist võib näha ka selles, kui ajakirjanikuna hakatakse tööle eesmärgiga koguda sotsiaalset kapitali – saada tutvusi ja kontakte – ning siis jäetakse ajakirjanikutöö sinnapaika, sest mujal on paremad võimalused karjääri teha.

See tutvuste ärakasutamine, sotsiaalne kapital... See on kõige hullem ja see on kõige nähtamatum.. ja see on võibolla just ka see, mida me ei teadvusta ka.. Kui ma läksin kunagi ühte ajalehte tööle, siis mul üks koolivend oli ka kuu aega varem sinna läinud. Usin ja asjalik kutt, vehkis kirjutada, mingil hetkel läks ülemuse juurde ja ütles, et teate, ilgelt põnev oleks teha reisirubriik. Ülemus nuputas, davai, et lisa võib ju reisirubriik ka olla. Ja poiss hakkas tegema ja tegi, tegi. Ja sel ajal, kui mina nühhkisin kogu aeg nii häid ja põnevaid või õiglasi lugusid kui võimalik ja vaatasin, et jube põnev... siis see kutt ajas oma reisirubriiki ja kolme kuu pärast läks ühte reisifirmasse mingile kõrgele kohale tööle. Sest ta oli saanud endale mingid kontaktid kätte ja ma kahtlustan, et tal oligi siht ajakirjanikutöö kaudu saada endale sotsiaalne kapital ja võrgustik, kõrgetel kohtadel tuttavad ... ja siis teha selline karjäärihüpe. (R5)

Kõik intervjueeritud ajakirjanikud on aga üksmeelel selles, et asjad on läinud paremaks ning taolisi korruptiivseid praktikaid kohtas pigem 1990ndate algul, aga mitte enam tänapäeval.

2.2.3. Teadmised teiste ajakirjanike kokkupuudetest korruptsiooniga

Üldiselt pigem ei taheta rääkida teiste ajakirjanike kogemustest korruptsiooniga. Intervjueeritud ütlevad, et nad kolleegide kohta ei tea – „tegelikult olen kuulnud väga vähe selliseid tõsiseid äraostmiskatseid“ (R5). Aga siiski kogunes kümne intervjuu peale üsna kenake hulk näiteid, kuid nende puhul väidetakse enamasti, et kindlalt ei teata, kas lugu vastab tõe.

Kuskilt lehest olen lugenud, et paar aastat tagasi keegi tegi lugusid televisiooni ja talle pakuti selle eest raha. Aga ma ei ole kunagi kokku puutunud sellega (R3).

... ma olen kuulnud ERRi kohta. /.../ Minu teada on makstud spordi poolele ETVs ühe teatavat sorti ala kajastamise eest inimesele raha. /.../ Tookord oli inimene väga selgelt organiseerimisega seotud, siis ta ütles, et tagada võistluseelset kajastust, tuli mees nõ kohale tellida. Piisavalt mõjuvõimas mees, kes saab selle ka eetrisse toimetada. (R4)

Mul on olnud üks juhtum, kus ma olen kuulnud, ehki ei saa öelda, et see kuidagi tõestatud oleks, aga olen kuulnud, et mulle on räägitud, et vot ärimeeste seas räägitakse, et üks inimene võib nii teha [- müüa lugusid]. (E1)

Ma olen kuulnud ühte lugu Päevalehest, kus üks minu ja mu Päevalehe sõbra ühine tuttav, kes töötas kusagil kinnisvaraarenduses, helistas mu sõber ajakirjanikule ja küsis, et... see oli mingi 6-7 aastat tagasi... et kuidas oleks, kui 100 tonni, kui sellest projektist ilmuks nagu arvamuskirjutus Päevalehes. Et konks on selles, et meil Tallinna linnavolikogus on paar inimest, kes ei ole selle arendusega praegu nõus, aga kes on meedia arvamustest hästi sõltuvad, et... kui meedia poolt on, siis nad tavaliselt kalduvad sinna poole. Et ilgelt suur raha oli see siis, kuid tüüp saatis ta muidugi pikalt... (R5)

Sellist konkreetset, et keegi oleks ajanud oma kõrvaläri, seda ma ei tea. Küll aga olen vahetevahel pidanud kokku puutama olukorraga, kus mõnel ajakirjanikul on tekkinud väga hea sõbrasuhe oma allikaga. See hakkab kohe tööd takistama. See hakkab kohe silma, ta ei ole enam objektiivne. On olnud küll olukordi, kus ma olen pidanud sekkuma ja inimesega tõsiselt vestlema. (R6)

Ma tean seda, et ... seda on ka oluliselt vähemaks jäänud, et mis on üsna levinud olnud, et mingid firmad võtavad ajakirjanikke välisreisidele kaasa. Eks selline väike mõjutamine ikka käib, aga see on puhtalt ajakirjaniku enda sisemise kultuuri küsimus, et kas ta laseb ennast ära osta või mitte selliste labaste meetoditega. (R8)

See oli 2007 vist, siis kui need valimised olid. Siis oli küll üks mees, kes oli ärimees ja samas poliitik. Aga kes ei olnud kohalik ja ei olnud kohaliku meediaga väga suhelnud. Kes pakkus ajakirjanikule raha selle eest, et see kirjutaks temast loo. /.../ Aga ma olen ikka üsna kindel, et ta ei võtnud vastu. (R5)

2.2.4. Korruptsioon avaliku huvi vs. kommertshuvi mõjuväljas

Nii nagu uurima asudes oletati, kehtivad ajakirjanike arvates avalik-õiguslikule ja erameediale erinevad standardid, kuigi ka siin nähakse korruptsiooni erinevust mittekorruptiivsest tegevusest eelkõige „varjamise“ või salatsemise mõistete kaudu. Kui nt kanalil/väljaandel on teatud toodete pakkumiseks avalik hinnakiri (saatesse saab vaid siis, kui selle eest etteantud hinnakirja alusel makstakse), siis ei ole tegemist korruptsiooniga.

Väga selgelt on erameedias ostetud lood, millega on isegi mindud nii kaugele, et välja on töötatud lugude hinnad. Kunagi olid need 7000 krooni tükki, vahepeal olid need ilmselt kusagil 15 tuhande kanti. (R2)

Siiski võib see olla ebaeetiline, kuidas erakanal oma kukrut täidab. Kui juhtumist, kus eratelekanal soovib teha kellestki lugu ja eelnevalt kokkuleppimata esitab inimesele selle eest hiljem arve, tekitab see usaldamatust ka tõsise ajakirjanduse suhtes.

Oli üks juhus, kui me läksime ühe väiketootja juurde. Inimesega sai eelnevalt kokku lepitud. Esialgu oli ta kõhkleva seisukohal, lõpuks ütles – hea küll. Ja kui me jõudsim salvestusega poole peale, siis ta mingis situatsioonis plahvatas selle välja: “Issand jumal, mul ei ole teile selle eest küll maksta.” /.../ ühes erakanalis oli talle samamoodi peale pressitud. /.../ Kui ta oli kõik ära teinud, siis oli talle öeldud, et selle eest tuleb maksta 7000 krooni. Ma mäletan, ta ütles, et kust ta selle raha võtab. Aga arve talle esitati ja ta pidi selle eest maksma 7000 krooni. (R1)

Kõik intervjueritud ajakirjanikud taunivad igasugust saadete eest maksmist avalik-õiguslikus kanalis. Nt saade „Laulge kaasa“, mis on osaliselt makstud kinni kohaliku omavalitsuse rahaga ning saates osaleb nõu nagu boonuseks mõni kohaliku elu tähtis tegelane (nt vallavanem), leiab ka Rahvusringhäälingu töötajate hulgas tugevat kriitikat.

Ma arvan, et see on vastuvõetamatu. ERR on nii tuntud organisatsioon ja peaks olema eeskujuks teistele. Sellist asja ei tohiks juhtuda, et keegi võtab raha. Seda ei tohi keegi endale lubada. (R3)

Minu meelest on see üks halb juhtum. See et, hopsti sinna hüppab kontekstiväliselt mingi vallavanem, kellega tehakse mesimagus intervjuu, et “kui tubli vallavanem, et teinekord peaks teid tagasi valima”... või mini maavanem. See on üks väga selge näide, mida ei tohiks olla. (E1)

Laiemalt on tegemist ajakirjanduse defineerimise küsimusega – mis on ajakirjandus ja mis mitte. Ajakirjanduse puhul, mida tehakse avalikkuse huvides, ei sobi intervjueritud ajakirjanike arvates ebaeetiline käitumine ja korruptsioon, samas kui kommertsmeedia puhul ei taunita seda, et kõik toimubki seal vaid kasu saamise eesmärgil ja raha eest.

Ma ei tea täpselt seda skeemi seal taga, aga tundub, et mingisugune reisifirma, et promoda oma sihtpunkti, on see siis Mauritaania näiteks. Ma eeldan, et saadab siis Kanal2 operaatori ja reporteri sinna nädalaks ajaks jäädvustama. Kui kanal või organisatsioon seda võimaldab, siis ma ei näe nagu probleemi ühest küljest. Aga, ma ei kujuta ette, et see oleks võimalik avalik-õiguslikus televisioonis. See ei ole ju võimalik. Aga samas ma ei oska Kanal2-le ette heita. Eravärk, anyway – kui Kanal2 leiab võimaluse oma töötajatele teha nädalane preemiareis sellisel tingimusel, tasuta, et nad ei maksa selle eest. Ma ei tea. Eeldan, et tasuta saadetakse toimetusest sinna reporter ja operaator, olles siis välja valinud parimast parimad, nad saavad sinna minna tasuta. Ma eeldan, et reisifirma maksab selle kinni ja saab Reporteri saatesse 5, 10 min, kaks saadet promo. (R4)

Erakanalid /.../ seal ei ole ju ajakirjandusega midagi tegemist. Tehakse reklaami. Ja mulle tundub, et seal ei olegi teistsuguseid saateid. Võibolla ainult see uudistesaaade Reporter - selles on pehmemad lood. Uudistesaadet. Aga ülejäänud on ju puhas raha. /.../ Võsapets ei ole mu arust ajakirjandus. See on hoopis mingi teistsugune fenomen. Selle pärast peab ETV olema aus

ja korrektne. /.../ Kuigi ka ERR-is on see pidev arutelu objekt – mis on reklaam ja mis ei ole. Väga raske on mõnikord seda piiri leida. (R1)

Kuigi tõsine ajakirjandus peaks oma sisuloomes teenima avalikku huvi, tuuakse intervjuudes välja ka seda, et see ei ole alati nii lihtne. Meedia sisusse võivad sekkuvad omanike huvid, seda eriti tugevalt eraomandis meedia puhul, aga ka peatoimetajate/toimetajate hoiakud.

Ma ei usu, et [toimetus on] korrumppeerunud, aga ma arvan, et toimetusel võib olla mõjutused seoses sellega, et nad ei ole – räägime eraajakirjandusest – iseseisvad igal hetkel. On ikkagi omaniku omad. Kuigi nad võivad ükskõik mida väita. Mingitel hetkedel mingi surve on. Aga ma ei usu, et toimetused oleks korrumppeerunud. (R1)

Ütleme, et näiteks on olnud periood... varasematel aegadel, kui võibolla teatud erakonnast kirjutades tuleks natuke piiteeditundelisem olla. Kui on olnud meil selline peatoimetaja, kes praegu on ühes erakonnas, kelle ajal siis väga hoolega hoiti silma peal nendel lugudel, mis puudutasid seda erakonda. (R8)

Mõjutamismehhanismid võivad olla väga peened.

See isegi tuleb tavaliselt [peatoimetaja poolse] nõ sooja soovitusena, mitte käsuna. Ma ei mäleta, et keegi mind oleks käskinud. Sooja soovitusena või palvena, rääkida millestki. Selliseid asju tuleb ette, ma olen seda teinud. Need on tavaliselt mingisugused üritused. (R4)

Sisuloome puhul tuuakse aga välja, et ei ole mõtet hakata paranoiliselt kõiges nägema korrupsiooni ja iga juhtumit tuleb vaadata eraldiseisvana. avalik-õigusliku meedia puhul võib olla piir reklaami ja mittereklaami vahel väga õhuke ning tekib oht piirangutega üle pingutada.

Vahel ma mõtlen, mis oleks siis kui ERRis oleks reklaam. Ma arvan, et siis oleks ERR väga mõjukas organisatsioon. Ilmselt mõjukam kui Eesti Meedia, Ekspressgrupp. Täna on teatud mõttes see avalik-õiguslik staatus, vabandan selle väljenduse pärast, aga nagu sul oleks üks muna ära lõigatud. Et sa ei saa mingitel teemadel teha. Vot see sama küsimus plaatide ja raamatute kohta. Me saame aru, et see on OK neid asju teha. Aga ühel hetkel võib sellega hulluks minna. Ei tohi plaate tutvustada, ei tohi raamatuid tutvustada... Lõpuks käivad ju kõik inimesed millegagi riides. Mul on näiteks seljas Baltmani pintsak. Siin ei ole ühtegi logo peal, aga siin on Baltmani pintsak. Ma ei tohiks sellega eetris käia, sest see on Baltmanis tehtud. Mis ma siis peaksin tegema... paljalt käima? (R2)

Arvan, et eratelekanalid on uskumatult kergemeelseid igasuguste eetikareeglite täitmisel. /.../ võta Peeter Vösa fenomen, kes ilmselgelt oma tehtud tegude tõttu ei peaks olema ühiskonnale moraali lugev saatejuht, aga on. Siis öeldakse, aga mis siis? Inimesed tahavad teda näha. See on viinud sellise kõikelubatavuse levikule. /.../ mul on siiralt kahju, et ETVs ei ole reklaami. See korrastaks seda turgu. TV3 ja Kanal2 saavad sellist pornograafiat teha sellepärast, et ETVs ei ole reklaami. Väga paljudes olukordades, kui ETV müüks reklaami, see sunniks teisi olema korralikum. Sest praegu ei ole reklaamiandjal valikut. Tal ongi võtta kas Vösapets või Uinuv kaunitar või mis nad on seal. Tal ei ole võimalik panna reklaami Foorumi, AK ette või taha. Ma ei arvagi, et sinna sisse, vaid ette või taha... Ja see tekitaks alternatiivi, mis on hetkel puudu. (E1)

Seega ilmneb, et ajakirjanikud siiski sooviksid just auditooriumi jaoks suurema selguse eesmärgil, et nii erakanalitele kui ka avalik-õiguslikus omandis meediale kehtiksid siiski samad eetikastandardid.

2.2.5. Milles nähakse korrupsiooniriski maandavaid mehhanisme ja hinnang neile

Üks peamisi mehhanisme, mis maandab korrupsiooniriski, on kokku võetav mõiste alla „eneseregulatsioon“. See tähendab, et ajakirjanduses töötavad inimesed on piisavalt hästi haritud ja teadlikud ajakirjanduse eetilistest põhimõtetest, ajakirjanikkonna siseselt ollakse korrupsiooni

suhtes taunivad, on olemas selged reeglistikud korruptsiooni äratundmiseks ja selle puhul käitumiseks ning toimub omavaheline arutelu nende üle.

Ma arvan, et esimene ja kõige parem võimalus või ka kohustuslik võimalus on organisatsioonisisene suhtlus lihtsalt. See peab olema piisavalt toimiv, et info liiguks. Et saatejuhile ei lõppeks kogu üritus oma saatega. Et ta teaks, mis on teiste plaanid, mis kus toimub. (R4)

See enamasti on peatoimetaja või juhi professionaalsuse küsimus, et suudad meeskonna hoida usaldusväärse, puhta ja ausana. (E1)

... aga ma arvan, et eks see naermine, ilkumine toimetuses on natuke vasturelv sellele ka. Kui keegi töö juurest ei võta tõsiselt neid [äraostmise] katseid ja need nagu läbi nähakse... ta võibki mõjutada. Siin saan jälle mina aidata natuke.. või see pool, kes ei ole selles loodud sidemes sees, et kuule... noh, mis sa ajad seda, et las ta olla, ärme tee sellest, see pole nii tähtis. Saab alati vaidlusi tekitada. (R5)

Meil on üsna karmid reeglid näiteks kingituste vastuvõtmise kohta. Tihtipeale üritatakse saata või anda ajakirjanikele kingitusi. Muidugi me ei aja juuksekarva lõhki. Mingi pastaka ja kruusi tasemel, selle võtame vastu. Aga me oleme saatnud tagasi näiteks kaste õlut, mille on meile saatnud Saku Õlletehas. Tegelikult oleme korra palunud Saku Õlletehasel mitte saata. Ma arvan sa tead, et nad saadavad sügisel ja talvel – jõuluõlle ja kevadel jälle mingi siidrid. Ja kui see kingitus on üleliia suur – me ei hakka ühte õllepudelit tagasi saatma, sest mingil maal muutub see narriks. Aga me ei reisi ettevõtjate kulul. (R6)

On selline kord... ma usun, et see on kõikides toimetustes üle Eesti, et kui ajakirjanikule pakutakse, siis tegelikult on ajakirjanikul... esiteks ta ei tohi seda vastu võtta ja tal on kohustus sellest kohe ka peatoimetajat teavitada. (R7)

Esiteks distsiplineerib see, et ma usun – meil töötavad ausad inimesed. Teiseks distsiplineerib see, kui märkida ära, et sel ajakirjanikul on selle ettevõtte aktsiad. Siis ta juba kirjutab, ma loodan, sellise pilguga. Tal on enesetsensuur peal. Ta kindlasti ei kirjuta mingit moosilugu. Kolmandaks muidugi toimetajate kontroll – selle loo loeb enne avaldamist läbi ikkagi mitu inimest. Kui seal on põhjendamatu kiidulaulu, siis see lihtsalt kärbitaks välja. (R6)

Kõik intervjuueeritud ajakirjanikud olid seisukohal, et korrumppeerunud ajakirjanikul ei ole Eesti ajakirjandusmaastikul võimalik pikalt töötada, sest nii kahandab see isik kogu ajakirjanduse usaldusväärset.

Mulle tundub, et sellisel inimesel oleks Eesti meedias jube raske töötada. Korruptiivsel ajakirjanikul oleks väga keeruline töötada, sest see tuleks väga kohe välja ja ta ei saaks seda lihtsalt teha. Ma olen enam-vähem kindel, et see ei ole vist võimalik. (R4)

Selline kumu kipub liikuma, kui keegi on mõjutatav. Seda nõrka kohta otsitakse ja leitakse. Väga libe tee on järgi anda. Enda südant jääb piinama. Ma ei kujuta, et selline inimene saab kaua ajakirjanikuna töötada. (E1)

Sellistest inimestest organisatsioonis peab kindlasti lahti saama. /.../ Võib juhtuda, et ühe inimese pärast see plekk jääb teistele ka külge. Siis öeldakse, et teil on ju selliseid... (R3)

Ilmselt pikemas perspektiivis töötamine on looduslik valik, nad jäävad ise vahele... aga, vaata ajakirjanik... see eeldab ilmselt sellist mõtlemise taset, ajakirjaniku amet on selline, et sa päris loll olla ei saa. Ehk siis suure tõenäosusega, kui ta tahab väga, kui temas on soov olla korrumppeerunud, see ei pruugi kohe välja tulla. Ta võib tegelikult seda varjata. See ei pruugi kunagi välja tulla. Aga mulle tundub, et sellised asjad kipuvad välja tulema. /.../ Ajakirjanduse korruptsioon on eriti peen teema. Aga mulle tundub, et kui inimene ikka on selline valelik ja

pahatahtlik, teeb kellelegi teeneid, see ikkagi varem või hiljem tuleb välja. Ilmub kusagil valimisnimekirjas, lõpetab töö ära. Tegelikult ta teeb ennast täis (R2)

Reklaamiga survestamise vastase mehhanismina tuuakse välja reklaami- ja sisutoimetuse selget lahususe printsiipi.

Tegelikult on niimoodi... seda on proovitud suuremates lehtedes üle maailma ja see töötab siia maani niimoodi, et meil on erinevatel korrustel... reklaamitoimetus ja sisutoimetus. /.../ Aga kuna see suhtlemine toimub ikkagi nii, et sisutoimetus omavahel ja reklaamitoimetus omavahel, siis ma olen täiesti kindel, et paljud ajakirjanikud ei tea, milline näeb välja mõni reklaamitoimetajagi ja ka vastupidi. Ja mõnedes lehtedes on tehtud ju ka niimoodi, et reklaamitoimetus ja sisutoimetus asuvad umbes erinevates linna otsades, et nad võimalikult vähe üldse omavahel kokku puutuksid ja et ei tekiks sellist asja, et reklaam ja sisu hakkavad omavahel segamini minema. Et see varjatud reklaam ei saaks tekkida. (R7)

Aga mulle tundub, et see tabloidistumise kõrgaeg hakkab ka läbi saama. Algab tagasipöördumine põhiväärtuste poole. Mitte selle pärast, et inimesed on kuidagi idealistlikumad. Ei, need on ratsionaalsed kaalutlused – äri põhineb usaldusel, usaldust tõmbavad tõsised tegijad ja kogu see sõnumi kandmine peab põhinema mingisugusel usaldusväärsusel. Mulle tundub, et ka ajakirjandusjuhid eesotsas Mart Kadastiku ja Hans Luigega on seda teadvustamas. /.../ Aga kummalgi puhul ei ole tegemist filantroopsete kaalutlustega, vaid puhta ärioloogikaga. Nii nagu pank müüb usaldust, nii ka ajaleht põhineb sellel, et peab usaldust müüma. (E1)

Kuigi siinkohal kõlab intervjuueeritute hulgas ka kriitilisi hääli ja arvatakse, et praegu ei ole veel olemas mehhanisme, mis aitaksid vähendada lugeja/kuulaja/vaataja eksitamist. Olemasolevad mehhanismid on deklaratiivsed ja tegelikkuses ei toimi. Seda eriti majanduslikult rasketes tingimustes, nagu viimastel aastatel.

Selles mõttes on ju deklaratiivses võtmes ilusti reguleeritud. Ajalehtede Liit on vastu võtnud sisu ja reklaami eristamise hea tava leppe. Kõik lehed on alla kirjutanud. Ajalehtede Liidu nõukogus tehakse aeg-ajalt mõni näidishukkamine, mõistetakse keegi hukka, öeldaks, et on pahasti tehtud. Aga tegelikkuses – äri poolt juhtivate inimeste mõtteviisis see väga kinnistunud ei ole. Nii suur on kiusatus praegusel raskel ajal saada see raha, mis sellest, et väiksem raha, saada see kohe kätte. Mitte jääda ootama seda, et saada see korrektse tegevusena, puhtast reklaamirahast tagasi. Ehkki kogu maailma ajakirjanduse ärimudel ütleb, et edukamad on need, kes neid asju lahus hoiavad. Hea maine tegelikult toob reklaami ja tulu. Ega Ameerika kapitalistid aastakümnete vältel seda mudelit ei viljeleks, kui see mudel ei toimiks, et tasub sisu ja reklaam lahus hoida. Käib odav enesemüümine (E1).

Probleemi nähakse ka selles, et Eesti väiksuse tõttu määravad suhtevõrgustikud rohkem ja tekib rohkem võimalusi ametiseisundi ärakasutamiseks.

Kõik on kinni selles, et Eesti on nii väike ja kõik tunnevad praktiliselt üksteist. See on, ma arvan, isiklike suhete taga kinni. Jube keeruline võib olla oma golfbuddyle nõ "ei" öelda. Võib jube keeruline olla. Jumal tänatud, ma ei ole ise pidanud selles olukorras olema. Selles mõttes on hea olla alluv. Selliseid asju on tulnud ette, kus ma tunnen lihtsalt situatsioonis ebamugavalt. Kui mul tuleb reklaamida eetris, reklaamida, rääkida asjast, kui mul on sellega isiklik kokkupuude. Siis ma tavaliselt olen selle suunanud edasi ülemusele. Kui sa suudad temale selgeks teha selle vajaduse kajastada ja tema annab rohelise tule, siis ei ole probleemi. Ma olen selles mõttes veeretanud vastutust enda pealt ära. Aga mitte et... just sellepärast, et end ise mitte ebamugavasse olukorda mängida. (R4)

Teine pool korruptsiooniohu vähendamisel seostub auditooriumi harimisega, nende teadlikkuse tõstmisega ajakirjanduse toimimispõhimõtetest, mis sisaldab muuhulgas ka toimetustlike ja reklaammaterjalide selget eristamist.

Üldiselt arvavad intervjuueeritud ajakirjanikud, et eneseregulatsiooni mehhanismid on üsna tõhusad – võrreldes nt 1990ndate alguse ja keskpaigaga on asjad paremaks läinud. Lisamehhanismide olemasolu ei peeta vajalikuks, ajakirjanduseetika koodeksis on kõik vajalik olemas.

2.2.6. Üldhinnang Eesti meedia läbipaistvusele

Intervjuu lõpus paluti intervjuueeritud ajakirjanikel anda hinnang Eesti meedia läbipaistvusele, kuivõrd saab auditorium aru sellest, mida ajakirjanikud teevad ja mis põhjustel erinevaid teemasid kajastatakse. Kümne vastaja keskmiseks kujunes 10-palli skaalal 7 punkti, mis osutab üsna kõrgele hinnangule.

Arvatakse, et Eestis ei ole eriti palju korrupsiooni, „Eesti ajakirjanikud on ikka üsna südametunnistusega“ (R1), kuid intervjuueeritavad toovad siiski välja aspekte, mis seda vähendavad ajakirjanduse läbipaistvust:

...sest vahetevahel, kui ma mõtlen poliitilistele asjadele, siis ajakirjanikud ei ole iga kord päriselt korrektsed (R1)

Kui sa oleks küsinud aasta tagasi, siis ma oleksin pannud ilmselt 9. Täna panen 7, sest mul on tekkinud kahtlusi. (R2)

See, et ta täitsa sõltumatu on, seda ma ka ei usu. Paneksin 7. (R3)

...välistada ei saa üksikuid juhte, aga ma arvan, et 9,5-ulatuses on Eestis kõik OK. (R4)

8. Ajakirjanduse vabadus ega korrumppeeritus ei ole probleemid. Pigem on see tõesti sisuline vastutuse ja need küsimused. Ma tõesti usun, et üks väheseid asju, mis kõigile Eesti ajakirjanikele on üheselt ja ühiselt selgeks tehtud, et korrumppeeruda ei tohi. See on üks väheseid selgeid ühiseid mängureegleid, mis nagu toimetuseüleselt ja valdkonnaüleselt kokku lepitud. (E1)

6 – Ma näen, et siin on erineva läbipaistvusega kohad. Näiteks ajakirjade tööstust ma hindan väheläbipaistvaks. Ma vaatan ajakirju ja ma näen, et seal ei kehti need reeglid vist mis meil. Seal lood on reklaamitavatest toodetest, nagu oleksid nad sisu osa. Ja mingid siuksed asjad... Ja ma kahtlustan, et nad töötavad mitte-ajakirjanduslikel printsiipidel... keegi ei ole sellest midagi rääkinud ka. Teine koht on see elektrooniline meedia, mille läbipaistvus... mõnes mõttes ta on isegi läbipaistev... kui sa näed neid autosateid, kus reklaamitakse, tehakse reklaami saate sildi all ja see ongi juba omamoodi žanr. Aga toimetustega on see jama minu arust, et ta on seest palju läbipaistvam kui väljast. Siit tuleb see konks, et nad ei peegelda eriti palju välja... nad ei oska võibolla teha seda. Kui sa töötad kuskil, siis sa avastad, et see kõik on nagu suhteliselt läbipaistev, sa saad kõige kohta selgitusi, sa ei pea isegi ülemus olema selleks, et avaldada oma kahtlusi, kontrollida mingi teise inimese motiivide kohta. Seest on ta läbipaistev. Aga kui sa oled lugeja, siis leht ei ole suutnud minu arust ära täita seda funktsiooni... inimesed ei saa aru. Ja juba see näitab... meil on juba kuradi 20 aastat vaba ajakirjandus olnud ja inimesed ei saa aru, miks mingid lood ilmuvad ja mida sellega tegelikult öelda tahetakse. Ja miks valitakse siuksed teemad, nad ei saa aru. Järelikult lehed ei suuda kommunikeerida väljapoole oma tööpõhimõtteid. (R5)

Ma hindaks Äripäeva 9 palliga sellel skaalal. Jätan 1 palli selle varuks, et kunagi ei tea... me oleme kõik inimesed. Üldine võiks ka olla kusagil seal 8. /.../ 8 seepärast, et see on kõrge hinne. /.../ ma eeldan, et ei toimu massilist korrumppeerumist või massilist artiklite ostmist või massilist allikatele vastu tulemist. Sellepärast 8. Ma arvan, et korrupsiooniga on Eesti ajakirjanduses päris hästi. Võibolla ma olen sinisilmne või naiivne. Kuna ma ise ei ole suhteliselt pika aja jooksul kogenud... mulle endale on kunagi ammu pakutud raha, öeldud “kirjuta selline lugu, siis me maksame midagi”. (R6)

Jääksin sinna kusagile 5 ja 6 vahele. Pigem 6, sest ta on kindlasti üle 50%. On see nagu lugejale nagu täiesti mõistetav, mida me teeme.. või et ikkagi suurem osa asjast on mõistetav, miks me neid lugusid kirjutame ja teeme. Mõned asjad, ma usun, jäävad lugejale mõistetamatuks, et miks seda tehakse. Aga sellega on paraku see lugu, et need jäävad meil siin sees ka mõistetamatuks. Me lihtsalt ühel hetkel avastame mõnede asjade puhul, et mis siin nüüd oli. /.../ Sellistest asjadest ma olen kuulnud, et ajakirjanikud mingis lipitsemise hoos annavad kellelegi võimaluse midagi läbi lugeda. Aga samal ajal nendel ajakirjanikel puudub igasugune võimalus seal midagi parandada. Ja mis siis nüüd muutub, mitte midagi ei muutunud. (R7)

Olukord on... keskpärane. Häid ajakirjanikke on vähe Eestis. Keskpäraseid on palju ja viletsaid on viimasel ajal jälle ära kadunud. /.../ Räägime olemasolevatest päevalehtedest, nagu Päevaleht, Postimees, Õhtuleht või nädalalehtedest nagu Maaleht või ... mis meil siin veel on... siis ma annaksin 9. Kui me räägime mingisugustest parteiväljaannetest ka, siis võibolla mingisugune 7. /.../ Ma arvan, et olukord on hea, aga ajakirjanduse kvaliteet peaks paranema. Online- ja pabermeedia suhted tuleks kuidagi ära fikseerida. (R8)

6. /.../ Minu arvates see läbipaistvus on ikka parem kui keskmine, aga sutsu ainult parem. /.../ Läbipaistvus... üks on see, et maailmavaade, mis sealt ajalehtedest tuleb, on kellegi poolt suunatud või... /.../ Siis ma paneksin võibolla trükimeedia ja lehtede puhul 7, sest suhteliselt hästi on näha lehtede puhul, millist maailmavaadet nad esitavad ja kuhu poole nad kaldu on. Minu meelest on Eesti meedia üsna kaldu ja suhteliselt läbinähtavalt kaldu... Sellepärast ma panengi 7. Raadioringhääling on natukene rohkem keskel. /.../ Eesti ajakirjandus on suures osas väga parempoolse maailmavaatega, väga kõvasti. Ja see kajastub näiteks lugudes väga ilmselt. Ei olegi väga palju seda teada... lugedes saab üsna ruttu selgeks, kelle kohta tuleb kirjutada niimoodi ja kelle kohta naamoodi. Sellised stereotüübid on kujunenud, kellele kogu aeg lajatada ja keda me siin hoiaime, keda poputame, keda kaitseme, keda ka halbade asjade puhul püüame säästa. See on väga ilmne. /.../ aga minu meelest Eesti ajakirjandus või ajakirjanikud peaksid vähem ärapanemisega tegelema. Minu arvates see on üsna-üsna-üsna selline... vahepeal kippus see lausa minema nii hulluks, et ei tahtnud enam lehti kätte võtta... aga nüüd on nagu natuke tagasi tõmmanud. Aga see ärapanemise tahtmine on siamaani ikka veel üsna suur paljudel. Minu meelest see on üks selliseid probleeme, millega ... mis võib meie ajakirjandusele valusalt kätte maksta. (R9)

Venekeelselt ajakirjanikult küsiti ka Eesti venekeelse ajakirjanduse kohta. Tema hinnangul on sõltumatut venekeelset ajakirjandust vaid avalik-õigusliku ringhäälingu raames.

Venekeelset ajakirjandust ei ole nii palju. Vene päevalehed on kinni pandud Molodjož Estonii ja Vesti Dnja on kinni pandud. Siis üks on nädalaleht MK Estonija, keda sponseerib Venemaa. Teine on Den za Dnjom – see on päris huvitav leht. Ma arvan, et see on päris tõsine leht ja usaldusväärne leht. Sõltumatud on siin ainult raadio ja televisioon, kui rääkida venekeelsest ajakirjandusest. See Stolitsa, see on Keskerakonna linnaleht. Vesti Dnja see on ka Keskerakonna leht. Ega ma sealt suurt sõltumatust ei näe, sest Vesti Dnja oli tõesti nagu rüpor tsenristkoi partii. Kui rääkida eesti ajakirjandusest, siis on ta rohkem sõltumatu, mulle tundub. Nii palju kui mina sirvin lehti ja vaatan ja loen. Mulle meeldivad need artiklid, mida kirjutab Postimees ja Eesti Päevaleht. Seal on sõltumatust rohkem. Kui on kriitikat, siis on see välja toodud. (R3)

Mõnes intervjuus toodi aga välja, et olukord võib muutuda halvemaks, sest praegune majanduse languse periood muudab avaliku huvi teenimise keerulisemaks ja soosib sõltumist kellegi huvidest.

2.2.7. Ajakirjanike soovitusel korruptsiooni ennetavateks lisategevusteks

Ajakirjanikud avaldasid arvamust, et tõenäoliselt on just praeguses majandussituatsioonis vajalikud lisategevused korruptsiooni ennetamiseks.

Ma ei tahaks näha ütleme seoseid majanduslanguse, inimeste hirmu ja selle vahel, et inimesed on hirmul oma töökoha säilitamise pärast. Aga ma adun, väga õrnalt täna veel, aga ma adun sellist vaikiva ajastu hõngu kusagilt kaugemalt. See ei ole veel käes, aga ma väga ei tahaks näha, et mingi erakonna esimees kohtub suure meediaväljaande juhiga, nad arutavad midagi ja sellest aruetlust sünnib mingi agenda, mida siis teadlikult või alateadlikult püütakse suunata, spinnida. /.../ Ma arvan, et kui olud lähevad veel hullemaks, siis võib tekkida ühel hetkel olukord, kus, selleks, et ajakirjanik ja tema perekond jääks ellu, saaks söönuks, ei läheks lahku, et lastel oleks riided seljas jne.. hakkavad inimesed tegema kompromisse. (R2).

Tahaks, et oleks rohkem sõltumatust, et kui loed artiklit, siis tead – see inimene ei kuulu sinna ja ei kuulu tänna. On tõeline ajakirjanik. Ja selliseid on meil ka Eestis päris palju. Aga praeguses majandusolukorras pead ajama seda poliitikat, mis on toimetuse poliitika või ajalehe poliitika. Kui teed midagi risti vastu, siis tead millega riskid – kaotad töö. (R3)

Enesestmõistetavalt on väiksem oht korruptsiooniks nende ajakirjanike hulgas, kes on oma tööandja poolt väärikselt tasustatud.

Üks hea võimalus, mida alati selle kohta öeldakse – politseinikule tuleb maksta head palka, et ta pistist ei võtaks. Ilmselt käib see mingil määral ka ajakirjaniku kohta. Et tal oleks võimalikult suur motivatsioon hoida oma tööst kinni ja olla lojaalne ja väiksem motivatsioon minna kurjale teele. (E1)

Üks võimalusi korruptsiooni ennetamiseks, mida ajakirjanikud välja pakkusid, oleks laiem arutelu piiripealsete juhtumite üle ja kokkuleppimine selles, mis on korruptiivne tegevus ajakirjaniku töös.

Ma ei tea, see tuleks ilmselt laialt läbi arutada mingites ajakirjandusringkondades võibolla. Võibolla kuskil need reeglid ja piirid mängida, et kui suur õigus on tegijal või toimetajal otsustada selle sisu üle või selle kajastuse üle. Võibolla on ta nii, et nemad maksaksid lisalehe, saaksid selle eest nii palju reklaamipinda kui tahavad, aga toimetajatel oleks täielik õigus öelda, et see lugu läheb, see lugu ei lähe. (R5)

Jah, aga see on jälle ebareaalne. 0-tolerants ei ole hea mingis mõttes. Ma arvan, et toimivam on seada see piir sinna... On ju räägitud, et Ajalehtede Liit ja Pressinõukogu võiks selle sõnastada. Võibolla mingi kogum koos, Pressinõukogul ei ole jälle selliste asjade sõnastamisel volitusi antud ja tõenäoliselt keegi hakkas väga karjuma, kui PN võtaks volitused, et hakata piiri sõnastamisega. Aga võiks küll olla kirja pandud tõesti kingituste vastuvõtmise mõistlik piir, olgu see siis rahalises väeringus või kuidagi sõnastatud. Võimalik, et selle tegemiseks oleks kõige optimaalsem kokku kutsuda mingi tarkade kogu...kolm tarka meest... kes sõnastavad oma ettepanekud, et meie meelest on mõistlik kingituste piir selline, mille puhul pole vaja teha probleemi... Aga kardan, et see võib olla keeruline, sest olukordades on erinevusi. Võibolla mõnel puhul rahalises mõttes väike kingitus võib olla oluliseks motivaatoriks. Siis jälle ei ole hea ja õige seda kingitust vastu võtta. (E1)

Ajakirjanike arvates ei oleks ülearune ka see, kui Eesti meediamastikul oleks ajakirjanikele üks nõuandev institutsioon, sarnaselt ERR-i ajakirjanduseetika nõunikule, kelle poole saaks iga ajakirjanik vajadusel nõu saamiseks pöörduda.

Muidugi oleks hea, kui EAList, ASNist või kogu sellest kupatusest, bürokraatidest, kes seal istuvad ja ilmselt teevad tänuväärset tööd, moodustuks selline üks asutus, millest ajakirjanikul oleks realselt kasu. Et ajakirjanik teaks, et ta saab sinna pöörduda. Ja ta teab, et talle ei vaadata otsa sellise näoga, et sa oled täielik idioot või loll, vaid seal antakse sulle abi, konsultatsiooni, nõu. (R2)

Maakonnalehe ajakirjanik toob välja, et meediakultuuri on väga palju kujundatud ja edasi arendatud ka erinevate koolituste ja seminaridega. Miks mitte sama jätkata ka korruptsiooniga seonduvatel teemadel.

Siin on päris palju abiks olnud selliste otsuste tegemisel igasugused seminarid. Vanasti oli rohkem.. igasugused meediaeetika ja allikate kaitse ja... just hiljuti keegi meist oligi käinud allikakaitse seminaril. Need koolitused ja seminarid on meil päris palju kultuuri kujundanud. (R5)

Võimalik võiks olla ka teavitustöö auditooriumi hulgas ajakirjanduse toimimispõhimõtete kohta, sealhulgas teavitamine sellest, et maksma peab ainult reklaami eest, aga muu (ajakirjandusliku) materjali eest ei ole õigustatud raha võtmine.

2.3. Ekspertide käsitlused korrupsioonist

Ekspertide intervjuudest loodeti saada kriitilist täiendust ajakirjanike vaatele, kuna eksperdid on Avaliku Sõna Nõukogu ja Pressinõukogu töös osaledes puutunud rohkem kokku probleemsete juhtumitega ja näinud neid väljastpoolt. Kuna esimene ekspert (Pressinõukogu) on ka ise ajakirjanik ja teine ei ole, vaid on Tartu Ülikooli õppejõud (ASN), erinevad nende nägemused Eesti meedia hetkeseisust üsna tugevalt. See ilmneb juba Eesti meedia läbipaistvusele antud hindes, kus esimene ekspert hindab seda 10-palli skaalal 8 punktiga ja teine ekspert vaid 2 punkti vääriliseks.

ASN-i ekspert põhjendab sellist madalat hinnangut meedia läbipaistvusele eelkõige sellega, et meedia sisusse sekkuvad liiga tugevalt majanduslikud ja poliitilised huvid ning ajakirjaniku sõltumatus ei ole tagatud ka personalipoliitikaga. Lisaks ei ole meediakanalid enda tegevuse suhtes kriitilised.

Aga noh, ega see majandustegevus nüüd liiga läbipaistev ka ei ole. Ütleme, et see info tuleb siis, kui oskad küsida.... ja siis ka mitte päris avalikuks kasutamiseks. Ja teine asi on see, et ka personalipoliitika, nagu ma ütlesin, ei ole tegelikult formaliseeritud. Võibolla ei pea olema. Paljud ütlevad, et ajakirjandus on niisuke vaba elukutse, miks formaliseerida. See on minu maitse, aga mina arvan, et paljud kohad, võtmekohad, n-ö gatekeeperid võiksid... see kohale konkureerimine võiks olla avalikum, võiks olla portfooliopõhisem, võiks olla töölepingutega, millel on kindel tähtaeg. Siin on veel palju personalipoliitikat mõjutavaid faktoreid, mida ma teile rääkisin, mille abil saaks seda läbipaistvamaks muuta... (E2)

ASN-i ekspert toob välja arvamuse, miks ajakirjanike poolt Eesti meedia läbipaistvusele antud hinne oli oluliselt kõrgem:

Aga sellepärast, et nad on mõnede asjadega harjunud. Nad vaatavad asju seestpoolt. Nad on paljude asjadega harjunud. Küsige näiteks nende käest, kui palju nad teavad selle kohta... majandussurutis.... et kust organisatsioonid teevad kärpeid. Kui palju tehakse personalikärpeid, kui palju sisu pealt. Küsige, kas nad teavad, kuidas näiteks konkreetset reklaamikäibe langemine mõjutab palgapoliitikat. Kas seda iga reaajakirjanik teab? Esitage konkreetset selliseid testküsimusi. Kui palju nad näiteks teavad sellest... ütleme nii, et nad küll käivad igapäevastel koosolekutel, aga... kas nende jaoks on näiteks juhatuse protokollid kättesaadavad ja loetavad... selleks, et kõik inimesed saaksid jälgida selle meediaorganisatsiooni n-ö strateegiaid, taktikat, organisatsiooni sisemisi fookuseid puudutavaid otsuseid. Kuidas siseinfo on kättesaadav? (E2)

Mõlema eksperdi arvates on meedia läbipaistvuse, sõltumatuse ja eetika probleemid isegi põletavamad korrupsiooni küsimustest.

Pealiskaudsus jah...kokkuvõttes pealiskaudsus on see suurem probleem, mille alamvormiks on igasugused tasakaalustamatused, taustade ja faktide mittemärkamised, lühike mälu tihtipeale. (E1)

/.../ professionaalne ajakirjandus on see, mis müüb usaldust. Usaldusel on väga kallis hind. Meie probleem on see, et meil on kõik üks suur infotainment. Ja vaikselt on legitimeerunud just nimelt see... tähendab, et makstakse kinni saateid, ei tehta enam vahet... vaataja jaoks ei tehta selgeks seda, mis on kinni makstud saade, mis on see saade, mis on tehtud n-ö kas siis

selle konkreetse meediaorganisatsiooni raha eest. Näiteks need samad lisalehed ajalehtedel... On ta siis äriprojekt, on ta reklaamiprojekt. Kust lõpeb reklaam... kus on reklaami, kus on avalikkussuhete, promotsiooni ja kus on selle tõsise ajakirjanduse.. mis on tarbijaajakirjandus. (E2)

Ekspertid ei hinda enda teadmisi konkreetsetest korrupsioonijuhtumitest väga kõrgeks, sest korrupsioonijuhtumid tavaliselt ei jõua ASN-i või Pressinõukogusse, sest taoliste juhtumite avalikkustulekust ei ole huvitatud ükski osapool.

Põhimõtteliselt Pressinõukogu juhtumid on valdavas osas sellised, mis sünnivad lohakusest, ebakompetentsusest, kiirustamisest ja hoolimatusest. Tüüpiline Pressinõukogu kaebus on selline, et teine pool on ära kuulamata, faktid ja oletused on segamini – need reeglina ei sünni muust kui sellest, et tarbetult on kiirustatud. Või ei ole selle peale tulnud, et teine pool tuleks ka ära kuulata ja ka tema argumendid välja tuua. Mul ei tule ette ühtegi head näidet selle kohta, et oleks isegi inimlikult ära tuntav, rääkimata tõestamisest, et ajakirjanik on kellegi teenistuses. Võibolla ka et keegi teine selle peale ei kaeba eriti. Seda tüüpi juhtumid ei jõua Pressinõukogusse. Kui ajakirjanik osutas kellelegi teene, kirjutas põhjendamatult hästi või jättis midagi kajastamata, siis seal ei ole enamasti kannatajat, kes kaebaks. Seepärast need ei jõua Pressinõukogusse. (E1)

Aga miks korrupsioonijuhtumeid enamasti ASN-i või Pressinõukogu töös ette ei tule, võib tuleneda ka sellest, et neil institutsioonidel ei ole tegelikku mõju väljaannete ja meediakanalite tööle ning ka huvi taoliste juhtumitega tegeleda.

[ASN ja Pressinõukogu] ei saa midagi teha, sest vaadake koosseisu. ASN-i omal ajal püüti teha niimoodi, et see koosneks nii toimetuse esindajatest kui ka avalikkuse esindajatest. No peatoimetajad lihtsalt ei neelanud seda kriitikat või kriitilisi otsuseid alla, mis tulid. Ja praegune Pressinõukogu ei ole jälle... seal ei ole ka ajakirjanike esindust, seal on jälle peatoimetajad, kes istuvad kahe tooli peal ja rohkem omanike poole peal. Nii et... kõik sõltub sellest, milleks on keegi motiveeritud. (E2)

Samas ei ole Pressinõukogu eksperdi arvates korrupsioon Eesti meedias suureks probleemiks, sest meediasüsteemis on eneseregulatsiooni mehhanismid tugevad.

Eesti ajakirjanduses korrumppeerumise menetlemiseks on valmisolek olemas, see ei ole suur probleem. Ma arvan, et see on üks paremaid asju, mis Eesti ajakirjanduses on, võrreldes mõne muu asjaga.. (E1)

Siiski on ASN-i eksperdi arvates vaja tegeleda ajakirjanduse sõltumatuse suurendamisega, eriti praeguses keerulises majandussituatsioonis.

On üks komponent, mis põhimõtteliselt ajakirjanduse sõltumatust garanteerib. Ja see on professionaalse ajakirjanike kommuuni töö lepingutega... töölepingutes sisalduvad garantiid. Ehk siis ametiühingu või siis kollektiivlepingud. See on üks faktor, mille kaudu me saame öelda näiteks seda, et ... noh kui ärimees tahab endale palgata ajakirjanikku, siis ajakirjanik läbi kollektiivlepingu, läbi töölepingus antud garantiide säilitab endale teatud mõttes õiguse teha teatud tööd sel viisil, et ta lähtub siis neist avalikest huvidest. Ja teine muidugi on juhtimise läbipaistvuse skeem üldse. Väga oluline kriitiline küsimus on siin. Peatoimetaja enamasti on omanike esindaja siiski, et kus siis see piir läheb. Kas näiteks osakonnajuhataja... no kuidas valitakse osakonnajuhatajat, kuidas tema tööleping sõlmitakse. Kui palju on töölepingus selliseid klausleid, mis tõesti võimaldavad ajakirjanikul/osakonnajuhatajal olla konkreetsetelt... teha otsuseid lähtuvalt sellest väljundist, mille suhtes temaga kokku lepatakse... Ütleme nii, et kui ta elab pidevas hirmus, et kui ta osakonnajuhatajale ei meeldi, et siis teda koondatakse või siis ta kaotab töö, siis me ei saa sõltumatusest rääkida. (E2)

Ekspertid annavad mõned soovitusel korrupsiooni äratundmiseks, nt kuidas tunda ära kinnimakstud lugu.

Eks see peab siis olema kuidagi arusaamatu. Kui loo puhul on ilmselgelt või arusaamatul põhjusel kõrvale jäänud argumendid, mis näitavad asju teises valguses. See tekitab kahtlust. Siingi võib põhjuseid olla vähemalt kolm. Üks, et inimene on mõjutatud. Teine, tal lihtsalt on väga tugevad isiklikud sümpaatiad ja antipaatiad. Seda on ka raske eristada kinnimastusest. Võibolla mõni lihtsalt vihkab Savisaart või vastupidi, armastab Reiljanit, ja ta ei ole suuteline. Kui tema hakkab mingi teemaga tegelema, siis sa tead juba ette, mis seal tuleb. Ega inimesed ei muutu lihtsalt. Ja vaevalt, et üksikutel kordadel teemat jätkates, teda mõjutatakse. Vaid on lihtsalt hoiak. Kolmandaks, inimene on piisavalt ebaprofessionaalne ja pealiskaudne. Seepärast puudub loos mingi teine oluline allikas, mingid faktid, mis on üldiselt kättesaadavad, aga mis puuduvad. Võibolla inimene ei ole tulnud selle peale, et ta peab ka need sinna panema. (E1)

Ega ta väga sageli ei tunnegi ära. Ja kui on sponsor, kes väga otseselt ei mõjuta saate sisu, siis ta ei tunnegi ära. Küsimus on selles samas uudisväärtuses ja formaadis. Tõenäoliselt ...lugeja võiks nagu küsida, et mis on siin uudisväärtuslik. Teisest küljest, kui on tegemist meelelahutusega, ega ei tunnegi ära. Teine variant, millega palju tuleb tegeleda, on siis see product placement. Kus ongi otse mingisugune toode või teenus otse pandud ekraanile. Seda tegelikult Euroopa audiovisuaalne direktiiv isegi lubab. Ja seda on eriti tore lastele õpetada, nemad hakkavad seda nagu maasikakorjamist nautima... product placementi äratundmist. Ma ütlen tõesti, et seal on need... filmidest hakkab see ju peale, et see Arukas blondiin kõpsutab Prada kingi ja noh... klassikalised näited. See on selline üldine media literacy küsimus. Ma räägin, et need diskursused segunevad, luuakse hübriidsed formaadid. See ei ole niisama lihtne, selleks ongi vajalik media literacy ... meediaalane kirjaoskus. (E2)

Ka eksperdid teevad vahet avalik-õiguslikule ja erameediale kehtivate standardite osas. Kuid ASN-i ekspert arvab, et ka erameedia võiks juhinduda avalik-õigusliku meedia eetilistest põhimõtetest ning nendega tuleks praegu tegeleda väga tõsiselt, sest ka ERR-i puhul ei ole tema hinnangul olukord hea.

Esimene asi on see, et me peaksime väga tähelepanelikult suhtuma oma avalik-õiguslikku ringhäälingusse, mis oleks esimene, mis hoiab professionaalse ajakirjanduse kultuuri. Väga-väga tõsiselt. Nii sellesse, mis seal organisatsioonis sees toimub, kui ka selle programmi kriitikasse. See peaks olema üks väga-väga läbipaistev organisatsioon, kus on väga läbipaistev /.../ ja formaliseeritud personalipoliitika. (E2)

Kokkuvõttes näib, et intervjueritud ekspertide vaade korruptsioonile on mõnevõrra kriitilisem intervjueritud ajakirjanike omast, kuid korruptsioonist suuremate probleemidena nähakse laiemat meedia sõltumatuse ja eetilise toimimise küsimusi. Olemasolevaid meedia eneseregulatsiooni institutsioone nagu näiteks Avaliku Sõna Nõukogu või Pressinõukogu nähakse vaid formaalsete, otsese mõjuta mehhanismidena. Järelikult oleks vaja Eesti meediamaastikul majanduslanguse tingimustes kiiremas korras midagi ette võtta, et mitte lasta võimalikul korruptsiooniohul suurenedä ning tagada meedia läbipaistvus vähemalt praegusel tasandil.

Kokkuvõte

Alljärgnevalt esitame teesidena kokkuvõtte uuringu tulemustest.

- Korruptsiooni võib määratleda kui võimu väärkasutamist isikliku kasu saamiseks avalike huvide arvel.
- Korruptsioon ohustab ajakirjandust kui avaliku arvamuse kujundajat (sümbolilise võimu kandjat).
- Avalikkuse korruptsioonitaju kujundab paljuski ajakirjandus: ühiskonna arusaam korruptsiooni olemusest tekib läbi korruptiivsete sündmuste kajastamise.
- Korruptsioonikajastuse kaudu peegeldab ajakirjandus ka neid standardeid, mis on aluseks ajakirjanduse enese korruptiivsuse tajumisel.
- Eesti ajakirjanduse sisuanalüüsi põhjal võib välja tuua kolm suuremat korruptsioonijuhtumite alaliiki:
 - vastastikku kasulike teenete osutamine (isiklikul suhetevõrgustikul rajanevad teened);
 - võimupositsiooni kuritarvitamine, et luua endale, oma lähikondsetele eeliseid teiste ees;
 - altkäemaks ja kallihinnalised kingitused (enesele eeliste ostmine)
- Ajakirjanduse korruptiivsus ja ajakirjanike huvide konfliktid on Eesti meediapildis marginaalne teema.
- Ajakirjanike korruptiivsetest praktikatest saab rääkida siis, kui ajakirjanik ei tegutse avalikkuse huvides, vaid teeb oma tööd eelkõige isiklikku kasu silmas pidades
- Korruptsioonina võib käsitleda:
 - rollikonflikte (ajakirjanik kajastab teemasid, kus tal on isiklik huvi – nt ajakirjanik osutab PR-teenust tutvusringkonnale, kajastab kallutatult börsiettevõtete tegemisi, milles omab aktsiaid jms);
 - ametiseisundi kuritarvitamist (näiteks kättemaks ajakirjanduses, ametipositsiooni esiletõstmise isiklike hüvede saamiseks)
 - otsest sõltuvust allikast (haavatavamad on väiksema initsiatiiviga ajakirjanikud, kel puuduvad ideed, kes on kergemini mõjutatavad teiste ideedest ja seega ka varjatud kavatsustest);
 - allikalt raha ja kingituste vastuvõtmist (kingituste puhul puudub ühtne arusaam, kus jookseb piir lubatu ja lubamatu vahel);
- Tuttavatele teenete osutamist, heategemist ei peeta korruptsiooniks, kui seda tehakse avalikult ja avalikkuse huvides (rangelt võttes peetakse tuttavale teene osutamist korruptsiooniks, samas tasakaalustab seda asjaolu, et hädas olijat tuleb ikka aidata). Piirid täpsemalt sõnastamata.
- Korruptsiooniohtu suurendab majanduslangus ja sotsiaalse turvatunde nõrgenemine. Eriti mõjutab see kasumile orienteeritud erameediat, kuna too on majanduskriisist rohkem haavatavam. Oht kolmel tasandil: a) toimetused on suuremal määral valmis minema kompromissidele maksulise ja kallutatud teabe avaldamisel (tasulised lehed ja vahelehed jms); b) ajakirjanikud on suurema surve all oma töökoha säilitamiseks täitma toimetaja "tellimusi"; c) palgakärpe läbi elanud ajakirjanikud on valmis isikliku heaolu suurendamiseks teenima lisaraha tellimuslugusid kirjutades.

- Korruptiivse käitumise kõrval on toimetuse või meediaettevõtte tasandil taunimisväärne auditooriumi eksitamine reklaamtekstide ja mõne institutsiooni või organisatsiooni poolt kinni makstud vahelehtedega. Kuigi meediaettevõtte ja reklaamteksti kliendi suhe võib olla avalik ja läbipaistev, on reklaamtekstid auditooriumi jaoks sageli nõrgalt või puudulikult markeeritud. See nõrgendab meedia usaldusväärust auditooriumi silmis.
- Ajakirjanike arvates kehtivad avalik-õiguslikule ja erameediale erinevad standardid. Erinevus tuleneb pigem ajakirjanduse defineerimise erinevusest. Avalik-õigusliku meedia puhul nähakse ajakirjandust avalikkuse teenijana, erameedias kasumi saamist toetava tegevusena.
- Ajakirjandust defineerivad ajakirjanikud ja auditoorium erinevalt: ajakirjanikkond teeb selget vahet ajakirjanduse ja mitte-ajakirjanduse vahel. Lugeja ja auditoorium ei tee (kui kokasaated ja iluajakirjad ei liigitu ajakirjanike jaoks ajakirjanduse alla, siis lugejaskonna arvates on need ajakirjandus).
- Korruptsiooniohtu on võimalik maandada järgmiste meetmetega:
 - Piisavalt haritud meediajuhid/ toimetajad, kes teavad piire ja eetikat, ajakirjanike erialane ja eetilise harimine.
 - Seminarid ja koolitused, kus arutleda korruptsiooni olemuse, põhjuste ja ohtude üle. Eraldi tuleks tähelepanu pöörata kahele teemade ringile: a) millistel puhkudel teenib isiklike sidemete ja suhete kasutamine avalikkuse huve, millal on tegemist erahuvide peegeldusega, b) kus ja millal tekivad ajakirjanduses rollikonfliktid, kuidas vältida rollikonflikte; c) kus jookseb piir lubatud ja lubamatute kingituste vahel;
 - eetikanõunikud (meediaombudsmanid) meediaettevõtetes või kutseorganisatsioonide juures; ettevõttesisene eetikakoodeks;
 - toimetuses tugeva meeskonnavaimu loomine ja ajakirjanikkonna motiveerimine;
 - toimetusesisene teavitustöö ja tauniva suhtumise selge väljendamine korruptiivse käitumise suhtes.
 - korralik töötasu, mis välistab vajaduse otsida lisateenistust varjatud tegevusest;
 - laialdasem meediakriitika ja teavitustöö ühiskonnas, ajakirjanduse olemuse ja tegevuse valgustamine (teadvustada, et lugusid ei ole võimalik osta; raha pakkumine ajakirjanikule on taunimisväärne)
- Enamik respondentidest on seda meelt, et võrreldes varasemate aegadega on asjad paremaks läinud. Lisamehhanismide olemasolu ei peeta vajalikuks, ajakirjanduseetika koodeksis on kõik vajalik olemas. Eneseregulatsioon on tugev, sest „kui üks käitub valesti, mõjutab see kogu meeskonda“.

Lisa 1. Ajakirjandus ja korrupsioon (Simona Habič)

Mass media have a strong impact on our life. They provide access to information and knowledge; they influence our views and are intermediaries between society and public and are one of the watchdogs, which have a major impact on public opinion. As the world is saturated with various information, it is especially important to have simple access to these, so one can develop own critical opinion (Castells 2000). The media serve as the intermediaries that collect information and the availability of information is a crucial determinant of the efficiency of political and economic markets (Djankov, McLiesh, Nenova, Shleifer, 2001), which brings us to a question of media ownership, market driven journalism and influences to reporting.

Mass media have very close links to the topic of corruption. They serve as corruption prevention tool in many direct and indirect ways but sometimes they become target of corruption themselves. Some researches² on perception of corruption show that people are not critical on media reporting, and as everybody can be a journalist the question of professional standards becomes crucial in sustaining the quality of information and abuse of power of giving information. Generally people also trust media in reporting on corruption and fighting corruption. *We have two perspectives: media covering corruption with empowered trust from the public and the phenomenon of corruption in media among journalists and editors, as abuse of entrusted power* (Habič, 2007, 2008). This perspective can be viewed through value system in society or through economic interest, and is connected to professionalism of journalists, common values in society, independency, and the level of press freedom and accountability.

Corruption is widespread and dangerous for democracy, the rule of law and security. Journalist can raise awareness on dangers that corruption brings to society and shape knowledge on corruption in society and make remedies possible, they can cover and discover corruption and reveal its causes and consequences. They can make efficient pressure for changing of laws and regulations which are favourable to corruption. Thus, the media, as an important cornerstone of democracy and power, are frequently prone to corruption. The role of the media can be distorted by corruption and this kind of practice endangers media integrity and independence. The danger especially lies for journalists in public media, which provide essentially the work of public and are publicly (expected to be) even more accountable (than journalist in private owned media). This opens another question of professional standards and universal ethics for journalists. In their work they have to resist different forms of pressures. Corruption in journalism could be associated with corruption in politics, economy and public services, as the journalism profession is intertwined with all the mentioned social phenomena.

Through the results of different international research on values, media accountability we can develop orientations and valuable mechanisms to reduce the incidence of corruption in mass media. This can be done through education, changing of values, coordinated work of all law enforcement departments and, of course, the identification of forms of corruption in journalism and development of tools for preventing potential corruption. If we are to combat corruption in journalism and media, then we must first know the forms, which are defined by the definitions, classifications and the basic elements of corruption in other levels of society and national institutions and forms of pressure on journalists.

DEFINITION OF CORRUPTION

Defining corruption has always been a great task for scholars, academics and researchers. As it evolves through different professions and relationships, we will define it short and clear: *corruption*

² Commission for the prevention of corruption: <http://www.kpk-rs.si/index.php?id=48>- Surveys on Perception of corruption.

*is the abuse of entrusted power for private gain or abuse of public power or position for personal advantage*³ Through defining corruption as we can frame the definition in each social environment and present cases of corruption and emergence of unethical and unprofessional work of journalists. So abuse of power to inform or not, choosing the information, abuse of information and ways of putting information in public which are not acceptable can lead to corruptive acts, which means this is being done for private direct or indirect gain.⁴

Corruption opposed to other forms of wrongdoing involves a breach of trust.⁵ Ethical wrongdoings in general might not involve the abuse of power. Corruption is unethical wrongdoing and should be included in professional standards; unethical practices are not necessarily all corruption. We can reveal signs of corruption among journalists. We can illuminate ways of influencing media and try to point out strategies for identifying these indicators for better recognition of potential corruptive acts and abuse of the power, which is also helpful for the police and prosecutors in potential law suits. With outlining cases, we can point out consequences of potential corruption in journalism and impact of this phenomenon to society. If the journalist is corrupted, that might cause invasion to one of the pillars of democracy – independent media.

In a certain society corruption can be the usual way of conduct, known to everybody, almost the norm. It can also be a morally rejectable individual conduct, which only occasionally appears in a certain period and environment. Regardless of the frequency of this phenomenon, we can conclude that in both cases, even in situations and societies in which bribery is an everyday occurrence, its legal and moral aspects and consequences are not publicly discussed, at least not based on concrete cases; instead such conduct remains more or less a subject of more or less private debates. Also in countries which admit that they are very much burdened with corruption the public exposure of this conduct is very low. Another thing is typical of corruption at all levels – from countries to individuals – it is always “they” who are involved in it, never “we”. As soon as a corruption offence becomes a matter of public debate, all the bodies and services suddenly stir even though they all knew about it before. Regardless of the system and the level of corruption it is therefore very important that the system is transparent to the greatest possible extent.

We speak about critical market-driven journalism and unethical journalists, but we face the problem how to define what is corruption, where are the borders and limits, what is permissible and what is not, as the definition of corruption is limited, understanding of the concept of journalism, however,

³ Transparency International further differentiates between “according to rule” corruption and “against the rule” corruption. Facilitation payments, where a bribe is paid to receive preferential treatment for something that the bribe receiver is required to do by law, constitute the former. The latter, on the other hand, is a bribe paid to obtain services the bribe receiver is prohibited from providing. Lack of integrity or honesty (especially susceptibility to bribery); use of a position of trust for dishonest gain. <http://www.transparency.org/>.

⁴ The Oxford Unabridged Dictionary defines corruption as “perversion or destruction of integrity in the discharge of public duties by bribery or favor.” The Merriam Webster’s Collegiate Dictionary defines it as “inducement to wrong by improper or unlawful means (as bribery).” The World Bank defines corruption as the abuse of public service for private purposes. Council of Europe defines as “any activity of the persons entrusted with the responsibility of the public or the private sector, which violate its obligations arising from the status of civil servants, staff in the private sector, independent agencies, and other relationships of this kind, and is targeted the acquisition of any free riding himself and the other. “Corruption is abuse of privileges” by Noack, Van Duyn: “Corruption is an irregularity in the decision-making process in determining where a person resigns or requires the removal of the criteria that should influence the content of the decision, which is done in exchange for a prize or prizes of such kind of promise that cannot be part of explanations of the decision.

⁵ Each human conduct can be defined by using the following criterion – its acceptability to other people and formal and informal social institutions. All conduct can be classified along the line ranging from utterly rejectable to the most desirable activity. This line has both a moral and legal characters, which occasionally, though not always, overlap. The position along the line of acceptability influences the level of concealment. It is part of human nature to brag about the desirable and expected conduct and to conceal the conduct that might bring negative sanctions. Very much concealed is the conduct which triggers legal sanctions, and also that which causes moral condemnation, and most of all the conduct which brings both legal and moral consequences for the person. Such conduct is definitely corruption, which being as old as humanity, is also a phenomenon that its active agents – the bribers and the bribed – want to conceal from the eyes of the public at all costs.

is too broad. Corruption is difficult to prove, but through the indices and criminal terminology definitions can be posed and defined, and cases should help prosecutors and policemen in the prosecution of this form of corruption, as it is hidden and difficult to detect and prove.

Bribery for news coverage, gombo, freebies, zakhazukha are all definitions in different cultural contexts. Bribery derives from the fact that in a time of globalisation and media capitalism journalism is a hybrid of marketing, public relations and advertising and, of course, politics. There is a thin line between bribery, giving gifts, and small signs of attention, which is why it is important to point out the problem of the definition of corruption in journalism and levers for it (Habič, 2007). Ways of influence on journalistic reporting and resistance is also interesting in relationship between journalists and public relations practitioners. Cases illuminate covering up phenomena and immensity of difficulties to disclose and gather evidence to prosecute or to expose those involved. At the end we can point out how important professionalism and ethical bearing in journalism is and what solutions might be possible.

The first responsibility of journalists is the responsibility to the public. When the reporter accepts a favour, gift or other attention, service initiates a serious question about objectivity in reporting. Thus violates the rule of responsibility to the public as given the possibility for being even more partial. Journalist has a duty to maintain professional integrity and credibility of his reporting. Even that self-regulating mechanisms (Codes of conduct) and law around Europe imply possibilities to take gifts within a defined amount (as journalist in public service became public servants of a sort), the journalist is imposed not to take a gift or money or service of any sort. In this profession the duty of journalists is to reject any bribe. The problem arises when one tries to define what a bribe is. The boundaries between the bribe, gift, and a simple sign of attention and kindness are often unclear. According to academic debates I would take a stand for zero-tolerance regarding accepting gifts and other benefits. But if we imply this premise, then the status of a journalist has to be stronger in the society, one has to have a decent job and survive, and one has to be protected from influence and not prone to corruption.

Corruption in the profession can flow also in other direction. Journalist may pay a source, in order to receive important information. Such payment for the right or access to an exclusive story called "journalism with a check book" (Poler, 1997). This applies both to individual billing information as well as exclusive stories (most "yellow" mass media and now even "serious" are using this "tool" to get information in order to sell more, to gain profit or to disable a politician as media are also politically directed. Who to chase? The one that gives a bribe or the one that takes the bribe.

MAIN RISKS AND FACTORS

The studies show that the level of corruptiveness and media freedom are closely and directly connected in some countries – the level of corruptiveness is highest where the freedom of the media is lowest. It also means, that journalist are under pressure and exposed to corruption.⁶

Factors which influence journalist and might lead a journalist to corruption are: conditions for work and provision of infrastructure, wage, income tax law, media legislation, the existing legal and other regulations governing the exercise of your rights (social rights, pension law, the right to freedom of expression, freedom of expression ...). Tsetsura points eight factors that influence transparency: long-time tradition of self-determination by citizens, comprehensive corruption laws with effective

⁶ Competition and freedom in media sector also have an influence on bureaucratic structure and consequently on equilibrium corruption. We find that the degree of competition in media market plays a significant role in controlling corruption. Freedom of media also reduces corruption. Empirical results support these findings. Media competition appears to be a more important tool to combat corruption than press freedom. The corruption problem in Italy could be reduced to the level experienced by France if the competitiveness of its media industry was to be improved to the same level as that of United Kingdom. (Suphachalasai, 2005).

enforcement, accountability of government to citizens at all levels, high adult literacy, high liberal and professional education of practicing journalists, well-established, publicized and enforceable journalism codes of professional ethics, free press, free speech and free flow of information, high media competition (multiple and competing media). (Tsetsura, 2008)

CONFLICT OF INTEREST Eliminating conflict of interest in reporting has to be one of the basic task for a journalist as it is closely related to corruption. This is the point where we can already talk about corruption and abuse of power. Conflicts of interest occur when individuals are faced with few different, competing interests and have to decide for the one which will prevail. This may be the interest of accountability to the source, equity interests, economic needs of the media, or basic information needs of the public (Poler 1997). Conflict of interest is a situation in which one can realize that one of its business, interests, activities, functions or duties can be fullfield only at the expense of another. Circumstances that may cause conflict of interest in journalism may indicate the involvement of stakeholders in certain activities, membership in organizations, receiving gifts, benefits, favours or preferences, cash investments, additional jobs and abuse of information.

BRIBERY is common reason for conflict of interest. Journalist taking a bribe, gift or service, misusing his power to present or not to present information falls into a conflict of interests. Dependent on the power of bribe giver and amount of a bribe, journalists can ignore professional standards and consciously decide or even being not aware for biased and unethical ways of reporting. The question is how far to be biased or act unethically. Media bias is a breach of the basic journalistic standards, which can lead to abuse of the public trust. Media corruption is more complicated use of criminal means to manipulate or defraud and endangers society's moral and ethical values.

INFLUENCE, PRESSURE AND STATE OWNERSHIP. One of the risks is pressure and influence on reporting. Reporters feel political, advertising, financial and business, and management pressures. As the EFJ (European Federation of Journalists-European association of journalists) points out, journalist around the world have been subjected to direct threats of the management and direct interventions in their work, what leads to self-censorship and the absence of critical reporting. While governments change media landscape and find more obedient personnel, editors are trying to please owners and government, even in public media. Journalists who have opposed to such practices have been penalized with reduction in wages, transfers to another editorial, disciplinary procedure, and threats of job loss. Mike Ungersma (2006) believes that the problem is that the majority of the media is controlled by only a handful of people who decide what will we read, watch and listen. Is this going to be news or bribed information, advertorial or a PR-article? Companies extort journalists and punish any critical reporting with redrawn of adverts in the media and terminating contracts. Journalism is losing reputation, if reporters fall under the pressure, which may also lead to corruption.⁷

At the time of transition and globalization, the media and journalists found themselves in the process of democratization and the elimination of state ownership and step into so called media freedom, consequently, they stepped in the threat of commercialization of the media and pluralism. We follow capital gains of the mass media and corporations and role of politics and public sector. The transition was used by those who aspire to the media to sell their image for their needs. Multinational corporations, which have the primary objective of profit, and politics, dominated the media throughout the world. The state ensures loyalty of journalists and editors with formalising

⁷ It has to be mentioned that some countries – United Kingdom, Canada, Benin and some others – despite the state-ownership of the media managed to create the environment for their truly independent work which is in the majority of cases even better than in privately owned media. At any rate, it can be said that private ownership of the media is not in itself a guarantee that their editors and journalists will perform their work in accordance with the standards in force. Over a half of the world's newspapers, magazines and TV stations are owned by fewer than 30 big systems. They are multinational corporations which deal with many things, not only the media.

procedures in the appointment of responsible people, with hidden government funding of private media and the deliberate reduction of economic and/or financial resources to disobedient media. So they choose editors and journalists who follow their own interests, which directly affect the quality of publications and self-censorship. Exclusive news brings more money from advertising, more readers, which mean higher profits and greater circulation. Journalists, who want or are pushed to bring success to this, try to obtain the information at any price, regardless of Code of conduct and privacy of the “victim” or the perpetrator of the acts. But the question “to whose interest” arises.

Their basic principle is profit and all parts of the company including the media must act in this direction. It is clear that in the media part of the corporations the most desirable are the editors and journalists who will follow the interests of the owners and employers. This directly affects the type and quality of published information - the authors who ignore the owner’s interests or even harm them are not given any prominence or are not published at all. Gradually self-censorship evolves, which first entails the adaptation and then taking over of the values of the owners and employers. The latter do not even have to worry any more that their media might publish something that would harm them. The selection of information and journalists is too effective.

DEPENDENCE ON THE ECONOMIC EFFECTS. Financing and economy interest effects corruption in journalism. The basic activity of the media with which they fund their existence and work is advertising. Advertising in any shape or form and its price and quantity are the factors which determine the economy or lack thereof, and the success of the medium. The clients consider it important where they advertise and they do not only observe the purely economical criteria, such as the size, circulation and popularity of the medium. What also matters is which political party has the majority share in the ownership structure of the client wishing to advertise. This is most evident in countries in which the media are actually or seemingly divided among the political options and are perceived as such by the public or other media which call them “politically independent”. Also, the clients do not advertise in the media which they consider detrimental to their business interests. It is difficult to imagine advertisements for military equipment in a pacifist newspaper or any advertisements in a medium which constantly criticizes that particular client. Media houses are aware of this and try to avoid reports which could jeopardize their relationships with the most important clients.

THE RELIANCE OF THE MEDIA ON OFFICIAL INFORMATION SOURCES another corruption risk arises from journalists relying on official sources⁸, government, state institutions, big corporations (which have interest and promotion of their views) for the information and they go far away from the principle of »check, check and double check«, which can be followed by access to direct sources of information. The reason why the majority of media mostly use official information sources is that it is economical and reduces the costs. The media send their journalists to places where they will get information, i.e. press conferences, meetings, speeches. To obtain such information the journalists have at their disposal the premises, telecommunication equipment, dates that suit them, copies of statements and speeches and all that practically in the media-usable format, photo sessions, special exclusive statements, etc. Official information sources which are most successfully provided by the state institutions and big corporations are of course very cooperative for the simple reason that they make their statements, interests and “correct” views of the situation heard. Some media are willing to stomach any, even most incredible, piece of information from the individuals in official functions, following the motto: “any information is better than none”. This leads to a situation where there is no critical distance between these people, interests become unified and this circle of people and the information they provide can only be broken by other media and that with great difficulty. This only

⁸ Survey Media and corruption in Slovenia (Habič, Kos, 2007) presented on CRIMPREV workpackage *Perceptions of Crime*, a workshop on ‘Media and Insecurity’ took place in Ljubljana at the Faculty of Criminal Justice and Security (University of Maribor, Slovenia) between 11th and 13th October 2007) showed that journalist and news agencies copy paste press releases without checking the contents and information.

rarely happens due to professional solidarity. The dominance of such information sources could be threatened by individuals of great expertise and suitable reputation and who are recognized to be independent and objective even by the media. To eliminate such competition and prevent any doubts in the orthodoxy of officially provided information the state institutions attempt to incorporate these people in their activities as much as possible – by financing their programs, engaging them with special contracts, paying for their specialist training, etc. Such competition thus becomes false and serves to confirm the officially provided information.

LIMITED ACCESS TO INFORMATION. The media, in order to avoid the information prepared in advance and adequately transformed, should have access to direct sources of information on individual decisions, mainly of state bodies, and of procedures that caused them. This is ensured through some international instruments; however, the execution is left up to individual countries. No government of any state would hinder information flows providing a good image of the state, but difficulties arise with other kind of data, also and mainly with such which might indicate corruption activities of their employees. Regardless of the fact that states have written down in their constitutions the right to be informed or maybe even adopted special acts thereof, at the end a decision concerning a concrete request of a journalist is also taken by a concrete civil servant exclusively upon his/her discretion. The states which argue for a complete transparency of their administration, may restrain this right for different reasons – national security, foreign policy, criminal prosecution, protection of privacy. With emphasizing that their operative capabilities may be prejudiced due to a complete transparency, offer on the other hand excuses for non-providing information. Only the regulation on having the right to get the information is not enough; states should establish mechanisms for its fulfillment in controversial cases. There is no doubt that the most efficient mechanism is provided by independent administration of justice, which should act in such cases as a mediator between the state and journalists, i.e. the public. In order to actually assert the right it is also very important to have the appropriate technique and knowledge. It is often much easier to get all kinds of information and process them with modern communication means, which are also much more reliable than any even meticulous journalists. Official documents are usually written in a dry legal or administrative language style, and journalists reading them should have proper knowledge in order to understand properly and present them to their readers and viewers. The shortage of both, technique and knowledge, is typical for states where independent and autonomous journalism is still in a developing stage. Such a deficit can neither be replaced by the will nor aggressiveness of journalists.

CREDIBILITY OF MEDIA AND JOURNALISTS. Consequently, there is public scepticism about media reporting. Compromising the public interest, because of one of the media and corporation goals is profit (Erjavec, 2004). Reporters otherwise all define that as corruption, but they do not see that this is also one of the major problems of their profession. They threaten the right of each individual to credible information and fair reporting. The tendency of journalists to corruption and influences of power of economic interests of capital thus leads to a new type of journalism, which is causing a crisis of legitimacy in profession. Of course, all media assert that the final objective of their work is something more – all agree upon the objectivity and impartiality of information, but difficulties arise as to how to understand the notion of accountability. Also the media and journalists are accountable. They are accountable to avoid to a maximum extent all obstacles in the development of free journalism and to do everything that their information would be most thoroughly checked. They themselves have also to respect principles of legitimacy, democracy and fairness, which are what they require from the others, too. Especially the latter principle is very often reproached among journalists, and with reason – in case the media take a standpoint that the corruption always happens to others and never to them, and in case their information too often appears unchecked or even false, they will be faced with difficulties not only as regards the sale but also when gathering new information. The basic objective in corruption prevention is to increase the sensitivity of the public about this phenomenon and disclose such events cannot be carried out by the media if there are serious and strong doubts about the media's work and integrity. Good journalists are not born

but are made through work. It is, therefore, very important to educate them. An especially investigative journalists, who are most important in the field of corruption, requires appropriate research, communication and analytical support, not to forget common sense and well-balanced political and social judgement. Otherwise, and in spite of good will of journalists, mistakes may appear while gathering and analysing relevant information and making conclusions, which are then noticeable in their comment of the event. Adequate journalist training will always consider dangers of insider corruption in order to increase the sensibility of journalists and to abolish uncritical ranks solidarity and needless, harmful and excessive self-censorship. Usually, principles are on one side and their fulfilment is on the other side. It appears sometimes that efforts of some journalists or media houses seem not to be enough to ensure conditions for the development of truly free journalism. Sometimes different forms of associations for journalists, inside or outside their countries, even as important as for example the International Federation of Journalists and World Press Freedom Committee, seem not to be enough. In case the states in which the journalists work do nothing to provide considerable economic, political and social conditions for their truly independent work, then the journalism will not be able for quite some time to carry out its mission, and that not only in the field of corruption but also generally. It is evident though that the level of democracy of each state can quickly be evaluated based on its regulation of the media.

FEAR FROM NEGATIVE REACTION TO REPORTS. Individual reports elicit positive or negative reactions from their readers, spectators or listeners. Negative reactions, typically referred to as “flak”, appear in the form of more or less saucy phone calls, letters, telegrams, e-mail, but also as petitions, suits, speeches or other types of complaints, threats and blackmail. Regardless of whether it is the reaction of individuals conducted on their own initiative or organized activity of a group, such flak is highly unpleasant for the media. It costs them a lot of time and money. The biggest advertisers care in which medium they advertise, so they favours un-aggressive media which do not trigger too many negative responses, which the media editors are well aware of. Even more dangerous for the objectivity of journalist reporting is the organized activity of the state and big companies in the production of “artificial” flak, which is aimed at silencing particular media when they become too troublesome. The governments of some countries do that by constantly responding to “incorrect” articles, by criticizing particular media, by more or less concealed threats. The responses of the media are the same all over the world – the more direct and unconcealed the threats are, the less they budge. For this reason the most dangerous form is concealed, economically conditional flak, which triggers considerable reactions from some media. A special type of flak is also ideological and similar labeling of journalists who have different opinions. At a particular moment every society has imaginary or real “official enemies” that all orthodox citizens should be against. These “official enemies” may take the form of “narcomafia”, “terrorists”, “anarchists”, “continuity forces” and it is very easy to create an extremely negative public opinion also with the help of journalists. Even if it is very far from the truth, the linking of the activity of journalists with the interests of the “official enemies” can cause their stigmatization and have other unpleasant consequences. For this reason such reactions to journalist work are very handy to enforce their discipline. At the same time it also shows a lack of the basic rules of communication and a total absence of adequate arguments. What can also contribute to enforcing discipline in the media are the institutions, supposedly independent, which sponsor various media activities or give opinions on the correctness or incorrectness of the work of individual media. These institutions are also being funded by somebody and the ownership structure of these “independent and objective” institutions definitely affects their activities and reactions⁹. This is also the way how to discipline the media, including bribery and sponsorship. Where the media are dependent, subjective and do not adhere to the rules of the profession, where the free flow of information is limited or impoverished, there is

⁹ Flak is the organized influence on content of media report. It can be sending letters, phone calls, petitions, law suits, law changing. Dictionary of Oxford University Press names flak as hard criticism. Experienced speaker can use the criticism in his own way and destroy the critics itself. The word derives from German word - Fliegerabwehrkanone«- antiaircraft gun.

corruption in journalism, the researchers note¹⁰. This is limiting the impact that media have in curbing corruption; if they are prone to corruption they cannot be professional.

PERSONAL RELATIONSHIP WITH SOURCES One of the risks is personal relationships with sources. It is hard to maintain impartiality when reporters spent time with those who are the lifeblood of their existence or do they develop a genuine inclination. Some of the media are preventing this activities in prohibiting journalist to become members in the community organizations (political parties, civil initiatives), because they become a part of the system, on which they have to report about. Others even encourage such activity, due to the fact it means adaptation to the needs of communities and a possibility to seek sources of information. Although journalist membership in a political organization does not necessarily mean journalist is being biased, it is controversial, as impartiality cannot be guaranteed. Journalists should not be members of political parties, as is not a practice some can even “enjoy” political and journalistic career, which I believe is impossible, due to sustainable professional reporting. Political participation and journalism do not go together, so avoiding conflicts of interest is the duty of journalists. Another problem arises when the conflict cannot be predicted or managed. One of the solutions is in recognizing the conflict in public and finding the solution for it.

PREVAILING CULTURE OF ALTITUDES TOWARDS CORRUPTION IN THE SOCIETY AS A WHOLE If there is a high prevalence of corruption in the country there is possibility that the level of corruption in journalism is high, too. So we could point out the corruption in journalism is connected to general level of corruption in the country and to attitudes towards journalism profession. The level of corruption in the media is higher if there is state capture, if state owns the media and if there is a high level of pressure or influence of financial pressure, business pressure and other. If public servants are prone to corruption we can assume that journalists who gain information from public officials might be exposed to potential bribery as well.

LIVING STANDARDS The difficult financial circumstances in which many media organisations find themselves leads to difficulties in ensuring normal living standards for journalists. In many developing countries, journalist are not respected, get low salaries or their salaries depend on owners, which in most cases are the state. This makes reporters vulnerable to attempts to undermine their professional integrity, particularly when these attempts are made by unscrupulous media owners. Journalists are then most likely to take bribes, money, gifts from a variety of public and private sources to improve their income and bring their life standard up. If there is no clear policy on gift-taking, the receipt of favours can have a direct impact on the ability of the media to report objectively on corrupt activity.

PROFFESIONAL STANDARDS AND EDUCATION. Journalist should be educated about ethical standards in profession and be aware, that they have the power to shape public opinion and influence the public. Nevertheless all public servants and business should be also educated and systems of ethics compliance should be implemented. Chamber of commerce and professional associations, universities can perform seminars on ethics and corruption, to become aware how much corruption is costing us every day. Codes of ethics should be implemented in every media and on country level, of course internationally. Code of conduct should also live not only survive on the paper.

INDICA

Crimes of corruption are hidden acts. In the investigation we need evidence. Indica help policemen and prosecutors to investigate corruption. We define general indica (status symbols, gifts), and clues

¹⁰ Analyses of bribery for news coverage in relationship between journalist and public relations officers: Bribery for news coverage: Research in Poland) and international survey of Institute for public relations IPRA, International index of Bribery for News Coverage.

that are typical for the employees of state institutions (overdraft of discretion, lack of documentation, unclear decision). The delimitation of the most common evidence of corruption (Poerting and Vahlenkamp in Dobovšek, 2001) can be seen in journalism too. General indices would be: change of lifestyle (reporter has more property, lives in the big wears, expensive brands), status symbols (everytime different vehicle, new / another), addiction (the problems of alcohol addiction, drugs, driving fast, gambling ...), part-time employment (part-time employment of an additional / parallel in a second, incompatible with the journalism profession (advertising, public relations), invitations to certain events (informal meetings with politicians, cost less accessible events, etc..), gifts, favorable purchase (special price for the professional organizations of certain companies (DNS), gifts (expensive or little), discounts in the business), indispensability to the work (fear that somebody else would write an article and took the business away (in addition he gets paid extra), initiatives for other work, advocating certain ideas (and the promotion of business products, services), transfer (transfer from one working responsibilities to another, where one has no benefits), secret lifestyle and lack of communication (none, articles and reports speak for themselves). Special indices in all cases would be: Decisions that are not in accordance with the regulations, inexplicable decisions, exceedances of discretion, different assessment in similar cases, disregard the duties, working outside of working hours, co-operation only with specific people, inadequate documentation, facilitating the specific issues, complaints, impact on staff, avoidance of regulation.

The fact that a journalist has more real estate, cars, live wealthy, does not pay taxes or avoids them, might indicate that the property came from a prohibited activity (and the corruption), but police have to find direct evidence such as witnesses, recordings, and statements of the other material evidence. In the second phase there is an erosion of accountability. The third phase begins as unlimited use of the power and authority, which are entrusted to it for private benefit. Although it states the case for the public sector, it can be concluded that journalists operate under a similar pattern. Journalist as the recipient of a bribe did the act which would otherwise not be permitted (one is in the public service, bound by rules of ethics) and the report is biased.

The most widespread, in general, is the material corruption and a similar trend is also reflected in journalism. The journalist profession meets the internal corruption, where an individual gets benefits from their superiors or subordinates, and external, when the reporter is paid for the services. Individual corruption is the most seen. Institutionalized corruption affects the disintegration of values. Sanctions are moral or criminal. Forms of corruption in journalism do not differ much from the forms in other systems. Also, corruption in journalism occurs at the micro, medium and macro levels, as shown in Table 2 by Janar Jandos (Meško, 2004). Micro-a risk of tolerance (corruption: small gifts, such as office equipment, backpack, mobile phone, the achievement of the desired services, bribing the officials to get things fast, over the que; consequences: better, more positive reporting on a story, distorted image of the service, product (non-news reporting) preferred certain businesses, people, products). Middle-lower tolerance (corruption: entrepreneur editor offers a transaction, a car or money, smaller businesses, local service offering, bribe journalists; consequences: report or negation news, request for free ad space). Macro (corruption: businessman /officer bribes a journalist with a service, products or money that a journalist does not report on a story or him. The story is not reported; nepotism, businessman / officer promises a job to the reporter and members of his family or friends; expensive trip for the whole family; consequences: incorrect reporting, concealing information, reporting to the detriment of other politician, image of a journalist, biased reporting).

The information we receive by the media channels, are not journalism anymore. Journalism was created in order to report on events that occurred, is now occurring events to journalists on the report (Verčič and others, 2002). The most common trick used by practitioners for public relations, is that in the summons to the press conference stated that the journalists waiting for refreshment, a free ride, a gift or as a product. Gifts or benefits as well as goods and services at special reduced prices, currency or entertainment (eg, travel) in excess of normal commercial practice (such as business lunches and commemorative souvenirs). This restriction does not apply to business

discounts to certain professions, which are recognized regardless of the organization in which the person is employed.

"Journalist requires a test vehicle from public relations in car shop continuously for two weeks with paid gasoline, tolls and other charges. Company gives a vehicle to the journalist, and after a while, we can read how this vehicle is excellent, the best, perfect. If the company does not provide the vehicle, journalist will report badly about the company or will not produce a fruitful report and the sales goes down. Thus the company on the other hand might not want to advertise in this newspaper anymore and will extort owners of the newspaper to influence the editor, who will "force" the journalist to write a "good" article. He will "learn" the way things work. The cycle never stops. Corruption becomes a trend in a society" (Habič, 2007).

Examples of potential corruption in journalism are invitations to a paid trips for journalists and family by main advertisers of the media, gifts on press conferences, big gifts, tickets, high discounts, value gifts, money, personal contacts with politicians, information abuse, none transparent usage of test material (computers, phones, cars) etc. Journalists ask for money for a positive publication of news (in return for a paid advertisement appearing on the news elsewhere in the newspaper), ads are then obscured as the contributions, but they are news bribery. Journalists or editors and owners require a payment for the story not to be published. Journalists ask for their travel and other expenses to be paid from business, as their media is not paying for that. Conflict of interest in crossing professions is also an issue. Controversial is that journalist ask for these things themselves, but they are also often offered by pr.

On another level, however, is a very common phenomenon that the journalists mingle with representatives of political parties and bond. Companies and practitioners may avoid such situations. Journalist often say:

"After receiving the bribe, you get the feeling that the system is just, like, and that you can not change it, it seems to you that despite fair, that you beat all the pressure and write an objective that in any case you can not change anything to work everywhere.

It is common, says Polerjeva that the duty of journalists, to reject any bribe, but the controversial definition of what is a bribe. "The boundaries between the bribe, gift, and a simple sign of attention and kindness are often unclear" (Poler, 1997).

Reporter initiate a serious ethical dilemma and the question put its credibility when it receives a gift, money, attention, or anything else which may affect his work. "Maintaining professional integrity and credibility of the journalist impose a duty not to accept bribes. Moral acceptance of bribes, which would be unversal it would undermine journalist personal integrity and credibility and the integrity and credibility of mass media and journalists." (Poler, 1997).

Even if restrictions are placed, therefore, stands for the principle of reciprocity, regardless of the amount of gifts we talk about corruption, which has some of the benefits, or when a reporter from the subject of his story receives a prize, gift or benefit.

Corruption is also present in the relationship media and politics (politicians organize an informal party at home, they help a journalist with public service – tickets, construction permits etc.... , recommend them for a job in public administration, or arrange for a job for the members of the family, they are a source of information; journalists meet with politicians on personal basis. (usually journalist with such a behavior risks a job), they require benefits), journalist report in politician favor or against other.

In addition to the direct or indirect bribery is one of the ways to influence media content including surreptitious advertising or advertorial (for us it is absolutely forbidden), where organizations in the form of a press advertisement showing itself in favor. Journalist or editor should be a clear distinction between the ads and the report (promotional contributions do not exist), each paid to post the ad, and should not be misled as international IPRA and IFJ documents points out. But in

limited cases case, for example, the contribution of the press, by the same newspaper page accompanies the ad with the same content. The inference is that the ad is "supported".

PREVENTION OF CORRUPTION IN JOURNALISM AND RISKS

Successful elimination of consequences of corruption in mass media and unethical corruptive practices of journalists is possible if there are coordinated mechanisms and active cooperation between stakeholders. Media themselves, journalists, editors, owners, journalist associations, public relations associations, independent anti-corruption agencies, NGO's and last but not least government and the state have to admit the problem exists and has to be dealt strategically and on different levels. Due to the fact that media is forth branch of power and there is a great interest in power over information, countries should reconsider this problem more seriously.

First solution would be a national integrity system research for identifying open loops in the system and then strategic analyses on problems. Through this anti/corruption and media NGO's can play a big part in passing the knowledge about dangers of corruption and media professionalism through. Governments have to strengthen the legal framework). There should be a good oversight of finance. Society has to promote the professionalization of work in all sectors with responsibilities, a mechanism of transparency has to be established in each sector, decentralization of decision-making and management, deregulation and limiting discretionary powers, strengthening the external and internal controls, and all public work and deals should be transparent. Detection and reporting of corruption is important for hindering the further spread of this phenomenon (Habič, 2007; Dobovšek, 2002).

Acceptability of bribery of journalists in society is still too high; regarding the fact that public (in Slovenia for example 60% (Habič, CPC, 2009)) perceives corruption to be a problem in society; they do not see corruption in mass media as a vast problem. As people trust media and have heard about corruption mostly from the media one can conclude that people are not aware, that this phenomenon can be also present in this profession as anywhere else. One of the reasons obviously is that corruption in journalism is not being reported in the news. One of the forms of warning and bringing discussions open could be a public disclosure of a corrupted journalist, which would, as in other sectors, certainly get a different epilogue. There should be active public debate on the issue.

There are few more possibilities for those journalists who take bribes, gifts and service and report in favour, but are never really performed:

prohibition of any further work in journalism, work suspense for a certain time, criminal procedure, prosecution, get fired, "name and shame" (which has really stated as a good solution as online journalism / blogs) (Habič, CPC 2008).

Some of the journalists pointed out these possibilities are too strict, firstly they would only give a warning, some of them would talk to the editor, some gave an ultimatum to the corrupted journalist, and others would see a solution in higher wage, some in ethical codes (general and special). The maximum penalty for the journalists would probably be public disclosure and "blame and shame" policy.

Journalists do not perceive their corruptive practices as corruption (Habič, 2007), as they are obliged to follow general ethical principles of the profession, regarding the type of media, public or private. The question is how they perceive that and pursue the standards. Corruption among journalists undermines public confidence in media, lowers the level of professionalism, and questions the ethical values of society as a whole¹¹. The issue is the professionalization of the profession. Everybody can nowadays become a journalist without training or appropriate formal education. Journalists are generally younger on average and are more prone to cross the line into other professions without

¹¹ International Federation of Journalists.

any ethical dilemma. A coordinated education system would help in raising awareness and integrity in journalism.

Media ownership and state capture are two issues for a discussion. Profit gain of owners and doubtful ways they try to keep the audience is influencing journalist work.

It is opening unstable environment for the media as the profession is being industrialized, as commercialization is influencing and provokes malpractices and of course because media ownership, changes in management structures and state capture is still ongoing (Habič, 2007; Verčič, 2002).

Some journalist or editors planned to enter the profession for financial gain or they take advantage of the media as an easier route to the capital. Some even open their own media enterprise to gain profit. *The notion of integrity is a way of fair, equitable, transparent and quality behaviour of people and institutions to work and act in accordance to moral standards and regulations (Habič, 2007).* The question of ethics, audit, and consequently the legitimacy is being pointed out by IFJ¹². Corruption causes erosion of public trust and undermines journalistic professionalism and is a disgrace to ethical values. There is justified fear that the journalists who carry out such work, will continue if not stopped, as corruption is becoming “cultural” as an excuse. Corruption of journalists is usually a public secret. Professionalism and ethics of the profession is not taken seriously.

The media should also clearly define what the media content is and what is not. The latter may be purely commercial and does nothing to do with journalism. Can a journalist even prepare such “news” or not? There is also an important rule of transparency which has to be implemented in news rooms. Advertorial is prohibited. The pressure goes both ways. Relationship between public opinion practitioner and a journalist has to be clear. Each received gift, money or service undermines credibility to both and the organisation they work for. The media is dictating rules of the game, although the disguised advertising and influencing is ethically unacceptable also in relations with the media. The only boundaries that usually exist are personal (Verčič in Bizjak, 2001). This is a cultural problem; this relationship goes to one’s own ethical dilemma and standards one has.

One of the first steps in posing the rules beside ethical codes or codes of profession is also an international survey by IPRA and the Charter of media transparency. The principles are:

news material should appear as a result of the news judgment of journalists and editors, and not as a result of any payment in cash or in kind, or any other inducements; material involving payment should be clearly identified as advertising, sponsorship or promotion; no journalist or media representative should ever suggest that news coverage will appear for any reason other than its merit; when samples or loans of products or services are necessary for a journalist to render an objective opinion, the length of time should be agreed in advance and loaned products should be returned afterward; the media should institute written policies regarding the receipt of gifts or discounted products and services, and journalists should be required to sign the policy (Ovatt: 2004)¹³.

We can add another principle which is being left out in Code of conducts in media. The media should publish the fact, if article is written with material support. So: journalists and editors should not propose that journalistic piece is connected to advertising. If a reporter urgently needs samples of products, rental, or services, or offices, it is necessary to specify the time of the loan in advance, borrowed items must be then returned to work or a company. Journalist should know the rules, and rules should contain precise provisions on the adoption, handling and return of gifts.

Although codes of conduct of different professions have clear provisions, they are not taken seriously. One problem lies also in crossing the line between professions. As 21 % of Slovenian

¹² General Secretary Aidan White.

¹³ Transparency International, Global Alliance for Public Relations and Communications Management in Institute for Public Relations Research and Education (IPRE) (Kruckeberg in Tsetsura, 2003).

journalist do something else for a living, the message is clear: prevent conflict of interest in professions. Some journalists promote themselves as journalists but are actually messengers of a firm at the same time, sales or business, even owners of media houses. There should be clear rules inside each media on who is a journalist, professional associations in each country has to provide licenses (Italy) or other profession proof for journalist, so one can identify someone as a journalist and that they would be responsible for their work. But there is a danger for control of interest groups over licensing system. Actually nothing happens to corrupted journalists. Besides, journalism ethics applies to all who engaged in this profession and not just for professional journalists.

There is the need to implement clear rules and criteria for decision-making which could contribute to the elimination or reduction of corruption among journalists.

It is also necessary to regulate the wages and wage ratios. Many journalists are not well paid, have part time jobs, are being used by employers, owners think they own not only the media but information too, and journalists too (the average Slovenian journalist needs from 2 to 10 years to get a regular paid job as journalist or an editor). In journalism clearer rules and criteria for decision-making could contribute to the elimination or reduction of corruption among journalists, but it is also necessary to regulate the wages and wage ratios.

Journalists and public should have different opportunities to report corruption in journalism. Firstly a whistleblowers protection mechanisms in the media institution, a possibility to report the act to the management, courts of journalistic honour /honour tribunal, to journalist associations, to the independent anti-corruption agency, and to the police and prosecutors (which should also be educated on this problem in journalism). Few of Slovenian journalist in survey said that they would write a story about their colleague as they would for any other corruptive act. Journalists generally think they should be the ones to discover corruption and bribery.

Greater sensitivity to the phenomenon of corruption in society would be helpful. This is no less the case than within journalism.

FINDINGS ON PERCEPTION OF CORRUPTION IN JOURNALISM IN SLOVENIA (by the journalists)

In Slovenia ¹⁴professional journalists were surveyed online¹⁵ after a focus group discussion. The findings showed that average Slovenian journalist is a young person with good education, who earns an average salary. Three quarters of interviewees are regularly employed, but half of them cannot get a regular job for a long time. They work as part time from two up to ten years. Half of them are a part of journalistic society in the country. One quarter of journalist do something else for a living, which is shocking. The survey shows basic demographic and social characteristics and Slovenian journalist views on professional values.

In terms of perception of corruption in the country one third of interviewees think this is a vast problem and will increase. More than half think this is inevitable. They believe that corruption occurs in economy, political parties, health care, and government, rarely in NGO sector, military and the media. They pointed out that corruption in economy and nepotism in politics are the highest.

¹⁴ We prepared two surveys in 2008 – public opinion pool on corruption in journalism and perception of corruption in the media among journalists.

¹⁵ Agency Ninamedia performed survey between 28 January and 21 April 2008 on behalf of Commission for the prevention of corruption Slovenia (prepared by Simona Habič). In the first phase we had a focused group to discuss issues in journalism in Slovenia and connect them to corruptive practices. Upon that we prepared in cooperation with methodologist and Commission for the prevention of corruption Slovenia and criminology professor from Faculty for criminal justice and security. Then the agency invited journalists from various public and commercial media to participate in an online poll. Data processing was carried out on SPSS software, version 15.0.

Respondents fully agreed with the statement that a high level of integrity, contribute to the effectiveness and efficiency of journalistic work, the lowest extent they agreed with the statement "usually inspired by their superiors.". They pointed out that the situation in Slovenian journalism is poor.

The great danger for corruptive practices in journalism lies within journalistic professionalism. Following factors represents a certain level of barriers to quality of work of journalists and the progress: the amount of payment for the work (Slovenian journalists pointed this one has the greatest impact on the quality of journalistic work), obstacle is also existing income tax law (Slovenian journalist think this is not a big problem).

Respondents listed all the factors as a very bad influence that could affect their journalistic work in general. Informal conversations are being seen as one of the highly possible impact to professionalism. As journalist points out "taking the opportunities and gifts at a press conference" have almost no influence, namely: gifts of small value, which companies shared in the press conferences (occasional small gifts and invitations to coffee), all the rest given situation as the respondents evaluated are dangerous for independency of reporting.

A good half of respondents believe that news content in the media is clearly separated from advertising. A good half of respondents answered affirmatively to the question of whether to adopt the internal code of ethics and criteria of ethical behaviour.

Almost three quarters of the respondents replied affirmatively to the question, that they feel pressure in their work. Respondents feel some form of pressure, which is approximately uniformly distributed: editorial, economic, and political influence.

Among the possible ways of resolving and preventing of bribery of journalists, the respondents fully agreed with the proposal that, if the reporter urgently needs samples of products, rental of such services or whether services for objective reporting, there should be rules. Rules which specify in advance the time of borrowing, borrowed objects, however, the journalist after the completion of the work has to immediately return.

The main reason why journalists accept bribes, the highest proportion of the respondents indicated professionalism of some journalists and bad wages.

Corruption in the media and journalism should be, according to the respondents discovered by journalists themselves. Respondents would report a corruptive journalist to management of the media. Respondents would ban corrupted journalists or those who accepted bribes from further journalistic work. Among the possible measures the most effective respondents highlighted the prohibition of further work.

Respondents were not so often given a computer, printer, and computer equipment to use for a long time to prepare news or a piece. The same situation was relating mobile phone or telephone, which was later presented in the media; cheaper services (eg payment of a subscription for the phone), and money. Most have received smaller gifts: the lining of the mouse, T-shirt, Diary, pen, tickets for the events, business lunches and casual souvenirs and information.

Quarter of the respondents, most journalists are faced with a situation where they are offered a gift, without any conditions. Usually a firm also writes in invitation to the press conference that journalists obtain entertainment and a gift or a concrete product.

Half of the respondents had already been reached in a situation where they are offered a gift, without any conditions.

7.1 percent of the respondents indicated that they had reported in return for the benefit of the product or the person who offered them a gift. They have the largest proportion of service provided as representatives of business.

Most of the respondents who got attention, gift or money took it home and keep it; sometimes they left things to their job. Third of those surveyed believe that journalists can take a gift up to a value of 10 €, without affecting their work, but a good fifth of the opinion that this may be the value of 50 €.

Nearly half of those surveyed are getting paid for travelling not by their employer, but an outer company.

LITERATURE:

Bizjak, Brigita (2001). Are journalists corruptive? *Medijska Preža*. 7.5.2005 <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/10/prof/>.

Castells, M. (2004): *The Power of Identity: The information Age: Economy, Society and Culture*. Oxford, Blackwell Publishing.

DeLorme, D.E., Fedler, F. (2003). Journalist's hostility towards public relations: an historical analysis. Nicholson school of communication, University of central Florida, Orlando ZDA. *Public Relations Review* 29 (2003) 99–124.

Djankov Simeon, McLiesh Caralee, Nenova Tatiana, and Shleifer Andrei *Who Owns the Media?* Harvard Institute of Economic Research. Discussion Paper Number 1919. April 2001. Harvard University. Cambridge, Massachusetts.

<http://post.economics.harvard.edu/hier/2001papers/2001list.html> (20.5.2009)

Dobovšek, Bojan (2001) Indica of corruption. *Dnevi varstvoslovja*. 333-341. Visoka policijska in varnostna šola.

Dobovšek, Bojan (2006) Corruption and politics. 25.1.2007 http://www.kpk-rs.si/fileadmin/kpk.gov.si/pageuploads/pdf/publikacije/Posvet_korupcija_in_polirika.

EFJ. 28.03.2007 na <http://www.novinar.com/novice/novica.php?id=439>

Erjavec, Karmen. (2004). Hybrid public relations discourse. *EJC, European Journal of communication*. SAGE Publications. London, Thousand Oaks, CA and New Delhi. ŠT. 20(2). Stran: 155–179.

FLAK 17.2.2007 http://www.medialit.org/reading_room/article565.html <http://dict.die.net/flak/> and Concise Oxford dictionary. Oxford University Press. 10th edition online.

Commission for the prevention of Corruption Slovenia, Habič, Simona “*The incidence of corruption among Slovenian journalists*”. *Web survey of Slovenian journalists*. Performed: Ninamedia d.o.o. Subscribed by: **Commission for the prevention of Corruption Slovenia**. Ljubljana, April 2008.

Commission for the prevention of Corruption Slovenia, Habič, Simona “*Perception of corruption in media*”. *Public opinion survey*. Ninamedia d.o.o. Subscribed by: **Commission for the prevention of Corruption Slovenia**. Ljubljana, April 2008.

Habič, Simona, Kos, Drago (2007) Media and corruption in Slovenia. (Habič, Kos, 2007) presented on CRIMPREV workpackage *Perceptions of Crime*, a workshop on ‘Media and Insecurity’ took place in Ljubljana at the Faculty of Criminal Justice and Security (University of Maribor, Slovenia) between 11th and 13th October 2007) showed that journalist and news agencies copy paste press releases without checking the contents and information.

Habič, Simona (2007) *Corruption in Journalism* (cases and examples of bribing a journalist as indica for police and prosecutors. Overview scientific article. Zbornik povzetkov 8. slovenski dnevi varstvoslovja Varnost v sodobni družbi groženj in tveganj, Bled, 30. maj - 1. junij 2007. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, 2007.

Hanitzsch, Thomas (2005) *Journalists in Indonesia: educated but timid watchdogs*. *Journalism Studies*, 1469-9699, Volume 6, Issue 4, 2005, Pages 493 – 508.

- International federation of journalists.** 1.5.2005 <http://www.ifj.org>.
- IFJ, IPI endorse media ethics charter.** 1.5.2005 <http://www.ifex.org/fr/content/view/full/60462/>.
- Kos, D. (2001).** Media and corruption. Lecture on VI. Conference of specialized forces against corruption (Council of Europe and Ministry of Interior of republic of Slovenia in Portorož, 28.9.2001.)
- Kruckeberg, D., Tsetsura K. (2003).** International Index of Bribery for News Coverage. 4.4.2005 <http://www.ipra.org/campaigns/icmt/docs/IPRA%20Website%20Introduction%20Bribery%20for%20News%20Coverage%20rev.pdf>.
- Ovatt, Frank (2004).** Putting an End To Bribery For News Coverage. IPRA Campaign for Media Transparency – An Update. International Public Relations Assn. Slides. New York, Feb. 6, 2004. 2.5.2005 www.ipra.org.
- Peters, Bettina (2003).** The media's role: covering or covering up corruption? Global Corruption 27/11/02 3:15pm Page 44. Global Corruption Report 2003. Available on: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN008437.pdf>, 28.9.2007.
- Poler, Melita (1997).** Journalism ethics. Magnolija. Slovenia. 1997.
- Shiskin, P. (1998).** Corruption of Politics and the Media. The Orion Dimensions. Available on: <http://www.orion.csuchico.edu/Pages/vol40issue3/d.corruption.html>, 28.9.2001.
- Sutherland, Alasdair in Ovatt Frank.** Institute for Public relations. 7.5.2005 http://www.instituteforpr.com/international.phtml?article_id=bribery_index.
- Suphachalasai, Suphachol (2005)** Bureaucratic corruption and the media. World Bank; University of Cambridge. January 2005 Environmental Economy and Policy Research Discussion Paper No. 05.2005.
- Stapenhurst, R. (2000).** The Media s Role in Curbing Corruption, World Bank Institute Working Papers. Available on: <http://www.worldbank.org/wbi/governance/pdf/media.pdf>, 28.9.2007.
- Škerlep, Andrej (2001).** Paradoks relationship between PR and journalism. Bonus. 12.2.2001.
- Unethical media practices revealed by IPRA report (2002): International public relations association survey reveals widespread incidences of "cash for editorial". London, 14 junij 2002. <http://www.ipr.by/e.php?m=r&i=27>
- Transparency International. (2001).** The National Integrity System – Concept and Practise - Country Report : The Netherlands. The Hague 2001
- Tsetsura, Katerina (2008)** Media Transparency Initiative:An Exploratory Study of Global Media Practices IPRA Summit, June 10, 2008, London. Gaylord College of Journalism and Mass Communication, University of Oklahoma, USA
- Ungersma, Mike, Bašić Hrvatin, Sandra (2006).** Intervju na Valu 202, Avtor: Tadej Košmrlj.
- Vogl, Frank (2005).** Curbing Corruption: The Media's Work Recommendations for Action. 2.3.2006 http://www.transparency.org/working_papers/vogl-recommendations/.

Lisa 2. Sisuanalüüsi kodeerimisjuhend

Väljaanne

- Postimees
- Eesti Ekspress
- Äripäev

Kuupäev (pp.kk.aaaa)

Artikli pealkiri

Artikli autor (kirjutada välja nimi ja referents).....

- Poliitik
- Ametnik
- Õiguskaitseorgan, õiguskantsler
- Ekspert
- Ajakirjanik, reporter
- Ettevõtja, äritegelane
- Tavainimene
- Muu

Artikli teema (kirjutada välja).....

Korruptsioonijuhtumi sisu (kirjutada välja, mida käsitletakse korruptsioonina)

Korruptsioonis süüdistatud isikud

- Minister
- Riigikogu liige
- Kohaliku tasandi (KOV) poliitik
- Riigiametnik
- Kohaliku omavalitsuse ametnik
- Jõustruktuuride esindajad (politseinik, kohtunik)
- Õigussüsteemi subjektid (advokaat, kohtutäitur)
- Ajakirjanik, reporter
- Ettevõtja, äritegelane
- Tavainimene
- Muu
- Muu ametnik (päästetöötaja)

Korruptsiooni haaratud valdkonnad

- Poliitika
- Ettevõtlus, äri
- Õigussüsteem ja kohtud
- Massimeedia
- Erinevad ametkonnad (RMK, Maanteeamet, Kultuurkapital, Ülikool, Päästeamet)
- Ehitus

Piirkond

- Üldine teema, pole konkreetset piirkonda
- Tallinn, Tallinna lähiümbrus
- Järvamaa
- Läti
- Kogu Eesti
- Narva
- Tartu
- Pärnu

Kui artikli teemaks on meedia korruptsioon, siis analüüsitakse kvalitatiivselt järgmisi aspekte:

Keda süüdistatakse korruptsioonis

Milles korruptsioon seisneb
Sündmus, millest ajendatult artikkel on kirjutatud

Lisa 3. Kodeeritud artiklite nimekiri

Välja- anne	Kuup.	autor	Pealkiri ja asukoht	Märkused (sündmus, süüdistatavad, korruptsiooni määratlus)
ÄP	03.01	Silvia Kruusmaa	„Äripäev keelab ajakirjanikel ettevõtete kulul reisida“ (lk 1, 3)	Sündmus: ÄP juhtkonna otsus keelata ajakirjanikel reisikulude katmine firmade poolt
ÄP	08.01	Anne Oja, Kristina Traks	Panov ja Tikerpe eilsest õiged mehed (lk 1, 4-5)	Panov – abilinnapea, Tikerpe - endine kaitsepolitseinik, äripartner; juhtis muuhulgas korruptsiooni uurimisega tegelevat osakonda Endine kohtunik – küsis pistist
PM	12.01	Bianka Mikoviš	Maaomanik takistab Paide-Türi tee-ehitust	„see oleks korruptsioon...“
PM	22.01	Jüri Pihl	Tulemuslik kriminaaluurimine vähendab kuritegevust	Jupike üldiselt korruptsioonist ja rasketest majanduskuritegudest
ÄP	25.01	Peeter Raidla	Luubi all: „Keskerakonna altruistid“ (lk 10-11) Peeter Raidla intervjuu Kadri Mustaga, + liikmete maj.huvide deklaratsioonid (lk 12-13)	Erakondade rahastamine, õiguskantsler Jõks, rahapesu, erakondade rahastamise läbipaistmatus; erakonna liikmete annetused oma rahakotist – kuigi samal ajal ka laenumaksed kanda
ÄP	29.01	Koit Brinkmann, Kaisa Tahlfeld	Esmar Ehituse juht: see on poliitiline rünnak (lk 8, uudis)	Kapo pidas ärimhehe 48 tunniks pistisekahtluse tõttu kinni (ärimees ja samal ajal Viimsi vallavolikogu liige, keda kahtlustatakse korduvas pistise andmises); ebaselge; poliitrünnak
ÄP	01.02	uudis	Kohtunik Šuvalov mõisteti vangi alkkäemaksu võtmise eest	Võttis altkäemaksu Andres Davõdovilt, kelle isik tuli sisse ka Panov-Tikerpe juhtumi puhul
ÄP	06.02	Ralf-Martin Soe	„Kahtlus närtsitab Merkot“ (lk 1, 4-5)	Intervjuu Merko Ehituse suuromaniku Toomas Annusega; esilehel: „Altkäemaksukahtlus viib Merkolt lepinguid“; maadevahetusega seoses, Villu Reiljaniga seotud isikutele
ÄP	15.02	Mariliis Pinn, Silvia Kruusmaa	Maadevahetuse uurimise liikus edasi (lk 1, 4-5)	Ülevaade uurimise hetkeseisust, vähe sisulist infot; altkäemaks, korruptsioon; osalejad: ärimehed, Merko Ehitus, Reiljan, E. Tuiksoo
ÄP	15.02	juhtkiri	Krupp, Lang, leim ja sõnavabadus (lk 30)	Sõnavabadus, korruptsioon, isikuandmete kaitse, leim; Vt altpoolt tsitaate
ÄP	18.02	Kadri Jakobson	Uus trend Toompeal: kallimad autod ja aastalõpu seminarid (lk 4-5, 30, esileht)	Esileht: Maksumaksja raha eest kallim auto. Meedia terav kriitika kuluhüvitiste osas pole Riigikogu liikmete käitumist muutnud. Ülevaade sellest, kuidas kasutasid riigikogulased aasta lõpus kuluhüvitist; ei öelda välja, et see raiskamine või ametiseisundi kuritarvitamine, aga artiklist jääb mulje, et nii ÄP arvab
ÄP	20.02	juhtkiri	Peeglike, peeglike, kata end... (lk 26)	

PM	28.02	Kaire Uusen, Andres Karnau	Läti tõrjub skandaalides viskleva Merko hiigelhankest eemale	
PM	10.03	Jüri Saar	Korruptiivsetest võrgustikest Eestis	Süsteemne ülevaade erinevate tasandite korruptsioonist Eestis
ÄP	11.03	juhtkiri	Lk 26	Uue õiguskantsleri kohta; õiguskantsler = Eesti ühiskonna valvekoer
ÄP	04.04	Ralf-Martin Soe Luubi all	Merko ehituse ärinipid põllumaa ostul. Seadus sundis tankisti kasutama. Lk 1, 12-15	Esikülj: Kolm tankisti ja Merko. Variisikud. Ehitusfirma Merko on mitu korda kasutanud suurte põllumaatükkide ostuks nn tankiste. „Väliskapitali peletamiseks kehtestatud seadus, mis lubab suuremat põllumaad tingimusteta osta üksnes eraisikul või põllumajandusettevõttel, sundis Toomas Annuse kontrollitavat Merko Ehitust kasutama tankisti ning muutis suurettevõtja Andres Järvingu põllumeheks. Näib, et probleemi ei ole – vaid seadused sunnivad tankiste kasutama.
PM	05.04	Marti Aavik, Kaire Uusen	Lätlaste vaen Merko vastu üha kasvab	
ÄP	07.04	Hille Tressum, Lemmi Kann	Merks kisti Lätis skandaali. Tüliõunaks võib olla Valguse Loss /Läti rahvusraamatukogu/. Marko: see on laimukampaania Lk 1, 4-5	Esileht: Mis toimub Merkoga Lätis? Läti meedia tõmbas Merko tütre korruptsiooniskandaali. Riia linna arendusosakonna eksjuht vahistati altkäemaksu võtmises kahtlustatavana veebruaris, aga võttis vastu altkäemaksu ühelt teiselt firmalt. Läti ajakirjandus väidab, et Merks on andnud samuti altkäemaksu, et tõusta Läti suurimaks ehitusfirmaks. Samuti oli Merksi pakkumine rahvusraamatukogu ehitamiseks ligi miljardi odavam.
ÄP	10.04	Gert D. Hankewitz	Lk 9 Kodumaised seriaalid kui reklaami käepikendused	Varjatud reklaam seriaalides – lubatud.
PM	16.04	Madis Filippov	Valvekaamera takistab pettusi	Autode ülevaatuse teema
ÄP	18.04	Lemmi Kann	Näidispoomine Läti stiilis. Lk 1, 14-17, 30	Esileht: Skandaalid takistavad Merkot ka Lätis. Tuttav käekiri. Riia linna endised tippametnikud elavad Merko tütarfirma kortermajades. Lk 14: Läti riigil on kindel plaan raputada endalt maha korrumppeerunud riigi kuulsus – see on ametlik põhjus, miks lätlaste rahvuslikku uhkust, Valguse Lossiks ristitud rahvusraamatukogu ei kõlvanud ehitama Merko Ehituse Läti tütar Merks.
ÄP	18.04	Lemmi Kann Luubi all	Lk 16-17 Merks Lätis ehk käbi ei kuku kännust kaugele	Riia poliitikud, kes on otsustanud mitmete ehituste võitjad, elavad Merko ehitatud majades/korterites
ÄP	18.04	juhtkiri	Lk 30 Kuidas Merko ees, nõnda Merks järel	Ettevõtete juhtidel-omanikel mõlemas riigis head sidemed poliitikute ja tippametnikega; mõlemal pool on avalikkuse ette jõudnud kahtlustused sõpradele meeleheha valmistamises, mis on sillutanud teed suurte ehitushangete

				võitmiseks.
ÄP	24.04	Silvia Kruusmaa	Uudis lk 11 Merksi Läti konkurendi juht läheb altkäemaksu andmise eest vangi	Aga hoopis teise juhtumiga seoses – andis altkäemaksu Riia liikluspolitsei ülemale
ÄP	09.05	Piret Reiljan	Mõnus kinnisvaraäri sugulastega, lk 14-15, Kinnisvara armastab täitureid, lk 16-17	Esileht: Kinnisvara armastab kohtutäitureid. Haamri alla läinud kinnisvara kukkus kohtutäiturite sugulastele otse sülle. Kohtutäituril on justiitsministeeriumiga pooleli vaidlus, kus ministeerium süüdistab täiturit selles, et ta rikkus enampakkumistel vara lähikondsetele müües erapooletuse nõuet.
ÄP	09.05	juhtkiri	Täitur-raisakullid nokivad kinnisvara, lk 30	Aga midagi oleks vaja ette võtta, sest praegu on eettevõtjast kohtutäituri tegevus hämaravõitu: korraldan enampakkumise, määrän alghinna ja ostan kinnisasja endale.
ÄP	13.05	Koit Brinkmann	Uudis lk 6: Maanteeameti hange tekitab teefirmades nõrdimust	Maanteeamet andis pindamistööd firmale, kelle pakkumine riigihankel polnud sugugi kõige odavam. Hankelt kõrvalejäänute arvates oli riigiameti korraldatud hange ebaõnnestunud. – ainult ühel firmadest oli õigeks ajaks muretsetud vajalik pindamismasin – kas nad said infot selle vajalikkuse kohta?
ÄP	22.05	Ralf-Martin Soe	Lk 4-5 uudis: Lang teeb parteide elu raskemaks. Parteilistele sihtasutustele tehtud annetused muutuvad avalikuks	Esileht: poliitiline annetus tuleb varjust välja. Justiitsminister Rein Lang plaanib parteide sihtasutustele tehtud annetuste avalikustamist. Valitsuse kinnitatud korruptsioonivastases strateegias: annetused parteidele peavad olema avalikud.
ÄP	22.05	juhtkiri	Lk 22 Abimajand varjab parteiannetusi	Annetused erakondadele ei tohi jääda anonüümseks, tuleb avalikustada
ÄP	12.06	Kirill Smirnov	Lk 1 Kõrge ametnik käeraudades Lk 2 Narvas arreteriti kõrge linnaametnik	Arreteriti Narva linnavara- ja majandusameti direktor Arkadi Nikolajev, keda kahtlustatakse pistise nõudmises ja vastuvõtmises ja riigihangete nõuete rikkumises.
ÄP	13.06	Lemmi Kann	Uudis lk 4-5: RMK jäi vahele vildakate tehingutega	Keskkonnaministeeriumi erakorraline audit RMK tegevuse kohta paljastas massiliselt vildakaid riigihankeid ja tehinguid ja pea olematu sisekontrolli tõttu võis audiitorite hinnangul korstnasse lennata kena kopikas kallihinnalist eelarveraha. – aga tegelikult korruptsioonist ei ole siin juttu
ÄP	20.06	Koit Brinkmann Luubi all	Lk 1, 10-13, 26 Põimunud sõprus- ja ärisuhted. Kinnisvaraäri Narva moodi. Narva linnajuhid: kõik on meil korras!	Esikülj: Hea energia linn vähestele valitutele. Avalik saladus. Väikese sõpruskonna tulus äri Narva linna kinnisvaraga. Mõned linnaametnikud on pistisekahtlusega kinni peetud.
ÄP	20.06	juhtkiri	Võidak Narva Eestile tagasi lk 26	Tänane ÄP kirjutab lokaalset korruptsioonist ühes kohalikus

				omavalitsuses, Narva linnas. Linnavara on kinnistute näol antud, või pigem kanditud, linna osalusega sihtasutustele või mittetulundusühingutele, kust need on edasi müüdnud kitsa ringi sugulaste-sõprade-tuttavate firmadele. /.../ ÄP toimetuse arvates on korruptsioon Narvas sedavõrd suureks kasvanud, tegelased enneolematult aplaks muutunud, et see paistab lõpuks Tallinna kätte.
EE	17.07	Argo Ideon	Omaavalitsusjuhid kiidavad jõukaid Tammesid	Viide korruptsioonile Riigikogus
EE	22.07	uudis	Rein Lang korruptsioonivastasest võitlusest: tahet on, aga oskusi napib	
ÄP	23.07	Lemmi Kann	Lk 1 vitriinis „Korruptantide pingerida sai paika“ viide loole lk 8 „Omaavalitsused said korruptsiooniindeksi“	Rein Lang: Tallinna linnavõim on tõrvatilk meepotis; Korruptsiooni mõiste hägusus; erinevad eetika ja väärtusnormid Eesti erinevates paikades
ÄP	25.07	Ralf-Martin Soe	Lk 1, Reiljan soosis oma advokaadi kalaäri. JOKK. Advokaat Tarmo Silla juhitud kalaäri puhkes Reiljani ministriaja jooksul õitsele. Lk 10-13 Riigi toetus röövpüüdjatele. Reiljani advokaat juhib suurejoonelist kalaäri.	Esilehel: Vandeadvokaat Tarmo Silla juhitud kalaärid said Villu Reiljani valitsetud keskkonnaministeeriumilt aastate jooksul mitmeid hüvesid. Praegu on mehed koos atkäämaksusüüdistusega kriminaaluurimise all. Lk 11: Rohelised: tegemist on korruptsiooniga.
ÄP	25.07	Juhtkiri	Lk 26 Röövpüüdjad Eesti lipu all	
ÄP	28.07	Kadri Jakobson	Lk 1, 4-5, 22 Näitlejad soojendavad end kulka kulul.	Esilehel: Reisile kulka kulul. Näitlejad kasutavad massiliselt kultuurkapitali raha eksootikareisideks, minister Laine Jänes ei tea aga asjast mitte midagi. Raha jagatakse sümpaati alusel. Kultuurkapitali rahastamise reeglid tuleb läbi vaadata. „selliste reisiprojektide õigsust ei saa vaidlustada... kuid see jätab Eestist mulje, et Eesti on tohutult rikas riik“
ÄP	28.07	juhtkiri	Piki näppe kulka rahajagajatele	„...iseegi kultuurkapital on osutunud vaid selleks toruks, mida pidi eelarveraha sihtasutuse asjapulkade tuttavate-sõprade kätte voolab /.../ Kultuurkapitali onupojapoliitika ei toeta Eesti kultuuri, vaid toidab intriige Eesti kultuuriringkondades.
ÄP	28.07	Lemmi Kann	Lk 1 vitriinis viide lk 8 artiklile „Kavandatav seadus teeb advokaatide seotuse firmadega avalikuks“	Esileht: „Tarmo Silla röövpüügimaailm“. Vandeadvokaat Tarmo Silla juhitud ettevõtte kahtlane kalaäri tuli poliitikutele ja advokatuurile üllatusena. Nüüd kavatsetakse mees liistule tõmmata. Eesti Advokatuuri juhatuse esimees Aivar Pilv: advokaat peab omama nii palju enesekriitilist meelt ja

				vastutust, et saab aru, millega ta tegeleb.
ÄP	30.07	Ralf-Martin Soe	Lk 1 Väärtuslik osalus peenraha eest Lk 4-5 „Reiljani advokaat kopeeris Hanschmidti advokaati“	Esilehel: Villu Reiljani eksadvokaat Tarmo Sild sai 9 miljonit väärt osaluse kätte 100 000 krooniga. Advokaat sai osalise perspektiivses äris sisuliselt peenraha eest. Tarmo Sild sai 90x turuhinnast odavamalt väikeosaluse kiviplokiäris Ecorock, mis sai Reiljani valitsemise ajal 10 milj. kr toetust keskkonnainvesteeringute keskusest.
ÄP	30.07	uudis	Lk 9 „Jänes: kulka raha jagajad on teatrirahva vajadustega kursis“	
ÄP	30.07	Ralf-Martin Soe	Lk 23 arvamus „Kaitsekõne Villu Reiljanile“	Arvamus, et ega need teised poliitikud paremad pole – nii see süsteem toimibki. Ainult et teised ei jää vahele... Kui aga Reiljan kord suu avab, siis..
ÄP	01.08	Koit Brinkmann Luubi all	Lk 1, 12-15 „Liivimaa kroonimata kuningas“	Esilehel: Tegelik Tartu vaim. JOKK. Tartu Ülikooli haldusdirektor Riho Illak juhib alma mater'i varaasju jaga ja valitse põhimõttel. Juba 14 aastat on TÜ rahade ja varade liikumist suunanud Riho Illak ja seda vanadelt roomlastelt pärinevaid juhtimisvõtteid kasutades. „Riigikontroll avastas ülikooli tehinguid uurides, et ülikoolis polnudki korda, mis oleks sätestanud eluruumide ja muu kinnisvara võõrandamise protseduurireeglid. /.../ kuidas Illak oma kukrut täidab ülikooli arvelt. /.../ kuldsed käeraud /.../ ehitushanked võidab firma Rand ja Tuulberg – ülikooli ehitusosakond. Neinar Seli: „Siseministril tasuks korruptsiooni tehinguid otsima minna just TÜ-sse“
ÄP	01.08	juhtkiri	Lk 30 Tartu vaim on Riho Illaku nägu	
ÄP	01.08	Kristi Malmberg	Lk 30 toimetaja veerg: Näitlejatest Jupiterid	
ÄP	08.08	Ralf-Martin Soe	Lk 1, 10-13 Magus kinnistu müüdi 10 miljoniga. EBS-i meeste meisterlik diil riigiga.	Esileht: Habakuke meistriklass. EBS-i maja ost. Habakukele kuuluv EBS kasutas magusa kinnistu saamiseks ebaeetilisi võtteid. Suured annetused poliitikutele, kapo huvi, rasked kohtuprotsessid, ärihuvide konflikt, poliitikute kummalised otsused ning lõpuks ärimeeste omandusse libisev magus kesklinnakrunt – selles loos on kõik need elemendid olemas. Riigi eriti kahjulik pikaajaline leping
ÄP	08.08	juhtkiri	Lk 26 Mis on ajamilook? Küsige EBS-i käest	ÄP on nõrдинud riigi peale, kes oma vara võileivahinnaga käest annab. Selle kinnisvaratehingu ajamilook (tagurpidi koolimaja) on erakondadele annetatud raha. See raha, mis läks Kesk- ja Reformierakonnale, oli suur, 800 000 Kr., kuid jäi kõõmneks tehingu kasumiga

				võrreldes.
ÄP	21.08	Inderk Karro, Anne Oja	Lk 6 Tallinn plaanib oma TV-sse reklaami müüa	Propagandakanal, maksumaksja raha raiskamine
ÄP	22.08	Esileht + juhtkiri		Ansip avaldas arvamust, et poliitikute majanduslike huvide deklaratsioonid peaksid olema veel läbipaistvamad
ÄP	29.08	Kadri Jakobson	Lk 1, 10-13 Korruptsioonisüüdistus päästetöötajate pea kohal. Pistiseskandaal pitsitab päästeskuse tippjuhte.	Esileht: Päästeametnike hämar majaehitus. Kohtuasi. Pärnu päästetepoo ehituse ajal hakkasid kerkima ka päästeameti juhtide majad. Depoo ehituse riigihanke võitis päästeteenistuse juhi klassivenna ja sõbra ehitusfirma Türlit. Ehitusfirma hakkas siis paralleelselt ehitama depood ja juhtidele maju.
ÄP	29.08	Koit Brinkmann	Lk 4-5 Narva bojaar sattus kapo haardesse. Narva poliitikul kahtlus politseile pistise andmises	Volikogu liige Aleksandr Mossijev (Keskerakond) maksis 100 000 Kr. Ida Politseiprefektuuri majanduskuritegude talituse juhile vanemkomissar Jevgeni Fedorenkole, kes pidi vastutasuks talituse menetluses olevas kriminaalasjas tegema Moissejevilt rahuldava otsuse.
EE	04.09	Janar Filippov	Krooniline korralagedus linnavalitsuses + linnaametnike must nimekiri	Poliitikute võimu kuritarvitused, Tallinna LV
PM	12.09	Kaire Uusen	Tõe hetk	
ÄP	23.09	Kaisa Tahlfeld	Taal: majanduslangusega ujub kõnts vee peale	Uudisnupp korruptsiooni seosest majanduslangusega
EE	01.11	Janar Filippov	„Vale“ artikkel või „õige“ kohtuotsus	Korruptsioonijuhtumite kohtuotsuste kajastamine ajakirjanduses – Langi-poolne kriitika ajakirjanduse aadressil
EE	11.11	uudis	President: Võitlus korruptsiooniga külvab segadust	President Toomas Henrik Ilves kritiseerib õigussüsteemi korruptsioonivastases võitluses
EE	20.11	Tarmo Vahter	Keegi ei märganud 30 miljoni krooni vargust	Raha kantimised äris
EE	27.11	Toivo Tänavsuu	Sõõrumaa: Eestis korruptsioon takistab, Ukrainas viib elu edasi	Teine riik, mitte Eesti
ÄP	08.12	Kadrin Karner	Juske: korruptsiooniniidid lähevad väga kõrgele välja	„Ma kahtlustan, et korruptsioon on väga sügavalt juurdunud tänasesse Tallinna linnasüsteemi,“ nentis Juske ning lisas, et kohti, mida linnavalitsuses uurida ja kust midagi korruptsioonihõngulist avastada, on päris palju. „Ärgem unustagem, selle viimase, Parbuse (Ivo Parbus, abilinnapea Taavi Aasa nõunik - toim) skandaali puhul otsis kaitsepolitsei läbi ka linnapea kõrvalkabineti,“ ütles Juske, kelle sõnul lähevad korruptsiooniniidid väga kõrgele välja.
ÄP	13.12	Kadrin Karner	Kilk: kõrged ametnikud suhtuvad korruptsiooni leigelt	Kilk nentis, et Eesti korruptsioonisüsteemid on ilmselt keerulisemad ja pigem vaid valitud ärieste seltskond, kellel üldse on võimalus sattuda sellisesse olukorda, kus saab võimuesindajatele mingit meelehead pakkuda. Tema sõnul

				on Eesti poliitiline süsteem muudetud ettevõtluseks kus teenitakse suuri summasid ainult selle vahega, et tegemist on maksuvabad teenistusega. Lisaks sellele, puudub ka täpne ülevaade, kui palju sellise ettevõtlusega teenitakse.
PM	13.12	Risto Berendson	Õhk puhtaks!	
ÄP	17.12	Kaisa Tahlfeld	Vaher: korruptsioon omavalitsustes oodatust tõsisem	Narvas, Pärnus ja Tallinnas algatatud kriminaalmenetlused näitavad, et korruptsioon omavalitsustes on tõsisem, kui seda on tajutud või oletatud, märkis IRLi eestseisuse liige Ken-Marti Vaher. Kahetsusväärseks peetakse aga korruptsioonikahtlustuste alla langenud omavalitsuste juhtide valulist reaktsiooni – rünnakut õiguskaitseorganite ja kohtusüsteemi sõltumatuse vastu, ütles ta.
EE	18.12	Priit Hõbemägi	Teeme parbusepäeva!	
EE	18.12	Sulev Vedler, Tarmo Vahter	Eesti poliitilise korruptsiooni neli taset	Poliitiline korruptsioon, poliitikute ja äri seosed
PM	18.12	Rasmus Kagge intervjuu kapo peadirektori Raivo Aegiga	Kapo juht: meie poliitikaga ei tegele	
EE	20.12	Pekka Erelt	Kui salapiirituseäri suunati siseministeeriumist	Ajalugu, Eesti 1930ndatel, piirituseäri, riik korruptiivne
ÄP	22.12	Kärt Blumberg	Jätkus kohtuprotsess Reiljani pistiseafääris	
ÄP	25.12	Ralf-Martin Soe	Paljastus 7: Reiljani advokaat juhib suurejoonelist kalaäri	
PM	30.12	Mart Kadastik	Füür 2008	Ajakirjanikele tehtavad kingitused

Lisa 4. Intervjuude kavad ajakirjanikele ja ekspertidele

Intervjuu kava ajakirjanikele

Tere! Mina olen MTÜ Ajakirjanduse Uurimis- ja Koolituskeskuse uurija ja me viime läbi uuringut, mille eesmärgiks on hinnata **läbipaistvust Eesti ajakirjanduses** ja näha probleemkohti, mis ohustavad meedia läbipaistvat toimimist. Meediategemise läbipaistvuse hindamiseks küsitletakse erinevate meediakanalite ajakirjanikke ja toimetajaid ning meediaregulatsiooni institutsioonide esindajaid. Teie sattusite meie uuringuvalimisse juhuslikult. Tegemist on anonüümse uuringuga, mille tulemustes (sh uurimisaruannetes) ei avalikustata intervjuueeritud ajakirjanike nimesid. Selle tõttu on väga oluline, et vastaksite esitatud küsimustele ausalt ja põhjalikult. Me oleme huvitatud mitte ainult Teie isiklikest kogemustest, vaid paljudele küsimustele ootame Teie hinnangut sellest, kuidas on olukord Teie kolleegide või teiste tuttavate ajakirjanike seas. Seega, peame väga oluliseks Teie hinnangut sellele, kuivõrd läbipaistvaks peate üldiselt Eesti meediat.

Teilt saadav info on väga oluline, sest uuringu tulemusi kasutatakse koolituste läbiviimiseks, mis suurendaksid Eesti meedia läbipaistvust.

- Kust saate tavaliselt ainekogude kirjutamiseks/ saadete tegemiseks/ lehe kavandamiseks?
- Kui sageli on teemasid pakkunud tuttavad/ sõbrad? Aga juba valmiskirjutatud lugusid?
- Kas töös on tulnud ette olukordi, kus keegi on nõus maksma, et saada oma lugu lehte/ saatesse? On see tavaline, et loo eest pakutakse midagi?
- Kas on pakutud ka muid hüvesid (reisipakkumine, kontserdipileteid, ehitusloa kooskõlastamine jne)? Kuidas olete sellises olukorras käitunud?
- Kas teate oma kolleegide kogemustest sarnaseid juhtumeid?
- Kes need enamasti on, kes pakuvad loo kirjutamise eest midagi?
- Millal peaks loo eest maksma? Millisel juhul on õigustatud loo eest raha või mõne muu hüve saamine?
- Mis probleemid võivad tekkida, kui ajakirjanik võtab loo kirjutamise eest raha? Kas siin on vahet sellel, kas tegemist on avalik-õigusliku kanali või kommertskanali ajakirjanikuga? Kas viimase puhul on raha võtmine õigustatud?
- Kas teid on ähvardatud loo kirjutamisest? Et te midagi kirjutaksite/ ei kirjutaks? Kas ähvardused tulevad pigem oma väljaande siseselt, tuttavatelt-sõpradelt või hoopis avaliku elu tegelastelt?
- Kas olete ähvarduste tõttu jätnud loo kirjutamata?
- Kas teate selliseid juhtumeid oma kolleegide tööst? Tuleb seda ette?
- Kuidas taolises olukorras käituda, kui ähvardatakse?
- Kas olete puutunud kokku olukorraga, kus allikas püüab kriitilise loo nn välja osta, pakkudes vastutasuks midagi (raha, muid hüvesid)?
- Kas olete tajunud toimetaja või väljaande poolset survet teatud teemade käsitlemisele/ mittekäsitlemisele? Kas olete tajunud survet teatud viisil käsitlemiseks, mis läheb kokku väljaande/ kanali üldise poliitikaga? Kuidas seda survet võidakse avaldada? Kas teate oma kolleegide tööst taolisi juhtumeid?
- Millised tegevused on ajakirjaniku töös veel taunimisväärsed (tegevused, mida võiks nimetada ka oma ametiseisundi kuritarvitamiseks)?
- Kui annaksite nüüd 10-palli süsteemis hinnangu meediategemise läbipaistvusele Eestis, kus 1 on üldse mitte läbipaistev ja 10 täiesti läbipaistev, siis mis see oleks? Miks?

Läbipaistmatu

läbipaistev

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Aitäh vastamise eest!

Intervjuu kava ekspertidele

Tere! Mina olen MTÜ Ajakirjanduse Uurimis- ja Koolituskeskuse uurija ja me viime läbi uuringut, mille eesmärgiks on hinnata **läbipaistvust Eesti ajakirjanduses** ja näha probleemkohti, mis ohustavad meedia läbipaistvat toimimist. Läbipaistvuse all mõeldakse siin ajakirjaniku sõltumatust erinevatest huvidest. Läbipaistvust võivad vähendada otsene väline kui ka toimetaja- või väljaande poolne surve. Teatavasti on Eesti meediavabaduse seisukohalt maailmas väga kõrgel kohal (2008.a. oli Eesti piirideta reporterite hinnangul 4.kohal, www.rsf.org). Käesolevas uuringus tematiseeritakse seda meediavabadust sügavamalt – ajakirjaniku igapäevase töö probleemide analüüsi kaudu. Selleks küsitletakse Eesti erinevate meediakanalite ajakirjanikke ja toimetajaid ning meedia eneseregulatsiooni institutsioonide esindajaid. Tegemist on anonüümse uuringuga, mille tulemustes ei avalikustata intervjuueeritud ajakirjanike nimesid.

Uuringu tulemusi kasutatakse koolituste läbiviimiseks, mis suurendaksid Eesti meedia toimimise läbipaistvust. Selle pärast on oluline just Teie kui Pressinõukogu/ ASN-i eksperdi hinnang, kes Te olete kokku puutunud paljude probleemsete juhtumitega ajakirjandusvabaduse realiseerimisel.

- Kui peaksite andma 10-palli süsteemis hinnangu meediategemise läbipaistvusele Eestis, kus 1 on üldse mitte läbipaistev ja 10 täiesti läbipaistev, siis mis see oleks? Miks?

Läbipaistmatu					läbipaistev				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- Kuivõrd sõltuv või sõltumatu on Teie arvates Eesti ajakirjandus erinevatest huvidest (ärihuvidest, poliitilistest, jms)? Millistes valdkondades on seda sõltuvust rohkem? Miks?
- Milles see sõltuvus/ sõltumatus seisneb?
- Mis on ajakirjanduse sõltuvust suurendanud/vähendanud? Kas see on olnud nii kogu aeg alates 1980ndate lõpust või on siin toimunud mingeid muutusi? Miks?
- Kuivõrd sõltuv või sõltumatu on konkreetne ajakirjanik taolistest huvidest? Milliste pingeväljade/mõjutajate vahel peab ajakirjanik laveerima? Kus tekivad huvide konflikti kohad?
- Mida Te arvate, kas nt see juhtum, kus saate „Laulge kaasa“ tegijad küsivad KOV-lt toetust, et antud valda/piirkonda minna, on eetiline käitumine või mitte?
- Aga see, kui ajakirjanik käib reisil ja selle eest, et ta ei kajastaks reisiviperusi, küsib reisikorraldajalt oma „kannatuste“ kompenseerimist?
- Teate veel mõnda näidet? Kuidas võiks nt ära tunda korruptiivset lugu/ kinnimakstud lugu?
- Millised väljaanded/kanalid on rohkem sõltuvad? Kas näiteks avalik-õigusliku meedia puhul kehtivad teised reeglid/nõuded kui kommertsmeedia puhul?
- Millest peamiselt sõltutakse? Mis on need hirmud, mis takistavad olemast vaba?
- Mis aitaks suurendada ajakirjanduslikku sõltumatust?
- Kuidas tagab praegune ajakirjanduse eneseregulatsiooni süsteem (ASN, Pressinõukogu, eetikakoodeks) ajakirjanduse sõltumatuse?
- Mida veel saaks teha juba olemasolevale?

Aitäh vastamise eest!

Lisa 5. Intervjuude transkriptsioonid

R1

Milline ajakirjanik on korrumpeerunud?

Ma mõtlen niimoodi, et see on see ajakirjanik, kes osutab teeneid ja võtab vastu mingisuguseid hüvesid. Ja ta teeb seda mitte nii avalikult. See võib olla nii, et keegi ei tea ja näiliselt ei saa arugi. Aga ta teeb seda nii osavalt. Ta nagu hoiab mingit liini kellegi poole. Ma mõtlen, et need ajakirjanikud, kes avalikult võtavad, kui neile midagi antakse, need ei ole. Mõnikord antakse heast südamest, mõnikord arvatakse, et peab andma. Aga ajakirjanik ei lase sellest hoolimata ennast mõjutada. Näiteks maalugusid tehes mõnikord antakse midagi – näiteks pakk võid – kui oled kogu salvestuse ära teinud. Sa saad aru, et kumbki pool pole mõelnud, et selle eest peab ka midagi saama pärast. Ma räägin oma kogemusest – nendel hetkedel on nii, et võttegrupis on viis inimest ja siis kui hakkad ära sõitma, siis sulle tuuakse. Mis siis nüüd teha? Kuidas siis olla? Kui sa kategooriliselt keeldud, siis sa ju solvad peremeest. Ja kui sa oled kogu salvestuse teinud enne teadmata sellest midagi ja kui sa teed lugu pärast ja keegi ei nõua sinult midagi, siis mingil hetkel see võib ju olla nii – kingitus. Aga Eestis ei saa seda ära öelda, minu arvates.

On sul olnud kogemusi, et lähed kriitilist lugu tegema ja siis pererahvas annab midagi?

Ei. Siis ei. Ei sellist asja mul ei ole olnud. Kui vähegi problemaatiline, ei. Aga see või-juhtum on viimane juhtum. Peremees ise seda võid ei tooda. Ta oli lasknud enda tarbeks teha ja andis meile. See oli niisugune kingitus, mida ma kodus sõin hea meelega, jagasin sõpradele. Kusjuures ma ise mõtlesin selle juures... See ei olnud tema toodang, aga ta ütles, et olime nagu õigel pool, meeldisime talle. Alguses ei olnud ta üldse positiivne meie suhtes. Aga ta vaatas, et ajasime seda asja, milles olime eelnevalt kokku leppinud. Olime huvilised. Meie eesmärk oli jagada inimestele teadmisi, mida me ka tegime. Ja siis ta otsustas meile teha kingituse. Ma mõtlen, et seda nagu ei saaks tegelikult, nagu... Kuigi ma mõtlen, et ajakirjanduseetika ütleb veidi teistmoodi. Aga elu on pisut teistsugune. Et need situatsioonid on sellised.

Kas Sa võid tuua näited lugudest, kus võib tegemist olla korrupsiooniga?

Kui on lood pidevalt näiteks mingist firmast, millel on ikkagi selline reklaamimaik juures. Kuigi iseenesest on ka vaatajale vaja anda seda informatsiooni. Teiseks, kui kingitusi tehakse ühele ainsale meeskonna liikmele – kõik käib nagu salaja, kuigi kõik sellest teavad, et see nii toimub. Keegi sellest nagu midagi ei tea või sellest ei räägi. Vahel jagatakse informatsiooni teatud hetkedel, mingi kindla suunitlusega, ma arvan, et see on.

Kui tihti on tulnud ette selliseid olukordi, kus inimesed, kes ootavad ajakirjanikku, on ette häälestunud, et sellele ajakirjanikule peab maksma? Või et üldse lugu saada, tuleb maksta?

Kui ma tulin seda saadet tegema, siis oli olukord hoopis teistsugune. Siis oli saade väiketootja käes, kes tegigi lugusid nõ sellel eesmärgil. Kõik maksti kinni ja anti kaasa ka. Nii oligi. See oli norm. Aga kui see saade tuli ETV kätte, siis midagi niisugust ei oleks ju tohtinud toimuda. Nii et mina olen küll kokku puutunud sellega, kui kuhugi kutsutakse, siis küsitakse, kui palju see maksab ja missugusel moel maksta. Mina olen siis selgitanud, et ETV on avalik-õiguslik televisioon ja ETVle ei pea maksma. Ikka olen kokku puutunud.

Nii et sa arvad, et muus meedias võib see olla levinum?

Igal juhul. Igal juhul on see niimoodi. Igal juhul. Ma olen selliseid variante kuulnud inimeste käest. Oli üks juhus, kui me läksime ühe väiketootja juurde. Inimesega sai eelnevalt kokku lepitud. Esiolgu oli ta kõhkleva seisukohal, lõpuks ütles – hea küll. Ja kui me jõudsime salvestusega poole peale, siis ta mingis situatsioonis plahvatas selle välja: “Issand jumal, mul ei ole teile selle eest küll maksta.” Peaaegu keset intervjuud. Ehmatasime ära, et mida siis maksta? Siis tema rääkis niisuguse loo, et ühes erakanalis oli talle samamoodi peale pressitud. Ta ütles, et peaaegu sama moodi. Kuna mina

olin kokkuleppija, siis ta ütles, et te olite natuke leebem. Aga sõna otsese mõttes oli peale pressitud. Ta ütles, et tuleb vastu. Kui ta oli kõik ära teinud, siis oli talle öeldud, et selle eest tuleb maksta 7000 krooni. Ma mäletan, ta ütles, et kust ta selle raha võtab. Aga arve talle esitati ja ta pidi selle eest maksma 7000 krooni.

Kas avalik-õiguslik erineb selles kontekstis erameediast?

See on nagu terve Eesti ajakirjandus. Erakanalid, kui nad seda eksponeerivad, siis nad seda teevadki reklaami eest. Siis on asi selge. Seal ei ole ju ajakirjandusega midagi tegemist. Tehakse reklaami. Ja mulle tundub, et seal ei olegi teistsuguseid saateid. Võibolla ainult see uudistesaaate Reporter - selles on pehmemad lood. Uudistesaaated. Aga ülejäänud on ju puhas raha.

Nemad ei tee ajakirjandust?

Mul ei tule küll ühtegi meelde. Võsapets ei ole mu arust ajakirjandus. See on hoopis mingi teistsugune fenomen. Selle pärast peab ETV olema aus ja korrektne. Igal juhul. Kuigi ka meie oma saates on see pidev arutelu objekt – mis on reklaam ja mis ei ole. Väga raske on mõnikord seda piiri leida.

Kui palju on pakkumisi ettevõtjate poolt stiilis “tulge, me anname teile raha, tehke lugu”?

Minul ei ole. Minul ei ole. Teiste eest ma ei räägi. Mul on olnud eelkokkuleppes alguses selliseid probleeme – et kui palju see maksab? Siis ongi, aga rohkem ei ole räägitud. Minul ei ole raha eest pakutud, aga ma arvan, et asi on ka tegijas. Kuidas ma ütlen, ega mõnikord ei pea ka küsima. See, kuidas sa inimese poole pöördud, kuidas sa inimesega räägid, sellest saadakse aru. Kui sa hakkad nii rääkima, et selle eest peab maksma, siis saab inimene ka sellest nii aru. Aga kui sa räägid ausalt... Ega selline selge ja aus lähenemine inimesele, probleemile, teemale ei ole ju kuhugile kadunud. See on täitsa olemas. Ja kui sa nii teed, siis teine pool saab sellest üheselt aru. Ei ole nii, et teine pool ei sa aru. Ma olen selles täiesti veendunud. Ja vahel harva võib juhtuda, et juhtub arusaamatusi, aga tegelikult on see nii, kas see on sinu sees või ei ole. See paistab välja. Ja et kõik ajakirjanikud oleksid korrumpeerunud... mina seda ei usu.

Kuivõrd aus on selline ajakirjandus, kus ajakirjanik osutab teeneid lähedastele, tuttavatele?

Oleneb, kuidas ta seda teeb, mis häda see on.

Kujutame ette olukorda, kus tuttava laps on haige ja vajab raha. Tuttav pöördub ajakirjaniku poole, et tõmmata sellele tähelepanu, kutsuda inimesi annetama. Kas ajakirjanik käitub õigesti, kui ta võtab selle teema üles?

Kui ta teeb seda algusest peale avalikult, ta ei varja, et see on tema tuttava laps. Laps on üldse eriline teema. Laps ja tema haigus on eriline teema, sest kui ajakirjanik võib aidata võõraste lapsi, kes on hädas, miks ta ei või aidata tuttavate lapsi? Kui ta annab seda infot avalikult, siis mina ei näe probleemi, kui häda on tõesti suur. Ikka ju kogutakse raha. Inimest ei saa ju sundida, kui asi on avalik, siis minu arvates teeb ta õigesti. Miks ta ei peaks siis oma tuttava lapsest välja tegema?

On sul olnud dilemmasid, kus sõber või tuttav tuleb ja ütleb, et tule tee lugu, meil on siin tore ettevõtmine? Ütlevad: “Sina oled ajakirjanik, sul on kaamera, sul on tuttavad, tule tee lugu.”

Oleneb, mis ettevõtmine see on. Mulle saadetakse ikka kodukandist meile, et kas sa ei saaks meid kuidagi aidata, midagi kajastada. Hästi palju kutsutakse. Mis selles halba on? Kui ma saan, siis ma teen seda. Sokutan teemasid televisiooni, kui saan. Vahel.

Sisemist dilemmat ei ole, et ärge minuga rääkige, rääkige selle ajakirjanikuga, kui tema kaudu tuleb, siis on õigem?

Ei. Kui nad paluvad minult abi. See on Eestimaa elu kajastamine, kui ei ole midagi isiklikku. Aga mul ei ole olnud midagi isiklikku. Valla üritus, seltsi üritus, küla üritus – see on see, mida ma teen. Kui mul on võimalik kellelegi edasi saata... Aga ma olen küll infot vahetanud. Olen käinud lugusid tegemas

külaseltsidest. Ikka nad kirjutavad ja kutsuvad, paluvad. Pärast saadet inimesed ikka helistavad ja kirjutavad, küsivad telefoninumbrit, et luua kontakte. Mina olen andnud.

Kus jookseb piir, kus võid tuttavate kutsele vastu tulla?

See on ikka see, mis on nõ avalik huvi või mõju. Et ei ole kellegi inimese isiklik kasu mängus. Aga selle tunned ära, sellest saad ju aru. Ma olen ka mõningaid asju ära öelnud. Kui ma noorem olin, siis süda valutab. Nüüd, läbi kogemuse, saad aru mis on õige. Isiklike palveid ei ole täitnud.

Kas sulle on pakutud muid hüvesid – reise, kontserdipileteid?

Reisi ei ole pakutud. Kontserdipiletit. Pileteid olen raadio kaudu saanud. Aga see on organisatsiooni kaudu.

Kas sinu arvates on probleem, kui ajakirjanikule pakutakse kontserdipileteid, või reise?

Reis on küll imelik, aga ma mõtlen kontserdipileteid...

Et sa pärast kirjutaks neist?

See on teine lugu. Kusjuures, seal võib olla ka mitmed variandid. Need, kes teevad retsensioone – kriitikud – ega nad ei jõua ju kõike pileteid osta. Kui pakutakse, et ta sellest kirjutaks arvustuse. Oleneb kuidas ta pärast kirjutab. Niisugusel juhul on see pigem tema töö. Ajakirjanikku ikka kutsutakse kontsertidele, esitlustele – ma arvan, et niisugusel juhul see ei ole korruptsioon.

Aga reisi puhul?

Reisi puhul on küll, et mida siis pärast reisi tahetakse. On ju olnud juhtumeid, kus ajakirjanik viiakse kohale ja pärast kiidab seda firmat. Sellisel juhul hakkab võibolla natuke see lõhn juurde tulema. Sest kui ta on sulle võimaldanud reisi tasuta, siis on pärast väga raske midagi kriitilis kirjutada.

Kas oskad portreeterida inimest, kes pakub ajakirjanikule raha? Kas nad on teadlikud, et nii võib saada meediasse? Või on need inimesed, kes ei adu meediasüsteemi ja ei tea, et asjad käivad teisiti?

Ma arvan, et on mõlemad variandid. Eriti televisiooni poolt – kui sa tahad reklaami, siis peaksid teadma, mis on mis. Aga jah, mis on tutvustus, mis on sõltumatu informatsioon, mis on reklaam? Võibolla reklaami all inimesed mõtlevad videoklippe, reklaamiklippe. Võibolla iga kord nad ei pruugi teada mis on reklaam ja tutvustamine. Arvatakse, et selle tutvustamise eest tuleb igal juhul ju maksta. Et nende soov oleks, et see toimuks. Ja nii nad arvavad, et selle eest tuleb raha välja käia. Nad ei mõtle seda igakord halvasti. Aga võibolla nad ka teavad, kellele kui palju peaks maksma, et asi ei oleks ametlik. Võibolla seal on ka maksunüansid või midagi. Ega see ilus asi ei ole ja see lõhnab millegi selle järele. Oleneb, kuidas see maksmine käib. Kuidas see ajakirjanikule käib, ma ei tea. Igal juhul see kuidagi käib.

Kuidas Sulle tundub teadliku televaatajana, kas saated, kus võime eeldada, et seal on tegemist kinni makstud lugudega, piisavalt hästi ära tähistatud, markeeritud?

Ei, nad pole ju üldse. Üks on see kodusisustamise saade TV3s. Ma üldiselt ei vaata neid, pole aega vaadata. Aga ega seal ei ole ju öeldud. Siis on üks saade naistele, kus nad tutvustavad kreeme – nad räägivad ära, kuidas see toimib jne jne. Seal ei ole ju kirjas, et see on reklaam. Lihtsalt, lõpus vist kuidagi öeldakse, et saade on kinni makstud. Selle on nad ära näidanud, nad ei varja seda.

Miks need ei ole Sinu arvates ära tähistatud?

Võibolla omanikud või juhid ei taha seda teha, sest see oleks võibolla liiga otsene. Ma ausalt öeldes ei ole selle peale mõelnud. Järsku see ei ole neile kuidagi kasulik, et saade kannaks kirja, et see on kinni makstud.

Võibolla seal töötavad inimesed, kes ei tea, et peaks olema tähistatud?

Ma arvan, et seal võib olla inimesi, kes seda ei tea. Aga päris juhid, kes seda haldavad, nemad teavad. Aga võibolla see on mõistlik, mitte kogu aeg näidata. Ma ei oska seda öelda. Ma ei usu, et nad nii

rumalad on. Ma ei usu. Küllap nad teavad, kuidas neile kõige kasulikum on. Ma arva, et televaataja on piisavalt rumal, ta ei saa aru. Ma arvan, et enamasti ei saa aru. Mitte enamasti, aga neid on, kes ei tee vahet reklaamil ja mitte-reklaamil?

Kas sinul on olnud olukordi, kus sind on ähvardatud mingit lugu avaldama või mitte avaldama?

Mul on Nõukogude ajast ainult sellised halvad mälestused. Aga praegu ei tule ette. Ma ei ole ju ise teinud kriitilisi lugusid viimasel ajal. Need on teistsugused lood.

Kuidas suheldes teiste ajakirjanikega, kas sellist ähvardamist toimub?

Ma ei oska öelda.

Siis sa vist ei oska ka öelda, et ähvarduse tõttu on mõni lugu ka ilmumata jäänud?

Ma ei oska öelda jah. Kuigi ma usun, et nii on. Võibolla on. Tähendab – ma arvan, et nii võib olla poliitilistel kaalutlustel. Erakondadel on tohutult suur mõju. Ka ajakirjandusele. Vahetevahel on mõnes ajalehes enne valimisi selliseid artikleid, et ainult imesta, kui hästi need on ajastatud. Mulle tuleb meelde, kuidas mõned aastad tagasi, see oli vist Postimehes, kus Edgar Savisaare intervjuu oli ajastatud. See oli täiesti jahmatav. See oli kaks päeva enne valimisi. Ma isegi ei mäleta, mis seal täpselt oli. Aga mäletan, et see oli täitsa üle mõistuse. Oli näha, et see oli tellitud lugu. See oli parteiline ehk poliitiline, see oli raudselt tellitud või kallutatud. See oli näha.

Kas korruptsioon toimub ka poliitilisel tasandil?

Raudselt. Arvan, et ma olen piisavalt tark lugeja. Ma tean seda piisavalt ja olen õpetanud nüüd ka vahetevahel koolituspäevadel. Siis olen otsinud raadio, tele ja ajakirjandusest näiteid. Poliitiline on küll.

Mida saab ajakirjanik poliitiliselt kallutatud lugude kajastamisel?

Ma ei teagi. Ma ei oska öelda, kas ta midagi saabki. See on võibolla rumal mõte, aga mulle tundub, et ka ajakirjanikel on isiklikud eelistused. Teatud hetkedel on nad nagu kellegi poolt seepärast, et nad on kellegi vastu. Nt kui nad ei salli Savisaart, siis nad on mõne teise erakonna poolt selle pärast, et ei salli Savisaart, sest Savisaart keegi ei salli. Ega mina teda ka ise ei eelista, ei ole kunagi eelistanud. Sest tema oli see, kes alustas nõ lausparteistamist. Sai linnavalitsusse ja pani sinna kõik omad. Sealt hakkas kõik pihta. Aga ajakirjanik ei suuda jah teatud hetkedel jääda neutraalseks, kui peaks jääma. Ajakirjanik on ka inimene ja tal võivad oma eelistused olla. Aga mingitel hetkedel ei tohi lasta end kallutada, ma arvan. Olen vahel nii mõelnud, järelikult on see nendest asjadest läbi kumanud.

Kas toimetus saab ka korrumpeerunud olla?

Ma ei usu, et korrumpeerunud, aga ma arvan, et toimetusel võib olla mõjutused seoses sellega, et nad ei ole – räägime eraajakirjandusest – iseseisvad igal hetkel. On ikkagi omaniku omad. Kuigi nad võivad ükskõik mida väita. Mingitel hetkedel mingi surve on. Aga ma ei usu, et toimetused oleks korrumpeerunud. Eestis on praegu ikka piisavalt haritud juhid, kes teavad neid piire ja eetikat. Aga võibolla mingitel hetkedel ei saa päris nii teha, nagu nad tahaks. Peavad järelandmisi tegema.

Kas näed selles ahelas peatoimetaja-toimetaja-reporter korruptsiooniohtu ajakirjandusele - ülemused nõuavad reporterilt teatud teemade kajastamist?

Kui ikka toimetaja on öelnud, et sa pead lugu tegema, sa saad selle eest palka ja sa tahad kohta hoida, siis reporter teeb seda. Kuigi alati on võimalus, et reporter jääb selle juures ausaks. Kui sulle ikkagi öeldakse, et lähed seda lugu tegema. Mida sa siis teed? Iseküsimus, kui selle eest makstakse. Aga siin annab ehk midagi teha.

Mida saab teha?

Kui sa tunned, et see lõhnab korruptsiooni järele, siis sa saad seda asja uurida ja panna nii, et korruptsioonilõhn sealt kaob. Siis saad loo valmimisel korruptsioonist mööda minna. See võimalus on.

Mis on kriitilisema tähtsusega amet ahelas peatoimetaja-toimetaja-reporter?

Võibolla siin ühest ei piisa. Seal peaks olema tegija või reporter – see, kes materjaliga kokku puutub otseselt. See lüli ei tohiks olla nõrk. Kui see on selles ahelas kõige nõrgem, siis võib juhtuda. Kui see lüli on tugev ja kui juht on tugev. Kui juht on tugev, siis ei pruugi seda juhtuda niikuinii.

Kui sa peaksid panema need ritta tähtsuse järjekorras, kes on kõige otsustavam?

Tegija. Üks asi on anda korraldus ja teema. Tegija on selle sees. Kui tegija selle ära tunneb, siis temast see oleneb. Ajakirjanikul on ka lõpuks õigus mitte teha.

On sul endal kogemusi, et kästakse teha lugu, mille puhul sa kahtled?

Ei, minul ei ole. Arvan, et seda nii palju ka ei ole. Eesti ajakirjanikud on ikka üsna südametunnistusega. Ega see niisama lihtne ka ei ole. Kui oled ajakirjanik, siis pead kogu aeg mõtlema, mis see on, mille keskel oled, mis ringipidi käid, kuidas lähened. Mul ei ole ühtegi näidet. Teoreetiliselt võin mõelda ja olen õppuritega arutlenud – kui sa astud mingist piirist üle üks kord ja kui sa ei märka, astud teine kord. Ükskord sa märkad. Ja ega see on nii, sa ei saa kaua seda asja teha. See piir tuleb inimese sees ette. Ei ole kahte võimalust, ma olen hea ajakirjanik ja ma olen korrumppeerunud. Inimese sees see asi toimub igal juhul.

Kuidas korrupsiooniohtu vähendada?

Ikka kui inimene on haritud.

Õppimine?

Jah. Sa võid raha saada lõpmatuseni. Kui sa tead, mida sa teed. See tuleb ka kodunt kaasa. Need on eetilised piirid tegelikult – kuidas sa kasvad. Enamik ju kunagi ei varasta ja mõned varastavad alati. See on meie enda sees.

Aga võibolla väärtustatakse ajakirjaniku tööd erinevalt. Mõni on ajakirjanik selle Juhan Peegli tähenduses, mõni on lihtsalt meediatöötaja?

No jah. Siis ongi nii. Millest me räägime? Tegelikult ju töötab ajakirjanduses igasuguseid. Tuleb ka noori, kes ei ole midagi õppinud, aga nad hakkavad ükskord õppima. Mingi oma kogemuse saavad kätte ja hakkavad õppima. Seda tööd ei saa teha ilma hariduseta. See nõuab palju. See nõuab loogikat, psühholoogiat, teadmisi, mida kõike. Näitlemisoskust. Sa pead kõike olema – kui räägime ajakirjanikest, kes töötavad inimestega, kirjutavad lugusid. Meediatöötaja võib ju teha ükskõik mida. See on erinev lähenemine. Aga jääme ikkagi heas mõttes ajakirjaniku juurde. Kuigi meedia on väga palju muutunud. Aga põhimõtteliselt, sisuliselt – inimese sisemus ei saa muutuda. Seda ma mõtlen.

Kuidas on internetimeedia mõjutanud ajakirjanduse läbipaistvust?

Ta on ikka mõjutanud. Ma küsin vastu – kas seal seda sügavat ajakirjandust praegusel ajal üldse on? Need on ajalehtedest üle kantud lood, mis seal on.

On-line väljaanded koosnevad paljuski pressisõnumitest. Mõtlesin eeskätt seda.

Jah see ongi, seal ei ole seda sügavat ajakirjandust. Igal juhul mitte praegu. Võibolla tekib. Seal käib kõik pealiskaudselt. Ma väga ei ole internetis klõpsutaja. Haruharva, kui ma DELFis käin, kui ma millekski infot otsin. Siis vahel vaatad. Ja issand mis seal kõik toimub. Ma selle pärast ei ole hea näide. Aega on nii vähe siin elus, et niisama ma ei käi seal. Aga seal küll väga sügavat ajakirjandust ei toimu. Mina arvan, et järsku ei tulegi sinna.

Näed sa ohte, et see ajakirjandus mida seal tehakse, kandub ajalehtedesse?

See oht on küll. Kui inimene ainult klõpsutab ja saab sealt uudiseid, siis ei viitsi ta ajalehte väga lugeda. Kuigi ma ei tea. Mõeldes kogu ajakirjanduse ajaloo peale – midagi siiski päris ära ei kao. Kui tehnoloogias jälle midagi erilist ei juhtu, kus paber täitsa ära kaob. Muidu tahab inimene ka raamatut lugeda. Praegu küll ei taha paberväljaandest loobuda.

Rääkisime haridusest. Kas ajakirjanduseetika koodeksis peaksid olema punktid, mis pööraksid tähelepanu korruptsioonihule?

Seal on need olemas mingisugusel moel. Seal on olemas, et ajakirjanik ei võta kingitusi. Mulle ei tule plaksti kõik meelde, aga need on seal olemas. Need on nii unikaalsed, et kehtivad läbi aja.

Mõtlesin seda, millest alustasime intervjuud. Et pakub võid ja siis kahtled – kas peaks võtma või ei peaks võtma. Et juhised kuidas käituda.

Lisa küll ei ole vaja. See on seal olemas. Aga neid hetki, need on üldinimlikud ja need vahetevahel ikkagi tekivad. Aga seal on mõte, et võtad vastu kingituse ja vastavalt sellele käitud pärast lugu valmistades. Et sul on meeles, et pead tegema nii. Aga need reeglid on eetikakoodeksis põhimõttena olemas.

Nii et eetikakoodeksit laiendama ei pea?

Ma arvan küll, et ei pea. Kuigi ma jäin mõtlema seoses internetiga midagi. Tead see on nagu 10 käsku. Tegelikult ju kehtivad kogu aeg kindlad põhimõtted. Neid kas austatakse või mitte. Ja teistpidi, ega kõike ei saa ära normeerida.

Mis hinde sa paneksid Eesti ajakirjanduse läbipaistvusele/ korrumppeeritusele?

Mõtlen, kas paneks 8 või 9. Panen 8.

Miks?

Sest vahetevahel, kui ma mõtlen poliitilistele asjadele, siis ajakirjanikud ei ole iga kord päriselt korrektsed. Raadios on kell 11 see saade...

...Rahva teenrid...

Rahva teenrid jah. Mulle tundub, et isegi seal ma näen eelistusi. Nad ei suuda seda varjata, vahel nad ütlevad selle avalikult ära. Võibolla 10 ei saa öelda. Majanduslikult ma ei saa öelda, sest ma tean, et vahel niisuguseid asju juhtub. Kusjuures need ei paista ka ilmselt nii palju välja. Aga olen ikkagi kuulnud, mis on tõestamata. Olen kuulnud. Ja vahel avastan, et ajakirjanik on kibe teise peale, kuigi ei peaks olema. Sest ega see esimene ka ei ole puhtam. Vahel on selline tunne, et mõni erakond on väga paipoiss, aga tegelikult ei ole. Mõni on väga kehv, mõni väga hea. Aga tegelikult see ei ole ju nii. Pigem on nii, et mõne erakonna kallale üldse ei minda, aga mõne kallale minnakse kogu aeg. Aga Eestis on neid ajakirjanikke, kes ei pelga kedagi puudutamast, kes ei pelga kallale minna ka väga rikastele inimestele, kes on sigadusi teinud... Selles mõttes ei ole seis nii hull.

Räägiks veel ähvardamisest. Surve mõju on mitmesugust. Mis arvad sellest, kui ajakirjanik jätab loo avaldamata põhjusel, et teda ähvardatakse. Kas siin saame rääkida ajakirjanduse korruptsioonist?

See oleneb sellest, mis teema on? Mis lugu on? Mis põhjus on? Millega ähvardatakse? Miks ähvardatakse?

Toon näite. Virumaal tahetakse kaevandusi avada ja ajakirjanik on kokku pannud kriitilise materjali. Siis tuleb kaevandaja ja ähvardab, et kui avaldad, siis õhtul koju ei jõua. Kui ajakirjanik jätab siin pooleli jätnud, mis sa sellest arvad?

Oleneb sellest, mis inimesel on kaotada. Mida talle öeldakse. See oleneb ähvarduse suurusest ja võimalikkusest. Küllap ajakirjanik mõtleb, mis see tagajärg võib olla. Kui ma mõtlen Virumaa peale, siis ma ei usu, et tänases päevas keegi elule kallale läheb. Mõned aastad tagasi, *why not*. Ega ajakirjanik pole masin, vaid inimene. Oleneb, kuidas ähvardatakse – laste, perega... siis võib lihtsalt mõelda, mis on kasulik. Lihtsalt minna vastu sein, või uurida veel midagi. On ju võimalus edasi minna. Kunagi pole nii, et elu lõppeb praegu ära.

Kas sellise näite lisaks võib öelda, et kusagil on mingi piir, et ajakirjanik löi põnnama. Ja kui löi põnnama, siis käitub isikliku huvi ajendil?

See on väga keeruline küsimus. Kui ta lõi põnnama, see tähendab, see on kõik vähekaaluline – kogu materjal ja kogu ähvardus. Eesti keeles on väga hea sõna “põnnama”. See ajakirjanik üldse niisuguseid lugusid ei uuri, kes lööb põnnama. Kes on põhjalik jne, see siis väga tõsiselt kaalub. Ajakirjanik ei ole kunagi üksi. Tal on väljaandja, toimetaja. Kui on tegemist väga põhimõttelise küsimusega ja ta on arutanud ja leitakse koos, võibolla natuke edasi lükata... ühesõnaga on variante. Siis ma küll ei ütleks, et see on vale käitumine. Peab mõtlema, mis see olukord on?

Teine olukord, et on tajutav, et üks reporter saab mingeid hüvesid – kajastab kogu aeg ühte firmat ühes valguses, et saab isiklikku hüve. Mida sellises olukorras teha? Kas see teema tuleks toimetuses üles võtta?

Kui ülemus teab, siis peab nelja silma all asjad selgeks rääkima. Kui ajakirjanik eitab, aga see jätkub. Siis võiks ükskord veel temaga rääkida. Seejärel oleks kollektiiv. Kui kõik teavad, siis tuleb rääkida. Kui üks käitub valesti mõjutab see igal juhul kogu meeskonda. Seda ma tean ise oma kogemusest. Igal juhul tuleb see arvamine ka sinu peale, kui teine teeb. See on raudselt nii. Ma olen selle üle elanud.

See on huvitav, et ühe toimetuse võimalikud sidemed võivad mõjutada ka teisi.

Igal juhul. Loomulikult ju.

Aga näed, et teema võetakse ette ühe inimese ja ülemuse vahel.

Kõigepealt. See on ju väga psühholoogiline värk. Ei ole kindel, aga samas on teada. See jutt... Siis vaatad lihtsalt otsa ajakirjanikule ja saad kohe aru, kuidas on tegelikult. Ka kõige korrumppeerunud inimene on ju inimene ikkagi.

Kas korrupsiooni on võimalik ravida?

Ma arvan, et on. Kui talle öeldakse, ta tõmbab ikka tagasi. Ma arvan, ma usun seda. Selle küüsi langemine on niisugune nagu...võibolla tegelikult nii, et mõni langeb selle küüsi, mõni mitte kunagi. See on niisugune psühholoogiline värk. Kui väga suurt raha pakutakse, mida sa teed selles olukorras? Nagu kadunud Urmas Ott ütles: “Kõik on võimalik, aga oleneb ainult raha suurusest.” Ka kõige selle juures, raha suurusel on... päris kõike ikka ei tee suure raha eest. Võib ju laseid loopida, aga nii on.

On sul midagi lisada lõpetuseks?

Ma ei tea, vist ei ole. See, kes tegeleb uuriva ajakirjandusega, see oskab ehk rohkem rääkida. Minu kogemused pärinevad Nõukogude ajast. Ma ei ole sellega viimasel ajal tegelenud, kus need probleemid on. Aga kogu selle rahapakkumise, selle olen ma siin üle elanud. Vahel ikka südamest imestan.

Üks küsimus tekkis veel. Sa rääkisid inimestest, kel on hirm, kui televisioon tuleb, et peab maksma. Mis arvad, kui avalikult teavitatakse, et maksate vaid siis, kui tehakse reklaami? See teavitustöö nende inimeste hulgas.

Seda võiks teha küll, et nad teaks. Ma arvan ETV puhul ei ole see küsimus. Aga et nad teaksid erakanalite asju. Ega inimene ei oska ennast kaitsta. Maainimene eriti. Kasvõi see Vösapetsi saade. See on ju selles mõttes masendav, inimene ise ei saa aru, et kogu mäng käib primitiivsuse ja lihtsuse peale. Kui seda vaadata, siis hakkab sellest halb. Inimene ei saa sellest enamasti aru. Kuigi ma ei usu, et ta seda tahtmatult teeb. See Vösapetsi saade on üks suur mäng. Olen koolitustel olnud, kus kõik tungivad kohe Vösapetsi saatele kallale, et miks nii ja miks naa. See on madalatele instinktidele suunatud, mängitud mäng. Mina täitsa keelaks ära selle saate...aga me oleme vabas riigis. Hea küll, ma ei keelaks seda ära, aga kuidas tema seda teeb...

Millised valdkonnad on rohkem avatud korrupsioonile, kus võib olla korrupsioonijuhtumeid rohkem?

Arvan, et poliitika on niisugune mäng, kus tõmmatakse niite märkamatult nii, et sa arugi ei saa. Minagi mõtlen vahetevahel, mis see on...lekitatakse igasuguseid asju, et selle taga toimetada muid asju, mulle tundub. See on kõige ohtlikum. Seal on avalikkusega seotud, see on mäng. See mulle ei meeldi. Kõik ajavad kõigepealt erakonna asja, Eesti inimese asja ajamine on kõige viimane. Ma ei

taha öelda, et kõik nad oleks äraostetavad, aga see erakonna mäng on väga tugev, mis pärsib palju asju. See hääletamise aparaat, sa ei kuule seal mingisugust arutelu. Infotundi vaadates saad aru, et see ei ole selle inimese mõte, see on erakonna mõte. Mul on sellest kahju.

Aga sport? Korruptsioon spordiajakirjanduses?

Ma küll ei usu. Ei ole seal. Seal ei ole korruptsiooni, seal on pigem eelistused, keda tuua esile. Aga seal küll ei ole – ma arvan ajakirjanike hulgas. Seal kirjutatakse ikka sellest, millest teatakse midagi, seal on asjatundjad. Sinna ei ole võimalik minna sellel, kes midagi ei tea.

R2

Kust teie saate oma saate jaoks teemasid?

Me oleme kursis sellega, mis ajakirjanduses toimub. Meile saadetakse väga palju teemasid meilile, mida me üritame võimalikult vähe võtta. Me püüame mitte pressiteadete põhjal töötada. Siis helistatakse, pakutakse otse. Keegi saab ERR-ist mingi numbri ja pakub mingit mõtet. Ja need ongi põhilised kanalid.

Kui palju on olnud selliseid juhtumeid, kus üritatakse mõnda lugu müüa a la "ole hea, pane lugu sisse, me maksame sulle"?

Mul ei ole olnud selliseid juhtumeid, kus keegi on pakkunud raha. Võibolla see on minu isikus kinni. Aga keegi ei ole ühtegi lugu niimoodi pakkuda, et teeme loo ära ja saate isegi aru... Sellist asja mul ei ole olnud. On olnud selliseid naljameile, et "tere, me oleme siin tulnud turule uue tootega. Oleme valmis homme hommikul kell 8 tulema tutvustama oma suurepärasest lüpsimasinat."

Aga siis me helistame tagasi ja teatame, et sõbrad - olete valesti aru saanud avalik-õigusliku organisatsiooni toimimispõhimõtetest, et niimoodi elu ei käi.

Mis arvad, kas selliseid saateid on, kus on võimalik endale osta eetriaega?

Täna ERRis ei ole, aga eraringhäälingus võin hakata nimesid nimetama. Vaadake, mis toimub – väga selgelt on erameedias ostetud lood, millega on isegi mindud nii kaugele, et välja on töötatud lugude hinnad. Kunagi olid need 7000 krooni tükk, vahepeal olid need ilmselt kusagil 15 tuhande kanti. Ma isegi ei kujuta ette, kui palju need võivad praegu olla.

7000 krooni. See on ilmselt mingi standard, sama numbri ütles välja üks teine intervjuueeritav.

See oli mingi 10 aastat tagasi. Ma väga loodan, et ERRis ei ole selliseid saateid

Võib ma räägin ühest kahtlusest, mis on seotud ERRiga. Võibolla viimasel ajal vähem, aga varem kritiseeriti plaadit tutvustusi ja raamatute tutvustusi. Kuidas sa nendesse suhtud – tuleb keegi, kes püüab oma plaati, kontserti või üritust, raamatut tutvustada?

Ühest küljest õige. Nurin on õiges kohas. Teisalt, kus siis tutvustada raamatuid? Kus siis rääkida, et uus raamat on väljas? Kus siis tutvustada uut muusikat, et sa oled saanud hakkama uue plaadiga, tahad mängida oma lugusid, et inimesed saaksid teada? Nüüd on küsimus selles – kas see on teadvustamine, kas see on kajastamine, kas see on uudis või on see reklaam. Reklaam teatavasti on vastavalt seadusele see, kui sa saad mingi toote tutvustamise eest raha. Me ei ole ühegi raamatu või plaadi tutvustamise eest saanud raha või hüvesid. Meie nägemuses on see kultuur ja me tutvustame kultuuri. Asi oleks hoopis teine, kui kellelgi tuleks välja uus kohvimasin ja keegi ütleks, et kuulge, ma tulen ja räägin teile 10 minutit oma uuest kohvimasinast. See on taunitav. See on mingi muu asi. Aga kui me räägime muusikast raamatutest, kirjandusest, luulest – lepime kokku, ega nendel inimestel ei ole neid kanaleid liiga palju, kus oma uutest asjadest teada anda. Arvan, et plaadit tutvustamine ja raamatute tutvustamine on täiesti ok, ma ei näe selles probleeme.

Mis arvad sellest, kui saatejuhile kingitakse pärast saatelõiku plaat ja saatelõigu tegija võtab plaadi vastu?

Ma ausalt öeldes ei näe selles probleemi, sest kui see on nõ looja soov, et ta tahab kinkida plaadi. Ma näen probleemi, kui see oleks vastupidi. Kui situatsioon oleks selline – "tulge meile saatesse ja selle tingimus on, et te kingite mulle plaadi", siis ma näen probleemi. Aga kas pärast see raamatu autor otsustab selle kinkida, see on puhtalt tema asi ja ... ma arvan, et tänases Eestis saavad saatejuhid nii palju palka küll, et nad saavad raamatuid osta. See ei ole ilmselt selline koht, kus korrupsiooni näpuga otsida.

Üks ongi kingituste teema. Ilmselt on mõned kingitused, mida võib vastu võtta, kus ei hakka tulukene põlema ja on kingitused, kus ilmselt on üle piiri mindud. Mis on sinu jaoks see piir?

Kui me räägime raamatust, plaadist, siis on see OK. Kui me räägime reisist või autost, korterimõtetest... tegelikult see piir on seal.

Miks sa arvad, et need on problemaatilised?

Ütleme nii, kui see kingitus on üle 1000 krooni, siis on selgelt aru saadav... võibolla 1000 on vähe, 10000, 15000, 20000, siis on selge, et selle kingituse eest asi ei piirdu ilmselt mingi sellise saadelõigu või intervjuujupiga. Siis hakkab tekkima õigustatud küsimus, kas see inimene on kallutatud äkki.

Mida arvad sellest, kui ajakirjanik teeb teene tuttavale, sõbrale. Sõbral on mure ära lahendada ja ta pöördub ajakirjanikust sõbra poole, et see aitaks mõjutada kuidagi?

Kui selles teenes puudub uudisväärtsus ja avalik huvi, siis on see taunitav. Kui see teema on selline, et seal on selge uudis, siis ma ei näe probleemi. Kui seal on nõ käsi peseb kätt, et – kuule, mul on siin jube kihvt akende ettevõtte, viitsid, paneme sulle stuudiosse aknad ja möödaminnes mainid, et jube shefid aknad – see on taunitav.

Mis arvad juhtumist, kus ajakirjaniku või tema lähedase laps on sattunud konflikti õpetajatega oma koolis ja ajakirjanik võtab ette teema? Kunagi oli vist selline juhtum Pealtnägijaga, kus Kersna kajastas Rocca al Mare koolis toimunut...

Ma arvan, et õige oleks olnud see, kui Kersna oleks end sellest juhtumist taandanud ja seda oleks teinud Kärmas. Kui nad tegid tollal koos. Väga raske on jääda objektiivseks sellistes situatsioonides. Teine asi on see, et kui nüüd Kersna teeb seda ja ütleb kohe alguses ära, et ma olen selle inimesega seotud, siis on kõigil selge. Ma ei tea, kas antud juhul oli põhjust tal seda teha. Need on sellised piirisituatsioonid. Ausalt öeldes, kui mina peaksin olema sarnases situatsioonis, et minu kellegi elukaaslase või sõbra poeg on midagi teinud ja peaksin sellest lugu tegema, ma arvan, et ma peaksin ilmselt nõu ajakirjanduseetika nõunikuga, et kuidas oleks õigem seda teha. Lihtsam on vahel, et selliseid asju vältida, enne nõu ära kuulata.

ERRis on eetikanõunik. Aga mida peaks tegema erameedias töötav ajakirjanik, kui on samas olukorras?

Ma kontrolliks, küsiks teise käest veel. Alati on väga hea küsida kolleegi käest. Ehk – töötad, kus tahes. Aga sul on ikka kolleege, kes on head inimesed ja nendega on meeldiv vestelda ja sa võid ju küsida, et kuule – mul on selline piiripealne olukord, kuidas oleks õige toimida sinu arvates? Sa võid ju küsida kolme-nelja kolleegi käest ja vaatad, missugune arvamus jääb domineerima. Kuhu see kaalukauss kaldub. Vastavalt sellele langetad otsuse.

On olemas igasugused usaldustelefonid. Mis arvad, kas peaks ajakirjanikel olema mingi oma professionaalne nõustaja Ajalehtede Liidu või Ajakirjanike Liidu juures, kus on võimalik ekspertiisi küsida?

Selle professionaalse nõustajaga on alati see, et kui professionaalne on nõustaja? ...kui näiteks Ajakirjanike Liidu esimees oleks sellise väga keskmise renomeega ajakirjanik, siis sa ilmselt Ajakirjanike Liidust ei lähe nõu küsima. Muidugi oleks hea, kui EAList, ASNist või kogu sellest kupatusest, bürokraatidest, kes seal istuvad ja ilmselt teevad tänuväärset tööd, moodustuks selline üks asutus, millest ajakirjanikul oleks realselt kasu. Et ajakirjanik teaks, et ta saab sinna pöörduda. Ja ta teab, et talle ei vaadata otsa sellise näoga, et sa oled täielik idiot või loll, vaid seal antakse sulle abi, konsultatsiooni, nõu. See on alati teretulnud. Iseasi, sellised organisatsioonid kipuvad tegelema kõige muuga, kui sellega, milleks neid realselt vaja on. Palju me siis nende poole pöördume?

Saade Laulge kaasa, mis on osalt kinni makstud omavalitsuse rahaga ja kus igas saates osaleb vallavanem või mõni aktivist. Mida Sa arvad sellest?

See on nõme. See on nõme. Saade on super, hea saatejuhiga, saade on hea. Aga mulle põhimõtteliselt käivad vastu sellised ministriumite, omavalitsuste, mingite üksuste toetatud saated. Kurat, andke see raha ERRile. Las nad teevad oma saateid ise. Kui neil on muidugi ministriumis raha üle, millega teha naljasaateid, siis las see raha läheb ERRile. Selleks on ERRil

juhatus, nõukogu, toimetuste juhid, inimesed, kes on professionaalid, kes teavad, kuidas häid saateid tegelikult teha. Aga see kuradi, mingi raha korjamine... näpuotsaga siit, näpuotsaga seal, ma tunnen seda, ta kannab mulle seda raha, siis me saame teha... see on natuke nõme. Teine asi on ELi raha. Kui ELi raha tuleb mingi saate peale, siis seda ma näen veidi leebemalt. Kui näiteks on võimalik kandideerida nt Euroopa Liidu raha peale, sul on kindel nägemus mis sa selle rahaga teha tahad, näiteks sul ei ole muidu võimalik Eestist välja sõita, selle rahaga Sul on võimalik seda teha, teha sheffi saadet, siis jumala eest. Kihvt asi. Aga kui me räägime omavalitsusest, ministriumitist, siis hakkab kehtima see, et kes on parasjagu minister, millisest erakonnast ta on. Kas see, kui näiteks reformierakonna ministri poolt hallatav ministrium maksab kinni mingi saate, paneb sellele saatele juba mingi pitseri juurde? Kas me peame seal nägema hakkama valimispropagandat vms? See tekitab nii palju küsimusi. Lihtsam oleks kogu see raha võtta ja anda ERRi eelarvesse lisaks. Sest selge on see, et täna meil on üks kõige väiksema eelarvega rahvusringhäälinguid Euroopas

Kas sinu arvates need standardid ja nõudmised on erinevad, mis kehtivad ERRi ja erameedia suhtes?

Ühes suhtes on erameedial lihtsam. Vahel ma mõtlen, mis oleks siis kui ERRis oleks reklaam. Ma arvan, et siis oleks ERR väga mõjukas organisatsioon. Ilmselt mõjukam kui Eesti Meedia, Ekspressgrupp. Täna on teatud mõttes see avalik-õiguslik staatus, vabandan selle väljenduse pärast, aga nagu sul oleks üks muna ära lõigatud. Et sa ei saa mingitel teemadel teha. Vot see sama küsimus plaatide ja raamatute kohta. Me saame aru, et see on OK neid asju teha. Aga ühel hetkel võib sellega hulluks minna. Ei tohi plaate tutvustada, ei tohi raamatuid tutvustada... Lõpuks käivad ju kõik inimesed millegagi riides. Mul on näiteks seljas Baltmani pintsak. Siin ei ole ühtegi logo peal, aga siin on Baltmani pintsak. Ma ei tohiks sellega eetris käia, sest see on Baltmanis tehtud. Mis ma siis peaksin tegema... paljalt käima?

Tuleks korraks plaatide juurde tagasi. Kui tihti oled kokku puutunud olukorraga, kus olete sunnitud olnud plaate tagasi lükkama ja plaadipakkuja hakkab protestima?

Kogu aeg. Ega me ei vali raamatuid selle järgi, et keegi tuleb ja me kohe võtame. Või keegi teeb plaadi valmis ja me kohe võtame.

Aga oled kohanud süüdistusi, et teil on omad joped, keda te eelistate?

Ei selliseid süüdistusi me ei ole kuulnud. Ilmselt see spekter on lai. Püüame kursis olla uue muusikaga ja esile tõsta noori bände. Vaadata, kui midagi huvitavat on toimumas, siis silmaringi avardada. Me katsume teha nii, et need lood, bändid ja raamatud, et nad oleksid huvitavad. See ei ole suvaline saast, mis saatesse satub. Me mõtiskleme, kuulame, püüame hästi läbi mõelda, et keda me esitleme. Muidugi on sellist kiunumist, et te ei võtnud meid, mis te mõtlete. Me teeme suurt kunsti ja te ei saa sellest aru. See on meie saade, kus me ise otsustame.

Kui ma kasutan väljendit õukonnaajakirjanik, siis milline see ajakirjanik on?

Õukonnaajakirjanik on selgelt see, kes toimetab niiöelda kellegi, siis valitseja, siis võiksime praegu öelda Reformierakonna huve silmas pidades. Või siis õukonnaajakirjanik on see, kes on selgelt kallutatud mingi erakonna, poliitilise partei või tugeva poliitilise juhi suunas. Ma saan aru, et järgmine küsimus oleks see, kas neid Eestis on? Ma arvan, et neid on. Kui räägime näiteks ajalehest... ma ei tea kas Kesknädal on ajakirjandus, ma ei ole päris veendunud... seal töötab.. No näiteks Heimar Lenk võiks olla õukonnaajakirjanik, aga ta ei ole, sest ta on Riigikogu liige.

Õukonnaajakirjanik pääseb ilmselt ligi informatsioonile, mille juurde ei pääse ajakirjanik, kes ei ole suutnud ühegi huvigrupiga siduda.

Siin on olemas õukonnaajakirjanikud ja siis on olemas head ajakirjanikud. Ma tean päris mitut kirjutavat ajakirjanikku Eesti päevalehtedest, kellega suheldaksegi nii. Olenemata erakonnast tahetakse talle infot anda ja temaga suhelda antud teemal: tean, et nende inimestega suhtlevad praktiliselt kõigi suurte erakondade juhid, juhtfiguurid. On olemas hästi informeeritud ajakirjanikud, on olemas keskmised ajakirjanikud ja võimalik, et on olemas sellised poliitajakirjanikud, kes ajavad

vaikselt salaja mingit rida, käivad mingeid juhiseid kusagil saamas. Ma ei tea kes nad on. Ma arvan, et on.

Mis arvad, kui on sellised ajakirjanikud, kel on väga head suhted poliitikutega, saavad inside-infot... on see ohtlik ajakirjandusele, kui on kildkond...

Need on demokraatia võlud ja valud, või ütleme demokraatliku ajakirjanduse võlud ja valud. Ühelt poolt on see nõme, miks annad ühele aga ei anna teisele. Ma arvan, et seda aega meil enam ei ole, kus kõik on võrdsed. Elu on karm, aga selle eest õiglane.

Teine teema, mis seondub ähvardustega....

Mind näiteks ähvardati 20 min tagasi.

Millega?

Mind süüdistati, et olen Reformierakonnast. See oli selline teema, et mul oli täna hommikul intervjuu David Vsevioviga. Päris tore intervjuu, kuidas kogukondi lepitada, kuldsõdurist ja kõigest sellest. Algas see sellega, et mingi vend hakkas, ei tutvustanud end, hakkas rääkima minuga. Vabandust, kes te üldse olete... ta ütles, et me oleme reformierakonnast. - Kes siis meie on reformierakond – jah, et ühesõnaga... ma lõpetasin kõne ära.

Tunned sa häirituna, et sind süüdistatakse seotuses mõne erakonnaga?

Nüüd enam vist mitte. Alguses oli veider. Ikka on ebamugav. Ega sulle ei meeldi. Siis võib mingid asjad tegemata jätta. Näiteks ma tegin Savisaarega intervjuu. Pärast seda olid kommentaarid, et ma olen Keskerakonnast. Ei ole Keskerakond. Ma olen teinud intervjuusid ka Reformierakonna liikmetega. Aga teiselt poolt on see selline saade, kui sa tahad saatejuhina areneda, siis tasub valida endast tugevamaid vastaseid. Teine asi...oleks võinud mitte valida teda, oleks lihtsam olnud, oleksid jäänud süüdistused tulemata, oleks ka võibolla mingi muu dimensioon jäänud tulemata sinu enda arengus. Need on sellised teemad...

Kui palju oled tajunud oma tegevuses survet erakondade poolt, et erakondade kontorid püüavad sind ära kasutada, sinu kaudu eetrisse jõuda?

Ma olen ilmselt õnnelikus positsioonis. Meil on tugev ja hea tiim. Nad ei ürita meid ära kasutada nad ei alahinda meid. See on iseenesest meeldiv, nad ei arva, et me oleme mõjutatavad või idioodid. Loomulikult nad pakuvad teemasid, loomulikult on näha mingit erakondlikku huvi, et kedagi esile tõsta. Aga mul on hea meel, et mõnes mõttes oleme partnerid. Ühest küljest on meedia ülesanne olla valvekoer, teisalt mitte ainult valvekoer. Kui on riigi jaoks mõni oluline sündmus, kui rahandusminister teeb kärpeid, siis on selge, et temaga räägitakse. Temasse ei suhtuta ju kui mingisugusesse, et Ivari Padarile rusikaga kohe näkku. Sa küsid, sa tahad teada saada, missugused need kärped on.

Kas ajakirjanikul võivad olla sümpaatiad erakondade suhtes?

Alati on. Ei ole olemas selliseid ajakirjanikke, kes ei oleks mõelnud valimas käimise peale. Või kellel ei oleks maailmavaadet. Kõigil on. Ütleme nii, et sinu maailmavaade ei huvita mitte kedagi.

Aga räägiks veel ähvardustest. Kas sinu arvates võib olla korruptiivne see juhtum, kus ajakirjanik jätab ähvarduse ajendil mingi teema või loo kajastamata?

Jah. Kindlasti. Ma arvan, et õiges ajakirjanikus tekitab see pigem trotsi. Kui keegi ähvardab, siis ilmselt...vajutatakse gaasi juurde. Kui isegi mitte sama kord, siis see ei lähe ju kellelgi meelest ära. Ähvardus või asi.

Kui see ähvardus ohustab ajakirjaniku elu, tema lähedaste elu?

No siis ma arvan, et peaks politseisse pöördume Meil on õnneks olemas pädev politsei. Nii et, kui keegi ähvardab sind, et teed nii, või muidu ... siis on see number 110, kuhu tuleb helistada.

Kui püüaks kokku võtta. Kes on korrumppeerunud ajakirjanik, milline ta on?

Ma isegi mõtlen, et näiteks korrumppeerunud ajakirjanik ei ole näiteks Kesknädala toimetaja. See on selgelt, mingi erakonna häälekandja, ta ei olegi nagu ajakirjanik, ta on meediatöötaja, ta on erakonna liige ilmselt, kes töötab seal. Korrumppeerunud ajakirjanik on see, kes selleks, et mingi poliitiku või huvigrupi ...nende eesmärkide täitmiseks teeb lugu, saades selle eest mingit hüve, raha... Tehes seda kasvõi kartusest, selleks, et see huvigrupp saavutaks oma eesmärgi. Siis on tegemist mingi ilge limukaga.

On sul mõni mõte, kuidas tunda ära korrumppeerunud ajakirjanikku?

Ilmselt pikemas perspektiivis töötamine on looduslik valik, nad jäävad ise vahele... aga, vaata ajakirjanik... see eeldab ilmselt sellist mõtlemise taset, ajakirjaniku amet on selline, et sa päris loll olla ei saa. Ehk siis suure tõenäosusega, kui ta tahab väga, kui temas on soov olla korrumppeerunud, see ei pruugi kohe välja tulla. Ta võib tegelikult seda varjata. See ei pruugi kunagi välja tulla. Aga mulle tundub, et sellised asjad kipuvad välja tulema. Ma loodan, et nad tulevad välja.

Kuidas korruptsiooniohtu vähendada?

Et siis lõkse seada? Ei tea. Ühest küljest kehtib meil ju süütuse presumpatsioon ka – keegi pole enne süüdi, kui ei ole süüdimõistvat otsust. Ajakirjanduse korruptsioon on eriti peen teema. Aga mulle tundub, et kui inimene ikka on selline valelik ja pahatahtlik, teeb kellelegi teeneid, see ikkagi varem või hiljem tuleb välja. Ilmub kusagil valimisnimekirjas, lõpetab töö ära. Tegelikult ta teeb ennast täis.

Saan ma aru, et korrumppeerunud ajakirjanik on selgelt korruptiivse tee valinud ajakirjanik, mitte selline, kes kogemata, mingitel juhuslikel asjaoludel satub mingisuguseid huvirühmi teenima, kus huvirühm kasutab teda ära?

Ma ju väga palju teiste ajakirjanike kohta ei tea. Ma pole ju kursis, ma ju kõike ei tea. Võimalused ära kasutada on suured, raha on päris jõuline vahend, kui seda kasutada.

Kas inimene on juba eos paha, temas on alge olemas, et ta läheb seda teed?

Ma arvan, et ta pigem ei lähe, üksikud lähevad. Ma väga loodan. Aga ma kardan väga, et kui sa ühe korra läheb, siis ongi kõik, siis sa jäädkki käima.

Mis hinde sa annaksid Eesti ajakirjandusele, kui rääkida ajakirjanduse korruptiivsusest, kus 1 – E. ajakirjandus on korrumppeerunud 10 – täiesti puhas?

Kui sa oleks küsinud aasta tagasi, siis ma oleksin pannud ilmselt 9. Täna panen 7, sest mul on tekkinud kahtlusi.

Räägi neist kahtlustest.

Ma ei tahaks näha ütleme seoseid majanduslanguse, inimeste hirmu ja selle vahel, et inimesed on hirmul oma töökoha säilitamise pärast. Aga ma adun, väga õrnalt täna veel, aga ma adun sellist vaikiva ajastu hõngu kusagilt kaugemalt. See ei ole veel käes, aga ma väga ei tahaks näha, et mingi erakonna esimees kohtub suure meediaväljaande juhiga, nad arutavad midagi ja sellest arueltlust sünnib mingi agenda, mida siis teadlikult või alateadlikult püütakse suunata, spinnida.

See on huvitav. On see lihtsalt hirm või oled teadlik, et sellised kohtumised toimuvad?

Mul on see hirm. Ma ei ole ise näinud ja ma ei saa sel teemal suud vett täis võtta. Aga selles valguses loodan, et majanduslangus on varsti möödas.

Sul on siis selline tunne, et seda majanduslangust kuidagi kasutatakse kellegi huvides ära ja ajakirjanikud on sinna rakendatud.

Majanduslangus, kui on väga suur töötuse määr, kui meil on sügiseks üle 100 tuhande töötu. Usu mind keegi ei taha nende töötute ridadesse sattuda. See on mõnes mõttes päris karm väljapressimise koht, inimene ja tema töökoht, inimese pere vs ausus. Ma arvan, et kui olud lähevad veel hullemaks, siis võib tekkida ühel hetkel olukord, kus, selleks, et ajakirjanik ja tema perekond

jääks ellu, saaks söönuks, ei läheks lahku, et lastel oleks riided seljas jne.. hakkavad inimesed tegema kompromisse.

Mis on need olukorrad, kus ajakirjanik kuritarvitab oma positsiooni?

No näiteks olles meediatöötaja ühe erakanali politseisaates. ...sa lähed politseiga kuhugi sisse luba küsimata, filmid inimesi, kes on abitud, kes ei taha midagi öelda.

Aga mis võiks olla veel sellised olukorrad, kus ajakirjanik kuritarvitab oma ametiseisundit?

Väga lihtne. Sa oled andnud välja sellesama raamatu "Strateegiline sõda" Georgi Potšeptsov. Selleks, et sa saad meile kuradi saatesse tulla onju... goni monetu, Potšeptsov. Väga hea, teeme. Ametiseisundi kuritarvitamine oleks ka see, et sa helistad mõnele ministrile ja ütled, kuule – Europarlamendi valimised on tulemas... mul on siin väike saade, hommikul kuradi 12 min pehmeid küsimusi, kuidas tundub? See oleks ärakasutamine. Ärakasutamine oleks see, kui ajalehe peadirektor näiteks võtaks erakonna esimehelt nõ kompra mingi teise erakonna esimehe kohta ja annab selle endaga väga heas suhtes olnud ajakirjanikule ja ütleks – kuule, homme esikaas. See on ära kasutamine.

Mis Sa arvad kui levinud on näiteks selline kuritarvitamine, kus ajakirjanikul on tarvis lasteaiakohta ja ta ...

See on nõme. Aga kui ajakirjanik vajab lasteaiakohta ja ta helistab, tere, mina olen nimi, tuntud ajakirjanik, kas tal oleks võimalik saada lasteaiakohta. Kas see on? Ei tea. Ilmselt on.

Kui ta mängib oma positsiooniga, siis võibolla on. Aga kui ta ütleb ainult oma nime?

Tere, minu nimi on Aarne Rannamäe, mu lapsel on vaja lasteaialapse kohta. Kas teil on mõni koht üle? Midagi ei ole parata. Aga kui ta ütleks, tere, mina olen Aarne Rannamäe, ma olen Eesti Rahvusringhäälingust, teen Eesti Televisiooni saadet Vabariigi kodanikud, võibolla olete näinud....(naer)

R3

Sa oled olnud ajakirjanik väga pikka aega erinevates väljaannetes. Mis on need peamised infoallikad, kust oled ammutanud teavet oma tööks?

Inimlikud kontaktid. Allikad, kellega sa oled seotud. Inimesed helistavad, tuttavad helistavad. Toon näite. Ühe tuttava poeg tuli Moskvast. Ma ei mäleta, mis pühad siin olid. Aga selgus, et Moskva rongile olid kõik piletid välja müüdnud. Sündis lugu. Kontrollisime, helistasime ja tõesti selgus, et Moskva rongile ei olnud kohti. Inimesed pidid ootama kaks või kolm päeva, et saada tagasi. Aga – üks allikas on inimesed, kontaktid. Teine allikas on BNS. Kolmas allikas on ajalehed ja siis kõik informatsioon.

Kui palju te kasutate oma töös pressiteateid?

Loeme kõik läbi ja siis otsime endale midagi huvitavat. Kui midagi tõmbab tähelepanu või pakub huvi, siis me kindlasti teeme sellest ka loo.

Kui palju on tulnud ette selliseid olukordi, kus keegi inimene teadmatuses või teadlikkusest pakub kompensatsiooni loo eest?

Mitte kunagi ei ole olnud selliseid juhtumeid. Ma olen lihtsalt väga printsiipaalne inimene ja kui tulekski niisugune pakkumine, siis ma ei võtaks seda vastu. Arvan, et praegused toimetuse kolleegid ka seda ei tee. Aga kas olen kuulnud? Kuskilt lehest olen lugenud, et paar aastat tagasi keegi tegi lugusid televisiooni ja talle pakuti selle eest raha. Aga ma ei ole kunagi kokku puutunud sellega.

Ja ei ole kuulnud kolleegidelt, et arutletakse, et see või teine võtab?

Ei. Seda ei ole olnud.

Kui palju on olnud olukordi, kus lugu tehes pakutakse sulle kingitusi? Nt kui lähed Eesti Põlevkivi tegemisi kajastama ja siis antakse sulle suveniiri. Kui palju on olnud selliseid juhtumeid, kus antakse suveniire, pastakaid või midagi sellist?

Neid ei ole olnud palju. Aga viimane kord oli see, kus käisime Maanteeametis ja tegime lugu. Seal oli infobrošüüre ja mõned pastakad. Aga need olid selleks, et inimesed saaksid kirjutada, et inimesed saaksid kirjutada pressikonverentsil. Kuna brošüüri ei võtnud ja pastakat ka mitte, siis ma jäingi ilma. Aga selliseid juhtumeid on tihtipeale. Kui kusagil korraldatakse pressikaid, pakutakse pastakaid, paberit, brošüüre, aga need on infobrošüürid – tõesti seal on üht-teist mida võtta, statistikat, numbreid.

Aga kui pakutakse tasse vm?

Ei selliseid asju ei ole olnud?

Mis arvad, kui ajakirjanik läheb E-piima ja E-piim kingib tassi - kas ajakirjanik võiks võtta vastu?

See sõltub inimesest. Kui palju sa neid tasse ikka võtad kaasa? Ma ei tea. Kas seda on vaja. Pastakat on ikka vaja. Pastakat võiks küll võtta. Meil on tihtipeale see probleem, et pastakas on kadunud. Aga ma ei tea, võibolla ei ole meil ettevõtted ka praegu nii rikkad. Kui on mingi presentatsioon, pakutakse raamatut, siis hea meelega võtaks, kui see oleks huvitav.

Kas sellised väiksed kingitused võivad mõjutada ajakirjaniku käsitluslaadi?

Loomulikult mitte. See on väga tore.

Aeg ajalt tuleb välja, et ajakirjanikud saavad reise. Mis sa sellistest kingitustest arvad?

Olen kuulnud. Aga ma olen nii sõltumatu ja tahaksin sõltumatuks ka jääda. Mina küll ei võtaks seda, kuigi see on väga ahvatlev. Väga tore oleks minu palga juures, kui keegi pakuks reisi, aga ei, ei.

Miks sa ei võtaks? Mis on need ohud?

Inimene ise otsustab. Mina olen enda jaoks selgeks teinud, et ma töotan ühes ettevõttes, mis on väga prestiižne ettevõtte ja ma ei tahaks kaotada oma nägu. Ma ei taha, et keegi võiks viidata, et kuule näe käis... Ei. Ma töotan siin, ma saan selle eest palka. Vaata, ma olengi selline inimene. Olin ühel kohtumisel, kus oli Savisaar ja seltskond ja küsiti minu arvamust. Ma ütlesingi välja. Kõik olid ehmunud nägudega, et mida sa räägid? Aga näe, mina ei sõltu temast, mina olen sõltumatu. Ja mina võin öelda talle oma arvamuse nii nagu teistele. Ja ma olen uhke, et ma ei sõltu kellestki.

Kes need olid? Kas need olid teised ajakirjanikud, kes ütlesid?

Ei see oli liikumine Vaba Eesti Ühiskonna Liikumine. Mind kutsuti üritusele ja ma tulin. Avastasin, et seal oli Keskerakonnast väga palju tegelasi. Suured tegelased, mõned teadlased ja ajakirjanikud. Siis kui Savisaar rääkis, siis nad olid vait. Aga ma mõtlesin, et issand kui tore, et ma ei sõltu kellestki. See oli selline uhke tunne.

Ütlesid, et oled lugenud nendest juhtumitest, kus ajakirjanik on saanud reise. Mis sa arvad neist ajakirjanikest?

Ma lihtsalt toon näite. Aktuaalses kaameraski mõnikord pakutakse reise. Kuid reisi ja reisi vahel on vahe. Üks on selline reis, kus keegi läks kuhugi visiidile. Kui ajakirjanik läheb sellele reisile ja teeb sellest loo, siis teeb ta oma tööd. Kui meie toimetuses ei ole nii palju raha, et saaks teha samasuguseid reise, ja kui teame, et sellelt reisilt inimene toob päris palju lugusid või vähemalt ühe väga huvitava loo, siis miks mitte? Aga teistsuguseid reise. Kuskilt olen lugenud, et kellelegi pakutakse reisi.

Aga see reis, millest sina räägid, see on selline inforeis. Ilmselt on see valitsusdelegatsiooniga koos, presidendiga koos...

Jah, näiteks Afganistani. Ja Tallink korraldas mingisuguseid reise. Kui see on kasulik organisatsioonile, kui see avardab inimeste silmavaadet ja jagab infot, siis ma arvan, et seda võib kasutada.

Sa ei arva, et see võib kuidagi mõjutada ajakirjanikku? Ei saa olla nii kriitiline presidendi suhtes, kui rändab presidendiga koos näiteks Hispaaniasse?

Kui ajakirjanik on ajakirjanik, siis ta on kriitiline igal hetkel, kui see kriitika peab olema selles loos. See ei mõjuta absoluutselt. Sest seltskond, kes valis ajakirjaniku, teab kellega on tegemist. Ja teab, mida sellelt ajakirjanikult oodata. Ma ei hakka seda mängu mängima, et ma jätan selle pärast nüüd selle või tolle ütlemata. Ja kui mind on kutsutud, siis ma püüan teha tööd korralikult, tasakaalukalt.

Kas sinu jaoks on vahe, kes reisi korraldab? President, Tallinna linnapea või mõni firma – Eesti Energia kutsub Soome tuumajaama vaatama. Kas kusagil jookseb see piir, et millist reisi võib ajakirjanik vastu võtta, millist ei tohiks.

Kindlasti. Kui see on tuumajaamaga seotud, siis see pakub huvi kõikidele Eesti elanikele. Soome on nii lähedal ja tuumajaam on päris ohtlik. Vähemal siinamaale oli. Kui linnapea pakub reisi nt kultuuriüritustega seoses. Ma ei tea, kas see pakub huvi. Sellest räägivad teised väljaanded ja seda me näeme ka televisioonist. Ma ei tea. Mulle see ei pakuks huvi.

Kas sinu arvates peaks olema selle loo juures ära märgitud, et selle reisi eest maksis see või teine?

Jah, see peaks kindlasti olema selles loos kõik ära öeldud, et selle reisi korraldas see ja see. Kindlasti. See oleks korrektne. Kõik need reised, kui neid pakutakse väljast poolt toimetust, peaks korrektselt välja öeldud olema. See ongi see põhjus, miks inimene sinna läks. Teist põhjust ma ei näe.

Kui võrrelda eestikeelset ajakirjandust ja venekeelset ajakirjandust, millised on erinevused?

Venekeelset ajakirjandust ei ole nii palju. Vene päevalehed on kinni pandud *Molodjož Estonii* ja *Vesti Dnja* on kinni pandud. Siis üks on nädalaleht *MK Estonija*, keda sponseerib Venemaa. Teine on *Den za Dnjom* – see on päris huvitav leht. Ma arvan, et see on päris tõsine leht ja usaldusväärne leht. Sõltumatud on siin ainult raadio ja televisioon, kui rääkida venekeelsest ajakirjandusest. See *Stolitsa*, see on Keskerakonna linnaleht. *Vesti Dnja* see on ka Keskerakonna leht. Ega ma sealt suurt

sõltumatust ei näe, sest *Vesti Dnja* oli tõesti nagu rupor *tsenristkoi partii*. Kui rääkida eesti ajakirjandusest, siis on ta rohkem sõltumatu, mulle tundub. Nii palju kui mina sirvin lehti ja vaatan ja loen. Mulle meeldivad need artiklid, mida kirjutab Postimees ja Eesti Päevaleht. Seal on sõltumatust rohkem. Kui on kriitikat, siis on see välja toodud.

Miks me ei saa venekeelse pressi puhul rääkida sõltumatust ajakirjandusest? Miks ei ole tekkinud tugevat sõltumatut ajakirjandust?

Ma ei oska nii objektiivset hinnangut anda. Kõik meie vene press on erakätes – kes maksab, see tellib muusika. See ongi kõik. Meil on kuidagi ajaleheturg kuidagi nii jaotatud, et üks osa neist on ühtedes, teine teistes kätes. Võibolla selles mängib suurt rolli see, et Savisaare käes on võim?

On see viimaste aastate trend, et venekeelne press on muutunud mõne erakonna hääletoruks?

Ütlen nii, et ajakirjanikke on igasuguseid. Ka vene ajakirjanike hulgas. Lehes on esitatud artikleid, mis tundub, et on ühe või teise erakonna poolt. Ja on ka neid artikleid, mis on sõltumatud – pannakse otse pasunasse. Ja mõned on sellised, et on nagu siia või sinnapoole kaldu. Igasuguseid on. Tahaks, et oleks rohkem sõltumatust, et kui loed artiklit, siis tead – see inimene ei kuulu sinna ja ei kuulu tänna. On tõeline ajakirjanik. Ja selliseid on meil ka Eestis päris palju. Aga praeguses majandusolukorras pead ajama seda poliitikat, mis on toimetuse poliitika või ajalehe poliitika. Kui teed midagi risti vastu, siis tead millega riskid – kaotad töö.

Kas siis praegune majandusseis soosib sõltumist?

Seda ma tahtsingi öelda.

Mis on need olukorrad, kus ajakirjanik kuritarvitab oma võimu, kasutab ära oma positsiooni, et saada isiklikku hüve?

Ma ei oska sellele küsimusele vastata. Et kuritarvitab. Ei. Kuritarvitusest ei ole juttu. Aga mõnikord, kui sa tahad intervjuud saada, aga kuidagi ei saa, siis sa helistad ja lõpuks ütled, kes sa oled. Peab saama selle intervjuu. Ma ei ütleks, et see on kuritarvitamine, sest see on sinu toimetuse huvides. Aga et hüve saada....

Ma toon mõningaid näiteid. Selline olukord, kus väga lähedane ütleb, et tal on jama, tee saade. Mis sa arvad sellisest olukorrast?

Kui see aitab olukorda parandada ühiskonnas. Võibolla see on olukord, mis puudutab kõiki. Siis see võib olla. Kui sellest mõttest lähtuda, siis võibolla ajakirjanik kasutab oma positsiooni...

Mõnikord juhtub, et ajakirjanik aitab lähedasi, tuttavaid. Sellest tekib lärm. Öeldakse – näe kasutab ära oma positsiooni. Mida peaks ajakirjanik tegema teistmoodi, et seda lärmi ei tekiks?

Ainult oma produktiga võib ta tõestada. Ausalt välja ütleva. See on minu sugulane, poeg, tuttav ja ma tegin seda lugu spetsiaalselt selleks, et seda ei juhtuks teistega.

Järgmine juhtum. Saade Laulge kaasa, omavalitsused maksavad ja saavad eetriaega, näiteks vallavanem rääkida oma valla asjadest?

Ma arvan, et see on vastuvõetamatu. ERR on nii tuntud organisatsioon ja peaks olema eeskujuks teistele. Sellist asja ei tohiks juhtuda, et keegi võtab raha. Seda ei tohi keegi endale lubada.

Kas seda võiks nimetada korrupsiooniks?

Mina arvan küll.

Kolmas olukord. Ajakirjanik, et saada lasteaiakohta ähvardab, et on ajakirjanik?

Kuule, siis see inimene ei ole ajakirjanik. Sest inimene, kelle sees on ajakirjanikupisik, see inimene ei tee kunagi nii. Miks ei võiks arst ähvardada sellega, et ta on arst. Ta võib ka leida siin-seal antisanitaarseid olukordi ja sellega ähvardada. Ei. Ei.

Aga selline olukord. Ajakirjanik teeb remonti, firma petab. Kaovad töömehed, raha on ette makstud. Ähvardab: "Kui te nüüd raha tagasi ei maksa, siis teen teist loo." Mis sellest arvata?

See on selline päris tihti juhtuv asi, et inimesed võtavad raha ette ja jätavad töö tegemata. Mina mõtlen nii – ühelt poolt jah, ajakirjanik kasutas oma staatust. Teiselt poolt, ta teeb sellise loo, mis hoiatab teisi inimesi. Teadvustab, et ärge makske raha ette. Las töömehed teevad enne töö ära. Siin on kahe otsaga asi. Ma ei tea, kuidas keegi seda lugu kajastab. Võib ju teha nii, et mitte rääkida endast, vaid tuua mõned teised näited, teistest firmadest. Kindlasti leiab neid inimesi, keda on petatud, kellel on remont tegemata. Kui eesmärk on hoiatada teisi, informeerida, sest igasuguseid kelme on, siis ta võib rääkida konkreetset sellest. Aga kui ta räägib ainult omast seisukohast, et "mina olen kannataja ja mind peteti", siis muidugi mitte. Siin on palju variante, mida teha.

Kas oled kuulnud sellist väljendit nagu õukonnaajakirjanik?

Kindlasti selliseid juhtumeid on. Kui see on poliitiku õukond, siis on see väga halb poliitik. Poliitik on ikkagi avalik inimene, tema peab suhtlema kõigiga. Ajakirjanik, kes on selles ringis, et minuga ainult räägitakse... ma ei tea. Või ta on siis nii usaldusväärne ajakirjanik, et ainult temaga räägitakse...

On see ohtlik kui tekivad nn õukonnaajakirjanikud?

Kindlasti. On küll. Ta lihtsalt teab, et ta on privileeeritud. Ta peab arvestama sellega, et kui ta kirjutab midagi valesti või mitte nii nagu temalt oodatakse, siis ühel hetkel ei pruugi ta saada enam intervjuud. Arvan, et seda ei tohiks juhtuda. Ajakirjanik peaks olema väga neutraalne ja väga sõltumatu, kirjutama sellest, mis on kasulik ühiskonnale.

Kui palju oled kokku puutunud olukorraga, et inimesed maksavad loo eest?

Ei, ma ei tea ühtegi juhtumit. Aga ma kuulsin ükskord, et Molodjož Estonii ajakirjanik Aleksei Žigulin sõitis Moskvasse ja töötab Moskvas. Ta tuli meile külla ja ütles, et Moskvas tuli iga informatsiooni eest maksta. Me küsisime – mismoodi? Ta ütles, et kui tahad infot saada, siis pead maksma. Mina küll ei ole õnneks Eestis sellistest asjadest kuulnud ja ei ole ise ka sellega kokku puutunud.

Kas sul on toimetuse juhi karjääri jooksul olnud kahtlusi mõne oma ajakirjaniku suhtes, et ta võibolla ei ole kõige sõltumatum?

Oli küll. Oli, oli. Vaata, kui sa töötad toimetuses väga palju aastaid ja paljud inimesed on tulnud sinna tudengitena, ise olen koolitanud välja ja nad töötasid siin.

Kuidas sa ära tundsid?

Kui sa suhtled inimesega ja tead, mis sa nendelt ootad, pidevalt räägid ju nendega. Kui inimene väljendab oma arvamust ja sa räägid talle, et kullake, see ei ole nii, vaid vastupidi. Tema jääb oma arvamuse juurde. Mina jään oma arvamuse juurde. Siis püüame konsensust leida. Aga ikka näen, et inimene ei saanud aru. Siis ma näen, et midagi on nagu viltu, et midagi on teisiti. Mina käitusin tookord nii jõhkralt, et ma püüdsin sellest inimesest lahti saada. Meie toimetuse on nii väike. See on nagu perekond. Et sinna ei satuks inimesi, kes ei – ma ei ütleks, et kes ei mõtle nii nagu teised, ei – igaüks oli omaette individid. Et aga ühtne pilt ja ühtne asi, mida me tegime ja mille nimel me tegime, oleks inimestele selge.

Mis juhtum see oli, kus ajakirjanik ajas taga hoopis teist huvi kui on avalik huvi?

Ma ei ütleks, et hoopis teist huvi. Aga lihtsalt tal oli selline seisukoht, et ... vaata meil on ju tiimitöö. Kui produkt, mis jõuab eetrisse... kui igaüks ei pane sinna oma asjakest, siis seda produkti ei olegi eetris. Ta tahtis meile tööle tulla. Tavaliselt ma võtsin lepinguga, et vaatame – mida sina oskad, mida meie sulle anname, kas sa oled õpivõimeline, kas tahad õppida. Ja alguses oli kõik OK. Ta täitis päevatoimetaja ülesandeid, tegi nii nagu oli vaja. Natuke aega läks mööda, siis hakkas mingeid tempe välja viskama. Ütles: "Aga ma sinna ei lähe, mulle see ei meeldi." Kui päevatoimetaja loeb läbi tekste, mida teeb toimetaja ja teeb lugu, et siis hakkasin vaatama, mida sa, kullake, oled siia kirjutanud. Aga see oligi nii. Arutasime asja läbi, see ei olnudki nii. Pildiliselt ka mitte. Samm-sammult läks nii. Siis

selguski, et see noormees ei tahtnud ka meie kolleegiga, kuna meil töö käib käsikäes igapäev, ei tahtnud kolleegidega koos välja sõita. "Miks ma pean seda tegema, ma tahan ise minna." Ja siis kui läks ükskord – see oli viimane tilk karikas – läks lugu tegema. Ajakirjanik peab jõudma igasse kohta., aga seal oli nii, et "ma ei viitsi sinna minna, ma ei lähe...". Lõppude-lõpuks see produkt, mille ta kokku keeras, see oli siuke väga inetu. Kuigi me parandasime väga palju. Siis oli teine juhtum, kus mulle ei meeldinud tema suhtumine. Siis kolmas... ja siis ma ütlesin, kuule teeme nii, et sa lahkud meie toimetusest.

See oli poliitiline teema?

Poliitiline jah.

Mis sa arvad sellest, kui ajakirjanik jätab mõne teema kajastamata, kui teda ähvardatakse?

Ma arvan, et ajakirjanik peab ikka kajastama iga teemat. Aga ütlema välja ka selle, et teda ähvardatakse. Seda võib teha raadio- ja teleloos kindlasti, kindlasti ka nimetada, kes teda ähvardab. Sest igasuguseid inimesi ju on. Meile helistatakse pidevalt ja meil on inimesi, kes need on üksikud küll, kuid helistavad pidevalt ja ähvardavad. Kord ei meeldinud, et juut oli eetris, kord ei meeldinud, et liiga hästi oli öeldud Ansipi kohta ja halvasti Savisaare kohta. Igasuguseid inimesi on olnud.

Kas oled kokku puutunud olukorraga, kus on püütud lugu välja osta?

Ei ole. Ei ole.

Mis hinde sa paneksid Eesti ajakirjandusele?

See, et ta täitsa sõltumatu on, seda ma ka ei usu. Paneksin 7.

Miks just seitse?

Mõned artiklid ja lood ju väga meeldivad, kus ma näen professionaalina, et inimene on teinud väga palju tööd, et seda produkti eetrisse lasta. Pilt on ilus ja lugu on super. Ja mõnikord on nii, et midagi on nagu välja ütlemata jäänud, midagi on pealiskaudselt tehtud. Siis hakkad mõtlema, et midagi on seal sellist... Kui ma lehte mõtlen, ma ei ütle, et ma loen kõik lehed kaanest kaaneni läbi. Ei. Pisteliselt vaatad, mis pakub huvi. Mõned on päris huvitavad, kus võiks 10 palli panna. Mõned on lahjad, on nagu millestki räägitud ja ei ole ka. Sellepärast seitse. Venekeelsetes ajalehtedes, mõned artiklid on päris huvitavad, pakuvad palju infot, räägivad väga tähtsatest asjadest. Mõned jälle, et inimene nagu püüdis midagi teha, aga ei teinud. Sellisest artiklist tekib küsimus – ja mis siis. Mis edasi? See artikkel ei anna vastust küsimusele, milleks ta seda kirjutas. Lihtsalt selleks, et leht oleks täidetud?.

Viimase kümnekonna aasta jooksul on arenenud PR-tööstus. Kui palju on sul olnud kokkupuuteid, kus suhtekorraldajad otsivad otsekontakte, püüavad oma teemasid sisse suruda?

Mõjutada ei ole. Ka kutseid ei ole saanud. Lõunale ei ole keegi kutsunud, kahjuks (naerab). Aga ballile, Reformierakond kutsus mind ballile, ma ei mäleta mis see oli, enne jõule. Aga ei. Pressiteated tulevad tuhandete kaupa... juhtub küll nii, et nimepidi –, tule sinna ja tänna, aga ma oskan filtreerida, ja sellistel üritustel ma tavaliselt ei käi.

Missugune on sinu arvates korrumpeerunud ajakirjanik?

See, kes esiteks võtab raha selle eest, mida ta teeb. Ma ei mõtle palka. Kõik me töötame raha eest. See kes kirjutab või teeb lugusid tellimuse peale ja see, kes ei kaitse oma organisatsiooni huve, aga kaitseb oma individuaalseid huve. Inimene, kes mängib selle järgi, kes tellib muusikat. See ei peaks olema ajakirjanik.

Kuidas selliseid inimesi ära tunda?

See paistab välja ju. Kui ta on ajakirjanik, kes läheb tegema lugu, kuhu sõltumatu ajakirjanik ei lähe lugu tegema, see on juba kohe tunda. Seda on näha, seda saab isegi nuusutada, see lõhnabki isegi.

Äkki on ta ainult rumal?

Inimene võib vaid üks kord eksida. Kui satub sinna, siis ta enam sinna ei lähe. Kui see inimene, ajakirjanik teeb seda juba mitte üks, kaks, vaid kolm korda ja talle meeldib, sest talle makstakse juurde, talt tellitakse lugusid juurde, talle pakutakse midagi .. saadame reisile... see ongi ajakirjanik, kes on korrumpeerunud. Kõik me oleme ajakirjanikud, kes ei saa suurt palka. Igaüks tahab lisatasu, aga siin on valikud. Kas inimene teeb seda või ei tee, kas ta läheb või ei lähe, sest see sõltub ikka inimesest. Ja kui ta on noor ja kogemata tuleb mingi asi, siis ta kindlasti tunnistab endale, et ma tegin midagi valesti. Aga kui see on midagi süsteemset, selles süsteemis inimene jätkab, et teen seda ja teen seda, see on mulle kasulik ja see ei ole kasulik... teemavalikud, et see valib ainult seda teemat ja teine valib teist teemat. Ma arvan, et palju sõltub sellest, kas see organisatsiooni juht või toimetuse juht oskab inimestega rääkida, vestelda, selgitada, süveneda asjadesse ja selgitada välja, miks inimene niimoodi tegi. Kui see oli ainult viga, üks väike viga, siis pole midagi. Aga kui inimesel on see kalduvus, et ta läheb ja teeb ja jälle teeb, et keegi talle helistab ja ta läheb spetsiaalselt peale tööd või ükskõik mis kellaajal ja on valmis lugu kirjutama, siis muidugi on tal midagi. Sellistest inimestest meie organisatsioonis peab kindlasti lahti saama. Et me ei tohi seda mainet kaotada. Võib juhtuda, et ühe inimese pärast see plekk jääb teistele ka külge. Siis öeldakse, et teil on ju selliseid...

R4

Kust sa saad lähteinfot oma lugudeks?

See on erinev, oleneb tellijast. Kui ma ehitan üles saate sellele, mis on ühiskonnas oluline – ringivaatamisest, ajalehtede ja kommentaariumite lugemisest – kõik see, mis inimesele korda läheb. Selline uudisväärtuslik pool. Teine pool, nagu mul endale meeldib mõelda, on biograafiline lähenemine. Et see inimene, kellega ma vestlen, ei oma tõenäoliselt antud ajahetkes teab mis tähtsat mõju või rolli, kes on varem mingisuguse jälje jätnud, mida ma pean tähtsaks meenutada, kaardistada kuidagi. Need on kaks erinevat suunda. Ilmselt selle teema kontekstis on see esimene pool tähtis.

Kui palju oled kokku puutunud olukorraga, kus sulle üritatakse sokutada infot?

Sokutamise all mõtled seda, et tuleb keegi väljastpoolt minu tööpiirkonda. Et mitte see nagu mul erakanali uudistesaaetes antakse ette mõni teema.

Jah, väljastpoolt.

Aeg-ajalt. Ma ei ütleks, et tihti. See oleneb ka sellest, ma ei ole päevapoliitika ajakirjanik. Ma olen intervjuueerinud ja aeg-ajalt kutsume kedagi erakondadest või ministritest külla, aga me teeme seda piisavalt harva või episoodiliselt, et mitte sellise ajupesuhvriks sattuda. Tõsi, ma tean, et meil – räägin meie vormis, sest mõtlen meie toimetust – teeme saadet kahekesi – et meile küll tehakse pakkumisi, et see minister teeb selliseid liigutusi ja plaane, kas teil oleks midagi selle vastu, et ta tuleks ja tutvustaks seda poolt. Aga need on piisavalt harvad, et ma ei dramatiseeriks seda üle. Aga see meelelahutuslik pool, mis raadio rohkem kätkeb...

Sa mõtled plaatide tutvustusi...

Jah ma mõtlen plaatide tutvustusi, esinejate ja kontsertide tutvustusi – taoline teema on veidi valusam. Seda ma näen mitte ainult meie saate puhul, vaid üldse, kuidas püütakse läbi erinevate saatejuhtide jõuda suure kella külge panemiseni, kasutades ära just isiklike tutvusi. Seltskond on väike, kõik tunnevad kõiki, see asetab ka saatejuhid raskesse seisusse, nad ei julge ja ei taha “ei” öelda.

Kas Sinu arust peaks “ei” ütleva? On see probleem?

See on probleem just siis, kui läheneja suudab saavutada selle taseme, et tema intervjuu on mitmes erinevas saates. Sellised asjad teinekord ajavad kurjaks, kui kasutatakse inimeste heatahtlikkust ja vastutulelikkust ära. Ma ei hakka siin nimesid nimetama, aga kui mingisugune muusikaüritus tuleb, kontsert ansamblitega, siis korraldaja tunneb enamikke saatejuhte ja läheneb meile eraviisiliselt mitte kui tervikule – ta on juba piisavalt kaval ette. Minuga räägib, kellegi teise ja kolmandaga ning see intervjuu jõuab päeva jooksul kolm korda eetrisse küll erinevatel ajahetkedel – hommikul, päeval, õhtul. Sellised asjad on üsna ärritavad olnud.

Kuidas selliste asjade vastu võidelda, kus on näha, et raadiot kasutatakse ära mingisuguse kindla meediaplaani järgi?

Ma arvan, et esimene ja kõige parem võimalus või ka kohustuslik võimalus on organisatsioonisisene suhtlus lihtsalt. See peab olema piisavalt toimiv, et info liiguks. Et saatejuhile ei lõppeks kogu üritus oma saatega. Et ta teaks, mis on teiste plaanid, mis kus toimub. Ja ma arvan, et meil on see asi paremaks läinud ka.

Kui palju oled oma töös kokku puutunud olukorraga, kus kontserdikorraldaja püüab osta eetriaega, on nõus maksma, teeb ettepaneku?

Raha eest ei ole minu karjääri jooksul mulle midagi pakutud. Enda kogemus puudub, ma ei oska sellest rääkida. Aga ma ei usu, et meie jaama meelelahutusliku poole puhul, ma ei usu, et inimesed peavad seda nii oluliseks, et selle eest raha välja käia. See on veidi teine mäng.

Oled sa kuulnu teistega suheldes, et midagi sellist eesti ajakirjanduses on, on selliseid saateid, väljaandeid, kus....

Jah, ma olen kuulnud ERRi kohta. Ma ei tea, kui konkreetseks minna. Ühesõnaga võta seda kui puhast *inside*-infot, ma ei ole ise oma silmaga näinud/kuulnud. Aga ma pean allikat usaldusväärseks, sest tema on selle pakkumisega ääri-veeri seotud. Ta ei ole pakuja olnud, raha maksja, vaid ta kuulub sellesse kildkonda, kes üritust organiseeris. Minu teada on makstud spordi poolele ühe teatavat sorti ala kajastamise eest inimesele raha. Tookord oli inimene väga selgelt organiseerimisega seotud, siis ta ütles, et tagada võistluseelset kajastust, tuli mees nõ kohale tellida. Piisavalt mõjuvõimas mees, kes saab selle ka eetrisse toimetada.

Kui palju oled kokku puutunud sellega, et Eestimaal ringi rännates eeldavad maapiirkondade inimesed, et telesse saab vaid raha makstes?

Seda ma ei julge kinnitada. Ei mäleta, et kusagil oleks keegi torganud... et kui palju peab maksma, et sinna saada.

Räägime plaatidest. Kas sinu arvates on see probleem kui ajakirjanik saab esinejat tutvustades tema plaadi endale kingituseks või meeneks?

Jah plaate ja särke ja kontserdipileteid. See kuulub kõik sinna juurde. Ma ei näe, et see probleem on. Sellepärast, et mitte ükski saadud plaat, vähemalt hoobilt ei menu, pole sundinud mind nõ komertsteele minema. Ma ei ole tundnud kohustust teha tänutundest intervjuud, seda promoda, et olen saanud särki või plaadi. Ma hoobilt ei suuda seda meenutada. Tõsi, isiklikud suhted mängivad küll. Seda ma mõnan. Võibolla mingisugustel hetkedel saadakse eetris liiga palju kajastust, sest ma tunnen kedagi. Mul on selle vastu kõrgendatud huvi võibolla. Seda võin mõnda, et mõnikord on tasakaalust välja läinud. Aga see ei ole seotud sellega, et ma saan mingisugust materiaalselt hüve plaadi vms. Seda ma küll ei mäleta.

Intervjuudest on ka näha, et plaat ei ole asi, mida peetakse probleemiks. Aga ilmselt on ikka mingisugused meened, reisid jms, mis ei sobi kokku ajakirjaniku kutsega. Kus see piir Sinu jaoks jookseb?

Siin on huvitav vastuolu erameedia ja ERRi vahel. Ma ei ole ise nõ auhinnareisil käinud. Aga eratelekanalis on olnud selliseid asju. Ma ei tea täpselt seda skeemi seal taga, aga tundub, et mingisugune reisifirma, et promoda oma sihtpunkti, on see siis Mauritaania näiteks. Ma eeldan, et saadab siis Kanal2 operaatori ja reporteri sinna nädalaks ajaks jäädvustama. Kui kanal või organisatsioon seda võimaldab, siis ma ei näe nagu probleemi ühest küljest. Aga, ma ei kujuta ette, et see oleks võimalik avalik-õiguslikus televisioonis. See ei ole ju võimalik. Aga samas ma ei oska Kanal 2le ette heita. Eravärk, anyway – kui Kanal2 leiab võimaluse oma töötajatele teha nädalane preemiareis sellisel tingimusel, tasuta, et nad ei maksa selle eest. Ma ei tea. Eeldan, et tasuta saadetakse toimetusest sinna reporter ja operaator, olles siis välja valinud parimast parimad, nad saavad sinna minna tasuta. Ma eeldan, et reisifirma maksab selle kinni ja saab Reporterit saatesse 5, 10 min, kaks saadet promo.

Ütlesid, et erakanalis kujutad seda ette, avalik-õiguslikus ei kujuta. Sinu jaoks kehtivad siis erinevad standardid avalik-õiguslikule ja erameediale?

Ma näen seda igal sammul ja igas liigutuses. Siin ei ole mingisugust kahtlust. See tekitab sisemisi heitlusi, selline skisofreeniku tunne tuleb peale. Kui sa, olgugi, et minu koormus ja panus erameediasse on pisike – 5-6 päeva kuus teha telet, siis see töö seal alates lähenemisenurgast, serverimisviisist, materjali kogumise stiilist on nagu öö ja päev võrreldes sellega, mida ma teen avalik-õiguslikus kanalis.

Mis mõttes see stiil on erinev? Kas tooksid sealt midagi üle avalik-õiguslikku meediasse?

Mõningaid asju. Aga mitte kindlasti kogu seda võtit. Ma räägin konkreetset uudistesaaatest. See on päris huvitav vaheldus nii füüsiliselt kui vaimselt teha nii raadiot kui televisiooni. Avalik-õiguslikus raadiot siin ja telet eras. Avalik-õiguslikus sa nädal aega puhkad... kõlab halvasti. Mitte, et sa tuled siia ja viskad jalad seinale... eratelekanali formaat, see on minu isiklik subjektiivne kogemus, annab sulle õiguse ja õigustuse üsna provokatiivselt, et mitte öelda häbematult mingisugustes asjades

sorida. ERR sildi all ei julge ma teha paljusid asju, mida ma julgen seal teha. Ma ei tea, kas see on hea või halb, aga ma püüan oma sisemist mina kuulates eetikapiiire ületada ka mitte seal. Aga ikkagi – ma toodan seal põhiliselt materjali, mida ma ERRis vormistan teisiti.

Missugused on need näited kus ajakirjanik kuritarvitab oma positsiooni?

Jube raske vastata.

Mis arvad sellest, kui ajakirjanik, pöördudes isiklikel teemadel mõne ametkonna poole, püüab rõhutatult välja mängida oma ajakirjaniku tiitlit?

Aaa, et sellises stiilis, et tere, mina olen see ja see sellest ja sellest kanalist ja mul on vaja lasteaiakohta. Kas sellises stiilis?

Jah.

Mõningaid kogemusi on. Ma ei tahaks endale tuhka pähe raputada. Mul ei tule hetkel konkreetne juhtum meelde. Tõsi, ma olen mõnikord küll asjasse mittepuutuvatel asjaoludel öelnud, et ma olen see ja too sealt kanalist. Ma olen seda teinud. Aga, et ma oleks midagi väga häbematut teinud. Ilmselt ma kasutaksin seda rohkem, kui ma oleksin Vahur Kersna.

Aga näiteks tellisid töö ehitusfirmalt. See ei saanud hakkama – raha võttis ette, aga jättis töö tegemata. Helistad talle ja ütled, et “kui homseks ei ole raha makstud, siis tuleme kaamerate ja mikrofonidega”?

Seda olen ma mõelnud rohkem kui üks kord. Aga ma ei ole tegudeni jõudnud.

Kas sellises olukorras ajakirjanik kuritarvitab oma võimu?

Nii ja naa. See oleneb konkreetset, mis lugu seal taga on. Oletame, kui mina langeks mingi jama ohvriks, mis võib ähvardada teoreetiliselt teisi. Kui ma näen, et see ei ole minu isiklik probleem, siis arvan, et kaameraga ähvardamine oleks õigustatud. Et kui sellel on mõju teistele inimestele peale minu, keda saab kas hoiatada või informeerida. Isegi kui mingis mõttes võiks seda nimetada kättemaksuks. Et ma sellest praktilist tulu ei saa, ainult selle, et ma panen selle suure kella külge, et minuga käituti ülekohtuselt. Kui ma kaude mõtlen, et see on kätemaks. Isegi siis ma mõtlen, et see peaks mõjutama laiemat ringi. Arvan, et isegi erakanalis ei ole võimalik isikliku kättemaksulooga erameediasse jõuda. Kui see läheb selleni välja.

Oled sa veendunud, et selliseid kättemaksulugusid ei ole?

Ma olen veendunud jah. Arvan, et seda tonti on natuke liiga palju. Tõsi – mul tuleb meelde see, et – kas seda saab tõlgendada isikliku kättemaksuna. Aga kui räägitakse Edgar Savisaarest või Arnold Rüütlist teatud toonil. Kas see kuulub siia alla? Seda tehakse küll. Ma ei oska öelda, kas väljendatakse mingisugust isiklikku suhet temasse või... See mulle ei meeldi, kui seda tehakse selle taotlusega. Aga kas ja kui palju seda tehakse, seda on mul raske hinnata. Aga seda tehakse.

Kuidas suhtud sellesse väitesse, et Eesti ajakirjanduses on kallutatud jõud, kes on valdavalt kallutatud paremerakondade poole?

Mina suhtun sellesse naljaga. Võtan seda kui huumorit. Mul puudub isiklik kogemus, et mind oleks siin või erameedias poliitiliselt kuidagi töödeldud. Jah on lauseid, “äkki sellest Savisaarest ei tasu nii palju rääkida”, “äkki teda ei tasu nii palju näidata, et eestlased, oletame, ei armasta teda”. Teisest küljest, seal kaalub üle, et mõned müüvad ja mõned ei müü.

Kas Savisaar müüb?

Jah. Ehkki minu töö väga palju temaga kokku ei vii. Suhteliselt harva puutun temaga kokku, aga mõnikord siiski. Mis aga üldist plaani puudutab, siis mulje põhjal – Savisaare poolt on selliste populistlike väidete loopimine... ma arvan, et ta teeb end lihtsalt huvitavaks, ma ei võta seda tõsiselt. Et ERR on oravate nägu ja Postimees on Reformierakonna häälekandja. Sellel tasemel, nii palju kui

minuni infot jõuab, ma vaatan seda kõrvalt. Seda on naljakas vaadata. Ma ei tea, mis tegelikult toimub.

Kas oled puutunud kokku, et sind või kolleegi on ähvardatud mingi eetrisse jõudva info eest?

Isiklikult ei meenu kohe. Aga jah, raadiotöö on rahulik selles mõttes. Siin selliseid intriige ei tule ette. Ei mäleta. Aga tele poolel, seal on küll olnud. Need on pigem krimivaldkonnast tulevad teemad. Need ei ole poliitilised – nemad just armastavad eksponeerimist. Aga jah, kui sa oled ootamatu külaline mingis kohas või sündmusel ja see antikangelane ei talu seda, siis on küll olnud selliseid läbi lilled ütlemissi, et ... Eesti on nii väikene ja...

Aga need asjad on jõudnud eetrisse?

Üks viis selle vastu võidelda ongi panna asi tulipunkti kohe.

Mis arvad ajakirjanikust, kes ehmub ära sellest ja jätab kriitilise loo kajastamata ähvarduse tõttu?

Mul on raske seda teemat kommenteerida, sest see kriitiline lugu oleks nt Eesti Ekspressi moodi... Kui keegi paneb Alexela jama ja Paldiski suure kella külge, siis ma kujutan ette, et on küll palju inimesi, kes ei taha, et sellist asja avaldatakse. Mul on raske end sellise ajakirjaniku rolli asetada. Ma ei ole nii mastaapset pidanud kunagi tegema. Jah, mul on raske kommenteerida. Arvan, et parim viis nende eest kaitsta ongi see, et kiiresti need argumendid välja tuua, need ähvardused. Ma arvan, et Eestis väga vaka all ei hoita. Kõik tunnevad kõiki ja isegi kui ähvardatakse, siis reaalselt tegudeni ei jõuta. Ei tahaks uskuda, et jõutakse, kui keegi ähvardab.

Kas oled kokku puutunud olukorraga, kus lugu on ette valmistatud ja inimene, keda näidatakse kriitilises valguses, soovib end välja osta?

Ei ole olnud rahapakkumist. On olnud momente, kus on öeldud, et ärme sellest räägi. Aga need ei ole tavaliselt skandaalsed või kriminaalsed, vaid pigem inimlikud. Ja tavaliselt jääb ka lugu sündimata.

On sul selliseid asju olnud?

On küll olnud, aga nii palju mõistmist ja aus olemist on isegi erakanali toimetuses. Et sellised juhtumid, mis on seotud inimliku traagikaga ja mille keskmes olev inimene ei soovi, et seda kajastatakse, seda aktsepteeritakse.

Milline on korrumppeerunud ajakirjanik sinu vaimusilmas?

Sellele on raskem vastata, kui ma oleksin osanud arvata.

Kas see ajakirjanik, kes võtab spordiürituse kajastamise eest raha, kas tema on korrumppeerunud?

Eeldusel, et see raha on vastu võetud selle eest, et ta mingit teemat üleval hoiab, siis on see vaieldamatult korruptsioon. Kui ta on ise selle üritusega seotud jälle. No ütleme, lõhnab selle järgi, kui teemat hoitakse üleval seetõttu, et sa ise puutud asjasse.

Et isiklik huvi on mängus?

Jah isiklik ja materiaalne. Minu isiklik huvi võib ka olla mängus, et minu lemmikansambli kontserdil oleks inimesi, et see kontsert õnnestuks. Aga minu huvi oleks see, et neil läheks hästi. Mitte, et minu materiaalne heaolu sellest sõltuks. Mina raha ja piletitulu ei saa, et ma kihutan inimesi üles tulema kontserdile.

Kui sa piletitulu saaks?

Siis on ilmselgelt korruptsiooniga tegemist. Siis on täiesti selge. Kui sa kuidagi isiklikult raha teenid selle asjaga. Mul on sellist asja päevapoliitilistesse küsimustesse raske mõelda.

Kuivõrd tavaline võiks olla Eestis see, et ajakirjanik kasutab oma ametit ära isiklikes huvides?

Ütleme nii, et inimlikult ma mõistaks seda. Ma arvan, et ma mõistaks seda.

Miks?

Ma arvan, et ma saaksin tast aru. Võibolla sellepärast... ma ei saa öelda, et ma oleksin tohutult sageli seisnud nende valikute ees, aga pean seda laialt levinud inimlikuks nõrkuseks. Kujutan ette seda võitlust, mida tohib ja mida ei tohi...

Kas need inimesed teevad seda teadlikult või juhtub kogemata?

See on jälle nii ja naa. Kõik on kinni selles, et Eesti on nii väike ja kõik tunnevad praktiliselt üksteist. See on, ma arvan, isiklike suhete taga kinni. Jube keeruline võib olla oma golfbuddyle nõ "ei" öelda. Võib jube keeruline olla. Jumal tänatud, ma ei ole ise pidanud selles olukorras olema. Selles mõttes on hea olla alluv. Selliseid asju on tulnud ette, kus ma tunnen lihtsalt situatsioonis ebamugavalt. Kui mul tuleb reklaamida eetris, reklaamida, rääkida asjast, kui mul on sellega isiklik kokkupuude. Siis ma tavaliselt olen selle suunanud edasi ülemusele. Kui sa suudad temale selgeks teha selle vajaduse kajastada ja tema annab rohelise tule, siis ei ole probleemi. Ma olen selles mõttes veeretanud vastutust enda pealt ära. Aga mitte et... just sellepärast, et end ise mitte ebamugavasse olukorda mängida.

Oled sa tajunud vastupidist, et ülemus püüab veeretada enda pealt ebamugavaid asju sinule?

Neid tuleb ette. Mitte palju, aga aeg-ajalt tuleb ette. Aga need on tavalised... ma ise ei pea neid mingiks räigeks oma võimaluste ja õiguste ärakasutamiseks. Ma tajun küll, et ma ise sellest ei räägiks, kui mulle ei oleks antud ette palvet. See isegi tuleb tavaliselt nõ sooja soovitusena, mitte käsuna. Ma ei mäleta, et keegi mind oleks käskinud. Sooja soovitusena või palvena, rääkida millestki. Selliseid asju tuleb ette, ma olen seda teinud. Need on tavaliselt mingisugused üritused.

Kui tulla tagasi plaadituvustuse juurde, siis on pigem jäänud kõlama mõte, et plaadituvustused ei ole üle piiri minek.

Ma olen enda jaoks selle läbi mõelnud. Kui mul on isiklikud lemmikud, siis seda ma ei salga. Olen nii mõelnud, et annan üldjuhul võimaluse kõigile. Kui keegi toob ja pakub midagi, siis on võimalus, et uks tema eest läheb lahti ja ta saab sellest rääkida. Nii on meil ka palju asju eetrisse jõudnud. Selles mõttes on hea võimalus tänada oma formaati, mis võimaldab seda teha. Esitleda muusikat playlisti-väliselt alates etno ja folkasjadest, lõpetades millega iganes. Ma ise loodan, et see paistab nii välja ja on muusikute jaoks nii, et nad ei tunne, et nemad ei ole siit oodatud. Sellist asja, et ma kiidan mõnda asja eetris väga, ütlen, et see on minu lemmik, aga see ei tähenda automaatselt, et teised tunnevad – nüüd on selge, neil ei ole siin majas šanssi. Vastupidi. Püüan seda ringi nii laiana hoida kui vähegi võimalik, lähtudes sellest kõhutundest, et kusagil jookseb Eesti rahva jaoks piir ja ma ei saa minna Arvo Pärdi teoste tutvustamiseni.

Ütlesid, et sul on olnud dilemmasid. Et oled ebakindel mingisuguste teemade kajastamisel. Oled tundnud vajadust mingi õpetuse või nõuande järele.

Sellest on mul lihtsam rääkida läbi telekogemuse. Seal tuleb selliseid olukordi väga sageli ette. Viimane neist oli nädalavahetusel seoses kuldsõduriga Tõnismäel.

Mis dilemma tekkis?

Kuidas end positsioneerida nii, et sind ei sõimataks kellekski. See on jube hea näide, kui sa oled eestlasest ajakirjanik, rahvuse liige ja rahvuse esindaja, kohtud samas täiesti intelligentse noore inimesega, kel on ka argumendid. Samas tead, et selle loo kajastamisel puudub šanss jääda auditooriumi jaoks objektiivseks.

Said sa nõu pidada loo eel?

Sain jah. Iseendaga. Teletöö võlu, õnneks seal ei ole palju aega. Loo kokkupanemise ajal märkasid, et hirm on naha vahel. Aega oli jube vähe. Sisuliselt ei olnud eksimise või ümbermõtlemissuurt. See kõik, mis sa järjest ritta paned, oli teada – see jääb nii, sest muidu see ei jõua eetrisse. Ja see on kas hea või halb. Kui sul on rohkem aega, siis sa hakkad kõhklema või kahtlema jälle, ümber tegema jälle. Tavaliselt öeldakse, et esimesed valikud on nendes olukordades õiged. Jube keeruline on nendes küsimustes emotsioone tagasi hoida, et mitte teha liiga eestlastele ja samas anda võimalus

alternatiivseks mõtlemiseks või seisukohaks. Seda õnnestumist garanteerida ei ole võimalik. Isegi kellegagi nõu pidades. Sest pärast, siin eile ja täna olen ma vaielnud sellel teemal väga heade tuttavatega ja ei ole jõudnud punkti, kus kõik on rahul. Kogu aeg jääb miski asi üles.

Kas oleks vaja koolitust, kus võetakse kingituste, annetuste teema üles, kuidas käituda Eesti turul, et jääda sõltumatuks?

Ma arvan, et see peaks olema igaühe isiklik asi. Või teine asi, see on mingi organisatsiooni loogika, kus sa oled sees. On minu arvates väga keeruline kokku leppida ühtset kokkulepet, et meie piir algab siit ja siin on teine piir. See mis vahele jääb on meie, mis jääb välja, on keegi teine. Seda ei ole minu arust võimalik välja sõeluda.

Pidasin silmas mingit diskussiooniruumi, kus on võimalik sisulisi valikuid läbi rääkida?

Me sellest läbi ei räägi, kui asetad küsimuse nii, et kas me räägime läbi, et sellel kuul või aastal paneme rohkem rõhku Smilersile või Röövel Ööbikule. Seda me läbi ei räägi. See põhineb isiklikel sidemetel. Paratamatult on need inimestel erinevad ja need haaravad mingisugust veidi terviklikumat ruumi. Selle üle võib arutleda aga... Mul tuli praegu meelde seoses korrupsiooniga lugu raadiost, millel on sapiseid märkusi olnud, küll mitte enamat. Küllalt huvitav on olla raadiomehe nahas, kelle rollide vahel on pisike konflikt. Ma ei tahaks sellest suurt numbrit teha, sest ta suudab üsna väljapeetult käituda ja mitte kahtlaselt. Ta on suure plaadifirma esindaja Eestis ja oleks üsna veider, kui ta selle plaadifirma toodangut ei tutvustaks spetsiaalselt, mida ta teeb. Ehkki...

Oled tajunud, et huvide konflikt kandub ühelt tegijalt kogu toimetusele?

Ei, nii ma ei tõlgendaks seda. Õnneks tema tegutsemist leevendab oluliselt see, et ta tutvustab selle kõrvale ka kõike muud. Talle ei saa otseselt süüks panna seda, et ta läbi muusika maaletoomise, selle esindamisega siin Eestis kuidagi oma isiklikku positsiooni ära kasutaks. Õnneks seda ei ole. Kuigi, kui väga tahaks närida, siis väike rollide konflikt on olemas. Sama asi, mis – ise oled muusik ja teed raadiosaadet raadios, kas mängida oma laulu või mitte? Eetiline küsimus. Hea laul, kõik nõuavad – kuidas sa mängid oma saates oma lugu? Mõnel on see probleem, mõnele räige probleem – keeldub olemast saates, kus tema lugu mängitakse. Teisel ei ole see probleem.

Mis hinde sa annad Eesti ajakirjanduse läbipaistvusele?

See, mis ma praegu ütlen, on mulje. See ei põhine faktidele. Ma panen 9,5. Arvan, et praktiliselt kõik on enam vähem korras. Välistada ei saa üksikuid juhtumeid. Kindlasti midagi on. Aga ma arvan kindlasti, et 9,5 ulatuses on kõik OK. Mulle tundub, et sellisel inimesel oleks Eesti meedias jube raske töötada. Korruptiivsel ajakirjanikul oleks väga keeruline töötada, sest see tuleks väga kohe välja ja ta ei saaks seda lihtsalt teha. Ma olen enam-vähem kindel, et see ei ole vist võimalik.

R5

Kust sa saad tavaliselt ainet lugude kirjutamiseks? Või lehe kokku panemiseks või kavandamiseks?

Inimeste käest, ametnike käest, üha rohkem teadetest. Seda ma olen ka mõelnud, et neid pressiteateid ja värke tuleb ju üha rohkem. Vanasti oli ju meil ime, kui postkasti tuli, kõik vaatasid, et oo - ei tea, mis seal kirjutatakse. Aga praegu tuleb päris palju selliseid teemasid, mida ma ise sorteerin, teised võibolla vähem, kus noh tuleb mingi, ütleme Eesti kontekstis asi, mingi pressiteade, see ei ole meie maakonna kohta. Aga kust tuleb nagu jälgida, et ahah, siin on nagu meie uudis sees, stiilis, et PRIA jagab lehmatoetust üle Eesti 100 või 10 miljonit. Kuigi seal ei ole seda mainitud, saab sealt selle maakonna tasandi uudise eraldada. Ma olen nagu püüdnud selliseid uudiseid rohkem jälgida, Eesti asju, mis meie maakonna konteksti rohkem sobituvad. Siis ... igaühel on nagu natuke omad kanalid, et ... fotograaf on meil see mees, kes kõige rohkem inimestega suhtleb, teda kõik teavad ja usaldavad. Ütleme, et kui maakonnas midagi on, siis helistatakse talle tavaliselt. Öeldakse, et õnnetus oli või midagi sellist. Tema toob sellise info ja üritused, noh ütleme, et emadepäeva kontserdid ja siuksed asjad, kuhu pildistajaid tahetakse, ükskõik kas ajakirjanik on kaasas või ei ole, aga fotograafi ikka aetakse kohale. Et on nagu selline külafotograaf, tema toob sellise info kokku. Ja see on ikka õige jutt, et kui sa käid väljas ja lihtsalt suhtled. Kui sa istud toimetuses ja teed telefoni teel lugusid, siis tulevad sellised jätkuteemad. Et sa küll nipet-näpet kuuled jälle samalt inimeselt, kellega sa räägid, et noh mingi asi on meil tulemas ja siis sa võtad selle asja ette. Aga see teemade ring läheb hästi ahtaks, et mida rohkem väljas käia, seda rohkem kuuleb ja seda rohkem teemasid tuleb.

Aga kui sageli pakuvad teemasid näiteks sõbrad või tuttavad?

No siin linnas on see nagu suhteliselt... jaa, pakuvad ikka. Ütleme, et Tallinnas sa oled tööl ajakirjanik ja pärast tööd ei tea sind keegi... kirjutavas pressis ju vähemalt küll... et sa võid tänaval jalutada ja keegi ei tule sulle vastu, et oo – kuule, mul on üks siuke lugu. Aga siin on paratamatult see.. ja õudsalt raske on piiri tõmmata...

Nojah, see ongi see, et kes siin ei oleks nagu tuttav allikatest, et ikka enamasti ongi tuttavad või sõbrad, kuigi vahel nad teevad seda ametniku või ametiisiku positsioonilt. Stiilis, et töötab linnavalitsuses, helistab linnavalitsusest ja teatab, et meil on selline asi. Et ta ei ole sõbra rollis. Aga ma arvan, et umbes veerand teemadest tuleb küll tuttavatelt ja sõpradelt, kuskil õhtul linna peal või niisama satud tänava peal kokku.

Aga kas pakutakse ka juba valmis kirjutatud lugusid?

Jah, ja see on nagu järjest kasvav surve, et ... isegi mitte inimestel, vaid eriti selliste ametiasutuste esindajad, et neil on hirm lasta ajakirjanikul teha, kuna nad tahavad kontrollida, et mis see tulem on. Ja see on täiesti nagu... see ei ole kahe aastaga kasvanud surve, aga ütleme, et see on kõik see kümme aastat, mis ma siin olen olnud. Vanasti oli... ütleme, et kümme aastat tagasi oli veel teistpidi, et siis oligi normaalne, et tuli pressiteade, kopiti pressiteade lehte ja pandi alla „pressiteade“. See oli suurtes lehtedeski üsna tavaline praktika mingi 12 aastat tagasi või nii. Et siis oligi teistmoodi. Aga ütleme, et 5-6 aastat on küll nagu järjest rohkem kasvanud see tunne, et tahetakse kontrolli ja sellepärast kirjutatakse valmis lugusid.

Jah, see on täitsa õige.

Ja teine asi on see, et näiteks õpetajad, kes... nad kardavad nagu ajakirjanikuga suhelda selles mõttes, et kuidas ma nüüd lähen ja ütlen ajakirjanikule, et tee meist lugu, et me käisime lastega Norras, et... sellised softimad lood, et nad on rohkem selline kogukonnaajakirjandus, et nad ei ole sellise gatekeeperi välja valitud, et vohh - selle pommi peame me rahvani tooma, vaid lihtsalt, et mis inimesed teevad. Tihti on seal ka mingid projektid taga, mis nõuavad kajastust ja me oleme rõõmuga nõus ka sellest mingi vahva pildiga nupsu kirjutama, aga nad... ma kujutan ette, et neil on see tunne, et ma parem istun maha ja kirjutatan siukse ilusa lookese ja panen pildi, kui ma nüüd helistan härra või proua ajakirjanikule, mis ma teda ikka tülitän.

Aga need valmis kirjutatud lood lähevad lehte sisse ka?

Noh, neid ikka läheb sisse. Ma olen ikka välja jätnud viimasel ajal julmemalt siukseid... kuidas ma ütlen.. noh näiteks mingilt pensioniametilt on hakand nüüd lugusid tulema, mis on head teemad... muudatusi on nüüd nii palju, mis on toimunud viimase poole aastaga igal pool seadusandluses ja nii ... et head teemad ja ilmselt väga vajalik info inimestele... aga kuna nad on ühe allika omad... pean tunnistama, et ma olen mõelnud neid välja jättes, et tegelikult peaks neile teised allikad juurde võtma ja looks tegema, ajakirjanduslikuks looks. Aga tihti on nad ka jäänud, et pole aega olnud. Tegelikult inimestel oleks seda infot vaja, stiilis, et muutub mingi hambaravikindlustuse kord või... ma pole julgenud panna ka puhtalt nende infona seda... et see on alati sellisel jõupositsioonilt...

See on vist ka väga formaalses vormis?

See on väga formaalses keeles tihti... noh üksikuid asju selliseid. Me tegime isegi rubriigi nagu 'lugeja teeb lehte'... noh sellised lood, mida varem olime kirjakasti arvamusse pannud, et käisime naabervalla pensionäridel külas või nii... kirjakasti ta sobituks, aga arvamisküljele ei sobitund hästi ja nüüd laupäeviti on tavaliselt siuke lehekülg-poolteist rubriik 'lugeja teeb lehte', kus paneme siis kõik... noh enam-vähem kõik, mis külast on saadetud, oleme pannud lehte.

Aga kas on tulnud ette olukordi, kus keegi on nõus maksma, et tema lugu lehes avaldataks?

Jah, selles mõttes... aga tead, ma räägin praegu siin meie ajalehe viimastest aastatest. Tead, tavaliselt see kipub vahel nii olema, et sa avastad... täiesti suu vajub tõllakile, et kui vähe inimesed ajakirjanduse toimimise mehhanismidest teavad. Ei eristata nagu... vähe sellest, et ilmselt lugejatena ei eristata, aga ei eristata ka ... ütleme.. selle materjali pakkujana eri formaate ja võimalusi, mis on. Ja see on täiesti tavaline, et inimene tahab kuulutust ja pärast tuleb välja, et ta mõtleb enda ettekujutuses pooleleheküljelisest reklaamist. Või helistab ja ütleb, et tal on lugu pakkuda, mis osutub jällegi kuulutuseks. Ja üpris tihti on ka seda, et... see ei ole nii, et keegi hiilib sulle ligi ja topib ümbrikut tasku... näiteks oli meil üks line-tantsu treener, kirjutas hästi pikki ja igavaid lugusid... ütleme ausalt, et mina ei ole eriline line-tantsu fänn, sellepärast ka mina ilmselt natuke mõjutasin seda värki, ma tegin ka spordikülge, mis on tavaliselt selline kogukonnavärk, et treenerid ise toovad neid jupsikuid-nupsikuid ja mulle tundus, et see ja veel mõned asjad ei jõudnud alati lehte. Aga see naine oli väga visa, ta oli harjunud kogu aeg kontrollima, tuli ja karjus ja trampis jalgu, et mis ma tegema pean, et see lugu lehte jõuaks, et palju ma maksma pean. Et umbes sellised asjad. Ja vahel sellised asjad, et inimestel on tunne, et mingi materjal peab lehte minema.

Mõni näide.

Hästi palju on seda just nende euroasjadega. Ja ma pole siinemaani seda lahti harutanud, et kust tuleb see kajastamise kohustuslikkus ja mis kujul see on. Vaata, kui tehakse mingi eurorahaga projekt, siis seal on 90% juhtudest on väidetavalt sees nõue, et see peab olema meedias kajastatud. Ja sealt tuleb see koht, stiilis, et õpetaja viib oma lapsed või klassi ekskursioonile kuskile raba peale, saavad mingi tuhat krooni bussiraha, projektiraha ja nad pärast saavad sellest loo, seepärast, et neil on see meediakajastuse punkt ette nähtud. Ja nad kardavad, et kui nad seda ei täida, siis neil seda tuhandet krooni kinni ei maksta.

Aga see nõue ongi seal siis sees?

Ma olen mõnel puhul näinud seda ka, aga tavaliselt see on nagu.... tavaliselt nad ei ole sellised kavalpead, kes sind tahavad suruda... vaid lihtsad inimesed, kes ongi paanikas, et mis ma nagu tegema pean, et tegin külaseltsile kiige, aga lugu ei teinud, et nüüd ma 20 tonni enda taskust maksma. Ja ma ei saa aru, et kust see tuleb... mul on raske uskuda, et terve Euroopa aktsepteeriks seda kuidagi. Samas ma tean, et mõnel on olnud see niiviisi, et neil on nagu rida, et projekt annab meediakajastuseks raha, et... siis tekib küsimus, et äkki nad mõtlevad nagu kommertsteksti või... et see on minu jaoks natuke ähmane värk, sest ma ise neid projekte pole teinud ega uurinud. Aga me oleme paar kuud tagasi... just oli selline situatsioon, kus inimene oli hädas, et ma võin selle kommertsteksti osta, kui mul muud üle ei jää, sest ma olen ikka... Et me oleme sellises olukorras. Et

loomulikult saadad pikalt, kui ... see ajab nagu raevu, kui keegi teine otsustab lehe sisu üle, mitte toimetuse. Siis tekib see olukord, kui mingi EL paneb inimese olukorda, kus ta on sunnitud ükskõik mis nippidega püüdma lugu lehte saada. Teisest küljest, et kui siin kogukonnaajakirjanduse tasemel võtta, siis on selge, et meil pole probleemi olnud, et keegi tõesti avab kiigeplatsi ja siis me ütleme, et no kuule, pista oma kiigeplats sinna samusesse, et me ei tee sellest lugu. Me ikka teeme.

On see tavaline, et loo eest pakutakse midagi?

On mingid mehed ikkagi, kes mõtlevad, et ... just see kontrollifriigi tunne on neil ilmselt. Ütleme, et tuleb mingi ärimees ja ütleb, et kuule, sa kirjutasid meist ilgelt sitasti, et palju ma maksma pean, et sa meist hästi kirjutaksid. Hästi palju arvatakse, et ju nad maksavad sulle... See ei ole küll minu lugu nüüd, et tegelikult ma olen kuulnud väga vähe selliseid tõsisemaid äraostmiskatseid. Ma olen kuulnud ühte lugu Päevalehest, kus üks minu ja mu Päevalehe sõbra ühine tuttav, kes töötas kusagil kinnisvaraarenduses, helistas mu sõberajakirjanikule ja küsis, et... see oli mingi 6-7 aastat tagasi... et kuidas oleks, kui 100 tonni, kui sellest projektist ilmuks nagu arvamuskatse Päevalehes. Et konks on selles, et meil Tallinna linnavolikogus on paar inimest, kes ei ole selle arendusega praegu nõus, aga kes on meedia arvamustest hästi sõltuvad, et... kui meedia poolt on, siis nad tavaliselt kalduvad sinna poole. Et ilgelt suur raha oli see siis, kuid tüüp saatis ta muidugi pikalt... See on kõige kurioossem lugu, mis mul meelde tuleb.

Ma ei taha teemat mõjutada, aga ma ise eeldan, et üleriiklikes lehtedes on see tõsisem probleem.

Ma ei oska öelda, see ei... Mul tuleb nüüd meelde siuke asi, et... ähvardatakse reklaami äravõtmisega ... või pannakse sõltuvusse see, et kuule, et ma võtan reklaami, kui te kirjutate meist loo. Et see on ka nüüd selle teemaga seotud. Seda ma olen nagu päris tihti lasknud... see tuleb tavaliselt ette kultuuriüritustega, et kui näiteks... see on eriti selliste väikeste teatrite häda, et ma olen selle tihti läbi lasknud... ma olen lihtsalt mõelnud, pannud ennast lugeja seisukohta. Kui meil linnas teatrit ei ole, kord kuus käib mõni teatritükk... siis unustan selle reklaamitüki ära... arvan, et inimesed võiksid teada küll, mis tükk see on ja kes seal mängivad, kes autor on... et ma teeks selle nupu niikuinii. Aga neile jääb mulje, et nüüd saimegi lookese ka veel lehte lisaks sellele, et reklaami võtsime. Aga ma ise olen proovinud lähtuda sellest, et unustada see reklaam ja noh, lihtsalt, et lugejal oleks seda hea teada.

Aga kuidas see tendents pikema perioodi jooksul muutunud on? On see üldse muutunud?

Tead, ega väga ei olegi... ikka on mingid tegelased, kes arvavad, et opositsioon.... Meil on isegi vast vähem seda... et me oleme poliitiliselt mõjutatud...

Aga kas on pakutud ka mingeid muid hüvesid? Reise, kontserdipileteid?

On, on, on. See on hästi tavaline. Tead, see on siuke vastik moosimine. See on vahel nii vastikult tehtud, et sa oled jõe lollis olukorras. Esiteks, vaata see kingituste värk... vaata, see on sama asi, et sa viid arstile konjaki ja kommikarbi. On mingi kamp inimesi, kes arvavad, et niiviisi maailmas asjad käivadki: tead, sa tegid meist nii hea loo, ma saadan sulle selle. Miks need väiksed kingitused ka halvavad on, on see, et... vaata, kinke võib vastu võtta siis, kui selle emotsionaalne väärtus on suurem kui rahaline väärtus. Noh, stiilis, et lastekodulapsed teevad mulle siin mingi kuradi nuku.. ja kuidas ma ütlen, et pistke see endale sinna samusesse... et mul tööetika ei luba seda, et nad hakkavad nutma. Aga samas on see, et võivad mingid tüübid välja tulla ja öelda, et tegime ajalehele pastaka. See on ka natuke töökultuuri küsimus, et igas riigis ei ole nii. Aga nende emotsionaalsete kingitustega on ka ikkagi see, et kui sulle kingitakse asi, see tekitab selle emotsionaalse sideme. Pärast seda sa ei mõtle sellest inimesest... sa mõtled temast kui heast inimesest, kui natuke paremast inimesest või temast kui organisatsiooni esindajast, sest ta on sulle midagi kinkinud või andnud. Sa võid selle küll kõik kõrvale lükata ja öelda, et ma olen ajakirjanik ja mind ei huvita. Kuid siis tekib temal tunne, et tema tahtis ju sõber olla ja tegi sulle väikese sümbolse kingi, kas või lilleoksa.. Aga ikkagi, vaata, et mis sa nüüd tegid... see on ikkagi ebameeldiv. Aga omaette teema on need alkoholikogused, mis toimetustesse saadetakse... ma arvan, et see oli Viru, kes saatis... või oli Liviko, kes saatis suure, umbes liitri viinapudeli.

Tahtsin küsida just selle saatmise kohta, et kui keegi seda konkreetselt kohale ei too, siis sa ei saa ka öelda, et näed, ma ei võta seda vastu. Kui tuuakse toimetusse kohale, et mis sa sellega siis teed?

Selle viina me saatsime tagasi... sest varem olid tulnud igasugused lahjad joogid. Noh, mingid longerod, uue purgiga õlu... Mina ei ole joonud, aga ma olen porisenud, et see tuleks kõik ära kallata. Aga noh, siis on see asi, et kelle peale need reeglid lähevad, et kui meil on kuulutuste vastuvõtjad ja sellised inimesed, kelle peale need ajakirjandusnormid ei kehti nii väga, et sul on mingi reede õhtu ja kuidas sa siis ütled, et nii, kallake nüüd kõik ära. Ikka jood. Ma ise olen tavaliselt vihastanud ja tekitabki õudse tunde, et mis sa teed nüüd siis, et viid lastekodusse alkoholi või... Sellise hinnaklassiga ka, et hakka nüüd tagasi saatma... Mul oleks palju parem meel, kui nad ei saadaks.

Aga näiteks ehitusloa kooskõlastamine? Kas selliseid asju pakutakse, on ette tulnud?

Mis mõttes?

Tõsisemaid, et kui keegi pakub mingit reisi või kontserdipileteid... veel suuremaid...

Tead, ega väga suuremaid.... aaa, on üks. Ma ei tahaks nime nimetada, ma ei olnud ise siis tööl. See oli 2007 vist, siis kui need valimised olid. Siis oli küll üks mees, kes oli ärimees ja samas poliitik. Aga kes ei olnud kohalik ja ei olnud kohaliku meediaga väga suhelnud. Kes pakkus ajakirjanikule raha selle eest, et see kirjutaks temast loo.

Teie väljaande ajakirjanikule?

Jah. Aga ajakirjanik ei kirjutanud, ta oli ka isegi ehmatanud ja talle tegi see nalja, et me ei tee nii, see on Ameerika filmides nii. Ma ei olnud ise siin ja ma ei tea täpsemalt, aga ma tean, et nad on pärast nalja visanud, et kui see mees teemaks tuleb... et näed, mine teeni... see ajakirjanik siis, kellele pakuti, et võimalus lisaraha teenida. Aga ma olen ikka üsna kindel, et ta ei võtnud vastu. Aga ma olin üllatunud, et see on nagu suhteliselt tuntud avaliku elu tegelane, et sellist asja pakkus. Võibolla ta eeldas, et maakonnatasandil need asjad on nagu... et suurtes lehtedes ei julge, aga siin võibolla läheb... Aga jälle selline hall tsoon on... noh, meil on siin selline turismipiirkond ka ... et kui sulle mingi firma... mingi naine tegi loodusturismifirma... Kujutad ise ette, et kuidas neid Soomaa reise tehakse ajakirjanikele... et kust kohast nüüd see piir läheb. Ma ise olen tegelt käinud reisidel, millest ma ei ole pärast kirjutanud... No näiteks oli siin mingi meie linna naine, ajas suurt inter..projekti, mis oli väikesadamate arendamise projekt, mis on nagu meie maakonna teema ka tegelikult.. Ja siis nad projekti lõpuosas läksid Soome, Turu saarestikku, et vaadata, kuidas seal väikesadamate majandamine käib... et see on kallis lõbu ja seal on neid palju samas, et kuidas see õnnestunud on. Ja siis nad ajasid meid kaasa ja mina sattusin kaasa. Ja ma sain väga palju targemaks selles valdkonnas. Teisest küljest see oli ikka selline euroraha raiskamine, ma ei tea, kust see piir läheb. Ta ei olnud küll välja tehtud reis võibolla, aga ... selliseid asju on... Telekast need reisisaated... Tele on teine probleem üldse, eks. Kus näed, et inimene särab, et on palmi alla saanud ja teeb seal nägu, et teeb ilgelt tööd, et meil siin turismimarsruut ja blablabla... Aga need samad Brüsselisse pakkumised... mingi partei, kellel on selleks ette nähtud raha, et ajakirjanikke kutsuda Brüsselisse tööga tutvuma.. Mingi fraktsioon või mis need on seal, eks... Ja mis on nagu tõesti tööreis, lendad sinna, päev läbi kolad nende jõledates konverentsiruumides, järgmine hommik tagasi. Siukseid asju on. Ma loeks need pigem siiski tööreisideks.

Sa natuke rääkisid ka oma kolleegide sarnastest kogemustest. Aga kas põhiline ongi see, et saadetakse toimetustesse või personaalselt üritatakse?

Vot nii ja naa. Üks 5-6 aastat tagasi, kui kaks ajakirjanikku töötas meil.. tegid loo midagi viinadest. Ja pärast seda Liviko saatis nimeliselt mingeid asju kogu aeg. Mina ei mäleta, kas seal oli mingi viin või oli see lihtsalt mingi postkaart või pressiteade, aga see on kuidagi nii, et ühed jäävad toimetusele panema asju .. või pressikutseidki saatma.. teised on need, kes on kuskil mingil põhjusel mingi sideme loonud, mille ajakirjanik on võibolla ära unustanud ja siis nad pushivad seda, et see on meie ajakirjanik, sellega tuleb sidemeid hoida, et ma saadan nimeliselt talle kutseid. Ma näen seda

loogikat seal taga, et ma soojendan seda ajakirjanikku, hellitan teda, aga ma ei tea, kas see nagu töötab. Eks ta teeb nalja toimetuses, et ohh – Maie, said pudeli või said kirja.

Aga see emotsionaalne faktor võib siin jälle tööle hakata.

No ta võib hakata kõige selle puhul, aga ma arvan, et eks see naermine, ilkumine toimetuses on natuke vasturelv sellele ka. Kui keegi töö juurest ei võta tõsiselt neid katseid ja need nagu läbi nähakse... ta võibki mõjutada. Siin saan jälle mina aidata natuke.. või see pool, kes ei ole selles loodud sidemes sees, et kuule... noh, mis sa ajad seda, et las ta olla, ärme tee sellest, see pole nii tähtis. Saab alati vaidlusi tekitada.

Ilmselt see keskkond ongi üsna tähtis, et kui näiteks ajakirjanik tuleb, siis ta näeb, kuidas teised selles olukorras käituvad.

Just, just. Ma arvan, et see on selle organisatsioonikultuuriga väga palju seotud. Ja ilmselt see on nagu loogiline. No ma toon näiteks, et tarbijalehes... selge on see, et kui sul on kaubaga hästi palju seost, et sul tulevad mingid tootenäidised ja sa teed mingeid tootenupe... See on täiesti loogiline käitumine.

Ma kujutan ette, et eriti oluline on see veel noorajakirjaniku puhul, kes oma esimesi samme teevad, et see panebki paika mingid reeglid, et nii käitutaksegi.

Selles mõttes on ikkagi hea neid kõiki väikseid asju naeruvääristada ja .. ma ütlen, et mida sa teed, kui sul mingi 4 õlut tuleb toimetusse... Kas sa oled võtnud õllepudeli ja kallanud selle ära?

Kokkuvõttes, kui keegi seda ei näe, siis pole ju vahet, kas sa kallad selle ära või jood selle ära. Ta võib ikka pärast öelda, et...

Et igal juhul tekib sul selline ebameeldiv tunne sellest, jood sa või ei joo. Kuidagi nagu imelik on.

Isegi kui see ära kallata, võib ta lõpuks öelda, et näed, te võtsite selle vastu.

Jah, sest vastu on ta võetud. Aga suurde päevalehte tuli neid pudeleid palju rohkem.

Aga kes need on enamasti, kes midagi pakuvad?

Ma ütlen, et konkreetset on alkoholfirmad. Siis kes alati pakuvad, on need kultuuri... need pakuvad neid enda pileteid. Üldiselt ma olen proovinud siis, et okei.. 2, et ühe saab siis fotograaf ja teine võiks kirjutada sellest. Mõnes mõttes on see selline... et sul ei oleks seda pääset vaja, kui sa lehvitasid oma pressikaarti. Mina olen tõrjuv nende suhtes, aga ma ei ole neid kõiki välistanud. Kui tuleb sul mingi väike kohalik isetegevuslik teatritrupp, kellest oleme algusest saati kirjutanud...mul ei tule praegu see nimi meelde... SEE teater.. kui nad saadavad sulle 10 pääset oma juubelipeole, siis see on nagu... Sa tead, et nende saal on enamvähem tühi... see ei ole nagu see, et ma ütlen, et me ei võta kingitusi vastu.. See on see kink, mille emotsionaalne väärtus on suurem kui rahaline väärtus. Et sa tead, et nad on jõe õnnelikud, kui sinna rohkem rahvast kohale tuleb. Sa tead, et sa oled sinna neid pileteid niikuinii ostnud pidudele, et neil nagu kergem oleks ja annetusi pannud. Ta ei ole selles mõttes probleem. Ja teine asi on need.. et keegi ütleb, et me lähme teeme reisi... Seda on ikka vähem. Paar korda, üks inimene on, kes kevaditi helistab, et kuule, me hakkame jälle oma kanuumatka tegema... et kas toimetuse ei taha tulla ja teha. Ma ei oska ka öelda, et kas see on... See sama puulaevaselts käis eile see ... see, kes seda paati ehitas, jaala, või mis ta nüüd oli... et kuule, et paari kuu päevast hooaeg algab, et see paat tuleb siia tagasi, et me üldiselt teeme raha eest neid paadisõite seal peal, aga et teie olete meist niipalju kirjutanud, et kui toimetuse tahab, siis me võime 1-2 tunnise sõidu neile teha. Nii väikeses kohas tulevad need jamad jälle sisse, et ma olen seal talgutel käinud, seda paati ise teinud ja tunnen neid kutte 10-12 aastat, nad on minu vanused, sõbrad, osa neist tundsid isegi kooliajal. Ja toimetusest igaüks on nendega nii palju suhelnud, et sul ei ole seda allika ja reporteri distantsi enam. Ja ma ei oska öelda, kas see on nagu altkäemaks, et sa lähed sõidad selle paadiga, mis on ... pärast seda, kui sellest on kaks aastat kirjutatud... valmis saanud. Aga mõnedelt küsitakse selle eest paarsada krooni .. või ei ole. Aga üldiselt ei ole selliseid juhtumeid.

Kõige suuremad juhtumid on... vaata nagu Päevaleht... need kipuvad suurematesse lehtedesse .. see sama turismireiside värk oli ja ... ikka väga harva, kui keegi kohapeal hakkab. Ja siis me ikka väga vaatame ka, kas see on nagu tööreis... kas on või ei ole... meil on ka inimesi vaja, ei saa lasta neid niimoodi.. kõik on üksteise silma all väikeses toimetuses, et see ei ole nii, et keegi ajab mingit oma asja.

Sellest sa natuke rääkisid ka, et millisel juhul on õigustatud loo eest raha või mõne muu hüve saamine? Millal peaks loo eest maksma?

Õigustatud on see siis.. kui läheb kommertstekst juurde... siis maksku. Ja kõik muu... põhimõtteliselt ei võta raha. Mis on, on see, et on lugusid, mida ma ei honoreeri. Vaata, näiteks need lood, mida poliitikud saadavad kõikidesse maakonnalehtedesse. Mingi hetkeni ma võtsin seda kui... 90. lõpuni, et ahah, on saadetud meil .. panime lehte ja maksime talle honorari. Mitte väga palju, aga maksime honorari. Aga mingist hetkest me vaatasime, et ah kurat, see on mingis seitsmes maakonnalehes veel, et söögu savi, ei maksa, niigi raha vähe. Ja lisaks veel oma poliitilist propagandat teeb, et siis ta veel teenib sealt honorari ka mitmest lehest. Ma arvan, et kõik maakonnalehed on loobunud nende arvamuskülje... mitme lehe arvamuskülgedele saadetud lugude eest maksmisest.

Aga ütleme, et kui keegi mittepoliitik... näiteks Mihkel Mutt kirjutab teie lehte arvamusoos, kas temale siis makstakse honorari selle eest?

Temale ma maksan ikka päris hästi. Kui on ikkagi arvamusiid, siis... eriti, kui on tellitud arvamusalugu, siis ma maksan kindlasti. Kui on kohalik arvamus, siis ma püüan maksta. Kui on kohaliku poliitiku arvamus, siis ma üldiselt ei maksa. Kui on vastukaja... siis... no kui on tõesti Mutt või... siuke tõeline üle-Eestiline arvamusiid vastab mingi iseseisva väärtusega kirjaga, siis ma maksan. Aga pigem ma reguleerin seda siis jah nii, et maksan-ei maksa... mitte, et küsin raha. Seda ei ole. Kusjuures seda vahest küsitakse... Mulle tuleb meelde, et üks tüdruk saatis just kirja eelmise nädal, kus ta.. kiri oli elukestvast õppest. Mõtlesin, et äkki on mingi lugejakiri või repliik või arvamus ja siis.. Kiri oli umbes selline, et õpin Mainori koolis Tallinnas, see on kõrgkool, läksin 30aastaselt, jõe kihvt kool on.. Tuli selline reklaamartikkel. Kirjutasin vastu, et ma ei saa sellist avaldada ja ta küsis vastu, et palju ma maksma pean. Siis on see koht, kus sa teed selle liigutuse, et helistage reklaamiosakonda, et ma sellega enam ei tegele. Kui meie paneme, siis ei ole võimalik, et te peate kopkatki maksma selle eest. Kui me oleme otsustanud, et isegi kui see on teie äri kasuks... aga kui me oleme otsustanud, et see lugu võiks ilmuda.. uue poe avamine või nii... et siis see on tasuta. Ei ole sellist varianti, et see on tasuline. Kui maksate, siis tehke oma sisuga mis tahate, aga rääkige teise toaga.

Mis probleemid võivad tekkida, kui ajakirjanik võtab loo eest raha?

Oh jumal, ma ei kujuta ette, ma ei tea sellist olukorda... See ongi juba probleem. Aga ma ei tea sellist asja, et ajakirjanik võtaks... Ma olen nagu kuulnud... 90. aastatest, need ei ole ka nagu rohkem ajakirjanikud olnud... stiiilis, et mõni reklaamimees on lubanud, et teeb nii, et lehes ilmub lugu ja võtnud raha ja siis on kõik nagu kuidagi kadunud.

Siin ma küsikski, et kas läbi reklaamimeeste, reklaamimüüjad, projektijuhid, kes iganes seal siis on, läbi nende võib see ju isegi jääda märkamatuks.

See võib jääda märkamatuks. Ma usun, et väikeses lehes see on nagu... Aga suures lehes see võib jääda märkamatuks, ma ei tunne neid süsteeme nii hästi, aga ma arvan küll, et mingid lubadused, mis on antud... Seal käib ikkagi hoopis teine mäng. Ma arvan, et seal tehakse mingeid sõite välja, antakse mingeid hüvesid, mille peale... Paar juhtu, mul ei tule küll enam meelde, aga me oleme nagu õllekas arutanud teiste ajakirjanikega, et täitsa pekkis, nad käisid .. või said umbes seda.. et mõtle, kui meie siukseid asju vastu võtaksime. Seal võivad tekkida need asjad.

Ja neil (reklaamimüüjatel) on ju võimalus mõjutada seda, mis läheb toimetusse, mis lood.

Ütleme, et neil on suurem võimalus seda mõjutada. Neil on väga raske seda otseselt mõjutada, aga... see konflikt tekib, et neil ei ole otsest võimu, aga neil on... Kuule, kui keegi töötab su kõrvaltoas, tal

on alati suurem võimalus mõjutada sind kui keegi, keda sa pole kordagi elus näinud ja kes töötab teises linnas. Aga kusjuures, selle kaudu see reklaamiandmine ja võtmine käib ka niiviisi, et mis on ka mõjutamine... mäletan, et Mai Vöormann.. või kes on seal põllumajandusministeeriumis pressiesindaja.. vanasti oli Postimehe arvamustoimetaja. Paar aastat tagasi. Ma ütlesin, et olin Päevalehe osakonnajuhataja sügisel... hakkas kuid enne valimisi, kui see Rahvaliit tegi neid Põllult Põske vahelehti.. see oli nagu Reiljan, tatata... kõik särk-värk. Siuke imelik vaheleht oli. Me kirjutasime sellest, et... Anneli Ammas kirjutas, ma mäletan... et hakkab peale see kuradi poliitika.. ja see oli täis iga lehekülge mõne Rahvaliidu kandidaadi pilte.. ta oli küll põllumehe nõuandeleht, aga ta oli selgelt näha, et see on ikkagi valimiseelne propaganda Rahvaliidu poolt. Tegime loo, tegime veel lisalood sellest, et need kuradi linnaosalehed ja see värk... lugesime sealt pilte kokku.. ja põllumajandusministeerium läks selle peale nii pöördesse, nii vihaseks, et nad ähvardasid kõigepealt meid.. ja tegid ka, et nad tühistavad meie selle vahelehe tellimuse. Ja sellest me saime teada otseselt... kõigepealt tuli ähvardus, me mõtlesime, et ahha, väga hea... et see teeb sellest loo alles, et nad tühistavad tellimuse, sest me kahtlustame neid. Nad tahtsid meile seda sama inserti panna. Et otse nagu ministeerium ähvardab, et me jätame teid reklaamitulust ilma, kui te kirjutate asjadest, mis meile ei meeldi. See on nagu vägev... Ja varsti tuli siis sealt reklaamiosakonnast paanikas tütarlaps, et aaa – te võtate mult leiva ära.... Siis ta jäi selgelt selle ministeeriumi poole, sest tal oli hirm selle pärast, et see vahendusprotsent, mis nad saavad, oli tema elatis, et oli selgelt näha, et ta arvas, et me ei mõista... et me jätame lehe ja tema rahast ilma. Ta arvas, et seda ei tohi teha, et jätke see lugu ära, siis on kõik hästi. Selles mõttes on erinevad filosoofiad osakondadel.

See vahelehtede teema, ma olen viimasel ajal tähelepanu pööranud, et kas neid on hakanud väga palju rohkem ilmuma või on nad mul varem märkamatuks jäänud...

On hakanud rohkem ilmuma küll, jah.

Eriti Eesti Päevaleht ja Postimees, et seal viimasel ajal on need valimisreklaamid, kus iga erakond teeb oma vahele.

Isegi meil on ikka ka, et näiteks tänast lehte tahtsime teha 16 külge, et head materjali oli. Aga me ei saanud seda just sellepärast teha, et meile tuli mingi... tähendab, vahelehed on ka kahte tüüpi. Ühed on need, mis sünnivad kuidagi toimetuses ja osa on siuksed, mis on ... et sa ei näe enne, kui sa loed seda, et ta on Eesti Posti ja väljaandja kokkulepe, et ta läheb kuskile vahele. Ja nüüd avastasime ka viimasel hetkel, et ei saa paksemat lehte teha... et vaheleht tuleb ka vahele ja koos vahelehega oleks läinud üle 50 grammi, mis on uue tariifi alusel jõe kallis. Aga ma tean, et see Tarmu Tammerk... Tammerk on nende lehesiseste vahelehtede vastu, mis on nagu lehe tehtud, kinnimakstud vahelehed... ta on öelnud, et see hägustab inimese jaoks seda piiri, et kas see on siis... ajakirjanikud on kirjutanud need lood... Ma ei ole temaga päris nõus, selles mõttes, et kuidas ma ütlen... mõnes mõttes jah, see on selline hall tsoon. Ma ei tea, miks need ettevõtted niiviisi teevad, ma ei saa selles mõttes hästi aru, et nad ei maksa väga palju ... nad maksavad paberi, trüki, kõik need tööjõukulud... ilmselt leht saab sealt mingi võibolla paar tuhat ülegi. See ei ole nagu reklaamihind, mis hoiab lehte üleval. See on mõlemale poolele kasulik, et leht saab sisu tingimusel, et neli lehekülge teeb mingil teemal. Sinna ei saa niimoodi panna, nagu reklaami sa saad panna. Seal ikkagi käib siuke arutelu, et kuidas parem oleks ja nii. Näiteks meie maakonna arenduskeskus, kes neid europrojekte meile Euroopa poolt vahendab... maakonda arendab. Siuke mittetulundusvärk, aitab inimestel projekte kirjutada, kogub ideid, kirjutab ise asju. Maakonna arendajad. Ja siis neil on igasugused asjad, millest iga lihtne ajakirjanik hästi aru ei saa, mingid EASid ja oma süsteemid ja värgid. Ja siis mingi hetk ei ole neist midagi kuulda ja siis üks päev nad tulevad toimetusse ja ütlevad: nii, meil on 20000, kas me saaks teha oma uudistest vahelehe neli külge lehe vahele. Mille peale siis... nojah, tooge siia oma raha, teeme ära, et mis see on siis. Kusjuures iga jumala uudis seal lehes on selline, millest hea meelega oleks ilma kopkatki küsimata uudise teinud. Aga sa ei teadnud seda. Vot see on see, et kui sa küsid, kas lugude avaldamise eest makstakse, siis need vahelehed on need kohad, kus sisuliselt oma lugude avaldamise eest makstakse. Nad maksavad nagu rohkem selle paberi kinni, mis kulub uudiste trükkimiseks ja võibolla toimetajatööd natuke ja kujundajatööd... See on jah selline hall

tsoon, aga samas ta annab lisaväärtust, need on nagu koostööprojektid. Ma ei tea, see tuleks ilmselt laialt läbi arutada mingites ajakirjandusringkondades võibolla. Võibolla kuskil need reeglid ja piirid mängida, et kui suur õigus on tegijal või toimetajal otsustada selle sisu üle või selle kajastuse üle. Võibolla on ta nii, et nemad maksaksid lisalehe, saaksid selle eest nii palju reklaampinda kui tahavad, aga toimetajatel oleks täielik õigus öelda, et see lugu läheb, see lugu ei lähe.

On siin mingit vahet, kas tegemist on avalik-õigusliku ajalehega või eraajalehega?

See mõtled nüüd mille kandi pealt avalik-õigusliku ja eralehe vahe?

Sellest, et antakse loo kirjutamiseks raha.

Ma arvan, et kummaski ei tohi. See on kindel värk. See ikkagi päris see ei ole, et sulle antakse lisalehe eest raha, kui mingi huvigrupp ostab sult... See on ikka teine teema natuke. Need leheküljed on ju selgelt oma päisega eristatud, kuigi ta on lehe vahel. Nad on oma numeratsiooniga, nad on oma kujundusega, nad nagu eristuvad ülejäänud lehest. Aga raha ei tohiks ajakirjanik võtta tegijatelt... või ütleme teemapakkujatelt mitte mingil juhul.

Ütleme, et see on igati taunitav, aga kui me nüüd paneme kõrvuti avalik-õigusliku ja eralehe, siis...

Ma ei näe seal mitte mingit vahet. Loogika on selles, et meil ei ole avalik-õiguslikku... Meil on need meie funktsioonid, mis me täitma peame... ajakirjandusel siis, onju. Tele täidab neid järjest vähem ja järjest rohkem hägustuvad. Kõik need kuradi Pärilipüüdjad tunniajased ja need autosaated. Ta ei täida enam seda funktsiooni, sa ei saa usaldada seda, mis sealt tuleb, sest see on kinnimakstud info. Ajakirjandusel on järjest suurem vastutus. Ja kui meile avalik-õiguslikku ajakirjandust ei ole... kirjutavat pressi, siis kuradi noh... me oleme... nii suured kui väikesed lehed... see, et me peame ennast majandama, see ei anna meile õigust loobuda sellest avalik-õigusliku ajalehe funktsioonist. On ta siis pluralism või info aus ja objektiivne edastamine... Kõik need on eesmärgid, mis meil on järjest rohkem ja tugevamalt üle võtta...

Kui ma mõtlema hakkam, siis online versioonis on avalik-õiguslik press isegi olemas mingil määral ETV uudisteportaal.

Jah, selles mõttes isegi on tegelikult, jah. Huvitav, et kui sa nüüd hakkad selle meediaorganisatsiooni kui majandusettevõtte peale mõtlema, siis võib tekkida küsimus, et... reklaami nad muidugi ei müü sinna... aga ikkagi ta on väga huvitav... ilmselt on olukord selline, et keegi ei ole seda nagu probleemina teadvustanud... Huvitav, et näiteks mis juhtub... Murdoch nüüd lubas, et ta paneb oma lehed kinni... Kõik lehed nagu ootavad, et see annaks nagu võimaluse korralikult teenima hakata. Kõik nagu ootavad, et keegi suur teeks otsa lahti. Just eile arutasime, et võibolla nüüd see hakkab hargnema. Kui nüüd tekib olukord, kus vaba meedia mudel kaob... tähendab vaba interneti... tasuta internetiajakirjanduse mudel, et mis siis ETV-st ja sellistest asjadest saab. Nemad peaksid nagu jääma avatuks ja siis nad võiksid muutuda probleemiks teistele portaalidele.

Kas sind on ähvardatud loo kirjutamisel?

Ojaa. See on palju suurem probleem kui see maksmise värk, ma arvan. Ma ise kirjutam praegu vähe ja tavaliselt ma täidan auke, et näiteks kultuuriküljele peaks mingi loo tegema. Kui kõigil on tõsised teemad käes, siis helistan ja teen ära. Need ei ole ähvardamise kohad loomulikult. Aga ühes ajalehes varem ähvardati... mis siis oli muidugi väga põnev siuksele 19aastasele poisile... kui mingid kandidid tulevad. See oli ka see aeg, kus kuldketidega mehed sõitsid bemarketiga ringi ja ähvardasid ajakirjanikke, arvasid, et nüüd nad ei julge midagi kirjutada. Aga praegu... need ei ole ka siuksed tõsiseltvõetavad ähvardused. Ajakirjandus tõmbab selliseid hullusid ligi... Siukseid inimesi, kes helistavad ja karjuvad su peale... Ma ei tea, kas see oli asja eest või mitte, aga linnapea ähvardas mind ükskord, kui ma kirjutasin ühe poisi enesetapust, mis oli tõesti väga kahtlane lugu. Kas kirjutada või mitte. Me küsisime küll ka Pressinõukogult nõu... nad ennetavaid otsuseid ju ei anna, et mis te arvate.. ja siis lappasime eetikakoodeksit. Oli üks poisi enesetapp, koolipoisi enesetapp, mis tekitas hästi palju kuulujutte. Meil toimetuses 1-2 inimest kuulsid... üks sõitis linnaliinibussis ja kuulis kuidas taga räägiti, et tead, direktor nõudis sellelt poisilt raha ja poiss siis poos ennast üles. Et direktor oli

väidetavalt nõudnud, et... poiss oli mingi makisüsteemi ära lõhkunud. Siukseid jutte ju liikus nii palju, et mingil hetkel kool ise helistas meile. Kõigepealt me küsisime koolilt, et mis värk on, nad ütlesid, et me ei räägi. Aga siis kool helistas ja pakkus, et meil on siin psühholoog, meil on siin kooli direktor ja poisi klassijuhataja, eelmise kooli õpetaja ka ja tulge nüüd, räägime, et võibolla oleks hea selgeks rääkida, et mis seal siis oli, et muidu on need kuulukad. Ja siis ma tegin sinna otsa selle, et ma rääkisin poisi emaga. Mõlemad pooled olid nagu esindatud, see lugu oli tasakaalus, aga inimesed olid väga vihased ikkagi, et ma kirjutasin sellest. Ja ikkagi see värk, et enesetappudest ei kirjutata. Ja siis oli küll nii, et linnapea tuli toimetusse ja ütles, et kui sa seal pimedal tänaval mulle vastu juhtud või kooli hoovi lähed, mina ei vastuta su füüsilise heaolu pärast. Aga need on siuksed vihapursked ähvardused. Harva on seda, et tõsist hoiatavat ähvardust. Et kirjutad, sul on ikka naine ja lapsed, et seda on nagu väga vähe. Pigem helistavad vihased inimesed toimetusse, kriiskavad ja karjuvad ja paugutavad uksi. Seda ei ole muidugi iga nädal, see võib tulla ka sellistest kohtadest, kust sa tõesti ei oska karta. Et tõesti on mõni ebastabiilne inimene, kes elab seda sinu peal välja. Meedia tõmbab neid ligi lihtsalt.

Kas sa oled mõne ähvarduse tõttu jätnud loo kirjutamata?

Ma nüüd ähvarduse tõttu ei ole jätnud võibolla, aga ... Võibolla on jäänud selliste mõjutuste tõttu... Ega nüüd päris nii ka ei ole olnud, et omanikud helistavad või Luik Tallinnas oleks helistanud ja öelnud, et mees, sa lendad töölt, kui sa sellest kirjutad või nii. Muidu ta tekitab ta nagu trotsi ja tekitab huvi mingi teema... sa näed, et sel lool on vist mõju, et keegi ähvardab sind. Sa saad sellest toimetuses rääkida, toimetuses tekib ühistunne kohe. See tekitab nagu teistpidi efekti. Aga ma kujutan ette, et ähvardamine võib toimida pigem siis siukse enesetsensuuri kaudu, kus siis näiteks keegi astub kellelegi varba peale Tallinnas, kes on Luige sõber, see siis helistab Luigele ja siis varsti helistab näiteks Luik toimetusse ja küsib, et kas te kirjutate sellest.. et ma kuulsin, et mis seal on. Siis võib hakata see mehhanism, et omanik tunneb huvi, et mis .. omaniku sõber või... et kurat siis sul peavad väga kindlad paberid olema või noh... siis hakkab see mäng peale. Aga see ei ole nagu ähvardamine, see on mõjutamine. Niiviisi võib küll olla kirjutamata jäänd, et näiteks sa näed ära, et keegi on hull ja ähvardab, et ma ei tea, mida ta teeb... et kui ma mingi loo kirjutan või tema nime sisse panen ja siis ma tema vaimse tervise huvides proovin vahest seada nii, et ta ei vihastaks ennast lolliks ja ei läheks kaikaga küla peale laamendama. On see nüüd ähvarduse kartmine või pigem mõistlik käitumine... On olnud küll igasuguseid siukseid hullusid. Ühes külas elab üks naisterahvas, kes kunagi süüdistas selle küla loomaarsti, et see pani asjata tema kassipojad, kes hoovis hulkusid, magama. See oli mingi 7-8 aastat tagasi. Ta vahest helistab mulle... ma ei tea, kas see on legend või ei ole... aga see on ikkagi täiskuudega seotud. Täiskuude ajal hakkavad helistama ja käima ja õiendama. Ja siis ta vahest siia maani mulle helistab.: Jama on selles, et see lugu ilmub Google'is nähtavale... ta vahest satub oma õe juurde, kellel on internet ja siis ta tallab oma nime Google'isse ja siis ta vaatab, et ikka see kassilugu. Ja ta väidab, et see oli valesti esitatud.. teist poolt kaitstes. See arst on ju hull, väidab tema. Ja siis ta ikka helistab toimetusse vahest või tormab toimetusse ja kriiskab. Ma arvan, et praegu on ajakirjandus muutunud ka natuke. Vaata, ajakirjandus ei ole nii konfliktne enam. Kirjutav ajakirjandus ei ole, ma julgen väita, nii konfliktne, kui ta oli 10 aastat tagasi. Ühiskonna suhtes ei ole nii opositsioonis või nii terav... Sa võid arvamusküljel seal öelda, et ma arvan, et valitsus teeb valesti, aga ei otsita... kui me jätame Õhtulehe kõrvale... praegu ma võibolla ei ole objektiivne, sest tegelikult... Postimees on minu meelest kollaseks läinud. Ta on nagu selliste tühjast tulevate konfliktide peale mängiv... Mingid lood stiilis, et lasteaias lao töötaja pidas töö juures sünnipäeva. See ei ole ju ka selliste tasakaaluka ühiskonna konstitutsiooni piires arendamise huvides. Aga üldiselt mulle tundub küll... meie oleme oma lehes küll rahulikumaks jäänud, me saame igasuguste erinevate pooltega paremini läbi. Täidame natuke rohkem sellist avaliku arvamuse turuplatsi rolli kui me nüüd oleme neljas võim ja valvekoer. Muidugi, see valvekoera roll on meil tugev ja vanasti oli see väga tugev. Kõik, kellelt sa küsid, jõuad lõpuks välja selleni, et see on meie kõige tähtsam ülesanne.

Mõni näide kolleegide tööst?

Ähvardamine... näiteks politsei... kunagi ajakirjanik kirjutas meil kunagi loo sellest, kuidas noortekamp oli pidutsenud ja ilmselt narkouimas oldi... seal olid mingid pealtnägijad allikad... Ja ta tegi sellest lugu, et näed, seal on narkovärk. Ta küsis politseilt ka, et kas te ka midagi teate. Seal oli mingi väljakutse... ja politsei ei rääkinud midagi. Ma praegu improviseerin natuke, see oli mingi 6-7 aastat tagasi. Lõpuks päädis see sellega, et ta (ajakirjanik) tassiti politseisse ja talle öeldi, et kui sa meile üles ei anna, kes need allikad on, kes sulle anonüümsust paludes sellest rääkisid, siis me... tead, sa võid ajakirjanik olla, aga me võime su selle ja selle paragrahviga kinni panna. Siukseid asju on olnud

Aga ta siis ei avaldanud neid?

Ei avaldanud. Me arutasime seda toimetuses tükk aega ja otsustasime, et ei avalda. Võimalik, et küsisime ka nõu ja otsustasime, et ei avalda. Siin on päris palju abiks olnud selliste otsuste tegemisel igasugused seminarid. Vanasti oli rohkem.. igasugused meediaeetika ja allikate kaitse ja... just hiljuti keegi meist oligi käinud allikakaitse seminaril. Need koolitused ja seminarid on meil päris palju kultuuri kujundanud.

Mis sa arvad, kuidas peaks käituma, kui keegi ähvardab?

Ma arvan, et tuleb toimetusega rääkida. Sel samal ajakirjanikul oli veel mitu lugu.. ta oli veel noor tüdruk, alla 25 aasta, peret tal ei olnud, selline uljas. Ma kindlasti ei nõuaks, kellel on näiteks pere ja keda tõsiselt ähvardatakse, et ta teeks midagi sellist, mis võib ta mingisse lolli olukorda seada. Aga noored on ju alati uljaspead, neile on see suur väljakutse, kui keegi ähvardab, siis ta kohe hakkab mängima, et mis siis juhtub. Ma arvan, et hea lahendus oleks see, et toimetus teaks sellest ja siis arutakse, et kuidas käituda. Kas võtta teema ära, anda kellelegi teisele teha, võtta sellega see pinge inimeselt ära. Need ähvardused võivad ju tõesti ka sellised olla, et nad ei ole ... et omavalitsusjuht ütleb, et ma jätan su lapse lasteaiakohast ilma, vaid et nad on lihtsalt sellised, et ... oi sa veel kahetsed. Selles mõttes ebamugavad situatsioonid, et sa ei taha kellegagi riidu minna. Aga keegi teine toimetusest võiks selle inimesega vabalt riidu minna.

Aga kas on ka selliseid olukordi, kus keegi on püüdnud loo välja osta? Mõni allikas?

Nojah. Ma ei saa öelda, et neid meie lehes praegu oleks. Ma kujutan ette, et need võivad olla... et mingi poolhull ärimees kujutab ette, et... Vaata, kui kaks ärimeest siin kaklesid sadama pärast, siis ma poleks imestanud, kui üks neist oleks tulnud, et kuule, ära seda teise mehe lugu pane enam lehte. Sa näed, et neil on mõlemal siuke väike hullusära silmis, et... Sa oled valmis neilt ootama imelikku käitumist. Mul ei tule küll otseselt meelde ühtegi juhtumit, kus praegu meie lehes oleks tahetud otseselt... Muidugi on olnud lugusid, et ära pane seda lehte, palun ära pane on vahest põhjendus. Aga hüvesid pakutud selle eest, et ei ilmuks, seda küll ei ole. Pigem siis see, et pakutakse hüvesid, et miski ilmuks. Aga kui juba kardetakse millegi ilmumist, siis ... see võib nagu inimese loomuses olla... ma ei kujuta hästi ette, et tullakse pakkuma, et ma annan sulle midagi, et see ei ilmuks. See oleks väga otsene äraostmine. Tavaliselt proovitakse neid asju mängida nii, et jääks mulje, et noh, see oli siuke sõbralik kingitus. Vaata, see on selline teistpidine asi. Püütakse teha nägu, et ajakirjanik ei tunneks ennast äraostetuna. Aga noh, sellisel juhul ei saa seda juba kuidagi näidelda.

Oled sa tajunud toimetaja või väljaandja poolset survet mingite teemade käsitlemiseks või mitte käsitlemiseks?

Jah, meil on ajalehes olnud kord.. ükskord ammu oli üks juhtum. Aga seal oli ka see, et see oli nagu omanikupoolne surve... et kõik arvavad, et on teistpidi, isegi politsei arvab, et on teistpidi, aga sina, kuradi ajakirjanik... see ei olnud minu pihta, see oli ühe mu kolleegi pihta... sina muudkui ajad oma jonnini. Küll me siis vaidlesime ja kaklesime selle teema kohta ja toimetus jagunes ka kaheks, et kes arvas, et ta ajab oma jonnini ja kes arvas, et kurat, ikka peab panema ja väänama selle loo objektile või subjektile. Ma arvan, et see kord lõppes see omaniku võiduga. Kuna mina ei olnud selle loo peategelane, siis ma ei mäleta nii täpselt. Ma ei tea, kuidas see lahendus täpselt oli. See surve on nagu üleva-alluva surve. Mina avaldan küll survet oma alluvatele teemavalikul ja... See on igas lehes, kus ma töötanud olen.. Ma saan täiesti aru sellest, et päris tihti ajakirjanikel, eriti suurtes lehtedes, ei

lasta teha oma teemasid. Ja ma ütles, et need põhjused on ajakirjanduslikud, need põhjused on... näiteks Päevalehes oli täiesti tavaline käitumismudel see, et suur osa nendest teemadest, millega reporterid hommikul koosolekule tulid, lükati kõrvale, et need ei sobi. Neid küll põhjendati alati. See süsteem oli selline, et uudistetoimetuse reporterid ja kõikide osakondade juhatajad, pluss peatoimetaja, pluss peakunstnik tulid hommikul koosolekule. Teistest osakondadest reportereid ei olnud ja kuna uudistetoimetuse oli nii tähtis, siis seal olid reporterid ka. Põhjendus, et me tahaks kuulda, millest teised kirjutavad. Sellest sõltuvad ju arvamused... Ja siis ringimööda kõik andsid oma teema ette. Toimetuse juhatajad rääkisid oma kõigi külgede materjalidest ja uudiste puhul oli see, et iga reporter oma teema. Ja kui nüüd reporter oma teema ütles, siis isegi kui uudistetoimetuse juhatajale see teema meeldis, siis vabalt võis olla, et peatoimetaja või arvamustoimetaja ütles, et ma ei tea, ma olen sellest nii palju kuulnud, kas ta on ikka teema. Uudistereporter oli kogu aeg jubeda surve all. Ja üks asi, mis seal Päevalehes oli minu arust poliitika, võibolla ei olnud väga vale poliitika, oli see, et taheti eristuda Postimehes. Et kui Postimees on kõige suurem, siis meie ei saa endale lubada seda, et me oleme Postimehe väiksem ja viletsam koopia. Me peame leidma uued uudised, enda uudised, mida mujal ei ole. See tekitab jälle selle vastuolu... me olime sellega küll seal kimpus, et ... kui reporter vaatab seda, mis tema arust tähtis on, siis koosolekul võib vabalt juhtida nii, et ... toimetusejuht võib ka teema ära kuulata ja arvab, et see on päris hea teema, mulle tundub ka, mind veenavad su põhjendused. Aga peatoimetaja näiteks leiab, et kuule, see uudis tuli sulle pressiteatest, et veame kihla, et õhtuks on sellest teleuudis tehtud, raadio on sellest teinud ja hommikul on Postimehes sellest lugu, sest Postimees raudselt teeb. Ja tulemus on see, et me oleme siis loll ja mitte eristuv. Et otsi mingi teema, millest ei teata. Selles mõttes need mõjutamised on Eesti ajakirjanduses väga tugevad. Väga vähe on ajakirjanikke, kes saavad vastu seista... isegi vanad ja kogenud ajakirjanikud, kes on iga päev tööl... isegi neil... üldiselt neid usaldatakse palju rohkem.. see tuleb aastatega, et tekib see usaldus. Rein Sikk või Anneli Ammas seal Päevalehes, ka neil oli vahest probleeme, et kuule, ei tea, kas see ikka on, see on selline arutelu koht alati. Et see ei ole keeld, aga ... noortel on palju seda, et see ei ole teema, tee hoopis sellest.

Täpsemaks minnes, oled tajunud survet mingite teemade mingil viisil käsitlemiseks?

Ma arvan, et ma olen seda võibolla tajunud isegi peatoimetajana rohkem... Kodus mõtled või kuskil suvalises kohas, et kui palju ma tegelikult ikkagi ise kujundan mitte ainult teemavalikut, vaid ka seda, kuidas mingit teemat kajastatakse. Vaat, sul endal on mingid diskursused peas tekkinud...

Väljaande poliitika?

Ta ei ole selles mõttes poliitika. Ta võib olla selline ideoloogia või selline, et sa teed seda võibolla mitteteadlikult, sest sa oled harjunud, et kuidas sa sellest teemast mõtled, on õige ja normaalne. Tavaliselt on nagu see asi, et tuleb noor ajakirjanik, kes ütleb, et tahaks millestki kirjutada. Siis kes ütleb, kust läheb see piir õpetamise ja enda pealesurumise vahel. Sa seletad talle automaatselt, et ahha – helista sellele allikale, sellelt küsi need küsimused, siis helista sellele ... Sa oled sellest umbes tuhandet lugu lugenud, sa kujutad täpselt ette... Aga mida see teeb, teeb seda, et ta toob need stampallikad ja ta toob selle stampvaatenurga. Ja midagi värsket ei tule, sest kõik on kinnistunud. Toimetajal on see mudel peas olemas, milline siuke lugu tavaliselt välja näeb. Aga ma teen seda väga palju. Mul ei tule see siis meelde... Siis, kui sul see tööhetk on, on palju lihtsam öelda, et kuule, mis sa jamad, otsi... et helista sellele vallavanemale, see räägib hästi. Aga tulemus on see, et teised vallavanemad, kes ei ole võibolla nii sõnaosavad, aga kes ei pruugi lollimad olla, kellel on oma vaatenurgad ja huvid, nad ei pääse lihtsalt kunagi pressi, sest toimetaja või ajakirjanikul on ka lihtsam... et mis ma vaidlen, mul on lihtsam, mul on ükskõik, keda võtta.

Sellega sa vastasid ka natuke sellele, et kuidas seda survet võidakse avaldada...

Selle survega ongi ju nii, et kuidas see organisatsioon on üles ehitatud... Ega meil ei ole väga loomingulist vabadust. Tõesti, reporter istub ju toimetuses ja allub oma ülemusele reeglina. Ja kuidas su ülemus sulle survet avaldab, ta lihtsalt ütleb sulle, et tee nii. Ja kui sa ei tee nii, siis ta võib sinu peale vihastada ja... saad ise aru, sa oled ennast surunud sinna alluva positsiooni. Sa ei karda mingit käskkirja või preemiast ilmajäämist, aga sa ei taha ülemusega tülitseta, seda ülemusel on kõvem

positsioon. Ilmselt see ongi see sanktsioon, millega ennast kehtestada. Ma usun, et sellise päris isepäisuse pärast keegi ju kinga ei saa, aga sa teenid endale selle, et su ülemus on sinuga tülis ja ei armasta sind ja karjub su peale. Ma arvan, et need on need meetodid.

Aga on mõned näited näiteks oma kolleegide tööst? Kuidas surve avaldamine on toimunud?

Tead, selles mõttes on õigus neil ajakirjandusosakonna omadel, et meie ajakirjanikud on piisavalt pelglikud ülemuste suhtes, et ega siukest... pigem on selline sisemine eeltsensuur. Pigem käitutakse ikka väga nii, nagu arvatakse, et ülemus tahab. Ma mõtlen praegu suure ajalehe ja meie lehe peale... nende vanade aegade peale, siis inimesed ainult tülitsevad ja karjusid ja röökisid. Olid sa uus reporter, vana toimetaja või peatoimetaja, vahet ei olnud. Tohtu möll käis ja sõda. Kõik käis selliste põhimõtete nimel. Umbes, et „ma arvan, et see peab nii olema lahendatud ja söö savi, sa ei jaga midagi.“ Aga ma arvan, et praegu juhtumid, kus on survet avaldatud kolleegide pealt... Inimesed on erinevad ja see toob ka selle kaasa, et mis mõne jaoks ei ole surve avaldamine, muutub mõne jaoks surve avaldamiseks. Ja mõni asi on selline, et mina ei tunne ära selles surve avaldamist, aga tegelikult ülemus teab, et see on siuke tüüp... et see on surve avaldamine. Ilmselt on üks asi, millega survet avaldatakse, see, et nagu siin majanduskasvu perioodis eriti oli, et on need palgatõusud... et reporterid taotlesid päris tihti palgatõusu. Siis tekkis see küsimus, et kui ... see on ju intuiitiivne, et keegi ei ütle sulle ju, et ole vait, muidu ma su palka ei tõsta... see on üks mehhanism kahtlemata, kus sa saad ebameeldivat inimest n-õ karistada, et sa ei tõsta ta palka, kui teistel tõuseb. Ajakirjandus on Eestis nii väike struktuur, et sa ei saa motiveerida või mitte motiveerida või karistada näiteks karjääriga. Sa oled kas reporter või toimetaja, mis ei ole ju tegelikult reporteritöö järgmine aste, vaid lihtsalt teistmoodi töö, sa oled nähtamatu, mõni ei taha võibolla kuulsust. Ja siis on peatoimetaja, mis on juba juhi töö. Sul on ainult siuksed horisontaalsed liikumisvõimalused nagunii.

Millised tegevused on ajakirjanikutöös veel taunimisväärased, mida võiks nimetada ametiseisundi kuritarvitamiseks?

Eks see infokasutamine võibolla... See tutvuste ärakasutamine, sotsiaalne kapital... See on kõige hullem ja see on kõige nähtamatum.. ja see on võibolla just ka see, mida me ei teadvusta ka.. Kui ma läksin kunagi ühte ajalehte tööle, siis mul üks koolivend oli ka kuu aega varem sinna läinud. Usin ja asjalik kutt, vehkis kirjutada, mingil hetkel läks ülemuse juurde ja ütles, et teate, ilgelt põnev oleks teha reisirubriik. Ülemus nuputas, davai, et tarbijalisas võib ju reisirubriik ka olla. Ja poiss hakkas tegema ja tegi, tegi. Ja sel ajal, kui mina nühkisin kogu aeg nii häid ja põnevaid või õiglasid lugusid kui võimalik ja vaatasin, et jube põnev... siis see kutt ajas oma reisirubriiki ja kolme kuu pärast läks ühte reisifirmasse mingile kõrgele kohale tööle. Sest ta oli saanud endale mingid kontaktid kätte ja ma kahtlustan, et tal oligi siht ajakirjanikutöö kaudu saada endale sotsiaalne kapital ja võrgustik, kõrgetel kohtadel tuttavad ... ja siis teha selline karjäärihüpe. Seda ma küll taunin. Ja sellist asja on hästi palju tegelikult, kus tänu oma positsioonile ühiskonnas siis osa nagu kardab sind natuke, osa tahab meeldida, see ei ole lugudega seotud, see on umbes see, et läheb kõrtsmik jookseb sinu juurde, unustab teised ära. Või tõesti lähed kuskile, hangid omale tutvusi, et ise elus paremini hakkama saada. See on nagu korrupsiooni moodi rohkem kui äraostmine.

Ütleme, et kui sa algul oled usin ajakirjanik, et sul ongi eesmärk teha head ajakirjandust, aga sul lihtsalt koguneb sotsiaalne kapital.

Ta kogunebki ja selle vastu ei saagi.

Ja siis mõtled, et ma ei viitsi ajakirjandustööd enam teha, et keegi pakub mulle midagi seal ja ma lähen siis sinna.

Ma mõtlengi, et see on siuke hall tsoon, et sa ei saa midagi teha, sa ei saa seda sotsiaalset kapitali ära nullid. Aga ma tahan ka öelda seda, et see on võibolla üks konks, see ongi see naljakas konks, et see ajakirjandus võib olla täiesti selline töö, kust väljasaamiseks ... eetiliseks väljasaamiseks on suhteliselt vähe kohti.

Jah, igas asendis võib ju keegi öelda, et näed... seal oli mingi inimene ees jälle.

Jah, ongi. Kui tipp-poliitik läheb kuradi gaasijuhet nõustama, see on ka nagu see, et võibolla ta läheb tõesti sellepärast, et ta mõtleb, et energeetikasüsteemi parandada või midagi... Aga ajakirjanik on lollis olukorras, jah. Kusjuures kõige hullem on see, et see ajakirjanikutöö on nii närvidele käiv.. halb töö, et ma ei kujuta ette, et hea ajakirjanik pensionini ajakirjanikuna töötab. Tähendab, ma kujutan ette, aga see on väga raske. See ei ole kindlasti igaühele jõukohane. Ma tean mitut väga head ajakirjanikku, kes on kaua olnud, enam ei jaksa ja on läinud... Mõni on läinud pressiesindajaks, eks... Või on sul töö juures konfliktid toimetuses kellegagi võis struktuur muutub. Meil on ju ajakirjandus nii väike ka, mis on täiesti vabalt probleem. Ma tunnen ka inimesi, kelle jaoks on mõned kohad välistatud, sest nende lehtede juhtkond ja need inimesed ei saa läbi. No kujuta ette, et sa töötad näiteks Tallinnas ajakirjanikuna, ütleme, et seal on kolm päevalehte, kus sinu standardite järgi töötamine kõne alla tuleb, noh, Päevaleht, Postimees ja Äripäev ... ja ühes oled sa olnud, oled sealt näiteks ära läinud... niiviisi, et sul ei sobi sinna tagasi minna. Teises oled sa olnud näiteks 10-15 aastat ja sa enam ei jaksa seal olla. Ja kolmanda omanikega on sul mingi tüli. Saad vahetada kahe-kolme töökoha vahel realselt, kui sa ei taha teise meediasse minna. Siis sa pead välja minema. Okei, sa võid minna mõnda ajakirjanike vanadekodusse, lähed mõnda ajakirja, mingit kuradi naistekat tegema või mingeid elulooraamatuid kirjutama... See on nagu puhkus pärast rasket ajakirjanikutööd.

Kui sa 10palli süsteemis pead hindama Eesti meediategemise läbipaistvust, kus 1 tähendab, et ei paista üldse läbi ja 10 on maksimaalne, siis mis sa paneksid?

Ma näen, et siin on erineva läbipaistvusega kohad. Näiteks ajakirjade tööstust ma hindan väheläbipaistvaks. Ma vaatan ajakirju ja ma näen, et seal ei kehti need reeglid vist mis meil. Seal lood on reklaamitavatest toodetest, nagu oleksid nad sisu osa. Ja mingid siuksed asjad... Ja ma kahtlustan, et nad töötavad mitte-ajakirjanduslikel printsiipidel... keegi ei ole sellest midagi rääkinud ka. Teine koht on see elektrooniline meedia, mille läbipaistvus... mõnes mõttes ta on isegi läbipaistev... kui sa näed neid autosaaateid, kus reklaamitakse, tehakse reklaami saate sildi all ja see ongi juba omamoodi žanr. Aga toimetustega on see jama minu arust, et ta on seest palju läbipaistvam kui väljast. Siit tuleb see konks, et nad ei peegelda eriti palju välja... nad ei oska võibolla teha seda. Kui sa töötad kuskil, siis sa avastad, et see kõik on nagu suhteliselt läbipaistev, sa saad kõige kohta selgitusi, sa ei pea isegi ülemus olema selleks, et avaldada oma kahtlusi, kontrollida mingi teise inimese motiivide kohta. Seest on ta läbipaistev. Aga kui sa oled lugeja, siis leht ei ole suutnud minu arust ära täita seda funktsiooni... inimesed ei saa aru. Ja juba see näitab... meil on juba kuradi 20 aastat vaba ajakirjandus olnud ja inimesed ei saa aru, miks mingid lood ilmuvad ja mida sellega tegelikult öelda tahetakse. Ja miks valitakse siuksed teemad, nad ei saa aru. Järelikult lehed ei suuda kommunikeerida väljapoole oma tööpõhimõtteid.

Ma just tahtsin küsida, et pane siis sisemine, välimine ja kokku.

Ma panengi. Sisemiselt paneksin 8, välimiselt paneksin 4, et siin vahest on ka selliseid meediajutte ikka, aga võiks palju rohkem olla... ja kokku paneksin 6, ma arvan.

Või 6,5?

Nojah, 6,5. Selles mõttes, et üle poole, aga väga rahul ma ka ei ole sellega.

On sul veel midagi on the record lisada? Midagi olulist?

Üks asi, mis mind häirib, on see, et meie ajakirjandus on nagu natuke organisatsioonidekeskne, mis toob kaasa selle sama läbipaistvuse küsimuse. Tallinnas oli seda hästi palju tunda. Ja see on ka selline organisatsioonikultuurist kasvatatud asi. Et ei ole lihtsalt ajakirjanikud, vaid on Päevalehe ajakirjanikud ja Postimehe ajakirjanikud. Näiteks. Kuigi omavahel ollakse nii palju vahetatud kohti ja kõik on sõbrad ja tuttavad, et mõnes mõttes seda vahet ju ei ole ja aetakse ju ühte asja. Neil ajakirjanikel on ühist palju rohkem, kui meie ülemused näidata püüavad. See tekitab selle, et meediapilt on killustunud. Vaata, kui sa loed Päevalehest Postimehe kohta mingit lugu, siis sa oleksid väga üllatunud, kui sa leiaksid sellise objektiivse ja asjaliku kajastuse... See on see koht, kus lubatakse endale seda, mida ühegi teise teema puhul naljalt ei lubata.

Aga siin on taust jällegi see müügimahtude teema, et nad peavad olemas...

Jajah, ma mõtlen, et see müügimahtude teema ei tohiks olla ajakirjanike teema. See tulebki... ja lehe prestiiži ja see vastandumise teema tuleb juhtkonnalt. See tuleb ülevalt järjest alla poole.. ja muidugi, mingid inimesed, kes on endale juba vanast ajast kujundanud mingid arvamused, mis on tekitanud selle, et meil ei ole ühtegi ajakirjanike organisatsiooni... Ütleme, et Ajakirjanike Liit on... aga suurte lehtede inimesi seal ju ei ole. Ma arvan, et see on suuresti sellest, et ollakse mingi väljaande ajakirjanik, mitte lihtsalt ajakirjanik. No loomulikult see organisatsioon ise ka, mis probleemid tal on. Aga see kõik toob kokku selle, et ajakirjanikud ise objektiivselt väljapoole ei kirjuta... No näiteks ütleme, et ei ole ju meediakriitikat.. Sirbis on mingi tükk. Ma arvan, et Ajakirjanike Liidu üks funktsioone võiks olla siuke meediakriitika. See ideoloogia tiksus sulle pähe ära, et sa ütled, et kurat, teie seal Päevalehes, teie seal Õhtulehes, teie seal Postimehes. Selle asemel, et istuda ja arutada, et kurat, vaata, mis meile, ajakirjanikele tehakse. Tänu sellele meil jäävad nägemata need ühised probleemid.

Tippajakirjanike seas on see konkurents vast päris tihe, et nad ei saa end nii lõdvaks lasta.

Tead, see... Olime seal Lostikas Tallinnas, kui tööpäev oli läbi... päris tihti Postimehe kuttidega. Ja siis on juba see, et kuni kaheksa-üheksani tööst ei räägi, aga pärast seda hakkab, et noh, mis sa panid, ma panin selle suureks, et kurat, ma panin selle teise. Et ega see konkurents ei ole tegelikult nii suur, et üsna lihtne on ju ära hoida... Sa võid rääkida, et ma kirjutan midagi kapost või noh, sa võid rääkida piisavalt paljudest asjadest, samal ajal hoida saladust, et midagi välja ei tule. Teine ei saa sinna küüsi taha haakida, seda ei ole raske teha ja see ei sega suhtlemist. Ja see konkurents ei ole selles mõttes nii hull.

Aga seda üritatakse näidata väljapoole.

Võibolla, aga ma ei usu, et see on inimeste pinnal tegelikult. Ma ütlen, et Päevalehe ja Postimehe vahel on nii palju inimesi rännanud, et... Ma ütlen, et mul ei tule praegu meelde, kas mul on rohkem Päevalehe kolleege Päevalehes või Postimehes. Nii palju on läinud Postimehesse näiteks ja vastupidi ka... ja mõned on teab kuhu läinud. See vana hea sõber ja kolleeg, kui ta nüüd on teises lehes... ma ütlen, et ühest küljest tekib selline lõhe, et teie ja meie, aga see on kujundatud organisatsioonis üleval pool, mitte ajakirjanike poolt. Aga ajakirjanikud võtavad selle vahel omaks ja siis tugevdavad seda.

Aga kui võtta ühiskondlikul tasandil, siis on ju mõneti hea, et nad on veidike eristuvad, et on kaks erinevat lehte.

Jah, aga kuidas ma ütlen... See on teemade koha pealt, aga see ei peaks minema siukse vihase võitluseni. Kui sa vaatad näiteks lehe tiraaži ja uudiseid, kui tuleb mingi uuring, siis see on ... nad on nii ebaobjektiivsed.. iga jumala kord sa vaatad, kuidas tõstetakse enda ainus positiivne asi üles ja siis visatakse sinna otsa viis teise negatiivset näitajat. Ühegi muu teema puhul ei tuleks selline erapoolikus kõne allagi samas lehes. Muidu ollakse väga väärivad ja väljapeetud, aga siis hakkab lõug värisema ja silm hiilgama, oi, nüüd ma väntan neile. Ja ise elatakse ka selles... osa ikka elab ka ise selles ettekujutuses, et ainus õige ajakirjandus on minu lehes. Ja kui sa ei ole minuga, siis sa oled minu vaenlane. Sa töötad tõenäoliselt selles teises lehes ja ... enne sa võisid olla lahe inimene, aga nüüd sa oled ikka paras ahv.

Enne olid nii normaalne.

Jah, enne olid nii normaalne, kuidas siis sai nii minna, et sa sinna läksid, sa ei saa enam olla normaalne inimene. Ja see on niimoodi. Ma ei tea, see äraostmine ei ole... Ma arvan, et meil on põhiprobleem ikkagi selles, et meie noored ajakirjanikud on nõrgad selles mõttes, et nad ei valda teemat, nad ei valda ühiskonda...

On teil noori üldse?

No siin ei ole praegu.

Sa mõtled üldse?

Ma mõtlen üldse. Meil ei ole noori. Meil on olnud noorte inimeste toimetus. Aga kuna noored ei jaga ühiskonnas... Aga kui noored käivad suvel, siis sa püüad ikka leida kas osakonnast kedagi või leida siis lihtsalt mõne keskkooli lõpetanud noore, kes aitaks puhkuste aja ära teha. Need on jälle stereotüübid... Kui ma küsin noorelt, näiteks suverepoterilt, ükskõik kellelt, et millest sa ise kirjutada tahaks või mis võiks sinu arvates olla need teemad, sul on kindlasti äkki mõni oma teema. Siis tulevad sealt siuksed... et see narkootikumide värk noorte hulgas on jõe põnev, siis ma tahaksin rannareportaaži teha ja surfamise laagris käia. See on kuidagi... ma ei tahagi, et nad oleks jõe poliitilised. Samas on ju mingid noorte poliitikaklubid koolides, aga mul ei tule naljalt ette sellist praktikanti või siis keskkoolilõpetajat, kes oleks poliitikas või ühiskonnas suutnud ... suudaks kätt ühiskonna pulsil hoida. Siis sa hakkad seletama talle algusest ja siis sa võtad ta juba enda kontrolli alla sellega, et sa seletad talle ära: tee nüüd nii, helista sellele ja siis küsi vot see, see, see asi ära, sest sa oled juba näinud, kuidas ta proovib helistada ja põhiküsimused küsimata jättis. Ja mingist hetkest tekib see sõltuvuse värk.. reporter sõltub oma ülemustest, kes on vanad toimetajad... ta on harjunud, ta ei ole iseseisev. Ja siis tekivadki siuksed imelikud kuradi lehed, mis tekitabki meie ajakirjanike nõrkust. Ma ei tea, kuidas sellest välja tulla... aga meie ajakirjanikud on liiga vähe iseseisvad võibolla.

Sind pannakse selle rongi peale, sul ei ole aega muude asjadega tegeleda.

Sa ei saa teha oma teemat... mõned leiavad, aga see on väga raske. Võibolla on meil ka see lehtede või väljaannete mitmekesisus liiga väike. Et oleks vaja nädalalehti veel paari näiteks, kus saaks nagu nokkida kauem või... et inimesed leiaksid endale sobivamad kohad... Kui kultuuriosakonnas inimene saab kolm päeva mingit lugu teha praegu... võibolla ei saa ka, võibolla mulle tundub kaugelt... suures lehes... siis uudistes suures lehes unusta ära... et mis mõttes õhtuks lugu ei ole, et mis teed, käid tööil või ei käi. Sa pead väga tugev olema, et need lood kätte saada nii kiiresti. Kõva pinge on peal.

On kaugelt näha inimesed, kes tulevad ajakirjandusse selle pärast, et ta loodab sealt hüvesid saada. Ma olen näinud ühte siukest tädi... tema jaoks see glamuur oli põnev ja rääkis... rääkisime, et kõik teised meil olid parajasti seal toimetuses, kus ma töötasin... see oli ühes ajakirjas ... ta tuli ja meil oli töötajat vaja, siis me rääkisime, ta oskas kirjutada päris hästi . Ja siis küsisime, et miks ta tahab tulla.. meil oli meeste seltskond, sellised 20-30 vahel jõmmid kõik, polnud üldse pereajakirja seltskond, jõime ja tegime igast lollusi. Ja siis tuleb üks siuke 40 kanti naisterahvast, hästi viisakas ja hoopis teistsuguste maneeridega, pidi meie roppusi kuulama seal kogu aeg. Ta ütles, et temale nii meeldivad need esitlused, et siis ta saab käia seal ja shampuseklaasi kokku lüüa... et see oli just see, mida me kõik vihkasime. Ja ma ei olnud üldse üllatunud, kui tema oli pärast Päevalehes üks neid inimesi, kes läks sinna väljatehtud reisile, millest Äripäev kirjutas. Ise veel rääkis, et lähen Egiptusesse varsti, nii põnev. Ma arvan, et need asjad tunneb väga kiiresti ära. Ma ei usu, et sellist ajakirjanikuideoloogiat sees kandev inimene mingil hetkel muudaks ennast teatud olukorras, et enda põhimõtetele vastu. Sa kujutad ju ise ette, et see ideoloogia on nii tugev sul sees... kui sa oled aasta töötanud juba, siis on sul väga raske ennast... sa võid teha pigem seda, et mingil hetkel ütled, et see ahvatlus on nii suur, et see raha on nii suur ja mulle pakutakse nii vägevast töökohta, et ma lähengi ajakirjandusest välja ja realiseerin rahaks selle kapitali, mis mul on kogunenud. Aga ma ei kujuta hästi ette seda, et sa oled kogu aeg eetilise ajakirjanik, töötad oma põhimõtete järgi, aga siis vahepeal teed selliseid kõrvalehüppeid. Pärast on raske edasi töötada.

R6

Ma alustan sinuga ehk sealt, kust teised lõpetasid. Võibolla sa räägid lähemalt reeglitest, mis kehtivad teie lehes reklaami ja ajakirjandusliku teksti eristamise kohta?

Jah. See, et tekst ja reklaam on eristatud, selle kohta on meil reeglid. Kui reklaam on rohkem teksti kujul, siis ei tohi seal kasutada sama fonti, mida on kasutatud ajakirjanduslikus tekstis. Reklaamtekst peab selgelt eristuma muust sisust. Ka lehekülje päises peab olema suurelt kirjutatud "reklaam". Sellega tegeleb reklaamiosakond. Toimetus ei tegele sellega – reklaami tellimise ja paigutamisega.

Kas teil on võimalik osta reklaami uudiste või arvamuste leheküljele? Või on seal ka piirangud.

Arvamusleheküljele... Kui sa nii küsid, siis me arvamusleheküljele ei müügi reklaami eriti. Meil on piirangud, kui palju müüme. Arvamusleheküljele müüme üsna vähe. Uudistelehel – loomulikult sinna saab osta reklaami. Reklaamil ju leht elab. Meil on reeglid, et uudiste küljel ei tohi ühe ettevõtte reklaam olla kõrvuti sellest ettevõttest rääkiva looga. On see siis hea või halb lugu. Samuti on meil kindel kogus, kui palju võib olla reklaami 4. ja 5. leheküljel, kuhu paigutame kaaneloo.

Kui sageli on teil tulnud ette juhtumeid, kus olete sõlminud pika reklaamilepingu firmaga ja siis avaldate kriitilist materjali selle firma kohta. See firma tuleb ja ütleb, et loobub reklaamist, sest kirjutate temast halvasti?

Paar korda on olnud. Aga sellest me ei saa end häirida. Kindlasti ei tee me selles osas kokkuleppeid reklaamiantjatega. Pikas perspektiivis tasuks see meile kätte, õõnestaks meie usaldusväarsust. Isegi kui saame selle raha kohe kätte, sõnum läheb laiali. Ja see mõjub halvasti meile. Me hoiame siin väga jäika joont.

Mõningates lehtedes on võimalik peale vaadates aru saada, et tekst on väga ühepoolne. Jääb mulje, et tegemist on reklaamiga, kuigi see pole ära markeritud. Kuidas välistate selle, et uudistelehel ei ilmuks promotekste?

See on puhtalt toimetajate töö. Kui mõni kogenematum ajakirjanik teeb ühe allikaga loo, siis ei saa seda kindlasti lubada. Kui see läbi läheb, on see praak... Ma ei ole sellest kunagi aru saanud, kuidas on võimalik lugusid osta. Haruharva küsivad meie käest – no suurettevõtjad ei küsi – aga haruharva sellised väiksemad tegijad helistavad ja küsivad, kui palju artikkel maksab. Ma ei tea, kust nad seda võtavad. Kindlasti ei saa osta lugusid lehte. Tahan uskuda, et ka teistesse lehtedesse ei saa. Ma ei kujuta seda ette, et helistan toimetusse ja ütlen, et "annan tuhat, paarkümmend tuhat krooni ja te kirjutate sellest loo".

Miks sa ei usu seda?

Ma ei usu seda. See ei saa ju olla nii. Ma olen töötanud ajakirjanduses 15 aastat. Ma ei ole sellega üheski toimetuses kokku puutunud.

Aga kust need väiksemate ettevõtete juhid siis teavad?

Nad arvavad ja eeldavad, et saab. Mõtlen ise, kas avalik-õiguslikku saab osta eetriaega – näiteks AKsse teise ja kolmanda uudise vahele. Ma eeldan, et ei saa.

Ma eeldan ka, et ei saa. Aga arvan, et kui inimesed helistavad uudiste toimetusse ja küsivad, siis võib aimata ja oletada, et on siiski selliseid üksikuid?

Jah, seda ei saa välistada. Seda ei saa välistada, sest igal elualal on tõpraid teatavasti. Täiesti võimalik, et on selliseid juhtumeid. Aga mina ei ole küll oma praktikas sellega kokku puutunud, jumal tänatud. Ma loodan, et mul ei tule ka sellega kokku puutuda. Meie väljaandes tähendaks see ajakirjaniku vallandamist päeva pealt. Täiesti kindlasti.

Te kirjutate igasugustest organisatsioonidest, sh ka börsiettevõtetest. Kuidas välistate huvide konflikti, et ajakirjanik ei kirjutaks nt oma ettevõttest?

Sel puhul, eriti inimeste puhul, kes kirjutavad börsist, nad on meil sellised toimetaja-analüütiku staatuses inimesed. Selge see, et neil on ka endal aktsiaid. Kui tal on selle ettevõtte aktsiaid, siis märgime selle eraldi ära loo all. Ja ma arvan, et siin on jälle see toimetaja kontroll. Esiteks distsiplineerib see, et ma usun – meil töötavad ausad inimesed. Teiseks distsiplineerib see, kui märkida ära, et sel ajakirjanikul on selle ettevõtte aktsiad. Siis ta juba kirjutab, ma loodan, sellise pilguga. Tal on enesetsensuur peal. Ta kindlasti ei kirjuta mingit moosilugu. Kolmandaks muidugi toimetajate kontroll – selle loo loeb enne avaldamist läbi ikkagi mitu inimest. Kui seal on põhjendamatu kiidulaulu, siis see lihtsalt kärbitaks välja.

Kui kaua sa oled siin väljaandes töötanud?

11 aastat.

11. aastat. Kas oma praktikast oskad öelda või tuua välja selliseid juhtumeid, kus ajakirjanikul on tekkinud huvidekonflikt mõnda teemat kajastades.

Sellist konkreetset, et keegi oleks ajanud oma kõrvaläri, seda ma ei tea. Küll aga olen vahetevahel pidanud kokku puutama olukorraga, kus mõnel ajakirjanikul on tekkinud väga hea sõbrasuhe oma allikaga. See hakkab kohe tööd takistama. See hakkab kohe silma, ta ei ole enam objektiivne. On olnud küll olukordi, kus ma olen pidanud sekkuma ja inimesega tõsiselt vestlema.

Kuidas sa tunned ära selle inimese?

Need, kellest räägitakse, on tavaliselt avaliku elu tegelased. Ühel hetkel hakkab neist ilmuma mõõdutundetult palju ilusaid lugusid. Siis kasutatakse neid palju allikana mingis positiivses kontekstis. Ma arvan, et see ei ole teadlik või paatahtlik, et inimest kuidagi promoda. See on sõbrasuhe – sul on hea talle helistada, ta räägib sinuga kenasti. Räägib sinuga, aga ei saada kuhugi mõnda kohta ja ei taha sulle kommentaari anda. Pigem on sellised näited. Peamiselt meie lehe kogemusele tuginedes arvan küll, et Eesti ajakirjanduses on hästi vähe sellist korrupsiooni, kui nii võib öelda. Meil on küll üsna karm eetikakoodeks. Meil on üsna karmid reeglid näiteks kingituste vastuvõtmise kohta. Tihtipeale üritatakse saata või anda ajakirjanikele kingitusi. Muidugi me ei aja juuksekarva lõhki. Mingi pastaka ja kruusi tasemel, selle võtame vastu. Aga me oleme saatnud tagasi näiteks kaste õlut, mille on meile saatnud Saku Õlletehas. Tegelikult oleme korra palunud Saku Õlletehasel mitte saata. Ma arvan sa tead, et nad saadavad sügisel ja talvel – jõuluõlle ja kevadel jälle mingi siidrid. Ja kui see kingitus on üleliia suur – me ei hakka ühte õllepudelit tagasi saatma, sest mingil maal muutub see narriks. Aga me ei reisi ettevõtjate kulul.

Kas ainult ettevõtjate kulul? Kuidas käitute riigivisiitide puhul?

Riigivisiitidel oleme seadnud sellise piiri, et me lubame endale ELi raha eest reisimist. Aga meid kutsutakse kaasa hästi palju, pakutakse võimalust, et tulge kaasa. Tihtipeale on need ka uudise mõttes huvitavad, aga kindlasti me maksame siis ise oma sõidu kinni. Erandi, ainsa erandi me tegime autoajakirjanikele – see on selline spetsiifiline asi, seal on palju igasugust autode katsetamist. Meil oli valida. Me oleks võinud ka ise maksta, aga selle autorubriigi tegemine oleks meile kujunenud hästi kalliks.

Mida sa arvad erilehtedest päevalehtede vahel?

Meil on ka ilmunud selliseid asju, aga see peab olema selgelt eristatud. See on ju reklaamtekst. Seal peab ka olema peal, et see on reklaam. Lugeja peab ju aru saama, et see on reklaam, mitte päevalehe või ajakirja poolt toodetud tõsijakirjanduslik väljaanne. See on reklaam. Mina ilmselt ei ole selline tavatarbija, libistan selle kohe vanapaberi kasti. Aga ma ei tea, mis mulje see lugejale jätab. Ma ei tea kui suurelt peab seal olema “reklaam” peale kirjutatud. Samas arvan, et tavalugeja ei pööra sellele erilist tähelepanu.

Kokkuvõttes on oht, et see hägustab piiri ajakirjanduse ja kellegi poolt tellitud teksti vahel. Kas teie ajakirjanikud võivad kirjutada lugusid erilehtedesse?

Me ei ole seda kunagi teinud, ostame selle tavaliselt sisse. Meil on suur kaasautorite baas ja me ostame need sisse. Uudistetoimetuse ajakirjanikud kindlasti seda ei te. Just selle pärast, et hoida lahus. Ajakirjaniku sõltumatus on meie jaoks väga tähtis.

Kuidas käitute pressiteadetega?

Pressiteated läbivad meil aina tihedamat sõela. Kindlasti ei pane me veebi reklaame. Aeg-ajalt mõni on läbi lipsanud, kes on väga osavalt oma pressiteate koostanud, aga üldiselt ei pane me tootereklaami, selgelt promopressiteadet üles. Kui pressiteade sisaldab konkreetset uudist, siis me toimetame selle – reeglina lühendame, muudame huvitavamaks ja paneme selle üles. Päris kõike me üles ei pane.

Kui palju on olnud selliseid juhtumeid, kus organisatsioon, kelle kohta on ilmunud kriitilist materjali, süüdistab teid?

Oi, kogu aeg. Kogu aeg, süüdistatakse, et me oleme kallutatud, pahatahtlikud, kollased, äraostetavad. Seda loomulikult.

Te üritate põhjendada oma tegemisi?

Olen suhelnud paljude organisatsioonide esindajatega. Nemad ju näevad seda asja oma mätta otsast. Ja see, et mina võin talle selgitada, mis on ajakirjaniku eesmärk, et me ei pea eelkõige seisma teie huvide eest, vaid vahendame inimestele uudiseid. Ja kui mõne olulise Eesti organisatsiooniga toimub midagi, siis peame seda kirjutama. Aeg-ajalt on selliseid kõnesid, et kui see lugu kahjustab tema organisatsiooni tegevust, mida see ilmselt ka teeb, et siis leht peaks jätma selle ilmutamata, kuna leht peaks seisma nende huvi eest. Rääkida sellest on nagu jooksmine peaga vastu seina tavaliselt.

Kui palju on ette tulnud selliseid olukordi, kus kriitika alla sattunud organisatsioon soovib end loost välja osta?

Meil ei ole seda olnud. Mina ei tea. Minu jaoks on see suur müüt, et kusagil toimub kauplemine artiklitega. Praktiliselt, tõsised tegijad ei paku meile kunagi raha.

Aga ähvardatakse mingil muul moel?

Ka nagu mitte. Kusagilt nagu hämarast ajusopist tuleb ette, et ühele ajakirjanikule paar aastat tagasi on mingi kahtlasem allikas öelnud, et küll ma uurin välja kus sa elad või midagi sellist... Aga need on ka pigem emotsioonipursked. Me ei ole neid väga tõsiselt võtnud.

Kuidas on ajakirjanikul võimalik kuritarvitada oma võimu?

Tal on kindlasti väga palju võimalusi selleks. Kirjutada ja keerata hästi pahatahtlikult vint üle oma looga. Tegelikult ju on võimalus igasuguseid fakte näidata... tegelikult on meil võimalik mingeid fakte võimendada. Fakt on fakt, küsimus on selles, millisesse konteksti see asetatakse. Keda me sinna juurde küsime. Me peame üritama olla võimalikult objektiivsed, suhtuma neutraalsel tasandil igasse juhtumisse. Me ei saa tõusta või laskuda armastuse-vihkamise tasemele. Peame ükskõikselt, mõnes mõttes hästi ükskõikselt suhtuma. Aga kindlasti on võimalik oma positsiooni kuritarvitada, ajakirjanikud on ju inimesed – kui seal tekib mingi isiklik viha, kättemaksu soov, kindlasti on võimalik. Selleks peavadki olema kogemustega toimetajad, kes näevad, kas artikkel on adekvaatne. Või on see üle võlli keeratud. Meie, ajakirjanikud, ei tohi teatavasti põhjustada asjatuid kannatusi inimestele. See on üks eetikakoodeksi osa. Ja seda tuleb jälgida, sest tegelikult võid sa inimese elu ära rikkuda väga lihtsalt. Põhjendamatult ära rikkuda. Tuleb ikkagi jälgida seda, mida sa teed, kuidas, mis määral. Sinu sõnadest sõltub inimese edasine saatus tihtipeale.

On sul olnud juhtumeid, kus on reporter on keeranud loo üle võlli?

Kättemaksuaktsiooni ei mäleta, aga mingisuguseid emotsioonipurskeid oleme silunud kindlasti. Ma ei oska tuua väga konkreetseid näiteid, sest mul ei ole väga valulist näidet tuua. Aga kindlasti on selliseid, aga mitte väga palju. Aga on. Küll aga tuleb ette üha rohkem selliseid juhtumeid, kus me peame mõtlema võimalikule kohtuasjale. Ja isegi mitte selle tõttu, et meil oleks fakt vale, vaid

mingisuguse sõnastuse, au ja väarikuse solvamise või millegi selle tõttu. Sest see uus võlaõigusseadus, kui ma ei eksi, ja autorikaitse seadus ja isikukaitse – kõik see teeb elu aina keerulisemaks.

Sa oled tundnud, et ajakirjanik on üha ahistatum igasuguste seadustega?

Jah, muidugi. Seepärast, et meil on tekkinud väga huvitav trend. Ma saan aeg-ajalt kirju või telefonikõnesid inimestelt, kes ütlevad, et “teil ilmus seal aastal 2001 minust artikkel, et ma olen maksupettur”. Oligi maksupettur. Ja siis ütleb, “ma tahan, et te nüüd mu nime kustutaksite sealt veebist. Kuigi jah, kohus mõistis mind süüdi ja kõike puha, aga nüüd ma olen oma maksud tasunud ja ma arvan, et minu nime ei pea enam levitama. Ja Google, kui mu nimi sinna sisse toksida, siis annab kogu aeg selle artikli kätte. Ma ei taha seda. Ja kui te sellega ei nõustu, siis ma pöördun andmekaitse inspeksiooni”. Kõige kurvem on see, et tihtipeale nad võidavadki. See on hästi ohtlik tendents. See on täpselt nagu seal raamatus 1984 – käib selline ajaloo ümberkirjutamine. Sa tahad nagu kustutada mingi lehekülje oma elust. Sa võisid olla... maksupettur on veel väike asi. Seal on igasuguseid, tankiste, kes on tõesti tegelenud väga suuremahuliste pettustega kunagi –1990ndatel tehti ju imelisi asju. Ja nad nõuavadki seda.

Suure petturi puhul võib eeldada, et teda ümber ei kasvata. Aga kui inimesel on jäänud üks kord maksud maksmata ja siis ta loeb 10 aastat hiljem veel...

Need maksud ei ole tavalised maksud. Need on tolle aja kontekstis ikka miljon-paar. Lisaks võlad teistele. See ei ole see, et jätad maksuametile mingid tulud deklareerimata. Need on ikka midagi muud.

Tuleks tagasi selle juurde, et mõni reporter kipub üle võlli keerama. Miks reporter nii teeb?

Ta on ka inimene. Seal on isegi see, et vahel läheb reporter liiga õhinasse mingi teemaga. See võib tuua kaks asja. Üks on see, et tal tundub see teema lõpuks hoopis ebahuvitav. Ta on seal sees ja kõigest teada saanud. Siis tundub, et siin ei olegi midagi kirjutada. Teine on vastupidine sündroom, kui ta tegeleb teemaga – ta tegeleb õhinaga, asjad tunduvad järjest suuremad ja olulisemad ja siis vahel tundubki, et kõik see maailma valu koguneb tema sisse ja ta lajatab selle välja. Toimetaja asi on natuke rahustada inimest ja seda pehmendada veidi.

Üks asi, millele intervjuueeritavad on viidanud, seondub majanduskriisiga. Kas selline majandussurutis võib ohustada ajakirjanduse sõltumatust?

Ma ei oska öelda. Teoorias mingi loogika ütleb, et võiks. Aga ma ei ole sellega kokku puutunud. Selle sõltumatusega on nii, et sõltumatus on ajakirjaniku jaoks üks põhimõttelisi asju, millest koosneb tema tööalane autoriteet või maine. Ma ei tea, olukord ei ole ju nii meeleheitlik, et mingisuguse näruse raha eest peaks panema kogu oma au kaalule. Sind ei võeta ju tõsiselt, kui sinu nimega on seotud mõni skandaal. Kui oled tõesti kelleltki raha võtnud.

Üks asi on raha võtta. Teine, millele osutatakse, et ajakirjanik satub toimetuse surve alla. Peab olema senisest lojaalsem, tegema asju, mida võibolla ei teeks – muidu võib kaotada töö. Mida sa sellest arvad?

Aaaa. Ma ei oska öelda seda. See on üks teine osa müüdist, kuidas kurjad toimetajad ja peatoimetajad jagavad hommikusel koosolekul käsklusi reporteritele, kuhu ajakirjanikke tuleb ässitada sel päeval. Tegelikult need asjad ju nii ei käi. Uudistetoimetuse koosolekul ajakirjanikud eelkõige ise räägivad, mida nad teevad. Toimetajad jagavad ka aeg-ajalt ideid, aga need on pigem üldisemad, makromajanduslikud teemad – näiteks kuidas käibemaksutõus mõjutab ettevõtteid. Aga teravamad infot toovad ajakirjanikud ise sisse. Ma ei kujuta isegi ette, mis käsk see võiks olla, et ajakirjanik ütleks “ma ei tee seda, ma lähen minema”. Kui ta ei taha, siis ta lihtsalt ei tee. Meil on tihtipeale nii, kui inimesele teema ei sobi ja ta ei ole sellega kodus, las keegi teine teeb. Siis on keegi teine, kes seda teeb, kes tunneb teemat lähemalt. Mulle tundub vähemalt endale, et me ei jaga välja ebaeetilisi või kuritahtlikke teemasid.

Räägiks poliitikast. Ilmselt oled kuulnud väidet, et kusagil ajakirjanduses on kallutatud jõud. Mis sa arvad sellest, et Eesti ajakirjandust on süüdistatud liigses parempoolsuses?

See on ka huvitav. Ma ei ole küll kohtunud viimasel ajal ühegi poliitikuga näost näkku. Olen küll telefonis rääkinud või kui nad tavaliselt meile midagi ette heidavad. Ma ei ole ka kindel, et meie juhtkonnast keegi poliitikutega väga tihti kohtuks. Ma ei tea, võibolla see on suurtes päevalehtedes teistmoodi – Postimees ja Päevaleht kohtuvad regulaarselt poliitikutega. Meil küll seda ei ole. Meil ei ole erilisi sõprussuhteid kellegagi. Meile on ka ette heidetud seda, et me valimiste eel anname juhtkirjas konkreetse soovitus, kelle poolt hääletada. Eestis seda ei praktiseerita, mujal maailmas küll. Eestis on see nagu natuke põlu all – süüdistatakse, et oled justkui sõltuvuses kellestki.

Miks te annate soovitusi ... tavaliselt paremerakondade poolt?

Jah, me anname teadliku soovitus selle kandi pealt, kes oleks ettevõtluse seisukohalt kõige parem valik. See on suhtumise küsimus. Mujal maailmas tehakse seda ka. Aga Eestis ei tehta. Kuidas me selle välja valime? Istume toimetajatega kokku, kaasame mõned poliitikast kirjutavad ajakirjanikud, arutame, kes see võiks olla. Toome välja argumendid ja siis ühiselt otsustame. Ja muidugi on paremerakonnad. Ma arvan, et see, et Eesti ajakirjandus on parempoolne, mida ta kindlasti on – võibolla mõningate eranditega, Maaleht võibolla ei ole – see tuleb sellest, et toimetajad ja ajakirjanikud on oma hingelt parempoolsed enamuses, ma arvan. Mitte sellest, et meil oleks kusagil mingi niiditõmbaja.

Kui ma üritan nüüd meie jutuajamist kokku võtta, siis missugune on Sinu jaoks korrumppeerunud ajakirjanik?

Korrumppeerunud ajakirjanik on selline, kes on sõltuv oma allikatest, otseses sõltuvuses. Ta kirjutab lugusid teemadel, mis talle ette öeldakse. Käib nende samade allikate kulul soojamaareisidel või kus iganes - näiteks spaas. Kui on vaja lehte mingit promoartiklit, siis helistatakse talle. Selline ongi. Ta on väga sarnane sellise ametnikuga, kes võtab altkäemaksu ja aitab detailplaneeringut kiiremini menetleda. Samasugune tüüp. Aga ma arvan, et tal ei ole pikka pidu üheski toimetuses.

Sa kirjeldasid päris täpselt, milline on korrumppeerunud ajakirjanik. Kas sa tead mõnda juhtumit, mõnda ajakirjanikku, kes on selline?

Ma olen kuulnud vihjeid paari ajakirjaniku kohta. Mitte meie toimetusest, vaid teistest Eesti väljaannetest. Kirjutavad ajakirjanikud.

Sa ei pea nimesid ütleva, kas võid öelda, milles nende korruptiivsus seisnes?

Ma olen kuulnud, et korruptiivsus seisnes selles... ma ei tea, kas seal oli mingeid hüvesid taga. Küll oli seal soojamaareisidel käimist ja midagi sellist. Ma ei tea, kas seal liikus ka mingi konkreetne raha. Oli inimene, kes kirjutas ka majandusest, kel olid sõbrad ettevõtjad. Kui oli vaja, siis ta kirjutas nendest mingisuguse moosiloo.

Mis hinde sa annad Eesti ajakirjandusele 10-pallisel korruptsiooniskaalal?

Minu jaoks on raske seda hinnata. Ma arvan, et ajakirjades on tihtipeale puhas promomaterjal. Samas ajalehed, suuremad päevalehed – eriti uudisteosad – on vägagi korruptsioonivabad.

Kui me ajakirjadest räägime, siis võib öelda, kui promotekstid on ikkagi selgelt ära markeeritud, et tegemist on reklaamiga – siis see liigituks ikkagi selle ausa ajakirjanduse poolele.

Seda küll. Aga eriti ilu- ja moeajakirjades... muidugi ei saa öelda, et see oleks kuidagi ohtlik ajakirjandusvabadusele kui sellisele. Aga seal on küll vahel väga selgelt näha, et seal on mingi promotekst ilma mingisuguse märketa.

Aga kui sa proovid üldist fooni hinnata?

Ma hindaks päris kõrgelt. Ma hindaks meie lehte isegi kõrgemalt kui teisi. Meie lehel on karmimad reeglid. Ma hindaks meie lehte 9 palliga sellel skaalal. Jätan 1 palli selle varuks, et kunagi ei tea... me oleme kõik inimesed. Üldine võiks ka olla kusagil seal 8.

Kas tajud, et teie leht on rohkem riskantsem väljaanne, kui korruptsioonist rääkida?

Ma arvan, et ei ole. Ettevõtjad tegelikult ei ole nii sõltuvuses ajakirjandusest, kui on poliitikud. Suured päevalehed on poliitikute jaoks tähtsamad kui meie leht. Ma ei taha sellega öelda, et lehest nüüd välja ei tehta. Tehakse ka, vägagi valuliselt reageeritakse. Ettevõtjate puhul mängivad ka muud asjad rolli. Maine on kahtlemata väga oluline, aga selline konkreetne võime kasumit teenida – see on olulisem. Aga poliitiku maine rikkumine võib olla ikka väga katastroofilise tähendusega tema enda jaoks.

Ma mõtlesin riskantsem selles mõttes, et see on rahale lähemal?

Jaa, jaa. Aga ma ei tunnetata seda. Meile ei pakuta praktiliselt midagi. Hea küll võibolla mulle ei pakuta, aga ma ei ole ka kuulnud, et teistele pakutaks. Või Igorile. Küsivadki sellepärast väiksemad vennad, väga harva. Eriti kui nad saavad toimetuse üldmeilile, siis me lõbutseme nendega. Aga need väiksemad vennad lihtsalt ei tea... nad ilmselt on kuulnud kusagilt, et on võimalik. Ja siis nad küsivad, palju see maksab. Nad arvavadki, et selline teenus on olemas.

Võibolla see teenus ongi olemas? Nt ajakirjades.

Jah, seal võib see olla.

Panid keskmise hinde 8. Põhjenda veidi.

8 seepärast, et see on kõrge hinne. Aga ma eeldan, et ei toimu massilist korrumpeerumist või massilist artiklite ostmist või massilist allikatele vastu tulemist. Sellepärast 8. Ma arvan, et korruptsiooniga on Eesti ajakirjanduses päris hästi. Võibolla ma olen sinisilmne või naiivne. Kuna ma ise ei ole suhteliselt pika aja jooksul kogenud... mulle endale on kunagi ammu pakutud raha, öeldud "kirjuta selline lugu, siis me maksame midagi".

See pakkuja oli väljaspool toimetust?

See oli ettevõtja. See oli aastal 1995 vist, kus olid hoopis teised reeglid. Kus ühiskond tundus veel seadusetum ja reeglitest vähem kinni hoidev. Rohkem ei ole nagu keegi midagi pakkunud. Ei tea. Aga need jutud on levinud ilmselt paljuski seetõttu, et ajakirjandus, kui ta hammustab kedagi, mida ta ka tihti teeb, siis on palju lihtsam näha mitte oma silmas näha palki, vaid väita, et see on kellegi poolt tellitud lugu, see on kinni makstud. Et ajakirjanik on kirjutanud nii, nagu talle on ette öeldud. Mitte aga see, et sul endal on midagi viga.

R7

Kust te tavaliselt saate ainekogude kirjutamiseks või lehe kavandamiseks?

Allikad, töö allikatega, see on kõige olulisem. Kindlasti ka igasugune... pressiteated, igasugune maakonnatasandi... linn, vald, maavalitsus... a'la kultuurikalender... mingid sündmused, mis on teada, mis toimuvad. Ja kindlasti ka internet selles mõttes, et kõiksugused vallavolikogude eelnõud ja kõik muud, et töö materjaliga. Et loed dokumendi läbi ja näed, et seal on mingisugune konflikt sees või mingisugune probleem. Aga kõige esmane on muidugi allikad.

Aga kui tihti pakuvad teile teemasid näiteks sõbrad või tuttavad?

Minu sõbrad ja tuttavad ei oska mulle niimoodi teemasid pakkuda, et kuule... noh, vaata see asi on... vaid sõpradelt ja tuttavatelt ma saan palju infot, mida ma siis ... kuulates nende jutu ära kusagil seltskonnas, ma taban, et ahhaa – siin on ju tõsine uudis taga. Seda on juhtunud küll. Sõber või tuttav ise ei ole ajakirjanik, tema ei näe seda, et siin on rohkem kui ainult tema lugu taga.

Aga kas pakutakse ka juba valmis kirjutatud lugusid?

Jah, meil on siin selliseid freelancereid, kes käivad ja pakuvad oma lugusid. Siin oleneb, et millisel tasandil lugusid, arvamuskülg on ju näiteks puhtalt valmiskirjutatud lood. On siis poliitik või linnakodanik või kes iganes. Mõte ongi selles, et seal siis arvavad inimesed, kes ... kust iganes. Uudistega on muidugi niimoodi, et kui pakutakse valmiskirjutatud lugu, siis see on mingisugune – et meil oli tore sündmus – lugu, millega on siis nii, et olenevalt võimalustest ja valikutest, kas nendega saab midagi teha või ei saa. Uudiseid valmiskirjutatud kujul.. või kui nad ongi valmis kirjutatud, siis tuleb nad nii palju ümber töödelda, et tegelikult tuleb teha uus uudis.

On töös tulnud ette selliseid olukordi, kus keegi on nõus maksma, et tema lugu lehes ilmiks?

Minuga konkreetselt on üks firma aastal 96 või 97 hakanud rääkima, et... aga, et ... ilmselgelt olid neil mingitest teistest meediaväljaannetest need kogemused, et tuleb raha anda. Minu anda need kogemused olid isegi telest, ma ei mäleta, mis telejaamad toona üldse olid, vist olid TV3 ja Kanal 2 juba... nad nagu vihjasid sellele, et eks me siis tasume selle eest... Aga neile sai kiiresti selgeks tehtud, et selline asi ei lähe läbi, et ajakirjanikule loo eest ei maksta. Sel firmal puudus tollel hetkel meediaga suhtlemise kogemus, selles mõttes, et neil oli mingisugune imelik kogemus ja nad arvasid, et nii käibki. Aga ma ütlen, et see oli aastaid üle kümne tagasi. On selline kord... ma usun, et see on kõikides toimetustes üle Eesti, et kui ajakirjanikule pakutakse, siis tegelikult on ajakirjanikul... esiteks ta ei tohi seda vastu võtta ja tal on kohustus sellest kohe ka peatoimetajat teavitada. Ja me oleme seda paar korda ka lehes kirjutanud, et... ma isegi ei mäleta, et millistes lugudes... aga see ei ole niimoodi, et vaadake, juhtus selline asi, et ... teistele teadmiseks. Need on olnud sellised profülaktilised artiklid ja meie maakond on nii väike, et siin ei juleta pakkuda ega midagi, sest see tuleb välja.

Minul on olnud üks kord, aga ma ütlen, et see ei olnud selline, et paneme rahapaki kõrvale... vaid nad hakkasid niimoodi, et kas ja mis... Aga üks asi on palju keerulisem ja komplitseeritum selle asja juures... ei ole sellist asja, et pannakse ajakirjanikule rahapakk või pakutakse ajakirjanikule mingit hüve... vaid on see, et lähme korrus kõrgemale, seal on reklaamitoimetuse, ostame reklaami ja nüüd survestame läbi reklaamitoimetuse seda sisutoimetust, et kirjutage meist. See on palju keerulisem lugu ja seal on palju tõsisemad probleemid taga, eriti just praegu, kui reklaamiturk on igal pool kõvasti kukkunud. Kõik väljaanded võitlevad selle nimel, et seda piskut reklaami saada ja nüüd on see, et... kujutame ette, et mingisugune elektroonikakauplus on nõus reklaami võtma, aga tahaks, et oleks mingisugune teemakohane lugu lehes juures. Ja kõige paremini ta näeks seda, et see lugu oleks temast. Ja nüüd on see, et ... kuidas toimetuse peaks laveerima, et tegelikult elektroonikaärist ja suundumustest võiks ju kirjutada iseenesest, aga seda tuleb teha ikkagi nii, et see peab olema puhas ajakirjandus. See on nüüd selline laveerimine, see on praegusel ajal palju-palju keerulisem.

Raha on üks asi, aga mingeid muid hüvesid?

Muud hüved on täpselt samamoodi... Mina küll ei tea, et keegi oleks mulle midagi pakkunud.

Reisid, kontserdipiletid?

Ei, ei. Need kõik kontserdipiletid ja reisid ja see käib täiesti ametlikult... näiteks on see täiesti normaalne, et ajaleht sõlmib sponsorlepingu mingi kontserdi korraldajaga, ta avaldab tasuta reklaami lehes või mingi hästi soodsa protsendiga ja saab piletid vastu. Ja siis ajakirjanikud lähevad kontserdile. Aga mingisugust ajakirjanduslikku osa seal üldse taga ei ole, ei kirjutada ridagi, see on puhtalt reklaamiküljel.

Lihtsalt reklaam ja siis saavad piletid?

Jah. Igasugused institutsioonid... no kes teevad kõige rohkem reise ajakirjanikele. On ju tegelikult praegusel hetkel Euroopa Parlament, Euroopa Komisjon, ka NATO. Aga keegi neist ei eelda, et sa pead neist kirjutama. Nende soov või tahtmine on teha ajakirjanikele selgeks, kuidas nad töötavad ja mina arvan, et selles ei ole midagi halba... Kui näiteks Euroopa Parlament kutsub ajakirjanikke külla ja teeb neile mingeid seminare, konverentse, mida iganes, veab nad kuskile Strasbourgi või Brüsselisse, siis tegemist on demokraatliku institutsiooniga, kus on kõik erinevad parteid esindatud ja tegelikult korraldajaks on see, kes on sõltumatu institutsioon. Selles ma ei näe mingisugust ajakirjanduseetika rikkumist või midagi. Nendele reisifirmade pakkumistele, et viime teid reisile, te kirjutage pärast lugu, neile oleme me kõik ära öelnud. Need pakkumised tulevad täiesti ametlikult, täiesti avalikult, selles ei ole mingisugust... selles ei saa mingisugust soovi kedagi ära osta, lihtsalt ajakirjanik või ajakirjandusväljaanne peab olema piisavalt tark, et sellest ära öelda.

Kui te pidevalt olete ära öelnud, kas nad ikka pakuvad?

Ei... Need pakkumised olid 7-8 aastat tagasi viimased. Ei olegi enam pakutud. Me oleme ju ka lehest lugenud... kus see Äripäev tegi... oli üks suur ajakirjanike grupp, kes viidi kusagile reisile... mingisugune turismifirma avas liini ja esimese satsina viidi sinna ajakirjanikud, et nad kirjutaks, kui tore see on... ja siis Äripäev helistas kõigile neile minevatele ajakirjanikele ühel hetkel, kui nad olid lennujaamas. Erinevad ajakirjanikud helistasid ja küsisid kommentaari, et miks te selle pakkumise vastu võtsite. Ma näen ka selles ajakirjanduseetika rikkumist, aga mul on jõe hea rääkida, sest meie lehele pakkumist ei tehtud, nii et meil ei tekkinud isegi diskussiooni, kas võtta vastu või mitte. Aga ma ütlen, et meie lehe suur pluss on see, et meie peatoimetaja on pikaaegne Avaliku Sõna Nõukogu ja Pressinõukogu liige, ta on Eesti ajakirjanduses üks enam hinnatud meediaetika tegelane, ta oskab neid läbi näha. Kui ka pakutakse, siis ta jube ütleb sellele eos ära ja see info ei jõuagi teisteni. Mina võibolla elan näiteks öndsas usus, et keegi ei käigi meile pakkumas.

Aga te ütlesite, et teie lehes see pole levinud praktika, aga teie kolleegidele on pakutud ka?

Ma ei tea, ma pean mõtlema natuke. Mina küll ei tea, et oleks. Selline asi, et käidaks ajakirjanikule pakkumas, et tee meist selline lugu või ole umbes meie pressiesindaja, niimoodi mustvalgelt tõenäoliselt ei ole mitte midagi olnud. Palju keerulisemad asjad on need varjatud kujul, kus isegi see sund või initsiatiiv ei tule isegi mitte väljast, vaid tuleb meie enda toimetuse seest, aga tuleb reklaamitoimetusest. See on palju keerulisem. Kindlasti on siin mingisuguseid...väike maakond, on näha mingisuguseid sõbrasuhteid. Peatoimetaja ja minu töö ongi just neid läbi näha ja selgeks teha, et ei, sa ei kirjuta sellest. Raudselt ei ole seal taga mingit rahalist asja, vaid noh, et see ettevõtja on selle ajakirjaniku sõber ja nüüd see ajakirjanik kas siis puhtalt ajakirjanikuna näeb seal mingeid probleeme, millest ta tahaks kirjutada või siis soovib ta talle midagi n-ö head teha.

Kaudselt võib seal ju ikkagi mingi rahaline aspekt mängus olla?

Vot ei tea. See oleks koheselt nähtav, kui üks ajakirjanik hakkaks mingisugusest firmast või mingisugusest asjast kirjutama erilise innukusega. See on küll paari kuu küsimus, kui see läbi... see oleks võimalik läbi näha. Aga midagi sellist ei ole lehes tähele pannud.

Kes need tavaliselt on, kes midagi pakuvad?

Ei ole pakutud. Läbi lihtsate sõbrasuhete... ma ju ei tea, mis nende sõbrasuhete taga on. Ma ütlen, et selliseid otsepakkumisi ei ole. Ma ütlen, et palju keerulisemad asjad on need kaudsed pakkumised, mis on seotud reklaamirahaga, mis jõuab lehte, toimetusse täiesti legaalselt, nii nagu raha peabki lehte jõudma, läbi reklaamitellimuse. Nüüd on küsimus selles, kas reklaamile peaks järgnema mingisugune osa, mis on sisu. Näiteks tuleb mingi kontserttuur meie linna ja võtab suure reklaami ning ta tahaks, et oleks ka väike mingisugune nupuke lehes, et see kontsert nüüd tuleb. No miks ta peab seal lehes olema. Või sellisel juhul, kui tuleb järgmine kontsert, kes ei võta reklaami, sellisel juhul peab tema ka lehes olema. Aga siis ütleb reklaamitoimetuse, et nad ei ole reklaami võtnud, neid ei tohi avaldada. Kui ühele teed.. võtad vastu otsuse, et teeme niimoodi... siis seda tuleb rakendada sisus ka teistele ja raha tuleb ära unustada seal vahel. See, et kas on reklaami võetud või ei ole reklaami võetud, tegelikult peab sisutoimetuse selle ära unustama.

Skeem näeb välja siis niimoodi, et reklaamisoovija helistab reklaamitoimetusele, ütleb, et ta tahab reklaami saada...

Ja ta võtabki selle reklaami.

... ja siis ta ütleb, et ma tahaksin juurde ka mingit lugu saada...

Just, just.

Aga kas reklaamitoimetuse siis ütleb mõnikord ka, et niimoodi ei saa, et jätame selle ära?

Tegelikult on niimoodi, et ta ei tohi seda vastu võtta. Küll aga hakkab ta seal taga haistma seda varianti... tekib hirm, et ta jääb sellest nüüd ilma, sellest reklaamist... ta ei saa mitte mingil juhul kliendile öelda, et jajaa, loomulikult. Vaid siis ta hakkab survestama mingit ajakirjanikku, näiteks kultuuriajakirjanikku, et tule, kirjuta nende tuurist. Ja nüüd on selline asi, et mingil hetkel leiab see ajakirjanik, kes on näiteks just sellest muusikast hästi huvitatud ja see tuur, mis saabub, läheb talle väga korda. Ta leiab, et see on väga hea mõte, teha intervjuu... nüüd on see Singer Vinger ja Tanel Padar tulemas... et näiteks reklaamitoimetuse suudab n-ö vajutada õigele nupule... kui nad suudavad ära jagada, et milline ajakirjanik on sellisest muusikast kõige rohkem huvitatud ja näiteks selle kontserdi korraldaja teeb sellele reklaamile suhteliselt raskesti tagasilükatava ettepaneku, et me võtame teilt sellise summa eest reklaami, kui te kirjutate sellest loo. Ja nüüd ajakirjanik leiab, et vot intervjuu Hardi Volmeriga oleks üks jõe lahi asi ja ta teebki selle intervjuu ära ja see intervjuu ongi lahe... ning kontserdikorraldaja on väga rahul, et tema lugu oli lehes, lugeja on väga rahul, et Hardi Volmeri lugu lehes, kontserdikorraldaja paneb reklaami lehte, reklaamitoimetuse on rahul... kõik tunduvad rahul olevat... Aga nüüd on küsimus, et kas kuskil rikuti midagi, kas kuskil läks midagi valesti... Ja kurat, ega vastust ei tea.

Jah, tundub, et kõik-võidavad olukord.

Just, ongi. Aga kas me nüüd rikkusime midagi või ei rikkunud. Lehes on ju täiesti ilmselge, et kirjutatakse lugusid vastavalt sellele... kui on päevaleht, siis on vastavalt päevasündmustele.. Tundub täiesti adekvaatne ja loogiline, et Hardi Volmeriga intervjuu tehakse sel hetkel, kui ta on tulemas meie linna või kui ta on siin. Sellisel hetkel on mingisugune avalikkuse tähelepanu temale suunatud. Et võtta täiesti suvaline inimene... et teha homsesse lehte intervjuu Emil Rutikuga, kellel puudub igasugune side antud hetkel meie maakonnaga, ta ei ole siia tulemas, tal ei ole siia asja, see tundub nagu imelik, et miks te temast praegu kirjutate. Teisest küljest on lugejal täiesti arusaadav, tal on isegi võibolla õigustatud ootus loota intervjuud näiteks Tanel Padari või Hardi Volmeriga, eks ole.

Kas on olukordi, kus on loo eest maksmine õigustatud?

Ainult sellisel juhul, kui on tegemist kommertstekstiga. Ja see on ka lehes ära märgitud, et on kommertstekst.

Aga mis probleemid võivad tekkida, kui ajakirjanik võtab kirjutamise eest raha?

Ajakirjanik muutub ju hoobilt sõltuvaks. Esiteks, kui ta võtab raha... siis ta rikub meie lehes kehtivat reeglistikku. Ta peab seda hakkama koheselt varjama, et ta seda tegi. Ta peab seda varjama lugejate

eest, ta peab seda varjama toimetuse eest. Võtsid raha vastu, aga nüüd hakkab see firma sind survestama, et nüüd kirjutad veel meist ja veel. Umbes, et ma lähen ütlen pärastpoole, et see ajakirjanik võttis mult raha selle loo kirjutamise eest. Mis sellel ettevõttel kaotada, kui nii mõelda. Muidu ma lähen räägin ära, et selline asi oli. Sind tõmmatakse vahele. Kui sa seadust rikud, siis sa pead arvestama sellega, et sa oled kogu aeg seaduserikkuja, sul on kogu aeg n-ö kirves pea kohal.

On teid ähvardatud mõne loo kirjutamisel?

Mind konkreetselt... ma ei mäletagi.. Minu kolleege küll on, jah. Nendesse ähvardustesse... me ei ole neisse tõsiselt suhtunud. Tähendab sellisel moel ei ole ähvardatud, et me oleksime nüüd leidnud, et... ütleme, kui see ähvardus on isegi selline arusaadav, et afektiseisundis tehtud või et selle taga ei ole midagi reaalselt... ajakirjandusväljaandel ju väga hea PR-trikk käia välja, et mind ähvardati selle loo eest. Tõmbab ju palju rohkem tähelepanu, et see ajakirjanik teatab, et see kodanik, kellest ta kirjutab, kes on pätt ja kaabakas, ähvardas teda ära tappa. Ja teha siis politseile avaldus selle kohta ja kõik. Aga meil ei ole selliseid asju ette tulnud. Need ähvardused on olnud sellised pigem, millesse tõesti ei ole mitte kuidagimoodi tõsiselt suhtunud.

Aga mõned näited millega ähvardatakse või mida ähvardatakse teha? Kas või kolleegide tööst, kui teil endal midagi ei ole.

Olenevalt inimestest... siin on olemas paar ettevõtjat linnas, kes ähvardavad sellega, et nemad meie lehte enam reklaami ei võta. Tegemist on aga inimestega, kes ei ole eriti kunagi lehte reklaami võtnudki. Ja kui mingi firma loobub reklaamiandmisest... siis sisutoimetuse ei saa sellele mingisugust tähelepanu pöörata. Jah, reklaamitoimetuse on kurb ja pahane ja vihane, näed, et kurat, kirjutajate siukse loo, et nüüd ta ei võta meilt enam nii suures ulatuses reklaami. Me ei saa neid aidata, eks ole.

Aga kas reklaamitoimetuse mõnikord ei hakka survestama, et nüüd te ei võtnud ja järgmine kord ma ei paku ka enam.

Reklaamitoimetuse meid?

Jah.

Aga millega ta survestab meid?

Kirjutage sellest, aga kui te sel korral ei kirjuta, siis me järgmine kord enam ei pakugi või midagi sellist...

Jumal tänatud, et ei paku.

Kas see kehtib kõikide ajakirjanike kohta siin?

Tegelikult on niimoodi... seda on proovitud suuremates lehtedes üle maailma ja see töötab siiaani niimoodi, et meil on erinevatel korrustel... reklaamitoimetuse ja sisutoimetuse. Tegelikult on niimoodi, et paljud meie sisutoimetuse inimesed ei tea võibolla isegi seda, milline seal mõni reklaamitoimetaja välja näeb. Meid ei ole siin küll palju, aga kuna see suhtlemine toimub ikkagi nii, et sisutoimetuse omavahel ja reklaamitoimetuse omavahel, siis ma olen täiesti kindel, et paljud ajakirjanikud ei tea, milline näeb välja mõni meie reklaamitoimetajagi ja ka vastupidi. Ja mõnedes lehtedes on tehtud ju ka niimoodi, et reklaamitoimetuse ja sisutoimetuse asuvad umbes erinevates linna otsades, et nad võimalikult vähe üldse omavahel kokku puutuksid ja et ei tekiks sellist asja, et reklaam ja sisu hakkavad omavahel segamini minema. Et see varjatud reklaam ei saaks tekkida. Ja seda me siin...

Eesti praktikas päris sellist asja vist ei ole?

Tegelikult on... kõikides lehtedes on nii, et nad võivad küll asuda samas majas, aga kuna need toimetused on ka ju piisavalt suured... eriti veel suuremates lehtedes... see läbikäimine sisu ja reklaamipoole vahel on väga nõrk ja seda on lausa teadlikult omanikud üritanud hoida. Sellepärast, et omanike huvides on see.. et okei, ta tahab küll võimalikult palju raha teenida, aga ta saab ka väga täpselt aru, et raha saab ta teenida juhul, kui see leht püsib sõltumatuks. Et keegi ei saaks hakata ütleva, et sa teed sellele või tolele.

Aga lähme tagasi nende ähvarduste juurde. Kas olete mõne ähvarduse pärast jätnud loo kirjutamata?

Ei, kindlasti mitte. Sellist ähvardust ei ole küll olnud.

Aga kohtusse näiteks keegi on...

Ähvardatud on küll, aga... meie leht on kohtus käinud, aga üldse mitte oma lugude pärast. Viimane kord oli mingi arvamusartikkel ja siis üks inimene, keda seal arvamusartiklis oli nimetatud, kaebas kohtusse selle arvamusartikli kirjutaja ja siis leht oli seal vahel n-ö. See kohtuasi lõppes... kohus lepitas need kaks inimest omavahel ära ja... Kohtusse kaebamisi ... see sõltub inimese temperamendist, eksle. Jälle ma tean ühte tegelast, kes on mind lubanud kolm korda kohtusse kaevata, aga ma võin selle peale kõva häälega naerda ja temaga edasi rääkida, sest see on tema mingi hetkeemotsioon. Sellist ähvardust nüüd küll ei ole, et millepärast lugu võiks kirjutamata jätta. Lugu on jäänud kirjutamata sel juhul, kui ma olen pärast teemat, inimeste ärakuulamist jõudnud tupikusse ja enam ei saa aru, millest see lugu on. Kui sa kõik osapooled ära kuulad, siis tihtipeale see lugu muutub selliseks asjaks, et seda ei ole võimalik enam mingitesse raamidesse panna. Aga see ei puutu selles mõttes asjasse. Aga seda ma võin kindlasti öelda, et mind keegi ei ole ähvardanud... mitte ühtegi meie lehe ajakirjanikku sellisel moel, et see lugu oleks jäänud kirjutamata. Me teeme ju hommikul ju oma koosoleku, kus me lepime kokku need teemad ja asjad, millest me kirjutame. Mõni teema nõuab jah pikemat aega, aga kui see teema kuhugi ära kaob... see tähendab, et need tõsised teemad ei saa kuhugi ära kaduda, sest kõik hoiavad neil silma peal... teised ajakirjanikud seda ajakirjanikku, kes kirjutab. Neid ju väga huvitab, mis sellest asjast saab ja kuidas see asi edeneb. Keegi ei saa lihtsalt kellelegi teisele ütlemata jätta lugu pooleli, et teda ähvardati ja ta ei ütle seda kellelegi... ja seda lugu lihtsalt ei ilmu. Selline asi ei ole võimalik. Aga keegi ei ole mulle ka rääkinud käinud, et kuule, et keegi ütles, et keegi lööb ta maha, kui see lugu ilmub.

Aga kuidas peaks käituma, kui ähvardatakse?

Ähvardustele kindlasti me ei allu. 90. alguses oli küll selliseid tüüpe... sellised kandilised vennad tulid viiekesi toimetusse ja istusid kuskile toimetusse maha .. või mingisse ruumi maha ja oma oleku ja kõigega andsid mõista, et kui te sellest kirjutate, siis läheb teil väga halvasti. No seal oli meil üks kolmikmõrv, mäletan... üks konkreetne keiss... ja seal kolmikmõrvas tapetud olid ka väga kriminaalse taustaga. Ja loomulikult seda teemat kajastades me kirjutasime ka kogu selle tausta ära, noh, kes need vennad üldse on.. ja siis üritati meid mõjutada, et sellest ei tohi kirjutada. Loomulikult me kirjutasime. Ja sellest survestamisest ei piisa, et tulevad 5 kandilist venda, istuvad sinu juurde maha ja üritavad sind oma olekuga tasakaalust välja viia.

Aga kas selliseid olukordi on olnud, kus allikas püüab oma loo välja osta? Mõne kriitilise loo näiteks.

Meie lehe puhul ma ei tea... Seda, et konkurent püüab... siis oma konkurenti kuidagi ... tilgutab tema kohta mingisuguse info, mille loo kirjutamisel see teine pool jääb halba valgusesse. Selliseid asju on küll ja küll juhtunud. Ja sellisel juhul tuleb loomulikult kõik see teema läbi uurida. Aga tavapäraselt seal taga on ka midagi, eksle. See on üks, kuidas püütakse ajakirjandust ära kasutada... ja sealne kasutamine läheb ka tavaliselt õnneks, sest sa vihjad tavaliselt midagi sellist, mis ka tõele vastab. Nüüd on see, kas konkurent tagasi ka mingi vihje teeb .. või siis selle loo uurimise käigus selgub, et see vihjaja on ka mingisuguse jamaga hakkama saanud. Aga nüüd see, et keegi tuleks ja pakuks raha, et ärge tehke/pange lugu... minu teada on kunagi... peatoimetaja on vist rääkinud, et talle on ikka helistatud ja öeldud, et mida tuleb teha, et see lugu ei ilmuks. Ja siis meie peatoimetaja selge seisukoht on, et mitte midagi ei saa teha, et lugu ilmub igal juhul. Mida teie saate teha, on see, et rääkida kõik ausalt ära või anda omapoolne selge kommentaar. Ja vot selliseid juhtumeid ma tean küll ja tavaliselt sellised jutuajamised lõpevadki sellega, et selle asemel, et takistada loo ilmumist, hakkab see firma või kes iganes siis tegema selles mõttes ajakirjaniku koostööd, et kui ta enne teatas, et ta ei kommenteeri midagi ja .. umbes viskas toru ära või ei võtnud ajakirjanikku vastu... siis ta on otsustanud ajakirjanikule omapoolne nägemus ära rääkida. Aga seda, et keegi midagi välja osta... ära

osta tahaks... meil on nii pisikene leht... võibolla me oleme nii hambutud ja igavad, et keegi ei taha meie käest midagi ära osta. Ei, ma ei tea selliseid asju.

Selle Inno Tähismaa juttu lugesin, kuidas äriskeemid on ajakirjanduses, et keegi teeb kellelegi pakkumise ja .. ma ei tea mis asja ja... lõpuks lugu ei ilmu ja ajakirjanik või toimetuse on saanud 9000 krooni rikkamaks. Sellised skeemid on täiesti uued ja tundmatud, ma ei olnud sellistest asjadest kuulnudki enne.

Kas olete tajunud toimetaja või väljaande poolset survet mingite teemade käsitlemiseks?

Täiesti aus vastus on, et ei ole. Noh, peatoimetaja poolset survet mingite teemade käsitlemiseks... olen muidugi tundnud ja see on täiesti loomulik ja see peabki nii olema, sest tema ülesanne ja minu ülesanne siis edasi reporterite suhtes ongi n-ö et meie peaksime justkui nägema, et missugused lood lähevad ühiskonnas korda ja neid tuleb kajastada. See ongi meiepoolne surve, eksle. Töökohustus ajakirjanikule. Tuleb kirjutada sellest, tollest ja kolmandast asjast. Vastutava väljaandjaga on selline lugu, et ta on mulle 15 aasta jooksul 5 või 6 korda helistanud ja öelnud, et kuule, võiks kirjutada sellisest asjast. Aga seal on taga olnud puhtalt see, et ta on midagi kuulnud.. mingisugust teemat ja ta tahab mulle kui ajakirjanikule seda edasi öelda, et vaata, seal võib olla mingi huvitav asi. Aga sellist asja nagu võiks ette kujutada, et väljaandja on kohustused... See on see, et kõik erakonnad süüdistavad meid ju selles, et me oleme ühe teise erakonna teenistuses. Reformierakondlaste arvates me oleme Keskerakonna häälekandjad, keskerakondlaste arvates me oleme Reformierakonna häälekandja, keegi arvab, et me oleme isamaaliitlaste häälekandja. Tähendab, isamaaliitlaste häälekandja tiitel on meil kõige kauem olnud, sellepärast, et kunagine arvamustoimetaja... ta oli mingit aega meil... siis tal oli see poliitiline kuuluvus peatatud, aga ta oli nagu Isamaaliidu varem liige ja on praegu selle tegevliige... ja siis loomulikult nähti seda seost, et nüüd on nagu... leht väga mõjutatud sellest... me oleme nagu kõikide häälekandjad.

Et siis sellist ideoloogilist survet või väljaandepoliitilist survet ei tunne?

Ei ole, sellepärast, et meie väljaandja tunneb... tema eesmärk on see, et leht on äriühing, mis peab teenima kasumit. See on üks asi, see on nagu kõige esimene asi. Nüüd on järgmine asi see, et ajaleht on võibolla... kahtlemata teistsugune ärimudel kui kingatootmine, ehk järelikult peab seda spetsiifikat tundma. Ja sellepärast on... meie vastutav väljaandja on ka ise olnud ajakirjanik, kasvanud välja n-ö ajakirjanikustaatusest, jõudnud redelit pidi... nüüd on vastutav väljaandja. Hoopis majandusnimene, kes ajakirjanikutööd ei ole enam teinud 13-14 aastat. Ja nüüd on see, et ta peab nägema, et need piirid oleksid paigas, et ei tekiks sellist olukorda... tähendab, sa võid ju saavutada mingisuguse aasta või pool aastat või kuu.. täpselt sellega, et sa müüd seda reklaami näiteks sisse.. või kuidagi peidad reklaami sisse ära ja tõesti müüd artikleid või mida iganes. Teed seda, et saada võimalikult palju raha. Selline ärimudel kestaks pool aastaks, siis loobuksid tellijad selle lehe lugemisest, tellimisest ja tulemus on väga nukker. Sellepärast on see, et miks vastutava väljaandja huvides see, et reklaam ja sisu oleks omavahel lahus. Sest puhtalt matemaatiliselt vaadates võiks nad omavahel kokku siduda ja saaks hästi palju raha. Aga see raha tuleks väga lühiajaliselt.

Me oleme rääkinud nüüd siin peamiselt raha pakkumisest, hüvede pakkumisest. Mis tegevused on teie arvates ajakirjanikutöös veel taunimisväärsed? Mida võiks nimetada ametiseisundi kuritarvitamiseks?

No kõige suurem ametiseisundi kuritarvitamine on oma töö sitasti tegemine, sellepärast, et ... noh meil on konkreetselt paar juhust, kus ajakirjanik jättis väga oluliselt midagi küsimata, midagi rääkimata kellegagi. Paberi peal tundus, et lugu on väga okei, kõik pooled olid saanud sõna. Meie toimetajana ei teadnud seda, et sellele süüdistatavale antigi sõna umbes kaks minutit ja siis lõpetati kõne ära ja jäeti olulised küsimused küsimata ja siis on see, et sa oled ühe inimese maine täiesti ära rikkunud. See inimene ei ole selles süüdi, kuidas teda loos süüdistatakse ... ja keegi ei ole selle eest ju maksnud, keegi ei ole selle eest ajakirjanikule hüvesid pakkunud, ajakirjanik on lihtsalt loll, ta jättis oma töö tegemata. Lollus on karistatav sellisel juhul. Aga see on kõige suurem mure tegelikult, et ajakirjanik teeb oma tööd halvasti.

Aga mida veel?

Ikka see on see töö koha pealt, et ta ei viitsi näiteks seal mõningaid teemasid ette võtta, et ... ma ei mäletagi, et... seal kommentaariumis saab igasuguseid huvitavaid asju lugeda. No ma arvan, et keegi kindlasti on kirjutanud seda, et leht on ära ostetud selle eest, et ta ei kirjuta neid ja neid ja neid teemasid. Ma julgen väita, et meie lehele ei ole keegi raha pakkunud selle eest, et me ei kirjutaks ... lihtsalt ajakirjanik, kes peaks seda tegema, võibolla pole viitsinud seda teha. Võibolla ta on leidnud, et palju lihtsam on kirjutada nendest lilledest ja liblikatest, kui kirjutada sellel olulisel teisel teemal. Aga need on kõik.. need on nagu sisesed probleemid. Aga nüüd see, et keegi väljastpoolt mõjutaks, see on see, et jah... kui keegi on nagu väga tugev isiksus, siis ta suudab ajakirjanikku mõjutada n-ö kajastama mingit teemat Ta helistab talle tihti, saadab talle meile, aga samal ajal suudab temaga suhelda ka niimoodi, et see ajakirjanik ei viska toru ära.. ei suutu temasse, kui tüütusse putukasse. Vaid et ta suudabki selgeks teha, et see on jõe oluline teema, sellest peab kirjutama. Ja see võib tulla juba peatoimetaja tasandilt, ta suudab selle peatoimetajale selgeks teha. Peatoimetaja läheb ja ütleb ajakirjanikule, et sa lähed ja kirjutad sellest. Aga tegelikult pärastpoole, kui lugu valmis on ja lehes ilmunud, istud maha ja mõtled, et mis asi see nüüd oli. Et see oli mingi PRI ja ma-ei-tea-mille vahepealne asi. Nad ei ole ka üks üheselt võetavad, et ei ole must ja valge, aga et kurat mingi jama on siin...

Aga kui te peate andma hinnangu Eesti meediategemise läbipaistvusele 10palli süsteemis, kus 1 tähendab, et ei ole üldse läbipaistev ja 10, et on väga läbipaistev, mis te paneksite?

Mul on jõe raske panna, ma... selles mõttes, et ma ei tööta teistes lehtedes ... aga kui ma mõtleksin, et ma oleksin näiteks meie lehe lugeja ja ma ei teaks, mis lehes toimub ja kuidas lehes neid artikleid valitakse, tehakse, siis ma... jääksin sinna kusagile 5 ja 6 vahele. Pigem 6, sest ta on kindlasti üle 50%. On see nagu lugejale nagu täiesti mõistetav, mida me teeme.. või et ikkagi suurem osa asjast on mõistetav, miks me neid lugusid kirjutame ja teeme. Mõned asjad, ma usun, jäävad lugejale mõistetamatuks, et miks seda tehakse. Aga sellega on paraku see lugu, et need jäävad meil siin sees ka mõistetamatuks. Me lihtsalt ühel hetkel avastame mõnede asjade puhul, et mis siin nüüd oli.

Aga te ütlesite, et lugejana paneksite kuus. Kui te nüüd enda seisukohast Eesti üldisele meediamastikule...

Kuna mind ei ole realselt püütud kunagi ära osta... see üks kogemus, mis mul on.. seda on lihtsalt jõe hea kaasas kanda, mäletada... aga jälle on see, et seal taga oli lihtsalt teadmatus... nende konkreetsete ettevõtjate teadmatus, nendele tuli nagu asja seletada ja nad said aru, kuidas see asi käib. Ja neid n-ö korrupsioonijuhtumeid ma tõesti Eesti ajakirjandusest ei tea. Olles selline naiivne tegelane, uskudes, et kui ei ole... ma usun, et 8 paneksin kindlasti. Kui ma loen lehte, siis ma mõistan, kust need arvamused tulevad, kust tulevad need teemad, mida lehes kajastatakse. Ma mõtlen näiteks Päevaleht, Postimees, Õhtuleht. Lehe n-ö põhimõtteline suundumus, mida ta peab tegema, et olla teistest erinev... ja ma ei näe küll, et Eestis oleks keegi.. üritaks ajakirjandust ära osta. Pigem on see, et ajakirjanikud üritavad mingite poliitikute või mõnede suurte ettevõtjate ees lihtsalt lipitseda ja neile pakutakse just nagu mingisuguseid hüvesid, mis tegelikult ei ole mingi hüve.... No selles mõttes, et kui ma annan sulle võimaluse lugeda mingi artikkel enne selle avaldamist läbi, aga ei tee selles loos mitte mingisuguseid parandusi enne trükkiminekut, et kas see on siis... mingi suvaline näide, et Ansip luges läbi oma konkurendi, poliitilise konkurendi loo Eesti Päevalehes, mis ilmub järgmise päeva Eesti Päevalehes. Ta lihtsalt sai selle läbi lugeda, aga ta ei saa seal mitte midagi muuta, ta ei saa öelda, et ärge seda lõiku avaldage või ärge seda lugu üldse avaldage. Kas ta siis on nüüd midagi... mis ta siis nüüd saanud on.... Sellistest asjadest ma olen kuulnud, et ajakirjanikud mingis lipitsemise hoos annavad kellelegi võimaluse midagi läbi lugeda. Aga samal ajal nendel ajakirjanikel puudub igasugune võimalus seal midagi parandada. Ja mis siis nüüd muutub, mitte midagi ei muutunud.

On teil veel midagi kommenteerida Eesti ajakirjanduse läbipaistvuse kohta? Mõni südamel olev asi.

Ma olen seda meelt, et tänu sellele, et Eestis on vähemalt nii palju ajalehti ja telejaamu, kui neid on.. jumala eest, et neid nüüd vähemaks ei jääks... tänu sellele on sõltumatu ajakirjandus tõepoolest sõltumatu. Vähemalt on ta ikkagi väga suures osas sõltumatu, kui ma annan 8, siis tähendab, et 80% ulatuses ma seda nagu usaldan. Kui näiteks majandusolukorra tõttu näiteks Päevaleht peaks oma ukse kinni panema ja Eestisse jääks ainult Postimees ja Õhtuleht, mis tegelikult omavahel ei konkureeri... Postimees kajastab ühte valdkonda ja Õhtuleht teist valdkonda või noh.. hoopis teistmoodi. Vot siis ma hakkaks küll kahtlema, siis tekib võimalus, et ma n-ö ostan selle ühe ära. Või ostan mingi kontrolli selle ühe üle. Aga nüüd teine on kõrval, see üks ei saa endale lubada seda, sest nad kajastavad samu teemasid, nad räägivad samade inimestega. Ja koheselt on arusaadav, et näiteks ühe teema kajastusel üks räägib hoopis teist juttu kui teine. Nad ei saa seda endale lubada. Ma loodan siiralt, et Eestis ei jää ajakirjandust vähemaks.

Et olukord on üsna hea?

Olukord on hea niikaua... väga kahju, et Kalev Meedia pidi asjad kokku pakkima. Aga jumal tänatud, et ei olnud Päevaleht, mille kokku pakkimine oleks teistes tekitanud selle tunde, et nüüd on elu palju vabam. Neil oli selline õnnetu portaal ja mingisugused need ajakirjad, mis on mingisugused teemaajakirjad. Et kui need oleks olnud... ma ütlen, et ühe päevalehe ärakadumine on koheselt... neid võiks muidugi rohkem olla, aga kaks on miinimum, Päevaleht ja Postimees, nemad tegelikult omavahel seal ju konkureerivad ühes segmendis. Kui nad alles jäävad, siis on hästi.

R8

Kust te saate ainet lugude kirjutamiseks?

Internetist, avalikest allikatest, ametlikest teadaannetest, kohtute istungite graafikust. Minu ajakirjanikutüüp on selline, kes hangib informatsiooni avalikest või tasulistest internetiallikatest eelkõige. Näiteks krediidiinfo on üks tasuline infoallikas. Loomulikult on mul tekkinud ka oma suhete ja allikate võrk, kes mulle infot jagab. Aga ma arvan küll, et kõige paremad lood tulevad ju kasutades tegelikult seda informatsiooni, mis internetis vabalt lebab.

Kas teemasid pakuvad ka sõbrad, tuttavad?

Pakuvad ikka küllalt tihti. Eks sõltub, teema kriteeriumiks on see, et see oleks mulle ja lugejale huvitav. Muid kriteeriume ei ole, ükskõik kust see teema pärit on: sõpradelt, allikatelt, keegi oli kusagil midagi näinud.

Kas pakutakse ka juba valmis kirjutatud lugusid?

Loomulikult pakutakse, aga ma ei võta selliseid lugusid üldse vastu.

Mitte kunagi?

Ei.

Kui tihti seda juhtub, et pakutakse lugusid ja milliseid lugusid pakutakse?

Pressiteadetest ma räägin eelkõige, see, mis tuleb PR-firmadest. Maksimum, mis toimuda saab, on see, et ma töötlen selle pressiteate ümber ja täiendan seda teiste allikatega, et tegemist ei oleks mingisuguse roosamannaga.

Kas on ette tulnud olukordi, kus keegi on nõus maksuma, et tema lugu lehte jõuaks?

Ma arvan, et see sõltub mingil määral ajakirjanikust ka, et minu usk on see, et need inimesed, kes praegu Eesti ajakirjanduses töötavad, ei tee neid asju raha eest. Nii ka mina. Ei ole kunagi teinud. Olid ajad 90. aastatel, kui pakuti raha küll. Ja siin mõned aastad tagasi on olnud situatsioon, kus mulle on pakutud, et ma kirjutaksin näiteks ühe kinnisvaraarenduse valmimisest, et öeldakse, et ega me võlgu ei jää. Sellist suhtumist aeg-ajalt veel kohtab, küllalt harva. Minus tekitab see pigem nagu allergilist reaktsiooni.

Nii et väga tavaline see ei ole, et keegi pakub raha?

See on väga harv.

On pakutud muid hüvesid? Reise näiteks?

Ei, minule ei ole pakutud.

Kontserdipileteid?

Neid on saadetud aeg-ajalt. Mõni ettevõtte, kellest ma kirjutanud olen, on saatnud... Seda juhtub ikka, et kutsutakse... kui ma kirjutatan mingist objektist, siis on loomulik, et kutsutakse avamisele või aeg-ajalt on saadetud mõne firma poolt mõni pilet mõnele etendusele. Selliseid asju ikka ette tuleb. Aga see on ajakirjaniku sisemise vabaduse küsimus. Minu sisemist vabadust see küll kuidagi ei pärsi.

Kuidas te olete selles olukorras käitunud, kui midagi pakutakse?

No kui ma käin näiteks mõnes leivatehases ja mulle pistetakse kaasa päts leiba. Või kui ma käin kuskil meiereis ja mulle antakse kaasa kotike mingisuguse juustu ja jogurtiga. Siis mina isiklikult sellest probleemi ei ole teinud. Sest minu sisemist vabadust see kuidagi ei pärsi. Ma ei pea seda nagu äraostmiseks või korrupsiooniks. Aga on ka teisi käsitlusi, on selliseid ajakirjanikke, kes on samas toimetuses, kes keelduvad sellest. Isegi pastapliiatsist keelduvad.

Aga kui midagi suuremat pakutakse? Ma ei kujuta ette, kas teil on ette tulnud...

Ei ole selliseid juhtumeid.

Aga oma kolleegide hulgas? Teate sarnaseid juhtumeid? Tuleb mõni lugu meelde?

Üldiselt ei tea. Ma tean seda, et ... seda on ka oluliselt vähemaks jäänud, et mis on üsna levinud olnud, et mingid firmad võtavad ajakirjanikke välisreisidele kaasa. Eks selline väike mõjutamine ikka käib, aga see on puhtalt ajakirjaniku enda sisemise kultuuri küsimus, et kas ta laseb ennast ära osta või mitte selliste labaste meetoditega.

Aga kes need enamasti on, kes pakuvad?

Ma olen suurel määral majandusajakirjandusega tegelenud, siis see ei ole pakkumine. ... ütleme, et sa käid ettevõttes ära ja ... just toiduainetetööstuse ettevõtetes juhtub seda, et sa käid seal ettevõtetes ära ja siis antakse sulle seal mingisugune päts leiba pihku, et proovi või... Ma ei näe selles mingisugust probleemi.

Kas raha pole mitte kunagi pakutud?

Ei. Ma ütlen, 90. aastatel on pakutud ja siin mõned aastad tagasi oli kogemus ühe tuntud ärimehega, kes tahtis oma korterit maha müüa ja et ma kirjutaksin, kui lahe ta on.

Millal peaks loo eest maksma? Millal on õigustatud loo eest raha saamine? Või mingi hüve saamine?

See ei ole ühelgi tingimusel õigustatud. Kui ma töötaksin reklaamiosakonnas ja kirjutaksin reklaame, reklaamikastidesse tekste, siis oleks õigustatud. Aga ajakirjanikuna ei ole see ühelgi tingimusel õigustatud.

Aga räägime üldisemalt, et mis probleemid võivad tekkida, kui ajakirjanik võtab raha või mingisuguseid asju loo kirjutamise eest?

Siis ta müüb oma hinge maha. Siis on põhimõtteliselt läbi.

Kas te näete vahet hüvede vastuvõtmisel avalikus ja erasektoris? On see ühes ebaeetilisem kui teises?

Minu arust seal ei ole mingit vahet. Kui sa oled ajakirjanik, siis on selged kriteeriumid, millest sa lähtuma pead ja üks kriteerium on see, et tööd tehakse lähtuvalt loo mõjukusest, huvitavusest, millest iganes. Ja ei millestki muust.

Kui kaua olete ajakirjanikuna töötanud?

16 aastat vist juba.

Kas te ei ole töötanud üheski kollektiivis, kus inimesed peavad hüvede vastuvõtmist mitte nii ebaeetiliseks?

90. aastatel, mina olin siis lapsajakirjanik 90. algul. Siis oli rohkem sellist... ma olen kuulnud, et oli selliseid ajakirjanikke, kes tõepoolest kirjutasidki lugusid mingisuguste asjade eest. Aga tead, need ajakirjanikud on ajakirjandusest kadunud.

Olukord on paremaks muutunud?

Loomulikult. Muidugi olukord võibolla... majandusbuumi ajal, kui võrguga tänavalt püüti nagu mingisuguseid noori inimesi, kellel puudus igasugune ettekujutus sellest, et mida meedia ja mida eetika endast kujutab. Võibolla nende hulgas oli sellist odavat seltskonda, et... aga kui inimene on ikkagi juba väljakujunenud ajakirjanik, siis ... ta hindab ennast sellisel määral, et ta saab aru, et väarikus on rohkem väärt kui mingi närune ese või rahasumma.

Kas teid on mõne loo kirjutamisel ähvardatud ka?

Jah, seda on ette tulnud aeg-ajalt. Aga ma ei ole neid ähvardusi reeglina kuigi tõsiselt võtnud. Eesti on siiski selline ühiskond, kus... isegi sellised mafioossema välimusega tegelased saavad aru, et ühe ajakirjaniku vaeseomaks peksmine või maha nottimine ei lahenda probleemi.

Kas pigem on ähvardatud selleks, et kirjutaksite või ei kirjutaks lugu?

Kui me räägime ähvardamisest, siis sellist ähvardamist on ikkagi tihti olnud, kus ähvardatakse kohtuga loo kirjutamise käigus.

Kes on näiteks ähvardanud?

Noh, ettevõtjad, et te ei tohi seda lugu kirjutada või kui te selle loo kirjutate, siis me anname teid kohtusse või mis iganes. Seda on küll olnud. Füüsilist ähvardamist on aga ikkagi haruharva ette tulnud. Ma ei saaks öelda, et see nüüd väga sage oleks.

Oletame, et teid ähvardatakse.. kui ettevõtja tahab teid kohtusse kaevata, mis te siis olete teinud?

Siis ma olen näidanud loo veel meie juristile ette ja kui jurist on öelnud, et see lugu on juriidiliselt okei, siis oleme selle loo ilusti lehte pannud.

Aga kas need ähvardused jäävadki ähvardusteks?

Jah.

Kas on selliseid juhtumeid ka olnud, kus teid ongi kohtusse kaevatud?

Mind on kokku ainult ühe korra kohtusse kaevatud ja see kohtuasi lõppes kohtuvälise kokkuleppega. See ei olnud seotud mingisuguse ähvardusega.... lihtsalt mina kirjutasin, et inimene vallandati... tema vaidlustas selle kohtus, teatades, et teda ei vallandatud... ainuüksi lähtudes sellest, et see vallandamiskäskkiri hiljem tühistati. Siis me avaldasime väikese õiendi. Aga rohkem mind kohtusse ei ole kaevatud.

Aga kolleegid? Milline on üldine käitumismudel, kui neid on ähvardatud? Kui tõsiselt neid ähvardusi võetakse üldse?

Võibolla mõni on vedelaks löönud, ma ei tea...

Kas füüsilist ähvardamist on tihti?

Ei ole, praktiliselt mitte. Mida ma võin küll öelda, mis on ajakirjanike... mulle tundub mingil määral, et kui ma tegelen artikliga, kus üheks tegelaseks on korduvalt vangis istunud mafiooso, siis ma olen selles artiklis teadlikult ikkagi oluliselt ettevaatlikum faktida ja kõigi muude asjadega. Kindlasti on selliseid inimesi, kellest ajakirjanikud parema meelega ei kirjutaks, sest nad mõtlevad oma turvalisusele ka. Ehk siis: mõni lugu on võibolla jäänud kirjutamata sellepärast, et ajakirjanik ikkagi natuke oli mures oma tervise pärast. Keegi ei ähvarda, aga ta lihtsalt tajub seda mingit mõttelist piiri.

Aga et seda mõttelist piiri tajuda, kas siis on varasem kogemus, et pole mõtet piiri ületada?

Kui sul on perekond ja oma elu, siis sa ei taha väga teatud piire ületada. Eriti siis, kui sa tead, et teisel pool seda piiri on ohtlik retsidivist, kes ei ole kõhelnud varem relva kasutamast.

Aga kuidas selles olukorras, kui on ähvardatud teid või teie kolleege, käituma peaks? Kuidas teie käitute?

Reeglina lugu ilmub. Ei ole mul selliseid juhtumeid olnud, kus lugu oleks ilmumata jäänud.

Olete sellise olukorraga kokku puutunud, kus allikas püüab oma kriitilise loo näiteks välja osta?

Ei, ei, ei.

Kolleegide tööst?

Kolleegide kohta ei oska öelda, aga minul endal võibolla kusagilt päevade hämarusest on mõni lugu, kus keegi on üritanud öelda, et kuulge, ma maksan, et ärge avaldage. Aga kui selliseid juhtumeid on olnud, siis mõni üks kord ja selle pärast lugu ilmumata pole jäänud.

Kas te olete toimetusesiseselt tajunud omanike või näiteks juhatuse survet mingite teemade kajastamiseks?

Ma julgen öelda, et viimase viie aasta jooksul ei ole.

Aga enne neid viite aastat?

Jah.

Aga milles see surve väljendub? Kui palju see teie kirjutatavaid teemasid mõjutab, on mõjutanud, mõjutas?

Ütleme, et näiteks on olnud periood... varasematel aegadel, kui võibolla teatud erakonnast kirjutades tuleks natuke pieteeditundelisem olla. Kui on olnud meil selline peatoimetaja, kes praegu on ühes erakonnas, kelle ajal siis väga hoolega hoiti silma peal nendel lugudel, mis puudutasid seda erakonda. Ma võin enda kogemusest öelda, et viimased viis aastat ei tunne ma ühestki otsast, et me oleks kuidagi selle erakonna ajaleht.

Aga mitte-ideoloogilised teemad. Konkreetsed teemad, sündmused, mille puhul toimetuse avaldab survet, et sellest peab nii kirjutama?

Ei, ei ole.

Millised tegevused on teie arvates ajakirjanikutöös veel taunimisväärsed? Mida võiks nimetada ametiseisundi kuritarvitamiseks? Lisaks eespool välja toodule.

Üldiste eetiliste printsiipide rikkumine. Laste väärkasutamine oma lugude kirjutamisel, tüüpilised vaesuse ja viletsuse lood, kus näidatakse lapsi... Aus peab olema, valetada ei tohi, laimata ei tohi kedagi, faktid peavad olema kontrollitud. Mitmed üldised asjad peaksid heal ajakirjanikul olema sisse kasvanud.

Kuidas te hindate Eesti ajakirjandusmaastikul seda tegevust üldiselt? Kuidas olukord on?

Olukord on... keskpärane. Häid ajakirjanikke on vähe Eestis. Keskpäraseid on palju ja viletsaid on viimasel ajal jälle ära kadunud.

Kui te peaksite andma 10-palli süsteemis hinnangu Eesti meedia läbipaistvusele, kus 1 tähendab, et ei ole üldse läbipaistev ja 10 tähendab täiesti läbipaistvat, siis mis te annaksite?

Kas me Kesknädalat käsitleme meediana või mitte?

Ma arvan, et käsitleme kõike. Te võite öelda esialgu siis ilma Kesknädalata ja pärast koos Kesknädalaga.

Räägime olemasolevatest päevalehtedest, nagu Päevaleht, Postimees, Õhtuleht või nädalalehtedest nagu Maaleht või ... mis meil siin veel on... siis ma annaksin 9. Kui me räägime mingisugustest parteiväljaannetest ka, siis võibolla mingisugune 7.

On teil veel ehk midagi lisada, midagi südamel selle teema kohta?

Ei.

Teie arvates on olukord üsna hea?

Ma arvan, et olukord on hea, aga ajakirjanduse kvaliteet peaks paranema. Online- ja pabermeedia suhted tuleks kuidagi ära fikseerida.

Aga kvaliteedi all te ei mõtle siis seda läbipaistvust vaid üldist...

Kvalitatiivselt paremat ajakirjandust tuleks teha. Ajakirjanikud peaksid rohkem mõtlema, mida nad kirjutavad ja iga lugu peaks olema ammendav, et ta paneb teemale sellise punkti, et lugejal ei tekiks täiendavaid küsimusi, miks see lugu on kirjutatud või ... et see lugu oleks stiililiselt parema kvaliteediga, et ei oleks lihtsalt ridade summa.

N-ö läbipaistvusega on kõik korras?

Ma arvan küll, jah. Seda on ju rahvusvahelised uuringud ka näidanud, et Eesti ajakirjandus on sõnavabaduse koha pealt maailma tipus.

R9

Kust te tavaliselt saate lugusid, ainek lugude kirjutamiseks?

Tähendab, põhiliselt saan ... väga abstraktselt öeldes elust endast. Aga ringi sõites, inimestega rääkides, helistatakse ka vahel ja pakutakse teemasid. Siis tuleb sõeluda neid teemasid. Sest üks teemasid ole ju rohkem, mida pakutakse või millest võiks kirjutada, aga kõigeks ei jätku aega.

Aga sõidate ringi, mis see siis tähendab? Inimesena või ajakirjanikuna?

Enamasti töösasjus, ajakirjanikuna. Aga vahel kui... sõidu ajal saab ka mõne teise loo teema, mis jääb silma või... ühe loo juures ilmneb mõni teine probleem või lugu, mida saaks teha hiljem teiste inimestega ja hoopis teisel teemal.

Aga kui sageli pakuvad teemasid sõbrad, tuttavad?

Üsna tihti. Kas helistavad või jutuajamistes või... päris tihti tuleb neid ka. Ja siis muidugi jälgin ka teisi lehti, maakonnalehti. Sest tihti tuleb just maakonnalehtedest teemasid, mis suurtes lehtedes on jäetud kõrvale või kajastamata, kuid mis tegelikult väärivad. Või on ka niimoodi, et need mingi aja pärast jõuaks suurtesse lehtedesse, aga siis peab natuke olema nagu ajast ees. Selles mõttes, et peab püüdma teistest lehtedest ette jõuda mõne teemaga. Vahel kohalikud lehed on ... need probleemid on neile inimestele lähemal. Seal jõuab see teema enne vahel lehte. Või vahel isegi möödaminnes või muu teema sees, et vahel on selline teema, mida tasuks ka suures lehes kajastada.

Kas pakutakse juba täiesti valmis kirjutatud lugusid?

Mis mõttes?

Et saadetakse... kõige lihtsam näide on vast pressiteated. Aga on ka teisi variante, et keegi saadab mingi loo ja ütleb, et selle võiksite näiteks avaldada.

On ka seda. Aga noh... seda üldiselt väga palju ei praktiseerita, sest viimasel ajal on suund on rohkem sennapoole, et ajakirjanikud ise kirjutavad lugusid. Vähemalt meie lehes. Kuna tihtipeale need lood, mis tulevad, ei ole sellised, mis lehes otse avaldamist ... otse avaldada saaks, sest need tahavad nii palju töötlemist või on väga laiali... on vaja mingi kindlama teema puhul pidama saada. On niimoodi olnud, et on valmis lugu, aga tegelikult tuleb lugu lõpuks ise valmis teha. Aga tuleb ka selliseid lugusid, mis sobivad kohe lehte panekuks, aga suht harva.

Aga te ütlesite, et viimasel ajal. Mis see siis tähendab, kas varem läks valmiskirjutatud lugusid rohkem lehte või?

Varem nagu telliti rohkem lugusid teistelt, aga nüüd on vähemalt meie lehes suund sinna, et oma ajakirjanikud teevad loo enam-vähem valmis. On ainult arvamused peaaegjalikult ja siis mälu küljed või mingid muud ajalooteemalised võibolla, kus oma ala inimesed kirjutavad.

Kas selliseid olukordi on ka ette tulnud, kus keegi on nõus maksma, et oma lugu lehte saada?

Ei, minuga otseselt ei ole.

Mitte kunagi?

Ei mäleta küll, jah.

Aga teie kolleegide tööst?

Ei meenu.

See ei ole siis üldsegi tavaline, et loo eest midagi pakutakse? Mõtlen just raha.

Jah, ei ole.

Aga näiteks mingeid muid hüvesid? Kontserdipileteid, lennukipileteid või muud taolist?

Vahel on ju niimoodi, et mõni reisifirma pakub sõiduvõimalust, et siis pärast sellest pressis kirjutatakse. Seda ikka juhtub.

Aga kuidas te sellises olukorras käitute? Seda on ka muudes intervjuudes välja tulnud, et selliseid asju on.

Ma üldiselt konsulteerin peatoimetaja või oma ülemustega, et kas nii või naa. Alati ei pea ju loos välja tulema, et see konkreetne reisifirma. Aga et lihtsalt sellest maast lugu teha, siis miks mitte. Sest ega meil lehtedel väga palju raha ju ei ole, et muudest maadest ka kirjutada, kui näiteks see välismaale reis. Sellisel juhul peab siis välja tulema niimoodi, et see ei paista reklaamloona, vaid lihtsalt reisimulje või midagi sellist.

Aga kusagil siis mainitakse ära, et see oli selle reisikorraldaja poolt?

Ei pea tingimata. Kui ei ole varem eraldi teistmoodi kokku lepitud. On ka niimoodi, et on tihedamad sidemed reisifirmaga, siis tollega küll.

Te rääkisite, et räägite peatoimetajaga läbi. Mis see tavaline otsus on, kas võib või ei või?

Üldiselt ... neid reise ei ole ka väga palju, pakkumisi... minu teada.. siis nagu väga vastu ei olda, sest ajakirjanik peab ka ringi liikuma, maailma nägema. Toimetuse enda pakutavaid võimalusi on suhteliselt vähe ju. Ja siis muidugi mingid rahvusvahelised messid või asjad, näiteks mõni ministeerium pakub, et minna ... ja makstakse sõidud-asjad kinni. Selles mõttes muidu jääski teema kajastamata... see on mõlemale kasulik, lehele kasulik ja ministeeriumile ka näiteks, et minna Saksamaale...

Aga kui tihti selliseid väljasõite või üritusi ette tuleb?

Minul võibolla kusagil korra aastas.

Aga kolleegide hulgas?

Väga erinev. Kes on Tallinnas peakontoris, lähemal toimetuse teemale Tallinnas, neil on kindlasti rohkem pakkumisi... liigub... aga siia Tartusse ... tihtipeale on niimoodi, et mis sealt üle jääb või jääb vabaks, siis pakutakse siia ka.

Eelmiste intervjuude käigus on tulnud juttu, et saadetakse toimetustesse alkoholi, ka kontserdipileteid ja muud taolist. Teil on ka selliseid kogemusi?

On küll, jah.

Aga kes need enamasti on, kes saadavad või pakuvad midagi? Reisifirmad on üks, nagu ma aru saan...

Siis on näiteks telesaated, Eesti otsib lemmiklaulu ja sellised... ja siis on neil tahtmine, et kirjutataks sellest.

Aga mida nad on saatnud?

Pileteid, et saab kontserdil osaleda ja siis pärast kirjutad.

Aga kas mingisugused ettevõtted veel?

No mõned firmad...vahel, kui lugu on olnud juba aasta või ... mõni kuu hiljem saadab näiteks lihakombinaat kotitäie liha või sinki või midagi sellist peent värki... selles mõttes, et nagu hoida sidemeid, et sa neist ikka edasi kirjutaksid. Ja vahel on niimoodi ka muidugi, et lihakombinaadis näiteks käies antakse vorsti või pasteeti kaasa või midagi sellist.

Aga kas selles nähakse mingit probleemi ka? Kas ajakirjanikud näevad selles mingit probleemi? See on küll väike asi, võrreldamatu näiteks mingi ehitusloa kooskõlastamisega või taolisega...

Seda peetakse väikseks kingituseks, et nendepoolne selline väike kingitus või meelega. Näiteks kui mõni kirjutab.... kui kirjanikuga teeb lugu, uus raamat... siis kirjanik annab talle ka oma raamatu

mälestuseks kaasa. Mõnes mõttes on see nagu sarnane. See ei ole mingisugune suur summa, see on suhteliselt aktsepteeritud minu meelest.

Kas on selliseid olukordi, millal peaks loo eest maksma? Millal peaks loo eest maksma keegi? Millal on õigustatud loo eest raha võtmine? On see üldse õigustatud?

Jätame reklaami välja, eks, makstud reklaami. Ma ei ole sellega eriti kokku puutunud, selles mõttes ei oskagi väga kommenteerida. Ma olen suhteliselt selline allpool... ma ei ole selline osakonnajuhataja või kõrgemal tasemel ajakirjanik...vaid tavaline ajakirjanik...

Me uurimegi tavaliste ajakirjanike tegevuspraktikat ka. Aga kui teil enda elust pole tuua, siis kolleegide tööst näiteks.

Ei, mina ei ole kokku puutunud. Ma ei ole ka väga uurinud, kuidas teistega on, kas on pakutud raha.

Mis probleemid võiksid tekkida, kui ajakirjanik võtab oma loo eest raha?

See lihtsalt... minu puhul on see vastuvõtmatu, sellisel juhul jääks see lugu olemata, kui näiteks tuleks pakkumine.

Kas on mingit vahet teie silmis avalik-õigusliku ja erameedia vahel? Kas ühes on ebaeetilisem võtta loo tegemise eest mingi hüve? Või pole sellel mingit vahet?

No praegu on peaaegu kõik erameedia, kui nii võtta.

Rahvusringhääling..

Jah, ainult võibolla see, eks. Sest noh ka leht, kus ma praegu töotan, on ju erameedia. Nagu eratelekanalid laias laastus on üks era... Selles suhtes ma suurt vahet ei näe. Kuigi kollasem ajakirjanduspool .. Õhtuleht ja.. võibolla nendel on asjad natuke teistmoodi.

On teid ka ähvardatud mõne loo kirjutamisel?

Jah, on ikka ette tulnud. Mitte otseselt ja väga hullusti. Aga ähvardatud ikka on. Vahel enne loo kirjutamist ja vahel, kui on lugu juba olnud, siis on ka ähvardatud. Aga selleks aitab... vahel öeldakse, et see inimene ei ole nii öelnud, ma ei ole nii öelnud, et hakkab vaidlema... aga siis diktofon tihtipeale aitab... kui on sellised lood, mis võivad tekitada hiljem reaktsioone, et teine hakkab eitama või et hakkab ütleva, et ta pole nii öelnud. Siis saad alati öelda, et diktofoni peal on niimoodi, et oled ise öelnud, et pole isegi midagi välja mõelnud. Üks mu ülemusi mõni aasta tagasi ütles ka ühe inimese kohta.. ühe ministri kohta mingis loos. et see ei saanud niimoodi olla, et võimatu...Aga see oli mul diktofonis niimoodi kirjas ja siis jäi ta vakka... üks mu kõrge ülemus.

Aga neid ähvardusi tuleb...

Suht harva, ma arvan, et meie leht on suhteliselt tasakaalukas, et ta väga skandaale ei otsi. Nendes ajalehtedes, väljaannetes, mis tihtipeale skandaalide peal elavad.. või püüavad turgu võita või lugejaid. Seal on kindlasti see asi teravam. Aga me oleme suhteliselt vaoshoitud ja vaoshoitute turja pole põhjust karata. Ja kui on mõlema osapoolle seisukohad kajastatud...

Aga olete mõne ähvarduse pärast jätnud loo kirjutamata?

Otseselt ei ole, neid ähvardusi pole ka palju olnud ja nii hulle.

Otseselt?

Jah.

Aga kaudselt?

Kaudselt võibolla mõista on antud. Aga vahel, kui on lugu ära olnud, siis on vait jäädud, ei ole asjaga edasi mindud.

Te rääkisite, et peamiselt ähvardatakse siis, kui on kellegi arvates teda valesti tsiteeritud või sõnu valesti kasutatud. Aga on ka tõsisemaid ähvardusi? Millega teid ähvardatakse?

Vahel ähvardatakse sellega, et kas minna ASNi või kohtusse või kaevata peatoimetajale. Need on sellised variandid.

Aga midagi julmemat ei ole ähvardatud teha?

Otseselt elu kallale ei ole küll... ei ole. Aga ükskord on mind kaevatud ka ASNi.

Ja kuidas läks?

Sain õiguse. Oli politseiga üks lugu, Võru politseiga.

Aga teie kolleegide tööst? Kui palju neid ähvardusjuhtumeid on? Kui palju te neid teate?

Küllap neid on, aga me oleme siin Tartus suhteliselt omaette ja me väga palju ei tea, mis seal Tallinnas on ja palju sinna jõuab. Vahel on ähvardused ka niimoodi, et tunded on vaos hoitud... näiteks üks suurärimees mõni kuu tagasi... otseselt ei ähvardanud, aga andis mõista, et tal hakkab teemakäsitlusest villand saama, mida ma käsitlesin... see oli üks lambakasvatuse lugu ja üks ettevõtja oli siis väga tige ja vihane, sest seda teemat sai aasta otsa kajastatud mitmes erinevas loos. Ja siis lasi ta oma alluval kirjutada pika loo peatoimetajale, kus tegi maha... kui valesti ma kõigest olen aru saanud ja kui valesti olen teemat käsitlenud ja kõike muud... Eesmärk oli selles, et niimoodi ... ära koristada või mingi karistus mulle peatoimetaja käest saada. Tihtipeale need suuremad vennad ise ei hakka... et kuidagi alluvate kaudu siis tahavad oma eesmärki saavutada. Ise püüavad suhteliselt puhaste kätega toimetada.

Kuidas te sellistes olukordades käitute, kui keegi teid ähvardab?

Kõige tähtsam on ikka jääda rahulikuks, mitte veel õli tulle valada. Kuulata ära ja mitte kohe reageerida, vaid las läheb natuke aeg edasi, rahuneb maha ja... vahel on isegi niimoodi, et too teine ... esmamulje või emotsioon lahtub ja ta muutub vaoshoitumaks, saab aru, et pingutas üle selle reaktsiooniga, ähvardamisega. Ja vahel on tõesti nii olnud, et ta ütleb pärast, et anna andeks, et ma pingutasin üle, et asi nii hull tegelikult ei ole, et võta rahulikult.

Olete kokku puutunud olukorraga, kus keegi üritab oma kriitilise loo välja osta?

Ma ei tea nüüd, kas nüüd välja osta, aga... ta võtab siis pigem ühendust peatoimetajaga või... ja siis püüab veenda, et lugu ei ilmuks. Aga kuidas ta veenab, ma ei tea... Aga ma eriti ei mäleta eriti neid olukordi, kui üldse mäletan, et oleks seepärast jäänud lugu ilmumata.

Seda siis väga tihti ette ei tule, et keegi helistab ja ütleb, et ma ei tahaks, et see lugu ilmuks?

Ei tule väga tihti. Ja ma ei ole ka väga palju selliseid lugusid kirjutanud, mis skandaali...või kellelegi väga turja istuks.

Aga kolleegide tööst?

Raske jälle öelda. Ma ei ole väga süvenenud, kuidas teistega on. Olen püüdnud rohkem isekeskis toime tulla ja mitte väga uurida.

Olete tajunud oma väljaande poolset survet mingite kindlate teemade mingil kindlal viisil käsitlemiseks? Või siis mittekäsitlemiseks? Öeldakse, et sellest teemast kirjutame niimoodi, sellest ei tohi kirjutada... kusagilt ülevalt tuleb käsk.

Ausalt öeldes isegi ei ole. Kui, siis suhteliselt vähemolulisemad... Vahel on see poliitika, eks... võib ju olla, et lajatame nendele vendadele ja neid soosime... seal võib see tulla ju päevakorda. Eestis on kindlasti lehti, mis lahti tehes on üsna ruttu või mõni aeg lugedes on selge, et milliseid maailmavaateid, positsioone ta esindab või millist parteid soosib. Aga meie lehe puhul on see asi enam-vähem tasakaalus. Kunagi öeldi jah, et on ühe erakonna häälekandja või hääletoru... leht... Oli tõesti aeg, kus...see oli mõni aasta tagasi, kui meil teine juhtkond oli ja nõukogu oli teine, me ei olnud

veel suure kontserni all ja... siis tõesti oli olukord, kus me ei tohtinud näiteks seda erakonda eriti kritiseerida ega maha teha, neid tuli kogu aeg soodsas valguses näidata.

See oli siis millal?

See oli kuskil kusagil 5 aastat tagasi üpris tajutav.. ja rohkemgi. See tõuseb esile just enne valimisi... ja valimiste vahelistel aegadel ka ei tohtinud... Me pidime hoidma nendega n-ö väga häid suhteid, sest juhtkonnas oli üks väga kõrge inimene, nõukogu esimees, kes seda väga pingsalt järgis. Ja ma tean, et ta ... niipalju minuni on jõudnud ... et kui juhtus mõni lugu selle erakonna pihta, siis ikka kutsuti vaibale ja sai üpris kõvasti... Ja ma ei tea, kas keegi kohalt lendas, aga mõista anti, et see ei sobi.

Kas teid kutsuti ka?

Ei, mina ei ole antud juhuga seotud.

Kuidas seda survet avaldati?

Üks oli see näiteks, et kui lugudes oligi näiteks mõni selle erakonna inimene millegi halvaga hakkama saanud, siis tuli mitte kirjutada sellest loost, sellest inimesest. Või kui enam mööda ei saanud, kui kõik lehed pasundasid sellest, siis tuli lihtsalt teemast mööda minna, võibolla küll ära mainida, aga mitte väga....

Aga see pandi paika siis toimetuse koosolekul? Et sel teemal ära väga sõna võtke?

Kindlasti ka koosolekul, aga üldiselt oli ju ka teada, et see nõukogu esimees... et kui me nii teeme, siis niikuinii läheb asi hulluks. Paremini mitte torkida.

Kas tema võttis selle teema siis nõukogu koosolekul või kusagil üles?

Tähendab, mitte nõukogu koosolekul. Ta tuli vahel toimetuse koosolekutele ja kutsus oma kabinetti või siis andis peatoimetajale sära. Lihtsalt oli teada juba, et kui me nii teeme, siis nii juhtub ja paremini mitte torkida. Muidugi see segas tööd omajagu, sest meile jäi nagu maine, et oleme selle erakonna hääletoru. Kuigi me seda ei tahtnud olla, aga enamusele see mulje jäi. Ja üks see olnud ka nii. Ma tean, et ähvardati küll seal mõnda kohalt minema löömisega, aga noh... kõigil oli teada, kuidas on... kui tahtsid edasi töötada, siis pidid lihtsalt mitte kirjutama neist pahasti.

Vaibale kutsus siis kes, kas nõukogu liige või peatoimetaja?

Tema oli nii agar, et kutsus iseenda juurde juba... üks ta kutsus ka peatoimetajat, aga ka ajakirjanikke ennast. Niipalju on küll minuni jõudnud, et ta isegi soetas endale kabineti ... ta oli hästi paljudes nõukogudes esimees, aga siis just meie lehte soetas endale kabineti, et oleks alati n-ö pilk peal lehel. Ja kui oli leht valmis saamas, siis käis tihtipeale vaatas üle, et kas võis sellele erakonnale või mõnele tema sõbrale ärimehel või kellelegi pahaks...

Aga kui ei sobinud temale, kas ta omas seda võimu, et need lood välja jätta?

Omas küll, jah.

Ja jättis ka?

Jah, ma tean, et nii mõnigi lugu jäi sellepärast ära. Kas üldse ei võetud teemat ette või siis muudetud n-ö ära, et lõpuks ilmus, aga mitte nii nagu oleks ajakirjanik tahtnud.

Aga kes siis nudis, kas see sama ajakirjanik, kes loo kirjutas?

Talle anti valida, kas see lugu ilmub või ei ilmu, et sa pead tegema loo vastavalt pehmemaks.

Aga see surve käiski siis selle ühe isiku poolt?

Põhiline oli jah ühe isiku poolt, sest tema oli nõukogu esimees ja tema oli ka peaaüksionär, kõige suurema n-ö rahapaki omanik.

On veel tegevusi teie arvates, mis on ajakirjaniku töös taunimiseväärased? Mida võiksime nimetada ametiseisundi kuritarvitamiseks?

No üks on võibolla see, kui oma isiklike asju püüad ajada... et sa oled see ja too ja... kui te nüüd nii ei tee, siis ma kirjutan sellest lehes...

Kas seda on teie lehe praktikas ette tulnud?

Näidet ei oska tuua, võibolla on, võibolla ei ole, ega seda ei ole kuhugi jõudnud küll, et nii oleks olnud. Mingeid probleeme pole küll tulnud. Aga see on nagu üks asi, mis ajakirjanikutööga kokku ei sobi, kui oma ajakirjanikuametit püüad kasutada oma huvides, et saavutada mingeid eesmärgesid või mingeid projekte või rahasid või mingeid muid.

On veel midagi taunimisväärsel?

Eetilised aspektid võibolla. Kui on ikka lubatud, et inimene vaatab loo üle või mingist asjast inimene soovib, et mööda minna.. kui oled lubanud, et ei kirjuta, aga ikkagi kirjutada.. kuigi loo huvides võib olla väga tähtis, võibolla see ongi see puänt. Aga kui oled midagi lubanud, siis ikka pead seda täitma. Kui kuidugi on üldhuvitavad teemad ja sa tead mingeid asju, mis ta räägib, siis tegelikult ta peaks juba teadma, et ta kõike ei tohiks rääkida ajakirjanikule. Aga mõni vahel räägib... ütleb, et see on nüüd meie omavaheline jutt, eks. Et räägime nii, nagu asi on. Ja pärast ütleb, et nüüd räägime nii, nagu lehte paneme. Aga pärast paneb seda omavahelist juttu, kus teine on üdini aus, hakkab ära kasutama... see on minu meelest ebaaus tegevus, nii ei tohiks käituda. Kui oled midagi lubanud, siis tuleb seda täita.

Korraks selle väljaande-poolse surve poolse tagasi? Kas on ka mingeid teisi näiteid selle ühe erakonna kõrval? Et näiteks peatoimetaja avaldab survet? Või tuleb väljastpoolt?

Vahel on olnud natuke ühe ministeeriumi poolset survet ka. Me ei tohi väga või ei tohtinud mingil ajal kritiseerida seda ministeeriumit. Pidime hoidma häid suhteid.

Kuidas nende poolt see asi koordineeritud oli? Kes teile ütles, et te ei tohi meid kritiseerida?

Me olime nendega seotud sellega seoses, et me asusime nende majas. Maja kuulus nendele, me olime rendipinnal. Ja suhteliselt soodsal rendipinnal. Ja nad andsid mõista või võinuksid mõista anda... detaile ma ei tea.... et kui me neid kritiseerimeks väga, siis võinuks me neist tööruumidest ilma jääda, kus me asusime. Või muudest sellistest....

Ja siis võtsite nende lahke pakkumise vastu mitte kritiseerida?

Kas me selle just vastu võtsime, aga tuli leida kesktee. Selge see, et nendest pidi rääkima.. nad pidid sellega leppima, aga me ei tohtinud üle forsseerida seda. Ta on nagu kirik keset küla, et hundid rahul...

Aga oletame, et toimetuse oleks asunud kusagil mujal, kas siis oleksite võinud teha kõvemaid tuld ministeeriumile, kui oleksite seda vajalikuks pidanud?

Kindlasti. See on täiesti kindel. Seda ma olen kuulnud jah päris tihti, et tuli neid lugusid n-ö omavahel konsulteerida, et me väga teravaks ei läheks.

Et kui tahame siia elama jääda, siis peame natuke maha võtma tuure?

Jah, see oli nagu selline taust sellel ajal. Sest tööruumid on ju väga olulised, soodsad ja heas asukohas.

Kui te nüüd peate hindama... kogu see intervjuu tegelikult käsitlebki seda läbipaistvust... kui te peate hindama Eesti meediategemise läbipaistvust 10palli süsteemis, kus 1 on läbipaistmatu ja 10 väga läbipaistev, siis mis te paneksite?

Üldpilt? Tele, raadio?

Kui te kõigepealt paneksite üldhinnangu Eesti meediale, kõik kokku.

Ma arvan, et ma paneksin 6. Ma ei tea, kas see on harju keskmine...

Eks me seda näeme lõpptulemustes. Aga miks 6?

Minu jaoks on ta natuke üle keskmise siiski. 5 oleks täiesti keskmine. Minu arvates see läbipaistvus on ikka parem kui keskmine, aga sutsu ainult parem.

Aga te ütlesite, et kogu meediale 6. Kui hindaksite nüüd ainult trükimeediat, kas see hinne tuleks kõrgem?

Siin on tõesti nüüd... põhiliselt ma nagu trükimeedia põhjal mõtlesin ka, raske öelda... Trükimeediat ma tunnen nagu paremini. Aga vaataja-kuulaja seisukohalt raadio ja televisioon..

Aga öelge enda seisukohalt.

Läbipaistvus... üks on see, et maailmavaade, mis sealt ajalehtedest tuleb, on kellegi poolt suunatud või...

Jah, et on näha, kuidas meedia toimib, et inimesed saaksid sellest aru, antud juhul siis teie.

Siis ma paneksin võibolla trükimeedia ja lehtede puhul 7, sest suhteliselt hästi on näha lehtede puhul, millist maailmavaadet nad esitavad ja kuhu poole nad kaldu on. Minu meelest on Eesti meedia üsna kaldu ja suhteliselt läbinähtavalt kaldu... Sellepärast ma panengi 7. Raadioringhääling on natukene rohkem keskel.

Aga kuhu poole ta siis kaldu on? Mõni teine ütles ka, et on kaldu, aga 15 aastat tagasi oli väga kaldu, aga nüüd on olukord üsna hea. Kuhu poole ta teie arvates kaldu on?

Tähendab, ega mul siin midagi pikalt mõelda ei ole, olen sellele üsna palju mõelnud... Ta on ikka üsna palju paremale kaldu.

Te mõtlete praegu siis eelkõige trükipressi?

Trükipressi, jah. Lugesdes neid lugusid ja pealkirju ja mida kõike... parempoolne maailmavaade domineerib. Kui näiteks mujal maailmas laias laastus, olen kuulnud ja räägitakse, et ajakirjandus esitab rohkem sellist pahempoolsemat, vasakpoolsemat maailmavaadet. Sotsiaaldemokraatlikumad ja mida kõike. Eesti ajakirjandus on suures osas väga parempoolse maailmavaatega, väga kõvasti. Ja see kajastub näiteks lugudes väga ilmselt. Ei olegi väga palju seda teada... lugesdes saab üsna ruttu selgeks, kelle kohta tuleb kirjutada niimoodi ja kelle kohta naamoodi. Sellised stereotüübid on kujunenud, kellele kogu aeg lajatada ja keda me siin hoiame, keda poputame, keda kaitseme, keda ka halbade asjade puhul püüame säästa. See on väga ilmne.

Aga teie leht? Kas ka tema on paremale kaldu?

Ei ole.

Teie leht on neutraalne, kesktee?

Tegelikult me üritame sinna poole. Kas alati õnnestub või mitte, seda ei oska öelda. Aga meie lehe läbipaistvuse paneksin ma kusagile 8-9 vahele. Sest noh, need probleemid, mis enne olid, need mõjutatavused ja mingi ülemus ütles, et sellest ei kirjuta jne... aga kokkuvõttes kuskil 8-9 vahele. Meie puhul on suht selge... kes meie lehte uurida tahab, sellel on väga raske öelda, kas ta esindab nüüd parempoolset või vasakpoolset, sest ta jääbki suht keskele. On vahel sinnapoole lugusid, tänapoole lugusid. Aga ajakirjanike kirjutistest tuleb väga harva välja, millist maailmavaadet ta esindab. Mis on teiste lehtede puhul üsna haruldane. Muidugi on ka see, et meie lehes on poliitikal suht väike osakaal. Ja maailmavaade ilmneb tihtipeale poliitilistes lugudes, millega lugejaid-kuulajaid teatud raamidesse tahetakse suunata.

Aga on teil veel mingeid mõtteid Eesti meedia läbipaistvuse teemal?

Kas see nüüd läbipaistvusega seotud on, aga minu meelest Eesti ajakirjandus või ajakirjanikud peaksid vähem ärapanemisega tegelema. Minu arvates see on üsna-üsna-üsna selline... vahepeal kippus see lausa minema nii hulluks, et ei tahtnud enam lehti kätte võtta... aga nüüd on nagu natuke tagasi tõmmanud. Aga see ärapanemise tahtmine on siiaamaani ikka veel üsna suur paljudel. Minu

meelest see on üks selliseid probleeme, millega ... mis võib meie ajakirjandusele valusalt kätte maksta. Ei maksa ikka alati tahta ainult ära panna, vaid näha ka puude taga metsa, nagu öeldakse.

E1 – Intervjuu Pressinõukogu eksperdi Sulev Valneriga

Missugune on korrumpeerunud ajakirjanik?

Kõigepealt loodan, et korrumpeerunud ajakirjanik, kui ta ruttu ära tuntakse, lakkab olemast korrumpeerunud ajakirjanik. Et vähemalt, kui enda lähikonnas mõnda märki näen, siis tõenäosusega peab midagi tegema, et see lõppeks.

Mis on need märgid, mis osutavad korruptsioonile? Korruptsioon on nagu karm sõna...

Jah, korruptsioon on karm sõna. See probleem, miks seda kogu ühiskonnas on raske lahutada väikese ühiskonna fenomenist. Paljud tunnevad üksteist mingist teisest eluperioodist või teiselt elualalt kui nende põhitöö. Karmilt öeldes on see korruptsioon. Teisalt, ühiskonnas ei ole ühest reeglit, et väikse teene osutamine tuttavale või sõbrale peab olema tingimata korruptsiooniks nimetatud. Tutavad inimesed ju ikka aitavad mingil määral üksteist. See on analoogne küsimus – kas üleskutse osta Eesti kaupa on protektsionism? Me nagu toetame omasid. Kui võtame ühiskondi, kus omade toetamine on ainuvõimalik käitumismudel, kus sedamoodi mittekäitumine on nagu paaria. Et jah. Aga Eestis me vist alles sõnastame enda jaoks läbi konkreetsete näidete seda piiri, kust maalt alates sõbrale teene osutamine on korruptsioon. Sõbrale teene osutamine – ma siinkohal väga karm ei oleks. Minu jaoks on suurem probleem see, kui keegi käitub mingite firmade või mingisuguse valdkonna suhtes selliselt, et sa ei saa aru, miks ta selliseid teeneid osutab... Ja siis kostab kaugelt kumu, et kuuldavasti saab temalt midagi tellida. Isegi, kas see muus mõttes korruptsiooniks liigitub, aga see on ajakirjanikule olemuslikult vastuvõetamatu käitumine. Siin peaks ajakirjanduse standardid ja reeglid olema kindlasti ühesemad ja karmimad kui puhtjuriidiline kellegi korruptandiks määramine, mis nõuab tõestust. Ajakirjaniku töös ei tohi isegi sellist kahtlust olla, et keegi teeb kellelegi meelehead ja müüb ennast ajakirjanikuna.

Kui proovid hinnata Eesti meediat tervikuna, kuidas tundub, kuivõrd sõltumatu on ajakirjandus sellistest poliitilistest ja majanduslikest huvidest, mis võiks teda kallutada?

Kui mõtleme eesti ajakirjanduse suuri olulisi väljaandeid – kuut suurt üleriigilist lehte pluss maakondlike lehtede tasandit, ma arvan, et see on selgelt mitte aktsepteeritav käitumine. Ei ole sellist õhkkonda, et seda tolereerida.

Oled ise ajakirjanduses töötanud paarkümmend aastat. Kuidas selle aja vältel on olukord muutunud?

Mulle tundub, et väga palju ei ole tegelikult muutunud. See põhiprintsiip – ajakirjanik peab sõltumatu olema ja mitte laskma end mõjutada – on paarikümne aasta vältel toimunud. Sellest ajast, kui Eestis sai sellist korraldust harrastada. Kuskilt sealt 1990ndate algusest. Minu meelest ei ole siin põhilises loogikas muutust väga palju olnud. Ma ei julgeks öelda, et oleme muutunud teadlikuks ja varem olime ebateadlikud. Ma isegi arvan, et kusagil 1990ndate esimesel poolel olid mõnes mõttes isegi eesti ajakirjanduse tõsiseltvõetavuse kuldajad. Siis tuli peale uus põlvkond selliseid idealistlikke ajakirjanikke, kellele hea lääneliku ajakirjanduse tegemine ei olnud äri, vaid missioon. Võibolla ajakirjanduse tabloidistumise ja äristumisega 90ndate lõpust tänapäevani on see põhimõttekindlus vähenenud. On muutunud selline sisu ja reklaami lahushoidmise reeglitest kinnipidamine – see on muutunud ühelt poolt rutiiniks, reeglid on kirjas. Aga selle teadvustamine, miks seda tehakse, see on võibolla vähenenud. Sest inimesed, kes 90ndatel tulid ajakirjandusse ja kandsid missiooni, nendest paljud on vahetunud teiste vastu, kes lähtuvad põhimõttest, et äri on äri ja lugejate arv ja klikid ja saadav raha on primaarsem kui mingid põhimõtted.

Viimase 20 aasta jooksul on tekkinud suhtekorraldajad, kes püüavad sõnumeid meediasse saada. Kuidas tugev suhtekorraldajate professiooni pealetulek on mõjutanud ajakirjandust?

Suhtekorraldus on kindlasti tugevnenud ja muutunud professionaalsemaks. Ja et mingi spinn jõuab ajakirjandusse, et ajakirjanik osutub mõjutatuks – see on kindlasti tugevnenud. Aga teisalt, see on ju ajakirjanduse enda viga. Viga ei ole suhtekorraldajates, kes üritavad, sest nende töö ongi üritada ma sõnumit sisse saada. Viga on väravavahis, kes selle läbi laseb. Väljaannete sisemises võrgus ja ajakirjanike tugevuses on pigem see nõrk koht. Toimetaja ja haritud ajakirjaniku kuvand asetus sellise

suht nimetu nuputrealiga kogu ajakirjanduspildis. Mentaalselt väärtustati seda, et mahtu on vaja teha. Inimesed peavad palju tegema, ja see, mis kvaliteeti tehakse, pole nii tähtis. See mentaliteet on vahepeal kõvasti olnud. Aga mulle tundub, et see tabloidistumise kõrgega hakkab ka läbi saama. Algab tagasipöördumine põhiväärtuste poole. Mitte selle pärast, et inimesed on kuidagi idealistlikumad. Ei, need on ratsionaalsed kaalutlused – äri põhineb usaldusel, usaldust tõmbavad tõsised tegijad ja kogu see sõnumi kandmine peab põhinema mingisugusel usaldusväärsusel. Mulle tundub, et ka ajakirjandusjuhid eesotsas Mart Kadastiku ja Hans Luigega on seda teadvustamas. Kadastikul oli siin alles Postimehe AKs üks põhjanev artikkel, mida oli hea lugeda – ka tema arvates on saabunud hea ajakirjanduse väärtustamise aeg. Jumal tänatud. Postimees, mulle tundub, muutus vahepeal klikivabrikuks number üks. Teisalt Hans Luik on asutanud mingi hea ajakirjanduse auhinna, mis viitab ka soovile edendada head ajakirjandust. Aga kummalgi puhul ei ole tegemist filantroopsete kaalutlustega, vaid puhta ärioloogikaga. Nii nagu pank müüb usaldust, nii ka ajaleht põhineb sellel, et peab usaldust müüma.

Rääkisid klikivabrikust? Kuidas uue meedia pool, on-line väljaanded on traditsioonilist ajakirjandust muutunud sõltumatuse aspektist?

Põhimõtteliselt on nad tugevalt mõjutanud ajakirjanduse kvaliteeti languse suunas. Läbi kahe aspekti. Esiteks – nende põhiväärtuseks on kiirus, mitte kontrollimine. Teiseks kogu see anonüümsus – see, et filter on ära kadunud, et keelekasutuse ja mõtlemise koha pealt läheb kirja kõik see, mis sülg suhu toob. Ja vahel on seal emotsioone rohkem, kui peaks. Traditsioonilise ajakirjanduse tugevuseks võime nimetada seda, mida võib tinglikult nimetada ka enesetsensuuriks – see, et kõik ei lähe sisse, mida esimesel hetkel tundub, et võiks kirja panna. See on pigem positiivne.

Sa oled olnud Pressinõukogus. Kui palju arutatakse seal juhtumeid, kus on näha, et ajakirjanik on kellegi erahuvi teenistuses?

Ma pean tunnistama, et vähe. Mulle ei tule isegi ühtegi head näidet värskelt ette. Põhimõtteliselt Pressinõukogu juhtumid on valdavas osas sellised, mis sünnivad lohakusest, ebakompetentsusest, kiirustamisest ja hoolimatusest. Tüüpiline Pressinõukogu kaebus on selline, et teine pool on ära kuulamata, faktid ja oletused on segamini – need reeglina ei sünni muust kui sellest, et tarbetult on kiirustatud. Või ei ole selle peale tulnud, et teine pool tuleks ka ära kuulata ja ka tema argumendid välja tuua. Mul ei tule ette ühtegi head näidet selle kohta, et oleks isegi inimlikult ära tuntav, rääkimata tõestamisest, et ajakirjanik on kellegi teenistuses. Võibolla ka et keegi teine selle peale ei kaeba eriti. Seda tüüpi juhtumid ei jõua Pressinõukogusse. Kui ajakirjanik osutas kellelegi teene, kirjutas põhjendamatult hästi või jättis midagi kajastamata, siis seal ei ole enamasti kannatajat, kes kaebaks. Seepärast need ei jõua Pressinõukogusse.

Tooksin mõningaid näiteid. Ajakirjanik kirjutab loo mõnest inimesest ja küsib raha selle eest?

Jah. See on väga selgelt olukord, mida ei saa üldse tolereerida. Ei tule üldse kõne alla. Mul on olnud üks juhtum, kus ma olen kuulnud, ehki ei saa öelda, et see kuidagi tõestatud oleks, aga olen kuulnud, et mulle on räägitud, et vot ärimeeste seas räägitakse, et üks inimene võib nii teha.

Et on võimalik lugu osta?

Jah. Aga ma arvan, et see kuulsus ei edenda karjääri.

Võtame teise näite. Ajakirjanik läheb Ida-Virumaale kajastama põhjavee madalseisu ja Eesti Põlevkivi kingib talle hulga suveniire ja teeb lõunasöögi välja?

Meil ei ole siin jah väga selget piiri. Siim Kallas esines siin aasta alguses, kus ta rääkis sellest, et Eesti ajakirjanduses ei ole täpsustatud piiri, kui suuri kingitusi tohib legaalselt vastu võtta. Ühe lõunasöögi väljategemine, tundub, üle piiri ei lähe. See vist ei ole selle piiri ületamine. Ajakirjanikud ei ole ka nii vähemakstud rahvas, et lõunasöögi väljategemine oleks tänuvõlg, mis eluks ajaks meelde jääb. Võibolla see ei kõla ilusti, aga arvan, et Eestis on väga vähe ajakirjanikke, kellel ei ole tasuta lõunat välja tehtud. Ja ma ei arva, et see oleks näitaja. See piir jookseb kuskil teises kohas. Mõni üksik suveniir ei ole ka see küsimus. Arvan, et piir on kusagil kõrgemal.

Poleemikat on tekkinud see, kui ajakirjanikud lähevad reisile...

See küll jah. Reisi maksumus on mingid tuhanded kroonid. Aga seal on ka piirikoht selles, et kas reisi võtab vastu ajakirjanik või reisi võtab vastu väljaanne. Minu arust ei ole päris õige neid ühte patta panna. Kui väljaandele pakutakse, et üks selle ajakirjanik võib sõita reisile kellegi kulul, ja kui väljaanne otsustab, et me ise ajakirjanikku sinna ei saadaks, aga kui reis tehakse välja...las ta siis läheb. Silmaring avardub.

Kas sinu jaoks on vahe kui tegemist on nn riigivisiidi või promoreisiga...

Ega põhimõttelist vahet ei ole. Oletades, et tegu on ebasobiva kingitusega, pole vahet kes seda teeb. Üldiselt jagunevad reisirühmad kaheks. Kas reisikorraldaja ootab vastuteenet või ei oota. Eriti 1990ndatel, tollal ajakirjanduses töötanud inimesed sõitsid mõne välismaa fondi rahastusel õppima näiteks kuhugi, nt uurivat ajakirjandust. Samas selle korraldajad ei oodanud vastuteenet. Neil oligi projekt avaliku rahaga, et see inimene saab tasuta koolitust, tuleb tagasi ja teeb oma tööd edasi. Ma ei näe siin korrupsiooni. Siin ei saa lolliks minna korrupsiooni otsimisega selles situatsioonis. Teine asi, turismifirma pakub ajakirjanikule reisi, et olgu ilus lugu kirjutatud selle reisi tulemusena, et see on nagu reisile mineku tingimus. See on ohtlik, korrupsiooniohtlik juhtum. Eriti kui ajakirjanik võtab reisi vastu teavitamata toimetuse juhtkonda sellest, et talle on see reis pakutud nendel ja nendel tingimustel. Siin on ka see võimalus, et kui ajakirjanik ütleb oma peatoimetajale, et talle pakuti seda reisi ja tahetakse, et ta sellest kirjutaks, aga kirjutamise käsitlus on vaba. Kui ta saab peatoimetaja aktsepti, et see ei ole väljaande sõltumatusele ohtlik, siis minu meelest on ajakirjanik käitunud suhteliselt normaalselt ja midagi ohtlikku selles ei ole. Kuigi see on noateral kõndimine. Nende reise vastuvõtmisega on iga üksikjuhtum erinev.

Kuidas kommenteerid juhtumit, et Laulge kaasa saadet rahastavad omavalitsused ja saavad eetriaega?

Minu meelest on see üks halb juhtum. See et, hopsti sinna hüppab kontekstiväliselt mingi vallavanem, kellega tehakse mesimagus intervjuu, et "kui tubli vallavanem, et teinekord peaks teid tagasi valima"... või mini maavanem. See on üks väga selge näide, mida ei tohiks olla.

Mis arvad sellisest juhtumist, kus ajakirjanik on noppinud üles kriitilise materjali ja saab ähvarduse osaliseks. Ajakirjanik ähvarduse ajendil loobub loo avaldamisest?

Millega ähvardab?

Kuni sinna maale, et lubab auto maha põletada? Vägivaldsed ähvardused.

Keeruline öelda. Väga lihtne on öelda, et ärge laske end mõjutada. Aga tegelikult, kui elu või vara on selgelt ohus...

On Sul endal kogemusi või tead mõnda sellist juhtumit?

Mul ei tule küll sellist ähvardust meelde. Õnneks elame teistsuguses ühiskonnas, meil ei ole maffiariik. Mulle ei meenu ähvardusi stiilis, et kui selle loo avaldate, siis kellegagi juhtub midagi. Ma ei tea selliseid juhtumeid. On sellised tasakaalutud tüübid, kelle puhul peab riskiastet hindama. Kui ajakirjanik on nõrk naisterahvas, siis on võibolla mõistlik suunata selle looga tegelema keegi teine, kes on tugevama närvi.

See on selline huvitav küsimus. Analoogne psühholoogiline situatsioon, mida läbirääkimine terroristidega. Ühest küljest on mingi ülemaailmselt aktsepteeritud kuldreegel, et järgi ei anta, sest see ei vii milleni. Teine reegel, nt Somaalia piraatidele makstakse raha ära, et inimesed pääseksid ja pärast püütakse olukord lahendada. Siiski inimelu on ajakirjanduses kallim kui mingi materjal. Ma ei julgeks võtta enda kui peatoimetaja peale vastutust, kui kellelgi minu ajakirjanikest juhtub midagi, mille kohta võib öelda, et materjali kogumine oli seda väärt.

Mis arvad sellisest juhtumist, kus kriitilise loo subjekt teeb ajakirjanikule ettepaneku, et ostab end sellest loost välja – annan raha, sa ära kirjuta.

Ma ei tea ühtegi sellist. Ükski ajakirjanik pole ka tulnud seda ütleva. Kahjuks on sellist asja vist väga raske tuvastada – asjaosalised ei ole huvitatud, et see välja tuleks. Kui olla kahtlustav, võib ju mida iganes mõelda. Kui ajakirjanik ütleb, et tal on käsil tõsine teema ja mingi aeg hiljem selgub, et seda lugu ikkagi ei tulnud. Kui ajakirjanik ise ei tunnista, miks seda ei tulnud, siis võib seal olla igasuguseid põhjuseid: materjali ei kogunenud, teised teemad osutusid huvitavaks, polnud aega. Aga ei saa välistada sedagi, et kuskil taga on hoopis see, et ajakirjanik kardab või on ära mõjutatud ühel või teisel viisil. Ma ei tea. Aga ma arvan, et siin on seda tüüpi situatsioon, et iga ajakirjanik saab aru, et see on libe tee. Selline kumu kipub liikuma, kui keegi on mõjutatav. Seda nõrka kohta otsitakse ja leitakse. Väga libe tee on järgi anda. Enda südant jääb piinama. Ma ei kujuta, et selline inimene saab kaua ajakirjanikuna töötada. Küllap ta otsib endale varsti mõne teise ameti.

Kas tead mõnda nippi, kuidas tunda ära kinnimakstud lugu, millel ei ole viidet, et see on kinni makstud?

Eks see peab siis olema kuidagi arusaamatu. Kui loo puhul on ilmselgelt või arusaamatul põhjusel kõrvale jäänud argumendid, mis näitavad asju teises valguses. See tekitab kahtlust. Siingi võib põhjuseid olla vähemalt kolm. Üks, et inimene on mõjutatud. Teine, tal lihtsalt on väga tugevad isiklikud sümpaatiad ja antipaatiad. Seda on ka raske eristada kinnimakstusest. Võibolla mõni lihtsalt vihkab Savisaart või vastupidi, armastab Reiljanit, ja ta ei ole suuteline. Kui tema hakkab mingi teemaga tegelema, siis sa tead juba ette, mis sealt tuleb. Ega inimesed ei muutu lihtsalt. Ja vaevalt, et üksikutel kordadel teemat jätkates, teda mõjutatakse. Vaid on lihtsalt hoiak. Kolmandaks, inimene on piisavalt ebaprofessionaalne ja pealiskaudne. Seepärast puudub loos mingi teine oluline allikas, mingid faktid, mis on üldiselt kättesaadavad, aga mis puuduvad. Võibolla inimene ei ole tulnud selle peale, et ta peab ka need sinna panema.

Kas sinu jaoks on vahet avalik-õiguslikul ja erameedial selles kontekstis?

Tõtt öelda ei ole. Ma arvan, et mängureeglid selle koha pealt on üsna ühised. Nulltolerants on mõlemat pidi. Piltlikult. 0-promilli alkoholi kehtib mõlemas suhtes reeglina. Ma ei arva, et reeglid selles osas oleksid rangemad, kas äraostetud ajakirjanikust saab teada AÕ ringhäälingu või erameedia juhtkond. Põhimõtteline käitumisprintsip - mittetolereerimine - peaks lähtuma ühest alusest.

Mõtlesin seda, et tundlikkus on erineva tasemega. Kui Maahommikus on kinnimakstud lugu, siis seda tolereeritakse vähem kui saadet Nurgakivi TV3, kus..

Kus seda tehakse regulaarselt, See ongi see, et kus tuleb tõmmata piir. Ma arvan, et Nurgakivi ei liigitugi ajakirjanduseks.

Kuidas sulle tundub televaatajana, Sa oled muidugi teadlik televaataja, kas TV3 peaks jõulisemalt markeerima kinnimakstud saateid, et pilt oleks selgem.

Arvan, et eratelekanalid on uskumatult kergemeelseid igasuguste eetikareeglite täitmisel. Vaatame kasvõi käimasolevat valimiskampaaniat. Tuima näoga esinevad kandideerivad inimesed saadetes saatejuhtidena. Mitte, et seal midagi halba oleks. Aga põhimõtteliselt peaks reegel olema selgelt ühene. Või võta Peeter Võsa fenomen, kes ilmselgelt oma tehtud tegude tõttu ei peaks olema ühiskonnale moraali lugev saatejuht, aga on. Siis öeldakse, aga mis siis? Inimesed tahavad teda näha. See on viinud sellise kõikelubatavuse levikule. Ja pean tunnistama, et kui ma seda seisukohta avalikult esitan, siis ma satun avaliku kriitikarahe alla. Aga – mul on siiralt kahju, et ETVs ei ole reklaami. See korrastaks seda turgu. TV3 ja Kanal2 saavad sellist pornograafiat teha sellepärast, et ETVs ei ole reklaami. Väga paljudes olukordades, kui ETV müüks reklaami, see sunniks teisi olema korralikum. Sest praegu ei ole reklaamiandjal valikut. Tal ongi võtta kas Võsapets või Uinuv kaunitar või mis nad on seal. Tal ei ole võimalik panna reklaami Foorumi, AK ette või taha. Ma ei arvagi, et sinna sisse, vaid ette või taha... Ja see tekitaks alternatiivi, mis on hetkel puudu.

Me oleme rääkinud televisioonist. Kui tulla trükiajakirjanduse juurde, kas siin võib ka öelda, et mõned väljaanded on justkui korrektsemad ja ausamad oma lugejate vastu?

Mulle tundub, et on ikka mõningane erinevus nende väljaannete sisereeglites. Mõned väljaanded on kohe algusest olnud väga põhimõttekindlad reklaami ja ajakirjandusliku teksti lahushoidmise kinnipidamisel. Näites Äripäev. Nii palju kui teada on. Kuigi ka neid kahtlustatakse tihtipeale mitmesugustes vandenõudes, aga mina hindan Äripäeva toimetuspoliitikat kõrgelt - nad deklareerivad väga selgelt ja peavad kinni sellest, et lood ei ole müügiks. Ka Ekspress Grupis on reeglid päris kenasti sätestatud. Aga siis hakkavad mingid sellised ebamäärasemad asjad nagu igasugused vahelehed. Näiteks see, mis Päevalehes viimasel ajal toimub mingisuguste Publishing House'ide ja Meediaplanetite all, see on päris jube. Need on selgelt mingid väljaanded, mille sisu on müügiks, aga mis tahavad välja näha nagu ajakirjandus. See hägustab väga piiri. Ja siis mitmesugused kinni makstud erileheküljed... Need on võibolla väga üllad, nt Haigekassa erilehed, aga lugejate jaoks hägustab see piiri.

Miks on nii tekkinud?

Selles mõttes on ju deklaratiivses võtmes ilusti reguleeritud. Ajalehtede Liit on vastu võtnud sisu ja reklaami eristamise hea tava leppe. Kõik lehed on alla kirjutanud. Ajalehtede Liidu nõukogus tehakse aeg-ajalt mõni näidishukkamine, mõistetakse keegi hukka, öeldaks, et on pahasti tehtud. Aga tegelikkuses – äri poolt juhtivate inimeste mõtteviisis see väga kinnistunud ei ole. Nii suur on kiusatus praegusel raskel ajal saada see raha, mis sellest, et väiksem raha, saada see kohe kätte. Mitte jääda ootama seda, et saada see korrektse tegevusena, puhtast reklaamirahast tagasi. Ehki kogu maailma ajakirjanduse ärimudel ütleb, et edukamad on need, kes neid asju lahus hoiavad. Hea maine tegelikult toob reklaami ja tulu. Ega Ameerika kapitalistid aastakümnete vältel seda mudelit ei viljeleks, kui see mudel ei toimiks, et tasub sisu ja reklaam lahus hoida. Käib odav enesemüümine.

Kuidas teha jõulisemalt vahet sisu ja reklaami eristamisel? Millised on võimalused? Näidishukkamised võivad ju toimida...

Eks nad ikka toimivad mõnda aega. Printsibina on ju kokku lepitud, et Eesti Ajalehtede Liidus olevad lehed nii ei tee. See on kirjas eetikakoodeksi punktina, et sisu ja reklaam peavad lahus olema. See on kokkulepe. Keegi ei sea seda kahtluse alla. Põhimõtteliselt on nii õige. Mis puutub sellesse tasemesse, et mingis suuremas Eesti ajalehes on võimalik lugu osta, selliseid legende liigub, aga ma ei usu seda. Vähemalt selle lehe käest ...

See ostmine peab toimuma kõrgemal tasemel kui reporter?

Aga ma ei usu, et ükski Eesti toimetus aktsepteerib seda. Arvan, et vastupidi, võimalik on see madalal tasemel, et reporter on ära ostetud ja ta suudab toimetuse koosolekul veenda, et lugu on tähtis ja peab minema. Sellise tegevuse vastu lollikindlat kaitsemehhanismi ei ole. Kui mingi ajakirjanik osutub nõrgaks lüliks, kelle kaudu on end võimalik sisse osta, siis selle vastu on ainult üks ravim – paljastada see tegevus ja ühel või teisel viisil sundida toimetusest lahkuma. Mis enamasti ei toimu selle pärast, et ta jääb millegagi vahele, vaid, kui selline kahtlus kellegi pikaajalise tegevuse tõttu tekib, siis ta kas sunnitakse lahkuma või ta lahkub ise ühel hetkel mingil põhjusel. Siin julgen öelda, et erameedial on mõningane eelis avalik-õigusliku ees. Avalik-õiguslikus meedias pead sellisel puhul, kui kõik on nii avalik, peab olema niivõrd põhjendatud. Pead ära põhjendama, kui keegi hakkab protsessima. Erameedias, mitte et siin saaks keegi töotajaid kergemini lahti lasta, aga siin saab jõulisemalt suhtuda. Ehki ma siin väga määravat erinevust ei näe. See enamasti on peatoimetaja või juhi professionaalsuse küsimus, et suudad meeskonna hoida usaldusväärse, puhta ja ausana. Sul ei ole lollikindlat retsepti. Simmil ei onud ju otsa ette kirjutatud, et ta on luuraja, aga kui sul mingite märkide põhjal tekib kahtlus, eks ajakirjanikud on hästi välja treenitud, et viia erinevaid märke kokku, et teha mingisuguseid oletusi vähemalt kui mitte järeldusi, siis tuleb lihtsalt ... Kui kahtlus on tugev ja tekib erinevatel inimestel, erinevates situatsioonides, siis tuleb lihtsalt otsustada.

Kuidas vähendada korrupsiooniohtu?

Üks hea võimalus, mida alati selle kohta öeldakse – politseinikule tuleb maksta head palka, et ta pistist ei võtaks. Ilmselt käib see mingil määral ka ajakirjaniku kohta. Et tal oleks võimalikult suur motivatsioon hoida oma tööst kinni ja olla lojaalne ja väiksem motivatsioon minna kurjale teele. Teiseks, õhkkonna tekitamine. Kui toimetuses on hea loomuline õhkkond, me teeme head ajakirjandust, siis on teiste põhimõtetega inimestel sellises kollektiivis päev päeva kõrval pingelist tööd teha raske. Ta tunneb end ebamugavalt. See tõenäoliselt peletab need inimesed eemale. Kui me räägime pikast protsessist, Eesti ajakirjandusväljaannete tegusemisest läbi 10-20 aasta, siis need inimesed, kes on 20 aastat ajakirjanduses tegutsenud, on mitu perioodi läbi elanud.

Rääkisid, et mõningate kingituste puhul on raske teha vahet, kus jookseb piir. Mis arvad 0-tolerantsist siin, et keegi ei võta midagi vastu?

Jah, aga see on jälle ebareaalne. 0-tolerants ei ole hea mingis mõttes. Ma arvan, et toimivam on seada see piir sinna... On ju räägitud, et Ajalehtede Liit ja Pressinõukogu võiks selle sõnastada. Võibolla mingi kogum koos, Pressinõukogul ei ole jälle selliste asjade sõnastamisel volitusi antud ja tõenäoliselt keegi hakkas väga karjuma, kui PN võtaks volitused, et hakata piiri sõnastamisega. Aga võiks küll olla kirja pandud tõesti kingituste vastuvõtmise mõistlik piir, olgu see siis rahalises vääringus või kuidagi sõnastatud. Võimalik, et selle tegemiseks oleks kõige optimaalsem kokku kutsuda mingi tarkade kogu...kolm tarka meest... kes sõnastavad oma ettepanekud, et meie meelest on mõistlik kingituste piir selline, mille puhul pole vaja teha probleemi... Aga kardan, et see võib olla keeruline, sest olukordades on erinevusi. Võibolla mõnel puhul rahalises mõttes väike kingitus võib olla oluliseks motivaatoriks. Siis jälle ei ole hea ja õige seda kingitust vastu võtta.

Millise hinnangu annad Eesti ajakirjandusele 10-palli süsteemis?

Arvan, et korrupsioonivabaduse mõttes võiks hinne päris kõrge olla. 8. Arvan, et Eesti ajakirjandusel on teisi probleeme. Ajakirjanduse vabadus ega korrumppeeritus ei ole probleemid. Pigem on see tõesti sisuline vastutuse ja need küsimused. Ma tõesti usun, et üks väheseid asju, mis kõigile Eesti ajakirjanikele on üheselt ja ühiselt selgeks tehtud, et korrumppeeruda ei tohi. See on üks väheseid selgeid ühiseid mänguregleid, mis nagu toimetuseüleselt ja valdkonnaüleselt kokku lepitud.

Miks sa 10 ei pane?

Ma ei tea. Ma ei ole võibolla nii idealist, et seda üldse ei toimu. Kuskil mõned inimesed osutuvad nõrgemaks. Ma optimistina loodan, et nad sel juhul ei tööta ajakirjanduses kaua. Et süsteem selekteerib nad välja. Aga see võtab aega. Ja siis kasvavad peale uued, kelle hulgas on mõned nõrgad ja võibolla murduda. Siis läheb jälle aega, kuni nad välja selekteeritakse. Ma pooldan seda põhimõtet, mida siin näiteks Siim Kallas on esitanud, et ega üldiselt ei ole ühiskonnas olemas eksimatuid. Probleem ei ole selles, kas keegi on eksimatu vaid see, kuidas menetletakse eksimusi. Oluline on, kas eksimustest tehakse järeldusi, kas tehakse midagi selleks, et eksimusi ära hoida? Kas olemas on vigadest õppimise mehhanism? See eristab hästi ja mitte-hästi toimivaid asju. Ja Eesti ajakirjanduses korrumppeerumise menetlemiseks on valmisolek olemas, see ei ole suur probleem. Ma arvan, et see on üks paremaid asju, mis Eesti ajakirjanduses on, võrreldes mõne muu asjaga.

Mis see muu asi on?

Mingi selline... aga kogu selline professionaalsuse küsimus. Pealiskaudsus jah...kokkuvõttes pealiskaudsus on see suurem probleem, mille alamvormiks on igasugused tasakaalustamatused, taustade ja faktide mittemärkamised, lühike mälu tihtipeale. Ei tule nagu selle peale, et sellise asjad on varem olnud. Et viia kokku varasemate sündmustega, mis räägivad samast asjast. Aga need on asjad, mis nõuavad, et üldiselt oleks hea, kui toimetuses töötaks ka sellised ajakirjanikud, kes on seal kauem töötnud kui noored reporterid.

E2 – INTERVJUU ASNi liikme Halliki Harro-Loidiga

Kui sõltuv on teie arvates Eesti ajakirjandus erinevatest huvidest? Ärihuvid, poliitilised huvid, muud?

Ärihuvidest on ikka väga sõltuv, kui te mõtlete kommertsajakirjandust, kui avalik-õiguslik välja jätta. Lihtsalt sellel põhjusel, et suurem osa on ju välisomanike käes ja selge on see, et ei tasu pidada meediaettevõtet, mis toob kahjumit. Aga see on üle maailma, nii et ärihuvi on prevaleeriv. Ja poliitilised huvid on juba natukene keerulisem... Seda on alati väga raske täpselt öelda, sellepärast, et siin tuleb vaadata juba tõesti erinevaid tasandeid ja vaadata iga meediaorganisatsiooni puhul eraldi. Ma usun, et on niisugusi kohalikke lehti, mis on väga otse seotud, näiteks kas siis kohaliku... ütleme näiteks selline asi, kuidas defineerida... kui meil on kohalik ajaleht, kus on üks suur tööandja... no ütleme mingi suur tehas, mille juhid on väga selgelt... kuuluvad ühte erakonda ja see erakond toetab konkreetselt seda äritegevust. Ja sellisel juhul on, ütleme see majanduspoliitiline huvi väga selgelt seotud näiteks kas või sellega, kes on selle konkreetse ajalehe omanik. Ja kui see omanik näiteks on ka konkreetselt otsapidi selle kohaliku ühe suure tööandjaga seotud ja nad otseselt vaatavad, millise peatoimetaja nad palkavad. See on üks skeem. Tähendab, ma tahan öelda seda, et kui me räägime erinevatest poliitilistest või majandushuvidest, siis Eesti puhul tuleks kõigepealt vaadata regionaalset ja üle-Eestilist tasandit eraldi. Regionaalne ära jaotada nendeks väljaanneteks, mis on seotud kettidega ja nendeks, mis on siis üksikomanike käes. Siis teistpidi jälle vaadates tuleks vaadata tõesti välisomanduses valdavalt olevaid väljaandeid, siis niisuguseid suurtele korporatsioonidele kuuluvaid väljaandeid ma pean silmas. Ja siis tõesti niisugune... ma ei mäletagi, kuidas see Maalehe omandus nüüd on jagunenud... nad müüsid seal mingi osa ära. Ühesõnaga, see omandivorm ja omanikud tuleks ära vaadata. Ja siis vaadata, kas see on puhas äri või on seal teatud poliitilised seosed olemas.

Ärihuvid on kõige enam mõjutavad?

Absoluutselt, kindlasti.

Ja see sõltuvus/sõltumatus seisnebki siis selles, millest te ka rääkisite. Aga mis on ajakirjanduse sõltumatust/sõltuvust vähendanud/suurendanud?

On üks komponent, mis põhimõtteliselt ajakirjanduse sõltumatust garanteerib. Ja see on professionaalse ajakirjanike kommuuni töö lepingutega... töölepingutes sisalduvad garantiid. Ehk siis ametiühingu või siis kollektiivlepingud. See on üks faktor, mille kaudu me saame öelda näiteks seda, et ... noh kui ärirees tahab endale palgata ajakirjanikku, siis ajakirjanik läbi kollektiivlepingu, läbi töölepingus antud garantiide säilitab endale teatud mõttes õiguse teha teatud tööd sel viisil, et ta lähtub siis neist avalikest huvidest. Ja teine muidugi on juhtimise läbipaistvuse skeem üldse. Väga oluline kriitiline küsimus on siin. Peatoimetaja enamasti on omanike esindaja siiski, et kus siis see piir läheb. Kas näiteks osakonnajuhataja... no kuidas valitakse osakonnajuhatajat, kuidas tema tööleping sõlmitakse. Kui palju on töölepingus selliseid klausleid, mis tõesti võimaldavad ajakirjanikul/osakonnajuhatajal olla konkreetselt... teha otsuseid lähtuvalt sellest väljundist, mille suhtes temaga kokku lepatakse... Ütleme nii, et kui ta elab pidevas hirmus, et kui ta osakonnajuhatajale ei meeldi, et siis teda koondatakse või siis ta kaotab töö, siis me ei saa sõltumatusest rääkida.

Aga kui me vaatame ajaperspektiivi, et näiteks 80. lõpp kuni tänapäevani.

Ma ei saa midagi öelda, sest ma ei ole teinud... me ei ole saanud teha... korralikke niisuguseid personaliuringuid. See on üks minu väga suurtest unistustest, teha palju pikki intervjuusid. Natuke tuleb elulugudest välja, aga mul on tunne, et see varakapitalism on tegelikult süvenevalt pigem tekitanud ebakindlust... kui ma julgen mingisuguseid endale teada olevaid tendentse võrrelda. Kui mul oleks andmeid selle kohta, et inimesed töötavad niimoodi, et nad ei pea väga muretsema oma töö jätkuvuse pärast. Siis ma arvan, et sellega võiks rahvusvaheliselt eputama minna.

Aga teie arvates?

Tähendab, mida ma saan öelda... ma saan võrrelda näiteks seda, kuidas inimesed töötavad ülikoolis. Akadeemiline sõltumatus ja ajakirjanduslik sõltumatus on võrreldavad tegelikult. Ja ütleme niimoodi, et dekaan ei saa... kunagi mul oli üks siuke tore lugu, kuidas haridusministeeriumi esindaja püüdis dekaanile helistada ja n-ö sekkuda sellesse, mida ma kirjutan ajalehes mingite... õppekava arendusprotsesside kohta... see on absoluutselt mõeldamatu, see ajab naerma. Ma kohe räägin, miks see on tähtis. Mind valitakse minu portfoolio põhjal, nii nagu kõiki teisi. Meid valitakse publikatsioonide alusel, lisame publikatsioonidele õppetegevuse, arendustegevuse. Vähemalt meil on väga selge tulemuste mõõtmise süsteem. Ja mul on nüüd üks küsimus: kui te nüüd välja uurite selle, kui paljudes meediaorganisatsioonides saavad inimesed töökohtadele kandideerida, pannes lauale oma portfoolio – mida nad on teinud, kus on nende arendusprojektid. Neid hinnatakse avalikult ekspertide poolt. Ja siis sõlmitakse näiteks 5-aastane tööleping. Nii nagu ülikoolis on. Ja saate aru, see tagab meile sõltumatuse. Kui meie akadeemiline valimine oleks seotud sellega, kellele me meeldime, siis ei oleks kriitilist sotsiaalteadust olemas. Sest näete ise, kuidas peaminister sõimab sotsiaalteadlasi. See on sõltumatuse hind.

Aga kui sõltuv või sõltumatu on ajakirjanik neist huvidest?

Ma räägin, et nii kaua, kui tal ei ole portfooliopõhist tööle võtmise alust... nii kaua kui need alused ei ole formaliseeritud... Ta sõltub kellegi ...ta meeldib, eks, no on hea sõber kellegi, ei ole hea sõber. Nii kaua kui töö tingimused, see karjäär ei ole läbipaistev... no vaadake politsei struktuuri, kuidas politseis karjääri tehakse. Täheleb, nii kaua kuni see ongi selline vaba elukutse, siis tegelikult ma väidan, et ... toimuvad sõltumatuse saarekesed. Nii nagu aeg-ajalt üldises niisuguses entroopia süsteemis toimuvad negentroopia saarekesed. Vot ma väidan, et aeg-ajalt mingites toimetustes tekivad ka sellised suured tugevad kollektiivid, kes tõepoolest suudavad siis mingit sõltumatust hakata tagama, võibolla. Kui palju see üksikisikuni ulatub, kuidas see süsteem toimib... ma ütlen, garanteeritud süsteemi ei ole. Ei ole seda süsteemi, mille abil me saaks öelda, et need-need tingimused siin tagavad selle sama ajakirjaniku sõltuvuse.

Aga milliste mõjutajate vahel ajakirjanik peab laveerima? Kus need konfliktikohad tekivad?

Kõige tavalisemalt räägitakse sellest, kas ajakirjanik saab kirjutada nendel teemadel, millel ta tahaks kirjutada. Ja siis öeldakse, et ajakirjanik saab kõikidel teemadel kirjutada, no sõltub sellest, kui hea ta on, kui atraktiivne see teema on... see on nii ja naa. Sest kui toimetuse otsustanud, et ta teeb igast niisugusest mõttetust pisiõnnetusest suure skandaali, mis hästi müüb. Ja ajakirjanik näiteks olemuselt ei taha seda teha, siis mis jääb tal üle. Ta ikkagi peab tegema neid lugusid, mis talle leiba annavad. Ma ütlen... see kõik taandubki sellisele süsteemile... alates igapäevaotsustustest, toimetusekultuurist... Muidugi siin saavad öelda, et loomulikult, toimetusel peabki jääma õigus, peatoimetajatel ja toimetuse juhtidel määrata teatud suunda. Aga mida ma tahan öelda, ongi see, et üks asi on õigus määrata suunda, aga samas näiteks paljud eetikakoodeksid ütlevad seda, et ajakirjanikul peab olema õigus teatud lugudest keelduda. Võib öelda jah, et mul on õigus keelduda, aga poole aasta pärast ta koondatakse. See on personalipoliitika küsimus.

Aga mida te arvate näiteks juhtumist, kus „Laulge kaasa“ tegijad küsisid Kihnu omavalitsuselt saate filmimiseks raha?

Seda on pidevalt... Meil on nüüd tekkinud olukord, kus... Asi on selles, et me enam ei tea, mis on täpselt ajakirjandus.

Mitte keegi ei tea?

Aga mina võin öelda. Mina defineeriksin ajakirjandust kõigepealt läbi professionaalse tegevuse. Et me saame öelda, et meil on olemas professionaalne ajakirjandus, kelle esmane ülesanne on pakkuda avalikkusele selle meie igapäevareaalsuse kohta tõest, kontrollitud, usaldusväärset ja tasakaalustatud informatsiooni. Ehk siis seda kvaliteetset informatsiooni... ja sõltumatut. Ja kui me... kuidas öelda... kui me suudaksime kokku leppida selles, et me teeme vahet.. et vot see osa on ajakirjandus, millele just nimelt on pandud see kvaliteedimärk külge. Ja selle kvaliteedimärgi alla käib see, et ei toimu siukest partnerlust, ei toimu kaudset, salajast rahastamist, vaid see tehakse viisil, et

vaataja või lugeja teab täpselt, kuidas selle tegemist on rahastatud, millised on olnud need samad garantiid, millest ma teile pikalt rääkisin. Ta teab, talle on antud teatud informatsioon, et ta võib seda informatsiooni uskuda. Siis me saame rääkida, et jah, see osa, see professionaalne ajakirjandus on see, mis müüb usaldust. Usaldusel on väga kallis hind. Meie probleem on see, et meil on kõik üks suur infotainment. Ja vaikselt on legitimeerunud just nimelt see... tähendab, et makstakse kinni saateid, ei tehta enam vahet... vaataja jaoks ei tehta selgeks seda, mis on kinni makstud saade, mis on see saade, mis on tehtud n-ö kas siis selle konkreetse meediaorganisatsiooni raha eest. Näiteks need samad lisalehed ajalehtedel... On ta siis äriprojekt, on ta reklaamiprojekt. Kust lõpeb reklaam... kus on reklaami, kus on avalikkussuhete, promotsiooni ja kus on selle tõsise ajakirjanduse.. mis on tarbijaajakirjandus. Nii et sõltub see kõik sellest, kuidas me seda saadet „Laulge kaasa“ defineerime: Kui ma defineerin seda niimoodi, et ta on üks siuke meelelahutus ja avalik-õiguslikul pole raha ja Kihnul on vaja seda, et see avalik-õiguslik tuleb korraks ikkagi ka Kihnu saarele, siis me võime öelda, et see on win-win. Keegi kahju ei saa. No ilus oleks muidugi panna see sinna... et selle saate on finantseerinud Kihnu vallavalitsus. See on see, et me ütleme, kuidas asjad on. Kui ta otseselt sisu ei mõjuta... see läheb sinna sponsorduse alla... et kui ta otseselt sisu ei mõjuta, siis seda võib nimetada sponsorduseks ja seda sponsordust igasugune seadusandlus ja isegi eetika lubab. Aga siis peab teatama. Kui te nüüd saate erinevatest minu jutukatketest midagi aru.

Aga teine juhtum oli see, kus keegi ajakirjanik käis reisil, seal juhtusid mingid viperused ja siis ta ähvardas, et kui te mulle ei kompenseeri, siis ma kajastan seda oma väljaandes...

See on lausa ajakirjandusliku võimu kuritarvitamine.

On teil veel endal mõni näide tuua, midagi analoogset?

Teate, mul on neid näiteid kogutud erinevaid ja nii palju. Sellepärast, et juba seal regulatsiooniseminaridel neid koguneb seal erinevatel aastatel ja siis ma olen ise teinud ja meil on Richard... tehtud.

Aga tooge mõni, üks-kaks näiteks.

Jällegi see hakkab peale sellest, et erinevad kanalid on siin... näiteks need samad reisiajakirjad. Igasugused erinevad reisiajakirjad. Seal ongi täiesti lootusetu vahet... teha isegi sama tüüpi erinevatel ajakirjadel on näiteks see... kuidas nad reklaami hangivad. Rahvusvahelistest reisiajakirjadest ma räägin. Mõned ütlevad kohe algusest peale välja, et jah, me oleme teile valmis tegema reklaami ja kirjutama vot nende-nendel teemadel, kui te meilt reklaami ostate. Ja kuni selleni välja, et on ka ise sõltumatu toimetuse. Jõesaar tõi mulle ühe näite veel ühest linnavalitsuse poolt kinnimakstud saatest, küsige tema mõni näide, tema teab neid isegi paremini. Neid on nii palju, et ma lihtsalt ei suuda ühtegi eredit välja tuua.

Aga kuidas võiks tavalugeja ära tunda sellised kinnimakstud või korruptiivsed lood?

Ega ta väga sageli ei tunnegi ära. Ja kui on sponsor, kes väga otseselt ei mõjuta saate sisu, siis ta ei tunnegi ära. Küsimus on selles samas uudisväärtuses ja formaadis. Tõenäoliselt ...lugeja võiks nagu küsida, et mis on siin uudisväärtuslik. Teisest küljest, kui on tegemist meelelahutusega, ega ei tunnegi ära. Teine variant, millega palju tuleb tegeleda, on siis see product placement. Kus ongi otse mingisugune toode või teenus otse pandud ekraanile. Seda tegelikult Euroopa audiovisuaalne direktiiv isegi lubab. Ja seda on eriti tore lastele õpetada, nemad hakkavad seda nagu maasikakorjamist nautima... product placementi äratundmist. Ma ütlen tõesti, et seal on need... filmidest hakkab see ju peale, et see Arukas blondiin kõpsutab Prada kingi ja noh... klassikalised näited. See on selline üldine media literacy küsimus. Ma räägin, et need diskursused segunevad, luuakse hübriidsed formaadid. See ei ole niisama lihtne, selleks ongi vajalik media literacy ... meediaalane kirjaoskus.

Millised väljaanded või kanalid on rohkem sõltuvad Eestis?

Sa mõtled otsestest kommerts...

Näiteks otsestes, samas avalik-õiguslik võrreldes erameediaga.

Avalik-õiguslik peaks olema reklaamist mõjutamata. Erameedias loomulikult tähendab.. televisioon on kõige sõltuvam, sest nende kulud on kõige kallimad, nad peavad kõige rohkem saama reklaami, bartereid tegema. On teatud saated ju, mida lausa finantseeritakse seal... nagu te ise ütlesite, erinevate omavalitsuste, firmade poolt, sponsorlus. Ajakirjad nišina kindlasti. Ajakirjad, televisioon. No ajakirjadest me saame rääkida ju lausa nišiajakirjad... mis ongi täiesti puhtalt teatud organisatsioonide poolt.. ja alati mitte ainult kommertsorganisatsioonide poolt finantseeritud.

Kui kommertsmeedia on rohkem mõjutatud, siis kas tal on ka mingisugune õigustus olla rohkem mõjutatud?

Loomulikult, ta peab kasumit teenima.

Aga millest peamiselt sõltutakse?

Ma arvan, et sellest, kui palju sa raha hangid. Me elame ülimalt turunduslikus maailmas.

Ja need hirmud, mis takistavad olemast vaba, tulevadki kõik sellest...

Kelle hirmud?

Ütleme, et nende väljaannete enda hirmud, miks nad ei ole sõltumatud.

Me ei saa rääkida üldistest... saate aru, siin see nišside... ütlesin päris alguses, et ei saa rääkida sellisest asjast nagu meedia üldiselt. Igaühel on oma äriplaan ja selles äriplaanis on sisuliselt sissekirjutatud tema finantseerimisallikad. Ja ta peab hoolitsema selle eest, et finantseerimisallikad ei kuivaks kokku.

Aga mis aitaks suurendada ajakirjanduslikku sõltumatust?

Esimene asi on see, et me peaksime väga tähelepanelikult suhtuma oma avalik-õiguslikku ringhäälingusse, mis oleks esimene, mis hoiab professionaalse ajakirjanduse kultuuri. Väga-väga tõsiselt. Nii sellesse, mis seal organisatsioonis sees toimub, kui ka selle programmi kriitikasse. See peaks olema üks väga-väga läbipaistev organisatsioon, kus on väga läbipaistev... mõlemad on avalik-õiguslikud, nii meie ülikool kui meie rahvusringhääling. Siis ma arvan, et ka siin peaks olema läbipaistev ja formaliseeritud personalipoliitika.

Kas nad siis ei ole läbipaistev?

Rahvusringhääling?

Jah.

Ei, ei ole. Personalipoliitika on minu jaoks täiesti läbipaistmatu, nii nagu ka eelarvepoliitika.

Ma ütlen, et ka ülikoolis on see veidi erinev ja siin on palju intriige, aga seda on põhimõtteliselt alati võimalik kontrollida.

Aga kuidas ajakirjanduse praegune eneseregulatsioonisüsteem seda sõltumatust tagab?

Ei taga üldse.

Ei taga?

Absoluutselt mitte

Aga kuidas ta võiks seda tagada? Millised need võimalused on?

Kõigepealt peab ausalt öeldes olema motivatsioon eneseregulatsioonile n-ö ennast allutada. Ja teiste riikide kogemus ütleb seda, et see motivatsioon tuleb siis, kui kohtulahendid on sellised, et väljaanne peab hakkama oma ebakvaliteedi ja oma vigade pärast maksma. Nii kaua, kuni ei ole mittevaralise kahju nõudeid.... ei teki korralikku süsteemi, kus mittevaralise kahju nõuded on seal 200 000 kuni

pool miljonit, mis ka reaalselt välja makstakse. Miks peaks olema omanik huvitatud co-regulatsiooni või siis eneseregulatsioonisüsteemi jaoks ressursi andma.

Aga miks seda ei rakendata?

Küsige kohtunike käest, miks nad ei julge mittevarelise kahju nõudeid välja mõista.

Aga teie ei tea mõnda põhjust?

Ma ei ole jõudnud selleni, et ma oleks uurinud. Vaadake kohtuotsuseid. Võibolla on tegelikult Kristjan Otsa töö tuleb homme kaitsmisele. Üks põhjus on see, et meil ei ole kommunikatsiooniõiguse spetsialiste. Tema on jurist tegelikult, aga tema kaitseb oma magistratööd. On nüüd üks esimesi pääsukest, ta tegi ka oma bakalaureusetöö sel teemal. Siis on ka Eneken Tikk? ja Lamper on tegelenud veidi infoõigusega. Aga üldiselt ma ütlen, et suurem osa kohtuotsuseid on viimastel aastatel nagu sellesse üldisesse kommunikatsiooniõiguse diskursusesse kuidagi natukene nagu tõsisemalt suhestatavad. Need 80. ... 90. aastate kohtuotsused.. nende pärast on lihtsalt piinlik.

Ütleme, et ASN, Pressinõukogu ja eetikakoodeks, mida nemad teha saaksid?

Ei saa midagi teha, sest vaadake koosseisu. Seal on... ASN omal ajal püüti teha niimoodi, et see koosneks nii toimetuse esindajatest kui ka avalikkuse esindajatest. No peatoimetajad lihtsalt ei neelanud seda kriitikat või kriitilisi otsuseid alla, mis tulid. Ja praegune Pressinõukogu ei ole jälle... seal ei ole ka ajakirjanike esindust, seal on jälle peatoimetajad, kes istuvad kahe tooli peal ja rohkem omanike poole peal. Nii et... kõik sõltub sellest, milleks on keegi motiveeritud. Absoluutselt küsige alati, mis on nende otsuseid vastu võtvate inimeste motivatsioon.

Aga miks neid siis välja ei vahetata?

Keegi ei ole huvitatud.

Mitte keegi?

Aga kes peaks olema?

Ma ei tea, rahvas...

Kuidas rahvas ennast saab esindada, kuidas rahvas kokku saab...

Aga kui te nüüd peaksite 10palli süsteemis andma hinnangu Eesti meediategemise läbipaistvusele, kus 1 tähendab täiesti läbipaistmatu ja 10 tähendab väga läbipaistev, mis mis te annaksite?

Kaks.

Miks 2?

Siin on erinevad põhjused. Nagu ma ütlesin, et ma olen väga kriitiline Eesti Rahvusringäälingu läbipaistvuse suhtes näiteks, mis võiks olla lipulaev. Siis teine asi on see, et meil ei ole sellist meediamajanduse... kuidas öelda... oleks meil selline kohalik meediamajanduse ajakiri, kus aeg-ajalt oleks need samad meediajuhid täiesti läbipaistvalt arutaksid.... Meil ei ole otseselt ... kui nagu küsida, siis nagu ärisaladust väga enam kõigest ei tehta.. et me ei räägi mitte millestki, me ei räägi ühestki rahanumbri. Aga noh, ega see majandustegevus nüüd liiga läbipaistev ka ei ole.. ütleme, et see info tuleb siis, kui oskad küsida.... ja siis ka mitte päris avalikuks kasutamiseks. Ja teine asi on see, et ka personalipoliitika, nagu ma ütlesin, ei ole tegelikult formaliseeritud. Võibolla ei pea olema. Paljud ütlevad, et ajakirjandus on niisuke vaba elukutse, miks formaliseerida. See on minu maitse, aga mina arvan, et paljud kohad, võtmekohad, n-ö gatekeeperid võiksid... see kohale konkureerimine võiks olla avalikum, võiks olla portfooliopõhisem, võiks olla töölepingutega, millel on kindel tähtaeg. Siin on veel palju personalipoliitikat mõjutavaid faktoreid, mida ma teile rääkisin, mille abil saaks seda läbipaistvamaks muuta... Mis puudub veel... Puudub ka tegelikult niisukene organisatsioonisesed ombudsmanid, kes kritiseerivad organisatsiooni tegevust. Sellest on Eesti väga kaugel. Seda on Washinton Postis proovitud, Politiken omal ajal proovis, nüüd kipub Euroopas olema ka tendents, et mõned neist muutuvad pigem PRideks, kes hakkavad pigem välissuhtlust... Ütleme, et see

organisatsiooni toimimise kriitika on hästi-hästi tähtis. Kogemus on see, et seda teevad ombudsmanid, sellised ombudsmanid, kelle tööleping näeb ette teatud leheruumi ja lugejatele siukse kriitilise diskursuse pakkumise. ERRi ombudsman ei toimi, absoluutselt ei toimi... Meil ERR koondab, teeb otsuseid, me ei saa siit niisugust... ütleme, et ka Tarmu Tammerk tegelikult ei paku välja seda formaatigi mitte, kuidas meediaorganisatsioonides vastu võetud... kas või poliitilised otsused mingite teemade kajastamisel, kriitiline eneserefleksioon... Kuidas me kajastasime. See ei kajastu, otsige, vaadake.

Kas keegi on talle seda öelnud ka?

Ma ei tea, küsige Andrese käest.

Aga teie pole püüdnud?

Ei, miks mina pean, see pole minu asi.

Aga üldise hüvangu huvides?

Teate, ma olen üldise hüvangu huvides juba niipalju kriitikat teinud, et ma olen mõnede peatoimetajate meelest põhipaha. Selleks peab olema... Mu esimene ülesanne on õpetada tudengeid ja teha teaduslikku uurimistööd, nii et kvalifitseeruda oma ametikohale. See on väga vaieldav küsimus, milline on... see on väga vaieldav olnud alati, et kui palju nüüd akadeemilised inimesed peaksid nagu sõna võtma sellise... meediakriitika aspektist. Teate, tegelikult ma olen proovinud, aga ega seda väga ei taheta. Ma olen paar artiklit kirjutanud ka. Ei ole väga...

Võibolla üllatav, aga me tegime intervjuusid ka ajakirjanike ja nemad ütlesid, et 8-7 oli selline keskmine, ma arvan. Alla 5 ei pannud keegi.

Aga sellepärast, et nad on mõnede asjadega harjunud. Nad vaatavad asju seestpoolt. Nad on paljude asjadega harjunud. Küsige näiteks nende käest, kui palju nad teavad selle kohta... majandussurutis... et kust organisatsioonid teevad kärpeid. Millistest.. kui palju tehakse personalikärpeid, kui palju sisu peal. Küsige, kas nad teavad, kuidas näiteks konkreetselt reklaamikäibe langemine mõjutab seda sama palgapoliitikat. Kas seda iga reaajakirjanik teab?

Esitage konkreetselt selliseid testküsimusi. Kui palju nad näiteks teavad sellest... ütleme nii, et nad küll käivad igapäevastel koosolekutel, aga... kas nende jaoks on näiteks juhatuse protokollid kättesaadavad ja loetavad... selleks, et kõik inimesed saaksid jälgida selle meediaorganisatsiooni n-ö strateegiaid, taktikat, organisatsiooni sisemisi fookuseid puudutavaid otsuseid. Kuidas siseinfo on kättesaadav?

Siis tundub, et praegu on kõik. Aitäh vastamast.